

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ANKARA TÜRKÜLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ayşe ERSİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2020

©2020-Ayşe ERSİN

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ANKARA TÜRKÜLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

A REVIEW OF ANKARA SONGS

Hazırlayan
Ayşe ERSİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

KIRŞEHİR-2020

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Ayşe ERSİN tarafından hazırlanan "*Ankara Türküleri Üzerine Bir İnceleme*" adlı tez çalışması 21/03/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ (İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Üye Dr. Öğr. Üyesi Cavit GÜZEL (İmza)

Unvanı Adı-Soyadı

Üye Dr. Öğr. Üyesi Fatih DİNÇER (İmza)

Unvanı Adı-Soyadı

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2020

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2020

Ayşe ERSİN

İmza

ÖZET

ANKARA TÜRKÜLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Ayşe ERSİN

Danışman: Prof. Dr. Salahaddin Bekki

2020-(X+245)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Dr. Öğr. Üyesi Cavit GÜZEL

Dr. Öğr. Üyesi Fatih DİNÇER

Bu çalışmada Türk Halk kültürünün en önemli taşıyıcılarından sözlü geleneğin bir parçasını teşkil eden türküler ve türküler etrafında şekillenen türkü söyleme geleneği Ankara ili ekseninde incelenmiştir. Ankara yöresinin folklorik açıdan zenginliği artıran özelliği halk müziği ve halk oyunlarıdır (misket, hüdayda).

Ankara türküleri, içeriğinde yaşamın dönüm noktalarından (doğum, ölüm, evlilik) inanışlara, günlük yaşamdan yemek kültürüne, tören ve kutlamalardan mizah kültürüne kadar hemen hemen her alandan izler barındırmaktadır.

Tezimizin ilk amacı, Ankara türkülerinin metinlerini bir araya toplayan bir kaynak oluşturmak ve böylece Türk folklor araştırmalarına katkıda bulunmak, bu anlamda yapılacak olan diğer çalışmalara bir basamak oluşturmaktır.

İncelememizde TRT Türk Halk Müziği Repertuvarından ve Ankara türkülerinin bulunduğu diğer kaynaklardan yararlanılmış, ilgili kaynaklar taranarak iki yüz kırk bir türkü metnine ulaşılmıştır. İki yüz kırk bir türkü metni halk bilimi metotlarına uygun olarak hem şekil hem konu bakımından tasnif ve tahlil edilmiştir.

Çalışmamızın son kısmında yöreye ait kelimeler sözlük çalışmasıyla verilmiştir. İncelemede bulunan bütün türkü isimleri alfabetik olarak sıralanmış, tez dizin çalışmasıyla son bulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ankara türküleri, Ankara halk müziği, Mehmet Tuğrul, misket, Nail Tan, Salih Turhan.

ABSTRACT

A REVIEW OF ANKARA SONGS

M. Sc. Thesis

Preparer: Ayşe ERSİN

Advisor: Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

2020-(X+245)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School of Social Sciences

Turkish Language and Literature Department

Jury

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Dr. Öğr. Üyesi Cavit GÜZEL

Dr. Öğr. Üyesi Fatih DİNÇER

In this study, the tradition of telling the folk songs that form part of the oral tradition, which is one of the most important carriers of Turkish Folk culture, and the folk songs around the axis of Ankara province. Folk music and folk dances are the characteristic of Ankara region that increases folklorik wealth.

It contains traces from almost every area from the turning points of life to beliefs, from daily life to food culture, from ceremonies and celebrations to humor culture.

The first aim of our thesis is to create a resource that collects the texts of Ankara folk songs and thus to contribute to Turkish folklore researches, to form a step for other studies to be carried out in this sense.

In our study, TRT Turkish Folk Music repertoire and other sources with Ankara songs were used, and the related sources were scanned and the text of the hundred and forty songs was reached. The text of two hundred and forty folk songs has been classified and analyzed in terms of shape and subject in accordance with folklore methods.

In the last part of our study, the words belonging to the region are given by dictionary study. All folk names in the study were listed alphabetically and ended with the thesis directory section.

Keywords: Ankara songs, folk music of Ankara, Mehmet Tuğrul, misket, Nail Tan, Salih Turhan

ÖN SÖZ

Türkü, toplumun özünü değerlerini en iyi anlatan nazım türlerindendir. Geçmişten günümüze kadar tarihsel süreç içerisinde, Türk toplumunu yansıtan türküler, gücünü halkın ilgi ve sevgisinden alarak gelişmiş, Anadolu insanının deneyimleri ile bütünleşerek günümüze en yalın ve en temiz şekli ile ulaşmıştır. Türkülerin bu şekilde geçmişten geleceğe aktarılması ve günümüzde üretilmeye devam edilmesi geleneğin yaşatıldığının göstergesidir.

İnsanın ruhuna iyi gelen türküler, adeta dertleri, kederleri ve sıkıntıları alıp götürmüştür. Geçmişte yaşanmış bir durum türkülerin yakılmasına sebep olmuş ancak günümüzde yaşanan duygulara da eşlik edebilme yönü türkülerin zamansız eserler olmasını sağlamıştır.

Ankara, halk müziği ve halk oyunları (misket, hüdayda) ile kendine özgü pek çok kültürel değere sahiptir. Bu değerler içerisinde türküler önemli bir yer tutar. Ahi diyarı olması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin merkezinde bulunması nedeniyle tam bir kültür beşiğidir. Bizim de amacımız bu kültür içerisinde var olan türkülerini bir araya getirmektir.

Bir Ankaralı olarak yörede yaşayan türkü kültürünün zenginliğini bilmemiz ve bu değerleri ortaya çıkarma konusunda duyduğumuz istek konu seçimimizi etkilemiştir. Bu türkülerin Ankara ilinde canlı bir şekilde ve gelenek çerçevesinde yaşamaya devam ettiğini bilmek, konu üzerinde çalışma yapmak için bizi teşvik etmiştir.

Bu çalışma ile TRT Türk Halk Müziği Repertuvarında ve çeşitli kaynaklarda bulunan Ankara'ya ait türkü metinlerinin bir araya getirilerek tahlil ve tasnifinin yapılması amaçlanmıştır. Çalışma giriş ve yedi bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın konusu; araştırmanın amacı ve araştırma yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde, Ankara'nın tarihçesi, kültürü ve coğrafi konumu hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde, türkü geleneği ve bu gelenek içerisinde Ankara türkülerinin yeri belirtilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde, Ankara türkülerinin şekil özellikleri üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde, Ankara türkülerinde işlenen konular ele alınıp incelenmiştir. Beşinci bölümde, Ankara türkülerinin söylendikleri ortam değerlendirilmiştir. Altıncı bölümde Ankara Halk Müziği hakkında bilgi verilmiştir. Son bölümde ise şekil açısından yaptığımız tasnifteki sıralamaya göre dizilmiş 241 türkü metnine yer verilmiştir. Çalışma dizin ve sözlük bölümüyle son bulmuştur.

Çalışmaya başlarken beni bu konuda çalışmaya yönelten, her zaman öğrencisi

olmaktan gurur duyduğum, desteğini hep üzerimde hissettiğim kıymetli hocam tez danışmanım Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ'ye emekleri için çok teşekkür ederim. Yardımlarını esirgemeyen sevgili hocam Doç. Dr. Ezgi Metin BASAT'a ve Ankara ile ilgili kaynaklara ulaşmamı sağlayan Ankara Büyükşehir Belediyesi arşiv çalışanlarına teşekkürü borç bilirim. Ayrıca çalışma esnasında büyük bir sabırla her zaman sevgisi ve desteğiyle yanımda duran varlığıyla bana güç veren hayat arkadaşım, can yoldaşım, kıymetli eşim Turgay ERSİN'e, zamanından çaldığım oğlum Ali Mert ERSİN'e, sonsuz gayret ve ısrarıyla beni bugünlere getiren başta annem olmak üzere canım aileme ve en başından en sonuna kadar tez yazma sürecinde her daim yanımda olan dostum Nebahat ÖZCAN'a en içten şükranlarımı sunuyorum.

Kırşehir-2020

Ayşe ERSİN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ.....	1
A. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	2
B. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	2
C. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	2
BÖLÜM I	4
1. TARİHİ, COĞRAFİ VE KÜLTÜREL ÇEVRESİ İLE ANKARA	4
1.1. ANKARA’NIN TARİHÇESİ	4
1.2. COĞRAFİ KONUMU.....	5
1.3. KÜLTÜREL DURUMU	6
BÖLÜM II.....	8
2. TÜRKÜ GELENEĞİ VE BU GELENEK İÇİNDE ANKARA TÜRKÜLERİNİN YERİ	8
2.1. TÜRKÜNÜN TANIMI.....	8
2.2. TÜRKÜNÜN TARİHÇESİ VE OLUŞUMU.....	10
2.3. ANKARA TÜRKÜLERİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	14
2.4. ANKARA TÜRKÜLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	16
BÖLÜM III	18
3. ANKARA TÜRKÜLERİNİN ŞEKİL AÇISINDAN TASNİFİ.....	18
3.1. İKİLİKLERLE KURULU TÜRKÜLER	35
3.1.1. Bağlantıları Olmayan İkiliklerle Kurulu Türküler.....	35
3.1.2. Bağlantıları Olan İkiliklerle Kurulu Türküler	35
3.1.2.1. Bağlantıları Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler.....	35
3.2. ÜÇLÜKLERLE KURULU TÜRKÜLER	36

3.2.1. Bağlantıları Olmayan Üçlüklerle Kurulu Türküler	36
3.2.2. Bağlantıları Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler	36
3.2.2.1. Bağlantıları Dize Başlarında Beş Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler .	36
3.2.2.2. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler.....	36
3.3. MANİ KITALARINDAN KURULU TÜRKÜLER	38
3.3.1. Bağlantıları Olmayan Mani Kıtalarından Kurulu Türküler.....	38
3.3.2. Bağlantıları Olan Mani Kıtalarından Kurulu Türküler.....	38
3.3.2.1. Bağlantıları Dize Başlarında Olan Mani Kıtalarından Kurulu Türküler	38
3.3.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Mani Kıtalarından Kurulu Türküler....	38
3.3.2.3. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Mani Kıtalarından Kurulu Türküler	39
3.4. DÖRTLÜKLERLE KURULU TÜRKÜLER	40
3.4.1. Bağlantıları Olmayan Dörtlüklerle Kurulu Türküler.....	40
3.4.2. Bağlantıları Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler.....	40
3.4.2.1. Birinci Dörtlüğün Son Dizesinin Bağlantı Olarak Tekrar Edildiği Türküler	40
3.4.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler.....	40
3.4.2.3. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler	40
3.5. YAPISINDA KARARLILIK BULUNMAYAN TÜRKÜLER.....	41
BÖLÜM IV.....	46
4. KONULARINA GÖRE ANKARA TÜRKÜLERİ.....	46
4.1. AŞK VE SEVDA ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER.....	51
4.2. GURBET, AYRILIK, HASRET TÜRKÜSÜ.....	52
4.3. ÖLÜM TÜRKÜLERİ (AĞITLAR)	53
4.4. ÇOCUK TÜRKÜLERİ (NİNNİLER)	54
4.5. GÜZELLİK VE GÜZELLER ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER (GÜZELLEMELE)	55
4.5.1. İnsan Güzellemeleri.....	55
4.5.2. Hayvan Güzellemeleri	55
4.5.3. Şehirler ve Toprak Üzerine Söylenen Türküler.....	56
4.6. TABİAT ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER.....	56
4.7. KAHRAMANLIK (EŞKİYA) TÜRKÜLERİ	56
4.8. ÖĞRETİCİ VE ÖĞÜT VERİCİ TÜRKÜLER	57

4.9. DİNİ İÇERİKLİ TÜRKÜLER.....	57
4.10. ASKER VE ASKERLİK ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER.....	57
4.11. KADER, DÜNYA VE SEVGİLİDEN ŞİKÂyet EDEN TÜRKÜLER.....	58
4.12. BEDDUA MAHİYETİNDEKİ TÜRKÜLER	58
4.13. MİZAHİ VE GÜLDÜRÜCÜ TÜRKÜLER	59
4.14. KARŞILIKLI SÖYLENEN TÜRKÜLER	59
4.15. NİSPETSİZ EVLİLİKLER ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER.....	60
BÖLÜM V	61
5. SÖYLENDİKLERİ ORTAM VE KULLANILDIKLARI YERLERE GÖRE ANKARA TÜRKÜLERİ	61
5.1. İŞ TÜRKÜLERİ	61
5.2. TÖREN TÜRKÜLERİ.....	62
5.2.1. Düğün Türküleri	62
5.3. HALK OYUNLARINDA SÖYLENEN TÜRKÜLER	64
BÖLÜM VI.....	66
6. ANKARA HALK MÜZİĞİ	66
6.1. ANKARA’DA HALK OYUNLARINA EŞLİK EDEN ÇALGILAR	67
BÖLÜM VII.....	74
7. METİNLER	74
SONUÇ	230
KAYNAKÇA.....	232
KAYNAK KİŞİLER.....	234
DİZİN.....	235
SÖZLÜK	241
ÖZ GEÇMİŞ	244

KISALTMALAR

Bkz.	Bakınız
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
Haz	Hazırlayan
Kons	Konservatuvar
Nr.	Numara
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
s.	Sayfa
THM	Türk Halk Müziği
TRT	Türkiye Radyo Televizyon
vb.	Ve benzeri
vs.	Vesaire
Yty	Yayın Tarihi Yok

GİRİŞ

Türküler toplumun hayata olan bakışını anlatan eşsiz bir kültür unsurudur. Halkın sevincini zevkini, eğlencesini, acısını anlatan türküler, özel bir ezgiyle söylenir. Özel bir ezgiyle söylenen bu türküler bireyin ya da toplumun günlük yaşantısından da izler taşır.

Sosyal ve tarihi bir önem taşıyan türküler, nesilden nesile aktararak geçmişin kültürünü geleceğe taşımada mühim bir köprü görevi görür. Yaşanmış olayların yanı sıra toplumun yaşadığı yer ve hayat tarzı hakkında da bilgiler verir.

Çalışmamızın konusu, geçmişten günümüze kadar olan tarihsel süreç içinde kazanmış olduğu köklü kültürel değerler bakımından oldukça zengin olan Ankara ilinin türkü söyleme geleneği ve geleneğin parçasını oluşturan türkülerdir.

Türk toplumunun kendi kimliğini, karakterini yansıttığı türkülerin Ankara ilinde çok canlı bir şekilde yaşadığını görmek ve konuyla ilgili istekli olmak bizi bu çalışmayı yapmaya teşvik etmiştir. TRT THM Repertuarı'nda bulunan ve kaynak taraması yapılarak ulaşılan Ankara türkülerini halk bilim yöntemlerine uygun olarak incelenmiştir.

A. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Teknolojik gelişmelerin çok hızlı bir şekilde ilerlemesinden dolayı kültürel değerlere verilen önem git gide azalmaktadır. Kültürel değerlerin elektronik ortamlara yanlış aktarılmasıyla oluşacak kültürel karmaşanın önüne geçebilmek, halk bilimcilere düşen önemli bir görevdir. Bu değerler içerisinde toplumun ince ruhunu yansıtan, onlara ışık tutan en önemli unsur türkülerdir. Türkü gibi halk tarafından vücuda getirilen bu değerlerimizi gelecek kuşaklara doğru aktarabilmek için bu tür bilimsel çalışmaların yapılması gereklidir.

Çalışmayı yapmadaki amacımız; Ankara ili sözlü kültüründe önemli bir yere sahip olan, geçmişten günümüze varlığını sürdürdüğü halk kültürü içerisinde üretkenliğini, canlılığını, taşıdığı değeri kaybetmemiş Ankara türkülerini tespit ederek kayıt altına almak ve bilimsel bir metot çerçevesinde ele alıp incelemektir.

B. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Ankara türkülerini tespit edilirken öncelikle TRT Repertuarı taranmış, Ankara yöresine kayıtlı türküler belirlenmiştir. Daha sonra genel anlamda türkülerle ilgili konuları kapsayan kaynaklar incelenmiş, TRT THM Repertuarı'nda bulunmayan türküler belirlenerek incelemeye eklenmiştir. Bütün taramalar sonucunda toplam 241 türkü metni bugüne kadar yapılan tasnifler ışığında değerlendirilerek sınıflandırılmıştır. Ayrıca bu türküler şekil ve konu özelliklerine göre de incelenmiştir.

C. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Ankara türkülerini ile ilgili literatür tarandığında Ankara Türkülerinin derlenmesinde Muzaffer Sarısözen, Nida Tüfekçi, Rıfat Balaban, Burhan Gökalt, Bayram Aracı, Zekeriya Bozdağ, Saadettin Gürhan, Osman Özdenkçi, Mucip Arcıman, Mustafa Coşar, Ahmet Yamacı, Fehmi Efe Yağcıoğlu, Cemalettin Gençtürk, Ali Canlı, Remzi Coşkun, Osman Özdenkçi, Hamdi Özbay, Cemalettin Gençtürk, Sadık Ergun, Kenan Şele, Mustafa Geceyatmaz, Emin Aldemir gibi isimlerin katkıları görülmektedir.

Bunların dışında Ankara halk müziği ve halk oyunları ezgileri ve notaları ile beraber 2000 yılında Nail Tan ve Salih Turhan tarafından kitap haline getirilmiştir. Ayrıca Mehmet Tuğrul'un 1945 yılında yayımlanan "*Örencik ve Ahi Köylerinin Türküleri*" isimli kitabı çalışmamıza kaynaklık etmiştir. Bu isimlerin yanı sıra Nurettin Demir'in "*Ankara Türküleri ve Ağızları*" isimli çalışmasından da faydalanılmıştır.

Ayrıca Şeref Erdoğan'ın "*Ankaram*" isimli kitabı, Mahmut Ragıp Kösemihal ve Hulusi Suphi Karsel'in "*Ankara Bölgesi Musiki Folkloru*" adlı eseri ve ODTÜ Türk Halk Bilimi Topluluğunun yayımladığı "*Ankara Yöresi Halkbilim Araştırması*" kitabı çalışmamızın oluşmasına katkı sağlamıştır.

BÖLÜM I

1. TARİHİ, COĞRAFİ VE KÜLTÜREL ÇEVRESİ İLE ANKARA

1.1. ANKARA’NIN TARİHÇESİ

Ankara’nın ilk çağ tarihi Paleolitik döneme (Eski Taş Çağı/M.Ö 60000-10000) kadar uzanır. Yörede çıkan bu döneme ait bazı kalıntılar, Paleolitik dönemlerde Ankara ve çevresinde zengin bir kültürel yaşam olduğunun kanıtıdır (Tarih Öncesi Ankara, 2008: 9). Ankara’da çeşitli yıllarda yapılan araştırmalarda, çakmaktaşı ve andezitten yapılmış balta, bıçak gibi el aletleri de bu dönemde Ankara ve çevresinde yaşam olduğunu ortaya çıkarmıştır (Erdoğan, 2008: 11).

Orta Anadolu’nun kalbinde, Türkiye Cumhuriyeti’nin başkenti olan Ankara’ya çok eski tarihlerde yerleşilmiştir. Ankara ve çevresinde yapılan kazılar sonucunda tarihi Bronz çağındaki Hatti (Hitit) Uygarlığına kadar gider. Hatta Yontma taş devrinden kalma araç-gereçler ortaya çıkarılmıştır. Milattan önce 2000’li yıllarda yöredeki ilk yerleşme merkezinin Anadolu’da ilk siyasal birliği sağlayan Hititler döneminde kurulduğu sanılmaktadır. M.Ö 8. yy’da Frigyalıların eline geçmiş, M.Ö 8. yy’da Frigyalılar Lidyalılara bağımlı hale gelmişlerdir. M.Ö 547’de Lidya kralının Perslere yenilmesinden sonra Pers egemenliği başlamış, Kral yolu üzerinde bulunan Ankara Persler döneminde önemli bir konaklama ve ticaret merkezi haline gelmiştir.

M.Ö 3. yy’da bir Kelt ırkı olan Galatlar Ankara’yı başkent yapmışlardır. İlin tarihteki ismi "Ankyra"dır. Evliya Çelebi "Seyehatname"de Ankara’yı "Engürü" olarak yazmıştır (Erdoğan, 1999: 23). Ankara M.Ö 2. yy’da Roma İmparatorluğu’na katılmış ve önemli bir askeri merkez haline gelmiştir. Bizans döneminde (395-1073) kalın bir surla çevrilmiş ve tam bir Ortaçağ kent görünümü kazanmıştır. 1071’de Selçukluların Malazgirt Zaferini kazanarak Anadolu’ya girmelerinden sonraki yıllarda Ankara, Bizanslılar ve Selçuklular arasında birkaç kez el değiştirmiştir. Selçuklular döneminde kalın surlarla çevrili olmasından dolayı askeri önemini korumuş, ancak ana ulaşım yollarına sapa kaldığından ticari önemini yitirmiştir.

7. ve 8.yüzyıllarda İslamiyetin doğuşu ile birlikte Pers ve Arap akımlarına maruz kalsa da 1127’de şehir kesin olarak Türk hâkimiyetine girmiş ve adı "Engüriye" olmuştur. 1304 yılında İlhanlıların eline geçen Ankara, 40 yıl süreyle onların yönetiminde kalmıştır. Evliya Çelebi’ye göre Ankara’ya üzümü bol olduğundan acem diyarında "Engüriye" derler

(Erdoğan-Günel-Kılıcı, 2008: 8).

Ankara ilk olarak Osmanlılara Orhan Bey zamanında geçmiştir (1356). Kısa bir süre el değiştirdikten sonra I. Murat tarafından (1360) alındı. 1402'de Yıldırım Bayezid ve Timur arasında yapılan Ankara Savaşında şehir kısa bir süre Moğol hâkimiyetinde kalır ancak 1414 de kesin olarak Osmanlı hâkimiyetine girer.

Son olarak 1923'te TBMM'nin kararıyla kurulmakta olan Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olmuş, 13 Ekim 1923'te Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından coğrafi, stratejik ve Kurtuluş Savaşındaki merkez üs özellikleriyle başkent olarak seçilmiştir.

1.2. COĞRAFİ KONUMU

İç Anadolu Bölgesi'nin kuzeybatısında yer alan Ankara, 32 ve 39 derece doğu boylamı ile 39 ve 37 derece kuzey enlemi arasında bulunur. Başkentimiz doğuda Kırıkkale, Kırşehir ve Aksaray, batıda Eskişehir, kuzeyde Çankırı, kuzeybatıda Bolu, güneyde Konya illeriyle komşu bir coğrafyaya ve 25.978 km² lik bir alana sahip Orta Anadolu ilidir. Denizden yüksekliği (rakımı) 870 m' dir (OHBT, 1997: 10).

Osmanlı döneminde Ankara ilinin sınırları çok geniştir. 16.yy'da Kırşehir, Yozgat, Çorum ve Kayseri sancakları Ankara'ya bağlıydı. 1855-1856 yılı Salnâmesine göre Mihaliççik ve Cihanbeyli de Ankara sınırları içindeydi. 1872'de Bolu da Ankara'ya bağlanmış, ancak ertesi yıl tekrar ayrılmıştır (Akgün, 1996: 106). İstiklal Savaşı'nın başlangıcında il toprakları Kastamonu, Sivas, Konya, Bursa topraklarıyla çevriliydi ve Yozgat, Kırşehir, Kayseri Ankara'ya bağlıydı (Akgün, 1996: 109).

Bu bilgilerden sonra Ankara'nın günümüze kadar gelen halkına, nerelerden göç aldığına ve yerleşim yerlerine bakalım: 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Ankara ve çevresine Oğuz Türklerinin Kayı, Bayat, Yazır, Dodurga, Kızık, Avşar, Beydili, Kargın, Bayındır, Akefli, Çavundur, Eymir, Üreğil, Iğdır, Büğdüz ve Kınık Boyları yerleştirilmişti. (Akgün, 1996: 62). Peçenek Türkleri de Ankara çevresinde yurt kurmuşlardı. Çubuk'ta Kınık, Karkın, Çavundur, Büğdüz, Yazır, Elmadağ'da Bayındır, Ayaş'ta Kayı, Hüseyingazi Dağı eteklerinde Peçenek, Dodurga, Bâlâ'da Avşar köyleri çoğunlukta idi (Bağlum, 1992:100). 1878 yılında Rumeli'den gelen göçmen Boşnaklar için Ulucanlar'da Yeni Mahalle (Sakarya) adıyla bir mahalle kuruldu (Akgün, 1996: 77). Kezâ Arnavut göçmenler için de ayrı bir mahalle oluşturuldu. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Kafkasya'dan gelen Türk, Çeçen göçmenler Haymana'nın ikizce bucağına yerleştirildiler.

I. Dünya Savaşı sırasında Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu'nun bir bölümü Rus işgaliyle karşılaşınca bir kısım Erzurumlu ve Bayburtlu Ankara'ya geldi. Bayburtlular, Atıf Bey Mahallesini, Erzurumlular da Atıf Bey Mahallesi'yle Çubuk civarını mesken tuttular. Daha sonra Erzurum Mahallesi doğdu. Selçuklu-Osmanlı döneminin azınlıklarından Rum, Ermeni ve Yahudiler de Ankara'da kendi mahallelerinde kültürel hayatlarını sürdürmekteydiler. 1950'li yıllardan itibaren özellikle Ankara merkezi ve yakın ilçeleri Türkiye'nin İç, Kuzey, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden büyük göçlere sahne oldu. Öyle ki Ankara'nın yerli halkı parmakla gösterilir duruma geldi (Tan-Turhan, 2000: 8).

Ankara Türkiye'nin en kalabalık üç şehrinden bir tanesidir. Yaklaşık nüfusu 2019 yılı Türkiye İstatistik Kurumu rakamlarına göre 5,5 milyon civarındadır. 25 ilçesi vardır. Bu ilçeler: Akyurt, Altındağ, Ayaş, Bala, Beypazarı, Çamlıdere, Çankaya, Çubuk, Elmadağ, Etimesgut, Evren, Gölbaşı, Güdül, Haymana, Kalecik, Kazan, Keçiören, Kızılcahamam, Mamak, Nallıhan, Polatlı, Pursaklar, Sincan, Şereflihoçhisar, Yenimahalle'dir (Erdoğan, 2008: 7). İlimizin en büyük akarsuyu Kızılırmak ve Sakarya Irmağı'dır. En önemli gölleri ise Tuz Gölü, Mogan Gölü ve Eğmir gölüdür.

1.3. KÜLTÜREL DURUMU

Ankara'nın Kurtuluş Savaşı'nın yönetildiği yer olması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bulunması, Mustafa Kemal Atatürk'ün kabri olan Anıtkabir'in yer alması ve başkent olması gibi özelliklerinden dolayı Türk milletinin gönül âleminde müstesna bir yeri vardır. Önderimiz Gazi Mustafa Kemal Atatürk Ankara sevgisini şu sözlerle dile getirmiştir: *"Ankara'nın ve Ankaralıların benim gözümde bambaşka bir yeri vardır."*

Ankara'nın kültürel yapısını şekillendiren etkenlerin içinde yönetim sınırlarının yanı sıra etnik yerleşim, ulaşım durumu ve kültürel kuruluşları da dikkate almak zorundayız (Tan-Turhan, 2000: 7).

Çağlar boyu Anadolu medeniyetlerinin beşiği olan Ankara, başkent olmasından sonra özellikle kültürel etkinlikleri açısından hızlı bir toplumsal gelişme ve yenileşme içerisinde. Birçok uygarlığın yaşadığı ilimizde gelenek, görenek ve kültürün yaşadığını daha çok kırsal kesimlerde görmekteyiz. Bu bakımdan Ankara zengin tarihi ve kültür mirası ile Türk kültür tarihinde önemli bir yere sahiptir.

Tarihi dokusunu elbette ki mimari oluşturur. Beypazarı ve Hamamönü evleri

günümüzde mimari dokuya sahip olan yerlerdir. Hititler ve Frigyalılardan kalma şehir kalıntıları (Gordion), kaleler (Ankara Kalesi), Selçuklu ve Osmanlı döneminden kalma türbeler, camiler, kervansaraylar ilin kültürel yapısına katkı sağlamaktadır.

Ankara kültürel özelliklerinin yanı sıra turizmi ve doğal güzellikleriyle de göze çarpmaktadır. Milli parkları, ormanları, dağları, gölleri, akarsuları ve barajları ile Ankara doğal güzelliğine güzellik katmıştır.

Doğal güzelliklerinin yanı sıra el sanatları da oldukça gelişmiştir. Yerleşik hayata geçişin ardından çömlekçilik, dericilik, bakırcılık, dokumacılık ve işlemecilik gibi pek çok zanaatla uğraşmışlardır.

Ankara denilince ilk akla gelen oyun havaları ve Seğmenleridir. Yöresel oyun havaları, türküler, zeybekler Ankara'nın kültürel yapısını oluşturan en önemli etkenlerdir. Doğu ve Batı Anadolu'yu birbirine bağlayan yollar üzerindeki Ankara, doğal olarak bir kültürel etkileşim merkezidir. Selçuklu ve Osmanlı döneminde ahilik merkezi olması yönüyle de tam bir kültür şehridir.

Efsaneleri, türküler, oyun havaları, ninnileri, ağıtları ve manileriyle Ankara kültürel açıdan oldukça zengindir. Aynı zamanda eğitime verilen önemle birlikte okuma yazma oranı en yüksek illerden biridir (Erdoğan, 2008: 26).

BÖLÜM II

2. TÜRKÜ GELENEĞİ VE BU GELENEK İÇİNDE ANKARA TÜRKÜLERİNİN YERİ

2.1. TÜRKÜNÜN TANIMI

Araştırmacılar tarafından türkü terimi hakkında günümüze kadar pek çok tanım yapılmıştır. Türkü ile ilgili bugüne kadar yapılan tanımların ve görüşlerin bir kısmı şu şekildedir:

Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Türkçe Sözlük'te "*Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume*" olarak tanımlanmıştır. (Sâmi, 1989: 400; Türkçe Sözlük, 2011: 2402). İlk defa türkü terimini Ali Şir Nevâyî, Mîzânü'l-Evzân'da kullanmış ve şöyle bir açıklama getirmiştir: "*O haddinden fazla beğenilen ve ruha ferahlık veren zevk u safaya düşkün kimselere faydalı ve meclisleri süsleyici bir şarkı türüdür. Şöyle ki bu türü güzel söyleyen kimseleri sultanlar himaye eder, Türkî-gûy lakabı ile meşhurdurlar. Bu da Remeli müsemmen-i mahzûf vezninde tertip edilir.*" (Bekki, 2004: 25).

Türkü teriminin kökeni üzerinde görüş bildiren araştırmacılar; terimin, "Türk" sözcüğüne Arapça "î" ilgi ekinin getirilmesiyle oluşturulan "Türkî" (Türk'e has, Türk'e özgü) sözcüğünün halk ağzında "Türkü" şekline dönüştüğü konusunda birleşmişlerdir.

Özkul Çobanoğlu ise türküyü etimolojik olarak "*Bugün 'türkü' olarak söyleyip yazdığımız bu kelime, yaygın olarak bilindiği gibi, eski cönk ve mecmualarda 'türkiy' şeklinde dar ünlüyle söylenmekte ve yazılmaktadır. Bizim kanaatimize göre 'türkiy'in daha önceki formu 'Türk ezgileri' veya 'havaları' anlamında 'türk küy' olmalıdır. Ancak arka arkaya gelen 'kk' sesleri 'y' sesinin daraltıcı tesirleriyle bitişerek 'önce türkiy'e, daha sonra da 'türkî'ye dönüşmüştür.*" şeklinde açıklamıştır (2010: 47).

Cem Dilçin "*Türkü, türlü ezgilerle söylenen, bir anonim halk şiiri nazım biçimidir. Söyleyeni belli, kişisel halk şiiri biçimleri arasına giren türküler de vardır. Türkü, her iki bölüğe de girebildiğinden halk edebiyatının en zengin alanıdır.*" ifadelerini kullanarak türküyü tanımlar (2004: 289).

Salahaddin Bekki, *Baş Yastıkta Göz Yolda Sivas Türküleri* adlı eserinde türküyü şu şekilde tanımlamaktadır: "*Diğer halk şiiri türlerinden ezgisi ile ayrılan, millî nazım ölçüsü hece ile vücuda getirilen, bentlerdeki dize sayısı iki ilâ dört arasında, bağlantılarındaki dize sayısı genellikle bir ilâ beş ve daha çok sayıda olabilen, halkın durum, fikir ve*

hissiyatını tüm yönleriyle işleyen Türklere mahsus anonim ürünlere türkü denir.” (2004: 26-27).

Şükrü Elçin türküden şöyle bahseder: *“Türküler, umumiyetle herkesin anlayabileceği ortak, sade ve tabii bir dille, hece vezni ile söylenmekte veya yazılmaktadır.” (1981: 189).*

Hikmet Dizdaroğlu türküden bahsederken şunları dile getirmiştir: *“Türkü’ler, kişisel ya da toplumsal bir olayla ilgilidir. Deprem, ölüm, kıtlık, kahramanlık, sevgi, ayrılık gibi nedenler, türkünün çıkışını etkiler. Toplumun olaylar karşısındaki tepkisi türkülerde yansır. Öteki halk şiirritürlerinin –bir ölçüde destan’lar ayrı tutulursa- bireysel niteliğine karşılık, türkü’lerde toplumsal yan ağır basar: Halkın sevgisi, nefreti, acısı, tutkusu, her şeyi türkülerde yankısını bulur.” demiştir (1969: 104).*

Pertev Naili Boratav türküyü, *“Türkiye’nin sözlü geleneğinde bir ezgi ile söylenen halk şiirlerinin her çeşidini göstermek için en çok kullanılan ad türküdür. Türkü; düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağdan çağa ve yerden yere içeriğinde olsun, biçiminde olsun değişikliklere, (zenginleşmelere, bozulmalara, kırılmalara) uğrayabilen ve her zaman bir ezgiyle koşulmuş olarak söylenen şiirlerdir.”* şeklinde açıklar (1992: 150).

Ali Yakıcı’nın tanımı şu şekildedir: *“Duygu, düşünce, hayal ve birey ya da toplum olarak doğumdan ölüme kadar yaşanan, insan ve toplumda iz bırakan bütün olayları dile getiren, sevinçli ya da üzüntülü zamanlardaki coşku ve heyecanı yansıtan, kaynakları genellikle ozan, türkü yakıcı ve söyleyicisi kişilerden oluşan, hangi edebiyat şubesine ait ya da hangi biçim ve türde ortaya çıkmış olursa olsun halka mal edilerek anonimleşen, şölende, düğünde, toplantıda ve her türlü icra ortamında dillerden düşürülmeyen, icrası, icra ortamı ve konusuna göre kendine has bir ezgiyle söylenen manzum ürünlere türkü denir.” (2007: 44).*

M. Fuad Köprülü, *“Türklere mahsus bir besteyle söylenen ve diğer halk şiiri türünden ezgisi ile ayrılan halk şarkıları”* biçiminde türkü kavramına açıklık getirmiştir (1976: 246).

Cahit Öztelli, *Evlerinin Önü* adlı eserinde türkü terimiyle ilgili olarak *“Halk edebiyatı içinde toplumun iç âlemini yaşatan, beşikten mezara dek bütün yaşantısını kapsayan en dikkate değer sanat verisi türkülerdir.”* ifadesini kullanır (1972: 10).

Ahmet Talat Onay türkü için şunları der: “*Türklere mahsus lahn ile söylenen şarkılardır. Şekilden ziyade lahne, besteye benzer.(...) Her bendin mısraları, nakaratları, şekilleri ne olursa olsun türküler ancak nağmeleriyle tefrik, en bariz vasıflarına izafetle tevsim olunurlar.*”(1996: 63).

Doğan Kaya, *Anonim Halk Şiiri* adlı kitabında türkü tanımını “*Halkın ruh halini, derdini, neşesini, zevkini, dünya görüşünü, inancını, karşılaştığı olayları yansıtan; hece ölçüsüyle ve bir veya dört mısralı bentlere çoğu defa bağlantıların getirilmesiyle, söylenen; manzum ve ezgili anonim ürünlere türkü denir.*” olarak yapar (2014: 174).

Yukarıda pek çok Türk araştırmacının türkü ile ilgili görüşlerini verdik. Bu tanımlara ek olarak yabancı araştırmacıların türkü tanımlarını aşağıda sıralayacağız.

Ignacz Kunos, *Türk Halk Edebiyatı* adlı eserinde, “*Türkünün en çok sekizli, on birli ölçülerle söylenen saz şiiri*” olduğunu ifade eder. Bununla birlikte çoğu türkünün anonim halk edebiyatında yer aldığını, türkülerde aşk, güzellik, tabiat, gençlik ve acıklı konuların işlendiğini, türkülerin ağızlardan dolaşarak şekil değişikliğine uğradığını belirtir (1978: 158).

Herbert Jansky ise türküyü şu şekilde tanımlamaktadır: “*Büyük tarihi hadiseler karşısında halk kitlesinin sevinçlerini veya ümitsizliklerini; büyük şahsiyetler hakkındaki saygılarını veya nefretlerini; gençler arasında geçen hazin aşk hikâyelerini, milli hece veznini ölçü alan ve kalpleri fetheden mısralarla, derin bir muhteva içinde dile getiren edebi, aynı zamanda musiki bakımından ehemmiyete haiz olan bu kendine öz bestelerle söyleyen; dar manayla ise tarihi bir vesika mahiyeti gösteren Türk halk şiirinin en eski türlerinden biri[dir].*” (Jansky, 1977: 57-58; Bekki, 2004:’den).

Gördüğümüz gibi türküye dair pek çok bilim insanı tarafından tanım yapılmıştır. Biz de bu açıklamalar ışığında türküyü şöyle açıklayabiliriz:

İnsanımızın iç dünyasını, derdini, tasasını, sevincini ve mutluluğunu coşkulu ve heyecanlı bir şekilde anlatan, zamanla anonimleşerek nesilden nesile aktarılan hece ölçüsüyle söylenen Türkçe şarkılara türkü denir.

2.2. TÜRKÜNÜN TARİHÇESİ VE OLUŞUMU

Türkülerin tarihine bakıldığında pek çok araştırmacı konuyla ilgili görüşlerini sunmuşlardır. Bu görüşlere dayanarak türkünün tarih sayfalarında adından söz ettirmesinin çok eski zamanlara dayandığı konusunda aynı fikirde olduklarını söyleyebiliriz. Bu

görüşlerden bazıları şöyledir:

Türk'ün var olduğu günden bu yana türküler de vardır demek yanlış olmaz. Bu konuda Salahaddin Bekki, şunları dile getirmiştir: Türk Halk Musikisi'nin tarihi gelişimini ortaya koymak bir anlamda Türk şiirinin tarihi seyrinin izlerini sürmek demektir. Çok uzun bir tarihi geçmişe sahip olan Türk milletinin, en az tarihi kadar eski bir edebiyatı da vardır. Yazının bilinmediği çağlarda bu edebiyatın sözlü olduğu bir gerçektir. Türk efsane ve destanlarının çok sayıda olması da bunu ispatlamaktadır (2004: 27).

Türk şiir sanatının ilk örneklerini şölenlerde, din ve eğlence eksenli toplantılarda, yağ ve sığır törenlerinde kam, şaman, bahşı, ozan ya da aşık ismi verilen din adamı, büyücü, şair vasıflarına sahip çok yönlü kişiler icra etmiştir. Köprülü bu dönemi şöyle açıklamıştır: *“Türkler arasında, daha İslamiyet'in kabulünden önce, dini mahiyeti haiz musikiden başka, kutsilik hassasını bırakarak tamamen bedii bir mahiyet almış başka bir musiki mevcuttu; şairler ellerinde kopuzları ile dolaşarak, umumi içtimâlarda yahut hususi toplanmalarda eski kahramanların menkıbelerini terennüm ederler; Oğuz Han efsanelerini söyler yahut yeni hadiseler hakkında yeni türküler bağlarlardı. Eski Uygur metinlerinde bu terennümlere yır denildiğini görüyoruz ki, Abdü'l Kâdir Merâgî'nin Ir dediği ve bugün birçok Türk lehçelerinde cır şeklinde ve chant karşılığı olarak kullanılan kelime budur; bizdeki ırlamak mastarının da esası budur. Türkler arasında asırlardan beri devam eden ölenklere, yani düğün merasiminde söylenen türkülere gelince, bunların mahiyeti ve tamamıyla halka mahsus bulunduğu düşünülürse, herhalde başlangıcını bilemediğimiz eski bir maziden beri devam ettiği eski devirlerde âdetâ izdivaç merasiminin levazımından sayıldığı anlaşılır; gerek eski bir izdivaç ilahisi kalıntısı olan bu ölenkler, gerek yağ ayininde terennüm edilen sagular, önceleri, dinisihirbazâne mahiyeti haiz Baksılar, Kamlar tarafından icra edilirken, İslâmiyetin Türkler arasında yerleşmesinden sonra, pek tabii olarak daha ziyade kadınlara intikal etmiştir.”* (2004: 115-116).

Türkülerin ortaya çıkışı Türk tarihinde uzunca bir kültürel ve tarihsel sürece dayanır. Reşit Rahmeti Arat, *Eski Türk Şiiri* adlı kitabında yazdığı eski Türk şiirinde kullanılan şiir sanatı ile ilgili kavramları şu şekilde sıralamıştır:

“1. “Koşuk: Bugün elde mevcut mahdud malzemeye göre, nazım, manzûme, manzûm parça ve şiir mefhumunun ifâdesi için, daha çok koşuk (koş-u-k) tabirinin kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. M. Fuad Köprülü ise koşuk ile koşmayı eş tutarak koşuğu şiir, recz, kaside manâlarında kullanılan bir

kelime olarak değerlendirir. L. Sami Akalın ise koşuğ'u İslâmlıktan önceki Türk şiirinin yiğitlik, aşk ve tabiat temaları üzerine söylenmiş şiirlerin genel adıolarak tanımlamaktadır.

2. Kojan: Altay Türkçesi'nde kojon olarak geçen kelime, şarkı, türkü anlamına gelmektedir.

3. Koşma: Manâ bakımından koşuğ'un müteradifi olarak kabul edilebilen koşma nispeten yeni bir şekil olup, cüz'i değişiklikler ile bugünkü şivelerde yer almaktadır. Oyun havası, oyun türküsü; nazmetme ve nazım manâlarına gelmektedir.

4. Taşkut: Bu tâbir de, koşuk gibi, ayrı bir neviden ziyade, umumî olarak şiir, nazım, beyit, manzûme manalarına gelmektedir.

5. Takmak: Takşut ile aynı kökten geldiğini düşünebileceğimiz takmak tabiri bugünkü şivelerde bulmaca, atalar sözü, türkü, şaka, nükte, türkü yarışı, şaka türküsü, masal manalarında kullanılmaktadır.

6. Ir, Yır: Bu tâbirin bugüne kadar muhafaza edilmiş olan her iki manâsı da "koşma, türkü düzmek, manzume yapılmak, şiir düzülmek" anlamına gelir.

7. Küg: Nazım, şiir, türkü, ır vb. gibi manâlara gelmektedir. Divanü Lûgati-t Türk'te köğ olarak geçen kelime aruzu, ırın ölçüşü, ırlamakta sesin yükselipalçalışı olarak izah edilir.

8. Şlok: Sanskritçe Sloka'dan gelen bu kelime, methiye manzûmesi, manzûm, anlamına gelmektedir.

9. Padak: Şiir, bir şiirin (dörtlüğün) dörtte biri, dize.

10. Kavi: Daha çok üslûp ile ilgili görünen bu tabire A. Von Gabain: Epos; Kunstepos, Kunstdichtung=şiir demektedir. Nesir dilinden farklı olan bu üslûp, şiir olmamakla beraber, nazımın bazı hususiyetlerini içine almaktadır. Dizdaroğlu, buna Dede Korkut'taki soylama kısımlarını örnek göstererek düz yazıyla nazım arası bir anlatım biçimi açıklamasını getirmektedir.

11. Baş-Başık: Sogdca Mani metinlerinde başa, bâbâh, bâşık, paşık şeklinde geçen kelime ilahî manâsına gelmektedir" (1991: XI-XX).

Şiir ve şiir sanatına ilişkin yukarıda sıralanan deyim ve kavramlar içinde koşuk bir

tür bildirmekte, diğerleri açık seçik bir türü ifade etmemektedir. Yeni bilgilerin ortaya çıkmasıyla, İslam öncesi Türk şiirinin bu çetin meselesi halledilebilecektir (Bekki, 2004: 30).

Dizdaroğlu, en eski türkü metni hakkında şunları söylemiştir:

“Anadolu Türk edebiyatında, en eski türkü örnekleri on altıncı yüzyıldan öteye çıkmamıştır. Biçim bakımından türkü olan ilk metni, Öksüz Dede vermiştir. Bentleri üçlük, kavuştakları iki dizeli olan bu parça hece ölçüsünün sekizli kalıbıdır.” (1969: 104).

Mehmet Özbek ise türkülerin halkın sosyal yaşamıyla ilişkili olduğunu söyleyerek türküyü şu şekilde dile getirmiştir:

“Türküler başlangıçta bir olay üzerine yakılırlar. Bu olaylar bütün milleti ilgilendirecek kadar büyük nitelikler taşıyabileceği gibi, dar çevrelerde meydana gelen cinsten de olabilir. Aşk, gurbet, ölüm, seferberlik, tabii afetler, oymak kavgaları, eşkıya baskınları, bir kalenin düşmesi, bir vatan parçasının elden çıkması gibi sosyal olaylarla; sevdâ, tâlihe kızma, şahsa küsme gibi duygular türkülerin doğuş şartlarını hazırlayan sebeplerin başında gelir.” (1994: 63-64).

Türkülerin doğuşu ile ilgili görüşlerden en son olarak Salahaddin Bekki'nin açıklamalarına yer vermek istiyoruz:

“Her ne kadar adları bilinen ilk âşıklar 16. yüzyılda ortaya çıkmış gibi görünseler de kendilerine gelinceye kadar koşuk'lardan Dîvân'daki şiirlere, onlardan Yunus Emre'ye geçen uzun zaman diliminde millî vezin ve şekiller hemen hemen oturmuştur. Çağlar öncesinden başlayıp günden güne gelişerek devam eden halk şiirimiz 17. yüzyılda Karacaoğlu ile zirveye ulaşmış, Cumhuriyet devrinde Âşık Veysel Şatıroğlu, Ali İzzet Özkan gibi sanatkârlar yetiştirmeyi başarmıştır. Şurası muhakkak ki çağın gereklerine göre kendini yenileyip geliştiren âşıklarımızın eserleri daha uzun süre yaşayacaktır.” (2004: 34).

Kısacası türkülerin yakanları belli olsa da zamanla halkın ortak malı haline gelirler. Çünkü insanımızın her hali acı tatlı tüm olayları türkülerimizde vardır. Bizlere düşen atalarımızdan gelen bu kültürü gelecek nesillere taşıyabilmek ve nesilden nesile

aktarabilmektir.

Kaynaklarda yer alan bilgilerden yola çıkarak türkülerin doğuşu ve oluşumunu Türk milletinin varlığıyla ilişkilendirebiliriz. Bu bakımdan Türk milleti var olduğu sürece türküler de var olmaya devam edecektir.

2.3. ANKARA TÜRKÜLERİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Ankara’da yapılan ilk derlemelerin 1928 yılında İstanbul Belediye Konservatuvarı derleme ekibince (Y. Ziya Demircioğlu, Ekrem Besim, Muhittin Sadak, Ferruh Arsunar) yapılmaya başlandığı görülmüştür. 1945 yılında ise Ankara Devlet Konservatuvarı derleme ekibince (Muzaffer Sarısözen, Halil Bedi Yönetken, Rıza Yetişen) 232 ezgi derlenmiştir. Bu derlemeler TRT Repertuvarına alınarak TRT kanalları aracılığıyla yurda yayılmıştır (Tan-Turhan, 2000: 9).

Ankara Devlet Konservatuvarının 1945 yılında yaptığı derlemeler sonucunda pek çok kaynak kişiden metin derlenmiştir. Bu kaynak kişiler şunlardır: Çubuklu Ahmet Korkmaz, Kızılcahamamlı Ali Osman Dökük, Osman Gençtürk (Genç Osman), Yağcıoğlu Fehmi Efe, Haymanalı Sadık Güler, Şereflikoçhisarlı Veli Öztürk, Bâlalı Mustafa Coşan, Beypazarlı Ömer Köse, Ayşe Tokyol ve Hüseyin Serin, Nallıhanlı Nadir Uysal, Mehmet Saygı, Ayaşlı Fatma Yıldız, Keskinli Salman Coker, Hacı Taşan, Mazlum Doğan, Kalecikli Kamil Coşan, Dursun Çayır.

Halk edebiyatçısı Mehmet Tuğrul tarafından Kızılcahamam yolu üzerindeki Örencik ve Ahi köylerinde yapılan çalışmalar sonucunda 99 türkü kayda geçirilmiştir. Bu 99 türkünün içinde Çorumlu, Bayburtlu ve Yozgatlılardan, çingenelerden, köçeklerden, asker ocağından öğrenildiği belirtilen 16 kadar da türkü bulunmaktadır (Tuğrul, 1945).

Araştırmacı Hamit Zübeyir Koşay "*Ankara Budun Bilgisi*" (1935) adlı kitabında 15 kadar Ankara türküsünün sözlerini, bazılarının yakılış öykülerini, türkülerin ve halk oyunlarının Ankara halk kültürü içindeki yerini yazmıştır.

Mahmut Ragıp Kösemihal (Gazimihal) ve Hulusi Suphi Karsel’in birlikte yazdıkları *Ankara Bölgesi Musiki Folkloru* adlı kitapçıkta Ankara halk müziği, oyunları ve çalgıları konusunda ilk derli toplu bilgiler yer almaktadır (Kösemihal-Karsel, 1939).

Şeref Erdoğan, *Ankaram* adlı kitabında Ankara halk oyunları ve halk müziğine geniş yer vermiş (Erdoğan, 1965: 256-322) birçok yazar tarafından bu bilgiler tekrarlanmıştır. Elinde 300 kadar Ankara türküsü bulunduğunu belirten Erdoğan’ın

Hüdayda türküsünün doğuş öyküsünden yola çıkarak yazdığı *Hüdayda* isimli romanı da bulunmaktadır (Erdoğan, 1970).

Şerif Baykurt, *Türk Halk Oyunları* adlı kitabında Ankara'ya ait 34 halk oyunundan söz etmiştir (Baykurt, 1965: 31).

Tarih yazarı Enver Behnan Şapolyo, *Atatürk ve Seymen Alayı* (1971) kitabında seymenlerin geleneklerinden söz ederek, Atatürk'ü 27 Aralık 1919'da nasıl karşıladıklarını anlatmıştır.

Halk Müziği araştırmacısı Murat Karabulut, "*Ankara Çubuk Köşürelilik Köyünde Halk Müziği Çalışması*" adlı raporunda "Taze Açmış Güle Benzer" türküsüyle Yozgat'ın "Taş Dönmüyor Dönmüyor" türküsünün çeşitlemesinin notalarına yer vermiştir.

Araştırmacı Salih Turhan'ın *Anadolu Türküleri ve Ezgileri* adlı kitabında Ankara'ya ait beş türkünün notası bulunmaktadır (Turhan, 1992).

Halk Müziği ses sanatçısı Necla Engin, 1996 yılında on iki Ankara türküsünün yer aldığı "*Ankara İlçelerinden Derlenmiş Türkülerin Müzik Yönünden İncelenmesi*" isimli bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.

Ankara'nın başkent oluşunun 70. yıldönümü dolayısıyla Türkiye İş Bankası Genel Müdürlüğü'nün yayımladığı "Kültür ve Sanat" dergisinin 19.sayısını "Ankara Özel Sayısı" olarak bastırmıştır. Bu sayıda halkbilimci Hayrettin İvgin "*Ankara Oyunları ve Türküleri*" başlıklı makalede türkülerini sınıflandırarak okuyucuya sunmuştur (İvgin, 1993: 36-40). İvgin ayrıca "*Kızılcahamam-Çamlıdere Bölgesinde Halk Edebiyatı*" adlı bildirisinde TRT Repertuvarına girmiş yedi Kızılcahamam türküsünden söz etmiştir (İvgin, 1997: 126-132).

ODTÜ Türk Halkbilimi Topluluğu'nun birincilik ödülü kazanan *Ankara Yöresi Halkbilim Araştırması* adlı kitabında ilin halk oyunları ve müziği konusunda geniş bilgi verilmiştir. Alan araştırmasıyla derlenmiş bilgilerin yer aldığı kitapta TRT Repertuvarında bulunan elli sekiz metnin notası bulunmaktadır (ODTÜ THBT,1997).

Nurettin Demir "*Ankara Türküleri ve Ağızları*" isimli makalesinde türkülerin folklorik unsurlarına yer vererek türkülerde geçen kelimeleri inceleyerek ağız özelliklerinden bahsetmiştir.

Ulusal Tez Merkezi'nde Ankara Türküleri üzerine yapılmış müzikal yönden iki inceleme bulunmaktadır. "*TRT Repertuvarında Bulunan Beş Ankara Türküsünün*

Günümüzdeki İcrasal Değişikleri" isimli yüksek lisans tezi Haliç Üniversitesi'nden Erdal Şahin tarafından 2014 yılında, *"TRT Repertuvarında Bulunan Ankara Türkülerinin İncelenmesi Suretiyle Ankara Türkülerinin Günümüz İcrasına Eleştirel Bir Bakış"* isimli yüksek lisan tezi Gazi Üniversitesi'nden Ayşen Biten Aslan tarafından 2018 yılında hazırlanmıştır.

2.4. ANKARA TÜRKÜLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

a. Ankara türkülerinde yöreye ait bazı söyleyişler, ses değişimleri ve kelimeler vardır. Ses değişimleri genelde, k>g, k>ğ, k>h, ğ>y, t>d, p>b, y>g, b>v, b>m şeklinde olmaktadır: kıyamet>gıyamet, koç>goç, kum>gum, kaynana>gaynana, koparmak>goparmak, kara>gara, kaçmak>gaçmak, kurban>gurban, kıyma>gıyma, kader>gader, koca>goca, kaş>gaş, kır at>gır at, yok idi>yoğ idi, koku>gohu, kabak>gabah, mektup>mehtub, uyuturum>uyudurum, tartmak>dartmak, sütüm>südüüm, yürüteyim>yürüdeyim, etraf>ediraf, tülbent>dülbent, bar>var, ben>men, eğlence>eylence.

b. Ünlülerden ı>i, a>e, i>ü, i>e, ı>u, ı>a dönüşümünü gösteren örnekler de vardır. Yara>yare, vermiyor>virmiyor, pencere>pencire, pınar>punar, horoz>horuz, verseler>virseler, kağıt>kağat, zeybek>ziybek, taşırır>daşurur, pişirir>büşürür.

Bazen ölçü gereği şimdiki zaman ekinin düştüğü görülür: durmuyor>durmuyo, gidiyorum>gidiyom, gidiyor musun> gidiyon mu.

c. Ankara türkülerinde bazı yapı veya söz bozukluklarıyla karşılaşmıştır. Bunlar çoğunlukla hece eksikliği, fazlalığı ya da kafiye uyumsuzluğundan kaynaklanır. Türkülerde bulunan bu hatalar, kaynak kişilerden ya da derleyicilerden kaynaklanabilir.

d. Ankara türküleri şekil açısından genellikle tutarlı yapıya sahiptir. Bunun haricinde güfteye eklenen kelime ve kelime grupları vardır.

Pertev Naili Boratav "*de, da, aman, leyli aman aman, yavru, haydi vb. gibi kelime ve ünlem gruplarının türkülerin güftelerine yepyeni bir ifade zenginliği verdiğini âdeta melodiyi tamamlama vazifesini gördüklerini dile getirir.*" (1992: 337). Biz de böyle ilâve gibi görünen kelimeleri metinler içerisinde ayraç içinde gösterdik.

e. Ünlüler açısından dikkat çekici ses özelliklerinden başında ö ve ü seslerinin g- ve k- seslerinden sonra o ve u'ya yaklaşp arada bir ses olarak söylenmesi gelir. Bu durumun ünlü uyumuna etkisi yoktur. İstisnalar elbetteki mevcuttur. Küçük kelimesinin "*guççük*" olarak söylenmesi gibi.

Ünsüzler açısından Ankara ağızlarında *k-* damak sesinin söz içi ve söz sonunda hırıltılı *h-* sesine dönüşmesi Ankara türkülerinde en dikkat çeken ağız özelliğidir (Demir, 2017: 94).

Al kahat mavi kahat / Al kağat mavi kağat

Ankara türkülerinde dikkat çekici özelliklerden biri de *-ca /-ce* ekinin "kadar" anlamında sınırlandırma işlevinde kullanılmasıdır: "*Sarı yazma dizece / Gidelim bizece*" (Demir, 2017: 95).

Ankara türkülerinde ilgi çekici kelimelerden biri de yeni anlamındaki "*yenile*" kelimesidir. Hemen hemen pek çok türküde bu sözcüğü görmek mümkündür.

f. En fazla mani kıtalarından kurulu türkülerin olduğu Ankara türkülerinde değişik yapıya sahip olan türküler de mevcuttur.

g. Ankara türküleri genellikle isimlerini metinlerin ilk bentlerindeki ilk dizelerden almışlardır.

h. "*Meşeler Göğermiş, Bağlar Gazeli, Çayırılıkta Çimenlikte Evim Var, Destan, Emine, Çoban, Karpuz Kestim Yiyen Yok, Kızılırmak, Soğulcak Türküsü, Punar*" adlı türküler birden fazla varyanta sahip olan türkülerdir.

BÖLÜM III

3. ANKARA TÜRKÜLERİNİN ŞEKİL AÇISINDAN TASNİFİ

Türkü hece ölçüsünün her kalıbıyla söylenebildiği için ve yapı bakımından değişiklik gösterdiği için şekil olarak kesin bir sınıflandırma yapmak zordur. Dizdaroğlu bu konu ile ilgili şu sözleri söylemiştir: “*Türküleri şekil, yapı ve ezgi yönünden sınırlamak zordur; çünkü çok değişik biçimde, yapıda ve ezgide türkü vardır. Halk, ezgiyle söylenen manzum parçaları türkü olarak adlandırır.*” (1969: 103).

Salahaddin Bekki, türkünün biçim özelliği ile ilgili: “*hece vezniyle ortaya konan anonim halk şiirlerinden türkü’yü ele aldığımız zaman kafiye örgüsü, nazım birimi, vezin ve hacim gibi dış unsurlar bakımından belirli bir şekille karşılaşmamaktayız.*” demiştir. (2004: 53).

Aynı görüşte birleşen Mehmet Özbek ise “*Şekil ne olursa olsun türküyü belirleyen, her şeyden evvel ezgisidir. Çünkü müzik cümlesinin, bazı türkülerde şekli zorladığı görülür.*” (1994: 69) demiştir.

Halk şiirinde şekil, dışarıdan görülebilir özellikleri içine alır. Bu özellikler ise, şiirin kafiye örgüsü, nazım birimi, vezni ve hacmidir diyen M. Öcal Oğuz, türküyü ezgi ağırlıklı türler arasında birinci sırada göstermektedir (1993: 19-23).

Bugüne kadar yapılan türkünün şekliyle ilgili görüşlere baktığımızda türkünün en önemli unsurlarından birinin ezgi olduğu anlaşılmıştır. Türküler tasnif açısından değerlendirilirken ezgilerini en başta tutmak gereklidir. Daha sonra ise türkünün yapısını ortaya koyan kısım bentlerdir. Bu bilgiler ışığında, çalışmamızda türkünün şekil yönünden gösterdiği özellikleri tasnif etmeye çalıştık.

Türkünün biçim özellikleri ile çok sayıda tasnif yapılmıştır. Biz de yapılan bu tasniflerin en önemlilerini şu şekilde aldık:

Hikmet Dizdaroğlu’nun tasnifi şöyledir:

“a) Mâni kıtalarından kurulu türküler

b) Dörtlüklerle kurulu, dördüncü dizeleri kavuştak olan türküler

c) Dörtlüklerle kurulu türküler

d) Bentleri dörtlük kavuştağı tek dize olan türküler

- e) Bentleri dörtlük kavuştağı iki dize olan türküler
- f) Bentleri dörtlük kavuştağı üçlük olan türküler
- g) Bentleri de kavuştakları da dörtlük olan türküler
- h) lklerden kurulu türküler
- i) Bentleri lk kavuştağı tek dizeli türküler
- j) Bentleri lk kavuştakları iki dizeli türküler
- k) Bentleri de kavuştakları da Üçlüklerle kurulu türküler
- l) Bentleri lk kavuştakları dörtlük olan türküler
- m) İki dizeli türküler
- n) Bentleri iki kavuştakları bir dizeli olanlar
- n) Bentleri de kavuştakları da iki dizeli türküler
- o) Bentleri iki kavuştakları altı dizeli olanlar” (1969: 107- 119).

Mehmet zbek’in tasnifi aşağıdaki gibidir:

“1. Bentleri mâni drtlklerinden meydana gelen türküler.

2. Bentleri iki mısralı türküler

a. Bentleri iki mısralı, bağlantıları olmayan türküler

b. Bentleri iki, bağlantıları bir mısralı türküler

c. Bentleri de, bağlantıları da iki mısralı türküler

d. Bentleri iki, bağlantıları  mısralı türküler

e. Bentleri iki, bağlantıları dört mısralı türküler

f. Bentleri iki, bağlantıları beş mısralı türküler

g. Bentleri iki, bağlantıları altı mısralı türküler

3. Bentleri  mısralı türküler

a. Bentleri  mısralı, bağlantısı olmayan türküler

b. Bentleri , bağlantıları bir mısralı türküler

c. Bentleri , bağlantıları iki mısralı türküler

- d. Bentleri de, bağlantıları da üç mısralı türküler
- e. Bentleri üç, bağlantıları dört mısralı türküler
- f. Benden üç, bağlantıları beş mısralı türküler
- 4. Bentleri dört mısralı türküler
 - a. Kafiye örgüsü abab, cccb vb. olanlar
 - b. Kafiye örgüsü xaxa, bbba vb. olanlar
 - c. Kafiye örgüsü aaab, cccb vb. olanlar
 - d. Kafiye örgüsü aaax, bbbx vb. olanlar
 - e. Kafiye örgüsü aaba, ccdc vb. olanlar
 - f. Bentleri dört, bağlantıları bir mısralı türküler
 - g. Bentleri dört, bağlantıları iki mısralı türküler
 - h. Bentleri dört bağlantıları üç mısralı türküler
 - i. Bentleri ve bağlantıları dört mısralı türküler
 - j. Bentleri dört bağlantıları beş dizeli türküler
- 5. Bağlantıları her mısradan sonra tekrar edilen türküler
- 6. Bağlantısı basta olan türküler
- 7. Her bentten sonra değişik kalıpta iki ayrı bağlantısı olan türküler” (1994: 70- 84).

Nevzat Gözaydın’ın tasnifi ise şöyledir:

- “I/a. İki dizeli türküler
- I/b. İki dizeden oluşan, bağlantıları bir dizeli türküler
- I/c. İki dizeden kurulmuş bağlantısı da iki dize olan türküler
- I/d. İki dizeden oluşan bağlantısı üç dize olan türküler
- I/e. İki dizeden oluşan bağlantısı dört dize olan türküler
- I/f. İki dizeden oluşan bağlantısı beş dize olan türküler
- I/g. İki dizeden oluşan bağlantısı altı dize olan türküler

- II/a. Üçlüklerle kurulmuş olan türküler*
- II/b. Üçlüklerle kurulmuş ancak bağlantısı üçüncü dize olan türküler*
- II/c. Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı bir dize olan türküler*
- II/d. Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı iki dize olan türküler*
- II/e. Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı üç dize olan türküler*
- II/f. Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı iki+dört dize olan türküler*
- II/g. Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı dört dize olan türküler*
- II/h. Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı beş dize olan türküler*
- III/a. Dörtlüklerle kurulmuş olan türküler*
- III/b. Mânî dörtlüklerinden kurulmuş olan türküler*
- III/c. Dörtlüklerle kurulmuş bağlantısı bir dize olan türküler*
- III/d. Dörtlüklerle kurulup bağlantısı bir (aynı) dize olan türküler*
- III/e. Dörtlüklerle kurulmuş bağlantısı iki dize olan türküler*
- III/f. Dörtlüklerle kurulmuş bağlantıları üç dize olan türküler*
- III/g. Dörtlüklerle kurulmuş bağlantıları dört dize olan türküler*
- III/h. Dörtlüklerle kurulmuş bağlantıları beş dize olan türküler*
- III/ı. Dörtlüklerle kurulmuş bağlantıları altı dize olan türküler*
- IV. Altılıklarla kurulmuş olan, bağlantısı dört dize olan türküler*
- V. Bağlantısı başta yer alan türküler”.*

Ek olarak mâninin dört dizesinin ayrılması ve aralarına bağlantının girmesiyle oluşan bir türkü örneği vermiştir (1989: 53-103).

Yapısına göre türkü tasniflerine bakıldığında Doğan Kaya'nın tasnifinin daha detaylı bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Kaya kendi tasnifini vermeden önce şöyle bir açıklama getirmektedir: “Biz, önceki tasnifleri de göz önünde tutarak ve kendi tespitlerimizi de ortaya koyarak türkü tasniflerini yeniden tasnif etmek istiyoruz. En doğru tasnifin bu olduğu iddiasında değiliz ama gözden kaçan ve tespit ettiğimiz pek çok unsurun değerlendirilmesi gerekiyordu. Düşüncemiz odur ki, bundan sonraki tasnifler, pek az

değişiklik gösterecek ve bizim tasnifimize birkaç ilâve maddeler şeklinde olacaktır.” (1999: 138).

Doğan Kaya’nın tasnifi ise şöyledir:

“1. Bentleri Bir Mısra Olan Türküler

a. Bağlantılar dört mısra / mâni olan türküler

b. Bağlantıları yedi mısra olan türküler

2. Bentleri İki Mısra Olan Türküler

a. Sadece iki mısradan oluşan türküler

b. Bağlantıları bir mısra olan türküler

c. Bağlantıları iki mısra olan türküler

d. Bağlantıları üç mısra olan türküler

e. Bağlantıları dört mısra olan türküler

f. Bağlantıları beş mısra olan türküler

g. Bağlantıları altı mısra olan türküler

h. Bağlantıları yedi mısra olan türküler

i. Bağlantıları sekiz ve daha fazla mısra olan türküler

j. Bağlantıları mısra sonlarında ve mısra aralarında olan türküler

3. Bentleri Üç Mısra Olan Türklüler

a. Sadece üçlüklerden ibaret olan türküler

b. Bağlantıları bir mısra olan türküler

c. Bağlantıları iki mısra olan türküler

d. Bağlantıları üç mısra olan türküler

e. Bağlantıları dört mısra olan türküler

f. Bağlantıları beş mısra olan türküler

g. Bağlantıları altı mısra olan türküler

h. Bağlantıları fazla sayıda mısralı olan türküler

- i. İki bağlantılı türküler*
- j. Bağlantıları mısra aralarında olan türküler*
- 4. Bentleri Dört Mısra Olan Türküler*
 - a. Sadece dörtlüklerden kurulu türküler*
 - b. Bağlantıları bir mısra olan türküler*
 - c. Bağlantıları iki mısra olan türküler*
 - d. Bağlantıları üç mısra olan türküler*
 - e. Bağlantıları dört mısra olan türküler*
 - f. Bağlantıları beş mısra olan türküler*
 - g. Bağlantıları altı mısra olan türküler*
 - h. Bağlantıları yedi mısra olan türküler*
 - i. Bağlantıları sekiz ve daha fazla mısra olan türküler*
 - j. Bağlantıları mısra aralarında olan türküler*
 - k. İki bağlantılı türküler*
 - l. Bağlantıları mısra sonlarında olan türküler*
- 5. Karşılıklı Türküler / Atma Türküler*
 - a. İki mısralık bentlerden ibaret atma türküler*
 - b. Üç mısralık bentlerden ibaret atma türküler*
 - c. Dört mısralık bentlerden ibaret atma türküler*
 - d. Diyalog şeklinde atma türküler” (1999: 138-139).*

Yukarıya verdiğimiz bu tasniflerde şu hususlar dikkati çekmektedir: Mehmet Özbek, türkülerini sınıflandırırken, bentleri esas alan bir sınıflandırma yapmıştır. Dizdaroğlu’ndan farklı olarak bağlantısı bulunmayan bentleri dört dizeli türkülerini kafiye çeşitlerine göre de sınıflandırmıştır. Ayrıca bağlantıları her dizeden sonra tekrar edilen türküler; bağlantısı başta olan türküler ve her beyitten sonra değişik kalıpta iki ayrı bağlantısı olan türküler olmak üzere üç farklı yapıya da yer vermiştir. Nevzat Gözaydın’ın tasnifinde de bentler esas alınmış bağlantılardaki çeşitliliğe vurgu yapılarak bağlantı

bölümlerinin altı dizeye kadar çıkabileceği gösterilmiştir. Özbek'in tasnifinde yer alan bağlantısı başta olan türkülere de yer veren Gözaydın, yine Dizdaroğlu ve Özbek'in tasnifinde bulunmayan altılıklarla kurulmuş türkülere yer vermiştir. Doğan Kaya ise türkülerin bentlerini esas alarak tasnifini oluşturmuştur. Diğerler tasniflerden farklı olarak, bentleri bir dizeden oluşan türkülerin olduğunu ileri sürmüş olmasıdır.

Yapısına göre tasnif denemesinde en kapsamlı çalışmayı Salahaddin Bekki yapmıştır. Bekki, ortaya koyduğu tasnif denemesi için yaptığı açıklamada: *“Burada yaptığımız bizden önce yapılan tasnifleri daha sistemli hale getirip karşımıza çıkacak muhtemel yapıları da göz önüne alarak teorik bir yaklaşım ortaya koymak olmuştur.”* demiştir (2004: 77). Biz de bu çalışmamızda diğer denemelerden daha geniş yapıya sahip olması bakımından bu tasnif denemesini esas aldık. Bekki'nin tasnif denemesi ise şu şekildedir:

“A. Bağlantıları olmayan türküler

- 1. Bağlantıları olmayan ikiliklerle kurulu türküler*
- 2. Bağlantıları olmayan üçlüklerle kurulu türküler*
- 3. Bağlantıları olmayan mâni kıtalarından kurulu türküler*
- 4. Bağlantıları olmayan dörtlüklerle kurulu türküler*

B. Bağlantıları olan türküler

1. Bağlantıları dize başlarında olan türküler

- a. Bağlantıları bir dize olan türküler*
- b. Bağlantıları iki dize olan türküler*
- c. Bağlantıları üç dize olan türküler*
- d. Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler*

2. Bağlantıları dize sonlarında olan türküler

- a. Bağlantıları bir dize olan türküler*
- b. Bağlantıları iki dize olan türküler*
- c. Bağlantıları üç dize olan türküler*
- d. Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler*

3. Bağlantıları dize aralarında olan türküler

- a. Bağlantıları bir dize olan türküler
- b. Bağlantıları iki dize olan türküler
- c. Bağlantıları üç dize olan türküler
- d. Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler
- e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler

4. Bağlantıları dize aralarında ve dize sonlarında olan türküler

- a. Bağlantıları bir dize olan türküler
- b. Bağlantıları iki dize olan türküler
- c. Bağlantıları üç dize olan türküler
- d. Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler
- e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler

5. Bağlantıları bent aralarında olan türküler

- a. Bağlantıları bir dize olan türküler
- b. Bağlantıları iki dize olan türküler
- c. Bağlantıları üç dize olan türküler
- d. Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler
- e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler

6. Bağlantıları dize başlarında ve bent aralarında olan türküler

- a. Bağlantıları bir dize olan türküler
- b. Bağlantıları iki dize olan türküler
- c. Bağlantıları üç dize olan türküler
- d. Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler
- e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler

7. Bağlantıları dize sonlarında ve bent aralarında olan türküler

- a. Bağlantıları bir dize olan türküler

- b. Bağlantıları iki dize olan türküler*
- c. Bağlantıları üç dize olan türküler*
- d. Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler*
- e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler*

8. Yapısında kararlılık bulunmayan türküler” (Bekki, 2004: 65-67).

Yukarıda vermiş olduğumuz tasnif şemasını ikiliklerle, üçlüklerle, dörtlüklerle ve mani kıtalarından kurulu türküler üzerinde daha detaylı bir şekilde verelim:

“1. İkiliklerle Oluşan Türküler

1.1. Bağlantıları Olmayan İkiliklerle Kurulu Türküler

1.2. Bağlantıları Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

Bağlantıları Dize Başlarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları dize başlarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- b. Bağlantıları mısra başlarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler*

Bağlantıları Dize Sonlarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları dize sonlarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- b. Bağlantıları dize sonlarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler*

Bağlantıları Dize Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları dize aralarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- b. Bağlantıları dize aralarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- c. Bağlantıları dize aralarında üç dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- d. Bağlantıları dize aralarında dört dize ya da mâni kıtaları bulunan ikiliklerle kurulu türküler*
- e. Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan ikiliklerle kurulu türküler*

Bağlantıları Dize Aralarında ve Sonlarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları dize aralarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler*

- b. Bağlantıları dize aralarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- c. Bağlantıları dize aralarında üç dize olan ikiliklerle kurulu türküler*
- d. Bağlantıları dize aralarında dört dize ya da mâni kıtaları bulunan ikiliklerle kurulu türküler*
- e. Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan ikiliklerle kurulu türküler*

Bağlantıları Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Bent Aralarında Bir Dize Olan İkiliklerle Kurulu Türküler*
- b. Bağlantıları Bent Aralarında İki Dize Olan İkiliklerle Kurulu Türküler*
- c. Bağlantıları Bent Aralarında Üç Dize Olan İkiliklerle Kurulu Türküler*
- d. Bağlantıları Bent Aralarında Dört Dize Olan ya da Mâni Kıtalarından Oluşan İkiliklerle Kurulu Türküler*
- e. Bağlantıları Bent Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan İkiliklerle Kurulu Türküler*

Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler*
- b. Bağlantıları İki Dize Olan Türküler*
- c. Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler*
- d. Bağlantıları Dört Dize Olan veya Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler*
- e. Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler*

Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler*
- b. Bağlantıları İki Dize Olan Türküler*
- c. Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler*

d. Bağlantıları Dört Dizeden ya da Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler

e. Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler

2. Üçlüklerle Kurulu Türküler

2.1. Bağlantıları Olmayan Üçlüklerle Kurulu Türküler

2.2. Bağlantıları Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

Bağlantıları Dize Başlarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

a. Bağlantıları Dize Başlarında Bir Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

b. Bağlantıları Dize Başlarında İki Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

c. Bağlantıları Dize Başlarında Üç Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

a. Bağlantıları Dize Sonlarında Bir Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

b. Bağlantıları Dize Sonlarında İki Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

c. Bağlantıları Dize Sonlarında Üç Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

Bağlantıları Dize Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

a. Bağlantıları Dize Aralarında Bir Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

b. Bağlantıları Dize Aralarında İki Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

c. Bağlantıları Dize Aralarında Üç Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

d. Bağlantıları Dize Aralarında Dört Dizeden ya da Mâni Kıtalarından Oluşan

Üçlüklerle Kurulu Türküler

e. Bağlantıları Dize Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Üçlüklerle Kurulu

Türküler

Bağlantıları Dize Aralarında ve Sonlarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

a. Bağlantıları Dize Aralarında Bir Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- b. Bağlantıları Dize Aralarında İki Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- c. Bağlantıları Dize Aralarında Üç Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- d. Bağlantıları Dize Aralarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan*

Üçlüklerle Kurulu Türküler

- e. Bağlantıları Dize Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Üçlüklerle Kurulu*

Türküler

Bağlantıları Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Bent Aralarında Bir Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- b. Bağlantıları Bent Aralarında İki Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- c. Bağlantıları Bent Aralarında Üç Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- d. Bağlantıları Bent Aralarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan*

Üçlüklerle Kurulu Türküler

- e. Bağlantıları Bent Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Üçlüklerle Kurulu*

Türküler

Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler*
- b. Bağlantıları İki Dize Olan Türküler*
- c. Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler*
- d. Bağlantıları Dört Dize Olan ya da Mâni Kıtalarında Oluşan Türküler*
- e. Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler*

Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler
- b. Bağlantıları İki Dize Olan Türküler
- c. Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler
- d. Bağlantıları Dört Dize Olan ya da Mâni Kıtalarında Oluşan Türküler
- e. Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler

3. Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

3.1. Bağlantıları Olmayan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

3.2. Bağlantıları Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

Bağlantıları Dize Başlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Dize Başlarında Bir Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler
- b. Bağlantıları Dize Başlarında İki Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler
- c. Bağlantıları Dize Başlarında Üç Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler
- d. Bağlantıları Dize Başlarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Dize Sonlarında Bir Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler
- b. Bağlantıları Dize Sonlarında İki Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler
- c. Bağlantıları Dize Sonlarında Üç Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler
- d. Bağlantıları Dize Sonlarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Mâni

Kıtalarından Kurulu Türküler

Bağlantıları Dize Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a. Bağlantıları Dize Aralarında Bir Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

b. Bağlantıları Dize Aralarında İki Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

c. Bağlantıları Dize Aralarında Üç Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

d. Bağlantıları Dize Aralarında Dört Dize Olan veya Mâni Kıtalarından Oluşan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

e. Bağlantıları Dize Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

Bağlantıları Dize Aralarında ve Sonlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a. Bağlantıları Dize Aralarında Bir Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

b. Bağlantıları Dize Aralarında İki Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

c. Bağlantıları Dize Aralarında Üç Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

d. Bağlantıları Dize Aralarında Dört Dize Olan veya Mâni Kıtalarından Oluşan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

e. Bağlantıları Dize Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

Bağlantıları Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a. Bağlantıları Bent Aralarında Bir Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

b. Bağlantıları Bent Aralarında İki Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

c. Bağlantıları Bent Aralarında Üç Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu

Türküler

d. Bağlantıları Bent Aralarında Dört Dize Olan veya Mâni Kıtalarından Oluşan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

e. Bağlantıları Bent Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

f. Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler

g. Bağlantıları İki Dize Olan Türküler

h. Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler

i. Bağlantıları Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler

j. Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler

Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a. Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler

b. Bağlantıları İki Dize Olan Türküler

c. Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler

d. Bağlantıları Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler

e. Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler

4. Dörtlüklerle Kurulu Türküler

4.1. Bağlantıları Olmayan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

4.2. Bağlantıları Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

4.2.1. Birinci Dörtlüğün Son Dizesinin Bağlantı Olarak Tekrar Edildiği Türküler

4.2.1.1. Bentleri Dörtlük Bağlantıları Her Dörtlüğün Son İki Dizesinin Bağlantı Olarak Tekrar Edilmesiyle Oluşan Türküler

4.2.1.2. Bentleri Dörtlük Bağlantı Olan İkinci Dizenin Daha Sonra Gelen

Dörtlüğün

Birinci Dizesi Olarak Tekrar Edildiği Türküler

Bağlantıları Dize Başlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Dize Başlarında Bir Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- b. Bağlantıları Dize Başlarında İki Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- c. Bağlantıları Dize Başlarında Üç Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- d. Bağlantıları Dize Başlarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan*

Dörtlüklerle Kurulu Türküler

Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Dize Sonlarında Bir Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- b. Bağlantıları Dize Sonlarında İki Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- c. Bağlantıları Dize Sonlarında Üç Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- d. Bağlantıları Dize Sonlarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan*

Dörtlüklerle Kurulu Türküler

Bağlantıları Dize Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Dize Aralarında Bir Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- b. Bağlantıları Dize Aralarında İki Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- c. Bağlantıları Dize Aralarında Üç Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- d. Bağlantıları Dize Aralarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- e. Bağlantıları Dize Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*

Bağlantıları Dize Başlarında ve Sonlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Dize Başlarında Bir Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*

- b. Bağlantıları Dize Başlarında İki Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- c. Bağlantıları Dize Başlarında Üç Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- d. Bağlantıları Dize Başlarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*

Bağlantıları Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Bent Aralarında Bir Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- b. Bağlantıları Bent Aralarında İki Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- c. Bağlantıları Bent Aralarında Üç Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- d. Bağlantıları Bent Aralarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- e. Bağlantıları Bent Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*

Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler*
- b. Bağlantıları İki Dize Olan Türküler*
- c. Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler*
- d. Bağlantıları Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler*
- e. Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler*

Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler*
- b. Bağlantıları İki Dize Olan Türküler*
- c. Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler*
- d. Bağlantıları Dört Dize Olan veya Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler*
- e. Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler” (Bekki, 2004: 67-76).*

Yukarıda verdiğimiz bu tasnif şemasında bentleri ikiliklerle, üçlüklerle, mâni kıtalarıyla ve dörtlüklerle kurulu olan, bunun haricinde bağlantı özelliklerine göre uygulanınca karşımıza çok detaylı bir tasnif çıkmaktadır. Türkülerde bağlantıyı bentler arasındaki bağı sağlayan, birden fazla tekrarlanan ve ezgisi değişmeyen birim olarak tarif edebiliriz. Bağlantısı olan dizelerin ölçüsü türkünün bentlerdeki hece sayısı ile eşit olabileceği gibi az veya çok da olabilir. Bağlantılar büyük çoğunlukla bentlerden sonra gelir. Ancak bağlantıların bentlerden sonra gelmesi kesin bir kural değildir. Bunun haricinde bağlantılar dize başlarında, sonlarında ve aralarında da gelebilir (Bekki, 2003: 309).

Aşağıdaki incelemede metinler kısmında verdiğimiz her türkü tek tek ele alınarak verdiğimiz tasnife göre sıralanacak ve ayrıntılı bilgileri verilecektir.

3.1. İKİLİKLERLE KURULU TÜRKÜLER

Araştırmacılar, türkülerin ilk şeklinin dörtlüklerle kurulu olduğunu ileri sürmektedir. Türkülerdeki yapı çeşitliliği, dört dizeden oluşan yapının değişikliklere uğramasıyla oluşmuştur. İki dizelik bentlerden oluşan türküler, dört dizelik bentlerden iki dizenin düşmesiyle oluşmuştur. Ayrıca bu yapı çeşitliliğinin oluşmasında ezginin de önemli bir payı vardır.

3.1.1. Bağlantıları Olmayan İkiliklerle Kurulu Türküler

İncelediğimiz metinler içerisinde 31, 62, 77, 113, 150, 151, 162 numaralı türküler bu tasnife uymaktadır. 77 numaralı "*Deveci*" türküsü bir oyun türküsüdür. Bu nedenle oyundan kaynaklı bağlantı dizeleri yoktur.

3.1.2. Bağlantıları Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

Bağlantı; dize başlarında, sonlarında ve aralarında olabileceği gibi bent aralarında da olabilir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi birden fazla tekrarlanan bağlantı, ezgi ve sözlerin değişmediği kısımdır.

3.1.2.1. Bağlantıları Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları bent aralarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler

İki dizelik bentlerin arasına yine iki dizelik bağlantıların girmesiyle oluşan bir yapıdır. Bentlerdeki dizeler kendi aralarında kafiyelidir. Kafiye şeması aa NN, bb NN, cc NN veya aa NM, bb NM, cc NM şeklindedir. 93, 105, 149, 167 numaralı türküler bu

yapıdaki türkülerdir.

b) Bağlantıları bent aralarında üç dize olan ikiliklerle kurulu türküler

Elimizde iki örneği bulunan bu yapıdaki türküler 78 ve 100 numaralı türkülerdir. 100 numaralı türkü 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır, ancak bağlantılarının düzenli bir ölçüsü bulunmamaktadır.

c) Bağlantıları bent aralarında dört dize olan ikiliklerle kurulu türküler

Metinlerimizde yer alan 91, 166, 207, 216, 217 numaralı türküler bu tasnife uymaktadır. 207 numaralı türkünün bentleri 11 heceli, bağlantıları 7 hecelidir. Bentler ve bağlantılar kendi aralarında kafiyelidir: aa NNNN, bb NNNN, cc NNNN.

d) Bağlantıları bent aralarında beş ve daha fazla dize olan ikiliklerle kurulu türküler

Metnimizde 193. sırada yer alan türkü elimizde bulunan tek örnektir. Bentler iki dizeli bağlantılar altı dizelidir. Bentler 7 hecelidir ancak hece sayısı olarak bağlantıların belli bir düzeni yoktur.

3.2. ÜÇLÜKLERLE KURULU TÜRKÜLER

3.2.1. Bağlantıları Olmayan Üçlüklerle Kurulu Türküler

Halk arasında bentleri üç dizeden oluşan türkülere üçleme adı verilir. Bu üçlüklerde bağlantısı olmayan ve olan olarak ayrılır. İncelediğimiz metinler içerisinde üçlüklerle kurulu bağlantısı olmayan metinler 42, 59, 142, 203 bu yapıdadır.

3.2.2. Bağlantıları Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

3.2.2.1. Bağlantıları Dize Başlarında Beş Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

Metnimizde 140.sırada yer alan türküde bağlantılar başta yer almaktadır. Türkünün bentleri ve bağlantıları 11 hecelidir.

3.2.2.2. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları bent aralarında bir dize olan üçlüklerle kurulu türküler

Bu yapıdaki türkülere Ahmet Talat Onay, Fuad Köprülü'yü kaynak göstererek, bu şeklin en eski Türk şiiri olduğunu söyler ve şu örneği verir: “*Bülbül ne ötersin Çukurova’da / Eşin şahin kapmış, kendin burada / Kendin gurbet elde, gönül sılada / Ötme*

garip bülbül gönül Şen değil” (Onay, 1996: 36). Bağlantıları aynen tekrarlanan sözlerden oluşan bu yapıdaki türkülerde bentleri oluşturan dizeler kendi aralarında uyaklıdır. aaaN, bbbN, cccN Şeklindedir.

64 numaralı *”Çocuk Türküsü”* ve 82 numaralı *”Dul Karı”* türküsü üç dizelik bentlerin arasına bir dizelik bağlantıların girmesiyle oluşmuştur. 64 numaralı türkünün kafiye düzeni aaaN, bbbN, cccN Şeklindedir.

b) Bağlantıları bent aralarında iki dize olan Üçlüklerle kurulu türküler

Üç dizelik bentlerin arasına iki dizelik bağlantıların girmesiyle oluşan bir yapıdır. Bentlerdeki dizeler *aaa*, *bbb*, *ccc* Şeklinde, bağlantılardaki dizeler ise *NN* veya *NM* Şeklinde uyaklıdır. 13, 16, 40, 50, 53, 55, 56, 74, 75, 79, 88, 92, 133, 135, 136, 139, 144, 163, 169, 187, 202, 204, 206, 214, 220, 225, 236, 237, 238, 241 numaralı metinler bu yapıdaki türkülerdir. 74 ve 75 numaralı türkülerin bir hikâyesi vardır ve bu yönüyle destan türünün özelliklerini yansıtır. 16, 40, 55, 79, 133, 135, 136, 144, 163, 187, 204, 214, 220, 225, 237, 238, 241 numaralı metinlerin bentleri 11 hecelidir. 53 numaralı türkünün bendi 8 hecelidir.

c) Bağlantıları bent aralarında üç dize olan Üçlüklerle kurulu türküler

Üç dizelik bentlerin arasına üç dizelik bağlantıların girmesiyle oluşan bir yapıdır. 25, 99, 101, 103, 233 numaralı türküler bu başlık için uygundur. 101 ve 233 numaralı metinler 8 heceli, 25 numaralı metin 11 hecelidir.

d) Bağlantıları bent aralarında dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan Üçlüklerle kurulu türküler

İncelediğimiz metinlerde 28, 70 numaralı türkülerin bentleri üçlük bağlantıları dört dizedir. 28 numaralı türkünün bağlantıları ve bentleri 7 hecelidir. Bu türkü *aaa NNMN*, *bba NNMN* Şeklindedir.

e) Bağlantıları bent aralarında beş ve daha fazla dize olan Üçlüklerle kurulu türküler

Metnimizde 186. sırada yer alan türkünün bentleri üçlük, bağlantısı altı dizedir. Kafiye rgs bentlerde *aaa*, *bbb*, *ccc* Őekindedir; bağlantılarda hece sayısı bakımından bir düzen yoktur.

3.3. MANİ KITALARINDAN KURULU TÜRKÜLER

Türk halk şiiri geleneğinde iki ana biçim vardır: 1. Koşma, 2. Mani. Halk şiirinin hemen tüm önceki biçimleri bu iki ana biçimden doğmuştur. Hem hece sayısı hem de kafiyeleşme itibarıyla birbirinden bağımsız olan bu biçimlerin türkü söz konusu olunca da ayrı ayrı tasnifinin yapılması gerekir.

Çalışmamızda da görüleceği üzere türkülerdeki yapı zenginliği mani kıtalarıyla ve dörtlüklerle kurulan biçimlerde karşımıza çıkmaktadır.

3.3.1. Bağlantıları Olmayan Mani Kıtalarından Kurulu Türküler

Bu tür türkülerde, türkü yakıcıları hafızalarındaki yüzlerce mani kıtalarından bazılarını zemine ve zamana göre sıralayarak türkülerini meydana getirirler. Bu işi yaparken belli bir ezgiyle uydurmaları da söz konusudur. Bu yüzden aynı mani değişik türkülerde çok çeşitli ezgilerle söylenebilir. Bu bakımdan mani kıtalarından kurulu türkülerde konu birliği olmadığı gibi kıtalar arasında kafiye bütünlüğü de yoktur. Her kıta kendi içinde aaxa, bbbx, ccxc şeklinde kafiyelidir.

Bu şekildeki türkülerde kıtalar arasındaki bağlantıyı her mani kıtasının birinci dizesinde tekrar edilen kelime veya kelime grupları sağlar. Bazen kıtalar arasında bağlantıyı sağlayan hiçbir öge bulunmaz. Bu durumda ezgi devreye girer. Metinlerimiz içerisindeki 6, 9, 20, 48, 57, 58, 69, 73, 76, 83, 85, 129, 152, 155, 157, 171, 175, 176, 196, 198, 226 numaralı türküler bu yapıdadır. 9. sıradaki "*Altın Yüzük Yaptırdım*" isimli türkünün ağırlama kısmı bu tasnife uymaktadır.

3.3.2. Bağlantıları Olan Mani Kıtalarından Kurulu Türküler

3.3.2.1. Bağlantıları Dize Başlarında Olan Mani Kıtalarından Kurulu Türküler

a) Bağlantıları dize başlarında bir dize olan mani kıtalarından kurulu türküler

Bent dizleri gelmeden önce bağlantı dizelerinin gelmesiyle oluşmuştur. Kıtalar mani şekline uygun kafiyeleşirken, bağlantılar ise belirli sözlerle tekrar eder. İncelemiş olduğumuz metinlerde 30 numaralı türkü bu yapıdadır.

3.3.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Mani Kıtalarından Kurulu Türküler

İncelediğimiz metinlerde 23, 49, 52, 107, 108, 157 numaralı türküler bu yapıdadır.

23 numaralı türkûde her dörtlüğün her mısrasının sonunda baēlantı vardır. Bu baēlantılar nida ve önlemlerden oluşur.

3.3.2.3. Baēlantıları Bent Aralarında Olan Mani Kıtalarından Kurulu Türküler

a) Baēlantıları bent aralarında bir dize olan mani kıtalarından kurulu türküler

19, 65, 188, 211 numaralı türküler bu yapıdadır. Kafiye rgleri; aaxa N, bbbx N, ccxc N şeklindedir.

b) Baēlantıları bent aralarında iki dize olan mani kıtalarından kurulu türküler

4, 5, 8, 9, 10, 21, 22, 26, 33, 36, 54, 71, 156, 197, 230 numaralı türküler bu yapıdadır. İki dizelik baēlantıların mani kıtaları arasında tekrar edilmesiyle oluşmuştur. Baēlantı dizelerindeki hece sayıları bazı türkülerde farklıdır. Kafiye rgleri; aaxa NN, bbbx NN, ccxc NN şeklindedir. 9 numaralı türkünün hoplatma kısmı bu tasnife uygun, bentleri mani kıtasından kurulu, baēlantıları ikilidir.

c) Baēlantıları bent aralarında üç dize olan mani kıtalarından kurulu türküler

rnek metinler içerisinde yer alan 40, 60, 86, 110, 189, 190 numaralı metinleri bu baēlık altında verebiliriz. Baēlantı dizeleri genelde birbirleriyle kafiyelidir. Genelde bu türkülerin bentleri de baēlantıları da 7 hecelidir.

d) Baēlantıları bent aralarında dört dize olan veya mani kıtalarından oluşan mani kıtalarından kurulu türküler

2, 15, 29, 35, 68, 104, 109, 117, 120, 126, 134, 148, 158, 159, 195, 200, 209, 212, 218, 221, 222, 223, 224, 235 numaralı türküler bu tasnife uymaktadır.

e) Baēlantıları bent aralarında beē ve daha fazla dize olan mani kıtalarından kurulu türküler

Bentleri dört, baēlantıları beē ve daha fazla dizeden oluşan türkülerdir. 47, 145 numaralı türküler bu yapıdadır. 47 numaralı türkünün baēlantısı sekiz dizeden, 145 numaralı türkünün baēlantısı beē dizeden oluşmaktadır. Bentlerdeki dizeler 7, 8 ve 11 heceden oluşabilir.

Metinler içerisinde en fazla mani kıtalarından kurulu türküler mevcuttur.

3.4. DÖRTLÜKLERLE KURULU TÜRKÜLER

3.4.1. Bağlantıları Olmayan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

Ankara türküleri içerisinde mani kıtalarından kurulu türkülerden sonra en fazla sayıya sahip olan türkülerdir. Genelde saz şairlerinden halka geçmiş eserlerdir. Bu türkülerde şekil açısından herhangi bir sıkıntı görülmez. 1, 3, 14, 18, 32, 34, 37, 42, 61, 67, 87, 90, 98, 102, 112, 115, 119, 121, 123, 125, 130, 143, 146, 161, 164, 170, 172, 178, 180, 183, 185, 194, 210, 213, 232, 234 numaralı türküler bu yapıdadır. 8 heceli türkülerin bulunduğu bu grupta ağırlığı 11 heceli türküler oluşturur. Hece sayısına bağlı olarak bu yapıdaki türkülerin büyük çoğunluğu koşma gibi kafiyeleşmiştir. Bu türkülerin birinci dörtlüklerinde ABAB ya da AAAB şeklinde iki çeşit kafiyeleşimi görülür. Takip eden dörtlüklerin son dizeleri birinci dörtlüğün son dizesiyle kafiyeleşir.

Genel olarak anlatı yapısına sahip olan bu türkülerde ağırlıklı olarak aşk, gurbet, ölüm ve tabiat gibi konular işlenir. Bazı türkülerde ahengi artırmak için dize aralarında veya sonlarında birer kelimelik ünlem ifade eden sözler bulunur.

3.4.2. Bağlantıları Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

3.4.2.1. Birinci Dörtlüğün Son Dizesinin Bağlantı Olarak Tekrar Edildiği Türküler

Dörtlüklerle kurulu türkülerden pek farklı bir yapı arz etmeyen bu türkülerde, genel olarak ilk dörtlüğün birinci ve üçüncü dizesi bağımsız ikinci ile dördüncü dizeler bağlantı dizeleri olarak kullanılır. Dörtlüklerin kafiye şeması genellikle şöyledir: aNaN, bbbN, cccN. Metinlerimiz içerisinde 137, 165, 181, 191, 192, 228 numaralı türküler bu yapıdadır. 137 ve 165 numaralı türküler 11 hecelidir. 181, 191, 192, 228 ise 8 hecelidir.

3.4.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları dize sonlarında bir dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

Metinler içerisinde tek örneği bulunan 12 numaralı türkü bu yapıdadır ve hece sayısı 8’li olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.4.2.3. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları bent aralarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

Dört dizelik bentlerden oluşan türkülere iki dizelik bağlantıların eklenmesiyle

oluşan yapıdır. Bağlantılardaki dizelerin hece sayıları bentlerle genelde aynıdır. Bu yapıdaki türkülerin ilk dörtlükleri, abab NN, aaab NN veya aaba NN şeklinde kafiyeleşmiştir. Bu yapıdaki türküler 17, 51, 106, 118, 153, 229 numaralıdır. Sadece 118 numaralı türkü 8 hecelidir. 51, 106, 153, 229 numaralı türkülerin hece sayısı 11'dir.

b) Bağlantıları bent aralarında üç dize olan veya mâni kıtalarından oluşan dörtlüklerle kurulu türküler

Üç dizelik bağlantıların dört dizelik bentlere eklenmesiyle oluşur. Elimizdeki iki örneği 11 ve 124 numaralı türkülerdir.

c) Bağlantıları bent aralarında dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan dörtlüklerle kurulu türküler

24, 39, 94, 97, 111, 122, 132, 179, 239 numaralı türkülerin bağlantıları dört dizeden oluşmuştur. Bu çeşit türkülerin kafiye şeması çok farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bentlerin birinci dörtlüklerinde, aaba, aaab, abcb olmak üzere üç çeşit kafiye göze çarpar. Bağlantılar ve bentler arasında düzenli bir kafiye şemasından söz edilemez. Şöyle ki, bentleri aaab olan türkülerin bağlantıları bazen NNMN bazen de NNNN olabilir. 94 ve 97 numaralı türküler 8 heceli; 122, 132, 179, 239 numaralı metinler ise 11 hecelidir.

Buraya kadar Salahaddin Bekki'nin tasnifine uygun bir şekilde Ankara türkülerinin tahlili yapılmıştır. Elimizdeki metinlerde bu şemaya girmeyen türküler de vardır. Yapısında kararlılık bulunmayan türküler mevcuttur. Bu türküler de alt başlıkta verilecektir.

3.5. YAPISINDA KARARLILIK BULUNMAYAN TÜRKÜLER

Metinlerimiz içerisinde bentleri, dize ve hece sayıları ile kafiyelerinde tam bir bütünlük bulunmayan türküler bu başlık altında vermeyi uygun bulduk. 27, 44, 45, 46, 63, 80, 81, 95, 127, 128, 138, 140, 141 numaralı türküler bu yapıdadır. 44 numaralı türkü bozlak olduğu için şekil aranmaz. Aynı şekilde 45 ve 46 numaralı türkülerde şair şekilden çok manaya önem vermiştir, her iki türkü de uzun hava olduğu için şekilsel olarak bir bütünlük yoktur. 81 numaralı *Döndü* türküsünde sosyal yapının bozukluğu dikkati çeker, baba oğul çatışması vardır. Bu türkü de bozlak olduğu için yapısında kararlılık yoktur. 127 numaralı türkü bir ağıttır. Bu ağıtın bentlerinde kararlılık yoksa da bağlantı kısımları mükemmel tekrar eder. 128 ve 140 numaralı türkülerin ise hikâyesi vardır ancak şekilsel bir düzeni yoktur. Yapısında kararlılık bulunmayan türkülerin fazla olması derleme yapılan

türkülerin fazlalığındandır. Özellikle Mehmet Tuğrul'un derlemiş olduğu türkülerde bu özellik mevcuttur. Bizim düşüncemiz şu yöndedir: Türküyü veren kaynak kişilerin herhangi bir metne bağlı kalmadan doğaçlama usulü bu türkülerini aktarmalarıdır.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz: Türkülerdeki kıtalar yapı bakımından iki bölümden meydana gelir. Birinci kısım, türkünün asıl sözlerinin bulunduğu bent adı verilen kısımdır. İkinci bölüm ise bentlerin başında, sonunda, bentlerdeki dize aralarında ve bent aralarında tekrar edilen bağlantı bölümleridir. Bu kısma nakarat ya da kavuştak da denir. Biz TRT THM Repertuarı'nda kullanılan bağlantı terimini kullanmayı uygun gördük.

Türkülerin bentleri esas alındığında ortaya dört ana başlık çıkmaktadır:

1. İkiliklerden oluşanlar

Ankara türkülerinde bu yapıya uygun olarak 19 türkü bulunmaktadır. İncelediğimiz metinlerde bu türkülerin bağlantıları genellikle dize arasındadır ve dize sayısı değişebilmektedir.

2. Üçlüklerden oluşanlar

Metinlerimiz içerisinde bu yapıda 44 adet türkü bulunmaktadır. Bu türkülerin bağlantıları bir dizeden dört dizeye kadar çıkmaktadır. Dize ve bağlantıların aynı sayıda üçlüklerle oluşmasından, bu türküleri "üçleme" de denir.

3. Mani kıtalarından oluşanlar

Metinlerimiz içerisinde mani kıtasıyla oluşturulmuş 78 türkü bulunmaktadır. Bu türküler içerisinde bir mâni kıtası diğer türkülerde de karşımıza çıkmaktadır. Benzerlik gösteren mani kıtaları ezgi olarak değişikliğe uğrayabilmektedir. Mani kıtalarının değişmesine bağlı olarak türkülerde konu bütünlüğü yoktur. Türkülerimiz içerisinde büyük çoğunluğa mani kıtalarından oluşturulan türküler hâkimdir.

4. Dörtlüklerden oluşanlar

Metinlerimiz içerisinde 60 adet türkü dörtlüklerle oluşturulmuştur. Bu yapıdaki türküler genelde saz şairleri tarafından meydana getirilmiştir. Buna bağlı olarak aşıklık geleneğinin çok da yaygın olmadığı söylenebilir.

Bu bilgilerin dışında 13 adet yapısında kararlılık bulunmadığını düşündüğümüz türküler mevcuttur. Bunun sebebi alan araştırması ile derlenmiş metinlerin çok olmasından

kaynaklı ve bozlak (uzun hava) türünde şekilsel bir düzen olmayışındandır.

Türkülerin bağlantıları esas alındığında, bir dizeden beş dizeye kadar bağlantılardaki dize sayısı değişmektedir. Doğan Kaya, bağlantılardaki dize sayısının sekiz ve daha fazla olabileceğini de söylemektedir. Bağlantılardaki dize sayıları genel bir kural olmasa da- bentlerdeki dize sayılarına göre artıp eksilmektedir (Bekki, 2004: 89-90).

Tahlilini yaptığımız Ankara türkülerinde karşımıza çıkan hem bentlerde hem de bağlantılarda hece sayılarındaki eksiklerin, türkülerin musiki aletleri eşliğinde söylenirken ezgi yoluyla tamamlandığı düşünülebilir. Ayrıca derleyici kişilerden de kaynaklanmış olabilecek hataları da göz önünde bulundurmak gerekir.

Türkülerin yapılarındaki bu değişkenliğin fazla olması halk arasında nazım şekillerinin iyi bilinmemesinden ziyade, temelde halk sanatkarlarının duyguları dile getirirken kendilerini daha serbest hissetme arzularının yatmasına bağlanabilir.

Yapmış olduğumuz tasnif şemasının Ankara Türküleri metinleri üzerinde uyguladığımız şekli şöyledir:

3.1. İkiliklerle Oluşan Türküler

3.1.1. Bağlantıları Olmayan İkiliklerle Kurulu Türküler

3.1.2. Bağlantıları Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

3.1.2.1. Bağlantıları Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a) Bağlantıları bent aralarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler
- b) Bağlantıları bent aralarında üç dize olan ikiliklerle kurulu türküler
- c) Bağlantıları bent aralarında dört dize olan ikiliklerle kurulu türküler
- d) Bağlantıları bent aralarında beş ve daha fazla dize olan ikiliklerle kurulu türküler

3.2. Üçlüklerle Kurulu Türküler

3.2.1. Bağlantıları Olmayan Üçlüklerle Kurulu Türküler

3.2.2. Bağlantıları Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

3.2.2.1. Bağlantıları Dize Başlarında Beş Dize olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

3.2.2.2. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a) Bağlantıları bent aralarında bir dize olan üçlüklerle kurulu türküler
- b) Bağlantıları bent aralarında iki dize olan üçlüklerle kurulu türküler
- c) Bağlantıları bent aralarında üç dize olan üçlüklerle kurulu türküler
- d) Bağlantıları bent aralarında dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan üçlüklerle kurulu türküler
- e) Bağlantıları bent aralarında beş ve daha fazla dize olan üçlüklerle kurulu türküler

3.3. Mani Kıtalarından Kurulu Türküler

3.3.1. Bağlantıları Olmayan Mani Kıtalarından Kurulu Türküler

3.3.2. Bağlantıları Olan Mani Kıtalarından Kurulu Türküler

3.3.2.1. Bağlantıları Dize Başlarında Olan Mani Kıtalarından Kurulu

Türküler

- a) Bağlantıları dize başlarında bir dize olan mani kıtalarından kurulu türküler

3.3.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Mani Kıtalarından Kurulu Türküler

3.3.2.3. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Mani Kıtalarından Kurulu Türküler

- a) Bağlantıları bent aralarında bir dize olan mani kıtalarından kurulu türküler
- b) Bağlantıları bent aralarında iki dize olan mani kıtalarından kurulu türküler
- c) Bağlantıları bent aralarında üç dize olan mani kıtalarından kurulu türküler
- d) Bağlantıları bent aralarında dört dize olan veya mani kıtalarından oluşan mâni kıtalarından kurulu türküler
- e) Bağlantıları bent aralarında beş ve daha fazla dize olan mani kıtalarından kurulu türküler

3.4. Dörtlüklerle Kurulu Türküler

3.4.1. Bağlantıları Olmayan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

3.4.2. Bağlantıları Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

3.4.2.1. Birinci Dörtlüğün Son Dizesinin Bağlantı Olarak Tekrar Edildiği Türküler

3.4.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

- a) Bağlantıları dize sonlarında bir dize olan dörtlüklerle kurulu türküler

3.4.2.3. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

- a) Bağlantıları bent aralarında iki dize olan dörtlüklerle kurulu türküler
- b) Bağlantıları bent aralarında üç dize olan veya mani kıtalarından oluşan dörtlüklerle kurulu türküler
- c) Bağlantıları bent aralarında dört dize olan veya mani kıtalarından oluşan dörtlüklerle kurulu türküler

BÖLÜM IV

4. KONULARINA GÖRE ANKARA TÜRKÜLERİ

Türküler konularına göre tasnif edilirken türkülerin doğuş nedenleri, işlevleri ve işledikleri konular ele alınmıştır. Bu tasnifler yapılırken genel bir değerlendirme yapılmıştır. Zira bir türküyü konu bakımından belli bir kalıba sokmak oldukça güçtür. Bu nedenle türkülerini fazla ayrıntıya girmeden tasnif etmeye çalıştık.

Türküler pek çok araştırmacı tarafından tasnif edilmiştir. Bu tasniflerden bazıları burada aktarılmış ardından da Ankara Türküleri konuları bakımından sınıflandırılmıştır.

Pertev Naili Boratav, türkülerini konuları ve kullanıldıkları yere göre A ve B şeklinde ikiye ayırmıştır. A başlığı altında türkülerini konuları bakımından ele almış B başlığı altında da türkülerini kullanıldıkları yere göre ele almıştır. Burada A ve B başlığı ele alınmıştır:

A

“1. Lirik Türküler:

- a) Ninniler
- b) Aşk Türküleri
- c) Gurbet Türküleri, Askerlik Türküleri, Hapishane Türküleri
- ç) Ağıtlar
- d) Çeşitli başkaca duyguluk konular üzerine türküler

2. Taşlama, Yergi ve Güldürü Türküleri

3. Anlatı Türküleri:

- a) Efsane konulu türküler
- b) Bölgelere ya da bireylere özgü konuları olan türküler
- c) Tarihlik konuları olan türküler”.

B

4. İş Türküleri

5. Tören Türküleri

6. Oyun ve Dans Türküleri

- a) Efsane konulu türküler
- b) Bölgelere ya da bireylere özgü konuları olan türküler
- c) Tarihlik konuları olan türküler
- ç) Bayram
- d) Düğün

e) *Dinlik ve mezheplik törenlere değinen türküler*

f) *Ağıt töreninde söylenen türküler*

6. Oyun ve Dans Türküleri

a) *Çocuk oyunlarında söylenenler*

b) *Büyüklerin oyunlarında söylenenler* (1992: 150-151).

Boratav'ın tasnifine bakıldığında türkülerin işledikleri konulara göre tasnif edildiği görülmektedir. Kimi araştırmacılar işlevlerine göre türküler konularına göre türküler başlığı altında değerlendirse de Boratav'ın bu konuda çok net bir ayırım yaptığı görülmektedir.

Salahaddin Bekki'nin tasnifi:

“1. *Aşk ve Sevda Üzerine Söylenen Türküler*

2. *Gurbet, Hasret, Ayrılık Türküleri*

3. *Ölüm Türküleri (Ağıtlar)*

4. *Çocuk Türküleri (Ninniler)*

5. *Güzellik ve Güzeller Üzerine Söylenen Türküler (Güzellemeler)*

5.1. *İnsan Güzellemeleri*

5.2. *Hayvan Güzellemeleri*

5.3. *Şehirler ve Toprak Üzerine Söylenen Türküler*

6. *Kahramanlık Türküleri (Koçaklamalar)*

7. *Tabiat Türküleri*

7.1. *Bitki ve Çiçekler İle İlgili Türküler*

8. *Güldürücü Türküler*

9. *Öğretici ve Öğüt Verici Türküler*

10. *Dinî İçerikli Türküler*

11. *Kanaat, Geçmişe Özlem, Dilek ve Felsefi Ağırlıklı Konuları İşleyen Türküler”*

(2004: 97-107).

Salahaddin Bekki bu tasnifi oluştururken türkülerin işledikleri konuları ölçüt almıştır. Bekki'nin tasnifi Boratav'ın tasnifi ile benzerlik göstermektedir. Her iki tasnifte de işledikleri konulara göre başlıklar oluşturulmuştur.

Bir başka araştırmacı olan Hikmet Dizdaroğlu'nun tasnifi şu şekildedir:

“1. *Ninniler ve çocuk türküleri*

2. *Doğa üzerine türküler*

3. *Aşk türküleri*

4. *Kahramanlık türküleri*
5. *Askerlik türküleri*
6. *Tören türküleri*
7. *İş türküleri*
8. *Eşkıya türküleri*
9. *Acıklı olaylarla ilgili türküler*
10. *Güldürücü türküler*
11. *Karşılıklı (diyaloglu) türküler*
12. *Oyun türküleri*
13. *Ölüm türküleri (ağıtlar)'' (1969: 261-274).*

Dizdaroğlu'nun tasnifinde de işledikleri konulara göre türküler yaygınlık kazansa da Boratav'ın tasnifinden farklı olarak işlevleri konu edinen türkülere de rastlanmaktadır.

Doğan Kaya'nın tasnifi şu şekildedir;

- “1. *Tabiat Türküleri*
2. *Aşk Türküleri*
3. *Yiğitlik Türküleri ve Tarihi Olayları Konu Edinen Türküler*
4. *Tören Türküleri*
 - a. *Düğün Türküleri*
 - aa. *Kına Türküleri*
 - ab. *Baş Öğme/ Duvak Türküleri*
 - ac. *Gelin Alma Türküleri*
 - aç. *Gelin Karşılama Türküleri*
 - ad. *Güvey Türküleri*
 - ae. *Halk Oyunlarında Türküler (Halay, Bar, Horon, Zeybek)*
 - b. *Âyin-i Cem Türküleri*
 - c. *Sayacı Türküleri*
 - ç. *Oturak Türküleri*
5. *Askerlik Türküleri*
6. *Yiyecekler Üzerine Söylenmiş Türküler*
7. *Hayvanlar Üzerine Söylenmiş Sözler*
8. *Olay Türküleri*
9. *Bitki ve Çiçeklerle İlgili Türküler*
10. *Satıcı Türküler*
11. *Ekin Türküleri*

12. *Ramazan Davulcusu Türküleri*
13. *Kişiler Üzerine Söylenmiş Türküler*
14. *Keder, Dert ve Hastalık Türküleri*
15. *Gurbet ve Hasret Türküleri*
16. *Meslek ve İş Türküleri*
17. *Eşkıya Türküleri*
18. *Ölüm Türküleri*
19. *Ninniler ve Çocuk Türküleri*
20. *Hapishane Türküleri*
21. *Mizahî Türküler*
22. *Yergi Türküleri*
23. *Öğretici ve Öğüt Verici Türküler*” (2014: 226-227).

Kaya’nın tasnifinde detaylı bir çalışma görülmektedir. Bu tasnifin türkülerin doğuş nedenleri, konularına göre türküler, işlevlerine göre türküler gibi konuları bünyesinde barındırdığı görülmektedir. Boratav’ın kullanıldıkları yere göre türküler sınıflandırmasında ele aldığı tören türkülerini Doğan Kaya bu başlık altında ele almıştır. Doğan Kaya’nın yaptığı bu tasnif kendinden önce yapılan çalışmalar içinde en ayrıntılı tasnif olma özelliği göstermektedir.

Mehmet Özbek’in tasnifi şu şekildedir:

“A. Lirik Türküler

1. *Aşk, sevda türküleri*
2. *Gurbet türküleri (ayrılık, askerlik, mahpushane)*
3. *Ağutlar (ölüm, tabi afetler üzerine türküler)*
4. *Ninniler*

B. Satirik Türküler

5. *Güldürücü türküler (mizahî türküler)*
6. *Taşlamalar, İlenmeler*

C. Olay Türküleri

7. *Tarihî türküler: (destanlar, kahramanlık ve serhat türküleri)*
8. *Eşkıya türküleri: (derebeyi, cinayet türküleri)*

D. Tören ve Mevsim Türküleri

9. *Kına, Düğün ve Esvap giydirme töreni türküleri*
10. *İtikat ve mezhep törenleri türküleri*

E. İş Meslek Türküleri

11. Esnaf Türküleri

F. Pastoral türküler

12. Tabiat türküleri

G. Didaktik Türküler

H. Oyun Türküleri

13. Ritmik dans türküleri

14. Temsili oyun türküleri” (1994: 85-86).

Özbek’in tasnifinde daha çok işledikleri konulara göre türküler yer alsada işlevleri konu edinen türkülere de yer verilmiştir.

Ali Yakıcı’nın tasnifi şu şekildedir:

“1. Aşk/Sevda Konulu Türküler

2. Gurbet/Ayrılık/Hasret Konulu Türküler

3. Beşik/Bebek/Çocuk Türküleri/Ninniler

4. Ölüm Türküleri/Ağıtlar

5. Tören Türküleri

5.1. Düğün Türküleri

5.1.1. Kına Türküleri

5.1.2. Gelin Alma/Karşılama/Kutlama Türküleri

5.1.3. Güvey Türküleri

5.2. Bayram Türküleri

6. Asker/Askerlik Türküleri

7. Hapishane Türküleri

8. Olay Türküleri

8.1. Tarihi Olayları Konu Alan Türküler

8.1.1. Savaş Türküleri

8.1.2. Yiğitlik/Kahramanlık Türküleri

8.1.3. Eşkya Türküleri

8.2. Sosyal Olayları Konu Alan Türküler

8.2.1. Toplum ve Aile İçi Olayları Konu Alan Türküler

8.2.2. Göç Türküleri

8.2.3. Hastalık Türküleri

9. Doğal Çevre İle İlgili Türküler

9.1. Doğayı Konu Alan Türküler

- 9.2. *Bitki ve Çiçekleri Konu Alan Türküler*
- 9.3. *Hayvanları Konu Alan Türküler*
- 10. *Beslenme ve Yiyecekleri Konu Alan Türküler*
- 11. *İş ve Meslek Hayatıyla İlgili Türküler*
- 12. *Övgü Türküleri*
- 13. *Yergi/ Alay/ Eleştiri Türküleri*
- 14. *Şikâyet Türküleri*
- 15. *Eğitici/Öğretici Türküler*
- 16. *Arzu/İstek Türküleri*
- 17. *Dinî/Tasavvufî Nitelikli Türküler*
- 18. *Oyun Türküler*
- 18.1. *Çocuk Oyunlarındaki Türküler*
- 18.2. *Kadın Oyunlarındaki Türküler*
- 18.3. *Erkek Oyunlarındaki Türküler.” (2007: 211-239).*

Yakıcı'nın tasnifi de Doğan Kaya'nın tasnifi gibi ayrıntılı olmuştur. Türkü tasniflerinin pek çok örneğini yukarıda verdik. Türküler bu şekilde başlıklar halinde tasnif edilse de bireysel olarak farklı değerlendirmeler yapılabileceğinden biz türkülerini daha genel ve daha kapsamlı başlıklar altında ele alacağız.

Ankara coğrafi konumu itibari ile tüm illere yakın merkez konumunda bir il olduğu için kültürel etkileşime fazlasıyla açıktır. Bu nedenle uğraşılan geçim kaynakları zamanla değişebileceği gibi türkülerine konu olan unsurlar da zamanla değişmiştir. Özellikle vurgulamak gerekirse Ankara türkülerinde yaygınlık kazanan konular aşk-sevda, ayrılık-hasret, gurbet, sıra, özlem, ölüm, kahramanlık ve insanlara söylenen güzellmeler olmuştur.

Biz bu tasnifi oluştururken daha genel başlıklar olması bakımından Salahaddin Bekki'nin sınıflandırmasını ölçüt aldık.

4.1. AŞK VE SEVDA ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER

Aşk ve sevda türkülerinin en önemli konularından biridir. Köyden kente yurdumuzun her yerinde aşk türkülerini söylenir (yakılır). Ankara türkülerini incelendiğinde karşımıza çıkan en yaygın konu aşk ve sevda olmuştur.

Aşk konusunu işleyen türküler sevgili (yâr) üzerinde özenle durur. Sevgilinin güzelliği dillere destandır. Sevgili bu kadar yüceltilirken sevgilinin çirkin olması söz

konusu değildir. Çirkinlik âşık tarafından kolay kabul edilecek bir şey değildir. Hiç kimse çirkine katlanamaz.

Sevgili için aşk kimi zaman derdi, kimi zaman derdine derman bir ilaçtır. Bu nedenledir ki sevgilinin narı da hoş, kahrı da hoştur. *"Bahçelerde boz erik/İkimiz de güzellik/Gız seni bana verseler/Düşman bağı ezerik"* Sevginin gücü kimi zaman bu şekilde dizelere dökülmüştür. Bir olurlarsa düşmanı bile yeneceklerini ifade etmişlerdir. Başka bir dizede güzel şu şekilde tasvirlerir. *"Şu gelen kimin kızı/feracesi kırmızı/gerdanında beş beni var/sandım seher yıldızı"* Sevgili, seher yıldızına benzetilerek güzelliğine vurgu yapılmıştır. Ankara türkülerinde sıklıkla işlenen aşk teması benzetme sanatının gücüyle daha da pekiştirilmiştir. Kimi zaman güzellemelerle anlatılır sevgili. Görüldüğü üzere sevgilinin çirkini yoktur. Sevgili her zaman iç burkan bir güzelliğe sahiptir: *"Keziban'ın gerdanlığı sedeften / Sen doldur da ben içeyim kadehten / Vur hançeri kurtulayım bu dertten / Biri lale biri sünbül Keziban"*.

2, 3, 4, 6, 7, 9, 11, 24, 29, 31, 35, 38, 39, 42, 43, 44, 47, 69, 87, 88, 89, 98, 101, 108, 121, 135, 146, 151, 156, 157, 163, 176, 179, 182, 183, 186, 195, 200, 201, 202, 213, 218, 220 aşk ve seveda konulu türkülerdir.

4.2. GURBET, AYRILIK, HASRET TÜRKÜSÜ

Gurbet, insanın doğup büyüdüğü yerden ayrılarak yaşamaya devam ettiği yerdir. Ancak gurbet denilince akla sadece bu gelmemelidir. Gurbet, aynı zamanda sevdiğinden ve vatanından ayrı kalmaktır. Gurbeti çeken kişi için de sılada olan kişi için de ayrılık zordur.

Manevi boyutu düşünüldüğünde şu an içinde bulunduğu hayatta insanoğlu için bir gurbettir. Dünya hayatı bir sürgün yeridir, asıl sevgilinin bulunduğu yer ahrettir. Bu diyar insanoğlu için bir gurbettir. Seven ve sevilenin gurbetlik çekerken sabırlı olması gerekir. Sabır tükendikçe, sevgiliye olan özlem arttıkça dayanma gücü azalır.

Gurbete çıkan sevgili belki sılasına dönecektir. Ancak karşısına türlü türlü engeller çıkabilir. Kişi işte bu engellerle başa çıkmak için elinden geleni yapar. Malum bizim insanımız da darda kaldığında acısını, özlemini, sevincini türküler yakarak dile getirir. Ankara Türkülerine bakıldığında kimi zaman iş, kimi zaman göç nedeniyle vatanlarından ve sevdiklerinden ayrılan insanlar için çekilen özlemi, hasreti ifade etmektedir "gurbet".

Türkülerde sıklıkla söz edilen bir diğer konu ayrılıktır. Ayrılığın başlıca sebepleri ise ailevi problemler, akraba (dünür) olan insanlar tarafından ortaya çıkan sıkıntılar ve

ekonomik sebeplerdir. Bu sebeplerden ötürü vatanından, toprağından ya da memleketinden ayrı kalan insanlar duygularını coşkulu bir şekilde türküler yakarak dile getirmişlerdir. Sılaya duyulan özlem ve ayrılıklar sonucunda hasret türküleri ortaya çıkmıştır. Anneye, sevgiliye, aileye, evlada ve memlekete duyulan hasret yine türküler yakılarak hayat bulmuştur. *"Yürü dilberi yürü ömrümün varı/Eridi kalmadı dağların karı/Günde on beş kere gördüğüm yârı/Aylar yıllar geçti göremez oldum"* dizeleri, sevgiliden ayrı kalmanın acısını anlatmaktadır. Aynı şekilde *"Sabah oldu sabah oldu/Cigaramın dumanından/Gözlerim görmez oldu/Aramıza düşman girdi/Yâr bize gelmez oldu"* dizeleri sevdiğinden ayrı düşen aşğın inleyişi olmuştur. Başka bir dizede ise sözleri ile sevdiğine kavuşamayan aşğın kendinden bile vazgeçebileceğı anlatılır: *"Ben bilemedim yaylanızın yolunu/Saçım uzun bağlasınlar kolumu/Eğer annen seni bana vermezse/Ah yemin ettim keseceğim yolunu"*.

Başka bir türküde *"Ellerine verdiğim semaver kurmuş/İçtiğim çaylara ballar mı gatmış/Yârim gelmez deye uzanmış yatmış/Öptüm yanağından uyansın diye"* dizeleri ile sevgilisini bekleye bekleye uyuyakalmış bir aşğın hali anlatılmıştır.

Ayrılığın, özlemin, hasretin, sılanın ve gurbetin her türlüşünü görebileceğimiz Ankara türküleri şunlardır:

5, 10, 13, 23, 28, 34, 41, 45, 57, 59, 61, 72, 74, 75, 86, 102, 103, 104, 106, 107, 118, 120, 136, 138, 156, 185, 188, 205, 208, 224, 226, 239.

4.3. ÖLÜM TÜRKÜLERİ (AĞITLAR)

Ağıt yitip gidenin, ölenin ya da bir daha dönmeyecek olanın arkasından duyulan acıyı anlatan türkülerdir. Eski Türklerden beri var olan ağıt söyleme geleneğı, toplumun kaybedilen maddi ve manevi değerlerin ardından duyduğu acıyı ve üzüntüyü ifade etme biçimidir. Saguların günümüzdeki karşılığı olan ağıtlar, bir bakıma ölen kişi için söylenmiş övgülerdir. Ağıtların kökenine inildiğinde Hunlar ve Göktürkler'e kadar gittiğı bilinmektedir.

Felaketlerden, savaşlardan, afetlerden, toplumda derin iz bırakan olaylardan dolayı duyulan acıyı insanlar ağıt yakarak dile getirmişlerdir. Sadece kişiler için dünyaca önem arz eden milletler için de ağıtlar yakılmıştır. Ağıt, yeri gelir fakirlikten, yeri gelir hayvanların telef olmasından, yeri gelir erkek çocuğı olmayan bir baba tarafından yakılabilir. Her ne sebepten yakılırsa yakılsın, hepsi de derin bir acıyı hissettiren dizelerdir.

İnceleme konumuz olan Ankara türkülerinde karşımıza çıkan ağıt örneklerinin kişiler üzerine olduğu görülmektedir: Bilinen en meşhur Ankara oyun havası olan *"Güverçin Uçuverdi (Misket)"* türküsü aslında bir ağıttır. *"Güvercinim uyur mu/Çağırsam uyanır mı (ben yandım aman)/Sen orada ben burda (aman aman)/Buna can dayanır mı"* dizeleri ölen kişinin ardından yakılmıştır.

17, 46, 64, 80, 92, 94, 126, 127, 128, 139, 141, 172, 173, 178, 180, 187, 236, 237, 238 numaralı türküler ölüm türküleridir. 17 numaralı türküde ölen kişinin teneşire koyulup bu dünyadan intikal ettiği söyleniyor: *"Çatalyol'dan otoposlar çıkıyor/Ben sandım ki Aslan Bey'im geliyor/Soyunup da teneşire goyunca/İnsanın yüzüne gülüp duruyor/Aslan Beyim buralardan geçti mi/Üseyin Bey'im dünyasından göçtü mü"*. 95 numaralı türküde ise genç ölümünün çok zor olduğundan bahseder, yürekleri yaktığından dem vurur: *"Göğler azar yerler tozar/İki kişi kabrim kazar/Genç ölüsü yürek yakar/Hoca gelmiş tabut düzer"*.

Gurbette zor günler geçiren kişinin ölmeden önce kaleme aldığı türkü şöyledir: *"Çekin ağalar çekin gır atı çekin/Üzengiye gapan gemini dahın/Bir günlük misafirim hanemi yahın/Göçtüm dünyamdan gidiyom gayli"*.

4.4. ÇOCUK TÜRKÜLERİ (NİNNİLER)

Ninniler, annelerin çocuklarını uyutmak için kalıplaşmış ifadelerle söyledikleri ezgili türkülerdir. Anadolu'da ninniye, nenni gibi bir söylemle karşılaşmak mümkünken; Divan-ı Lügat-it Türk'te "balu balu" gibi isimler verilmiştir.

Genellikle doğaçlama olarak söylenirler. Bazen de var olan şiirlerden alıntı yapılarak söylenirler. Çocuğun uyutulması için söylenen ninnilerin sözleri ve ezgileri basittir.

Çoğunlukla "uyusun da büyüsün ninni", "tıpış tıpış yürüsün", "ninni yavrum ninni" şeklinde kalıplaşmış sözlerle başlar. TRT Türk Halk Müziği Repertuarında bulunan Ankara'ya ait ninni örnekleri 117, 191, 192 numaralı metinlerdir.

117 numaralı türküdeki nakarat bölümündeki ninni şu şekildedir: *"Nenni nenni nenni nenni/Uyudurum seni/Gül sinenin üstünde de/Büyüdürüm seni"*. Aynı şekilde 192 numaralı türküde ninni şu sözlerle ifade olmuştur: *"Nenni dedim nennin gelsin/Gözlerine uykun gelsin/Uzaklardan baban gelsin/Nenni yavrum nenni"*.

4.5. GÜZELLİK VE GÜZELLER ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER (GÜZELLEMELELER)

İnsanın, doğanın, tabiatın, hayvanların ve hatta şehirlerin, toprakların güzelliğinin anlatıldığı türkülerdir. İncelediğimiz türkülerde daha çok insan üzerine söylenen güzellemelerle karşılaştık. Genellikle aşk üzerine söylenmiş türkülerin hemen hepsinde sevgili güzellik unsurlarıyla tasvir edilmiştir (göz, kaş, dudak vb). Sadece kadın sevgililer için değil, erkekleri de övgüye boğan, kadınlar tarafından beğenildiğini dile getiren türküler de vardır. Bu türkülerde övülen kişinin her özelliği söylenir. Sevgilide ne kadar benzetme unsuru varsa (göz, kaş, kirpik, bel, boy) çok diri bir şekilde tasvir edilir. Hem kadınlar için hem de erkekler için yazılmış güzellemeler vardır. Güzel sevdiğinin gözünde dünyanın en güzelidir.

4.5.1. İnsan Güzellemeleri

Bu türkülerde övülen kişinin her özelliği söylenir. Sevgilide ne kadar benzetme unsuru varsa (göz, kaş, kirpik, bel, boy) çok diri bir şekilde tasvir edilir. Hem kadınlar için hem de erkekler için yazılmış güzellemeler vardır. Güzel, sevdiğinin gözünde dünyanın en güzelidir. *"Ali'min de abası var/Sırtında libası var/Alim de pek güzel amma/Ne hırçın babası var"* dizeleri erkek sevgililerin övüldüğünü gösteren bir durumdur.

Başka bir dizede *"Asker oldum vatana Zalif'im/Gidiyon mu kıtana Zalif'im/Gışla boyu yol boyu Zalif'im/Adam ederler toyu Zalif'im"* asker yolu bekleyen bir kadının duygularını anlatır. Bu ve bunun gibi örneklerle karşılaştık incelememizde.

18, 19, 35, 38, 52, 54, 66, 73, 97, 100, 109, 121, 146, 159, 179, 186, 195, 203, 207, 210, 213, 233, 235 numaralı türküler insan güzellemesi örnekleridir.

4.5.2. Hayvan Güzellemeleri

İnsan güzellemelerinin yanında hayvanlar için türküler de vardır. *"İndim Koçbabayı Tavaf Eyledim"* adlı türküde koçların yaylımdan gelişlerine yer verilmiştir. *"Kayaların Arını"* adlı türküde ise kekliklerin ötüşmesinden bahseder.

Ankara Türküleri'nde hayvanlar için yazılmış türküler sınırlı olsa da örnekleri mevcuttur. Hayvan güzellemeleri 21, 22, 118, 137, 148, 149, 189 numaralı türkülerdir. 148 numaralı türküde *"Kara koyun etl'olur/Kavurması tatl'olur"* sözleri koyun için söylenmiş beğeni sözcükleridir.

4.5.3. Şehirler ve Toprak Üzerine Söylenen Türküler

Bir şehrin güzelliklerini, doğal ve sosyal özelliklerini anlatan yazılara divan edebiyatında şehrengiz denir. Çalışmamızda tam olarak bir şehrin güzelliğinden bahsedilmese de Ankara'nın bazı yerlerine yer verilmiştir. Bu şehirlerin geçtiği türküler şunlardır:

25, 151, 160 numaralı türkü metinleri şehir güzelliklerine örnek teşkil eder. 160. sırada yer alan türküde *"Kayanın bedenleri/Çevirin gidenleri/Ne hoş yazma bağlıyor/Beypazarı güzelleri"* dizeleriyle Ankara'nın şirin ilçesi Beypazarı'ndan ve güzelliklerinden bahsedilmiştir.

4.6. TABİAT ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER

Ankara türkülerinde ağırlıklı olarak işlenen konulardan biri de tabiattır. Çayırılar, çimenlikler, menekşeler, karanfiller, dağlar, ovalar türkülerde çokça yer alır.

Dağlar uludur, bütün doğal güzellikler bu dağlarda toplanır. Çiçekler bu dağlarda açar, koyunlar kuzular otlar, bülbüller ötüşür. Keklikler burada sekerek dolaşır. Tabi güzellikler her yönüyle bu türkülerde yer alır.

Tabiat unsurları canlı bir şekilde benzetme yolları ile tasvir edilir. Her türküde insan unsuru ile birlikte tabiata dair bir güzellik mutlaka bulunur. *"Seher Vakti Kalktı Kervan"* adlı türkünün geçiş bölümündeki en son dördlük insan güzellemesine örnektir: *"Yârimde gelir göynekçek/Donuda dülbendi gökçek/Yanağına gül sokmuş/Gülü de kendinden gökçek"*.

Aşağıda bitki ve çiçeklerin geçtiği türküler sıralanmıştır:

9, 165, 206, 213, 224 tabiat üzerine söylenen türkülerdir. 9. sırada yer alan türkümüzde karanfil bitkisinden söz edilir: *"Garanfilim ek beni/Garanfilli yâr allı yâr/Sulu yere dik beni/Garanfilli yâr allı yâr/Eğer köküm tutmazsa/Garanfilli yâr allı yar/Al çapayı sök beni/Garanfilli yâr allı yâr"*. 165 numaralı türkümüzde gül, karanfil, sümbül ve lale bitkisinden bahsedilir: *"Keziban'ın alt odası sekili/Sekisinde gül karanfil ekili/Kimler olsun Keziban'ın vekili/Biri lale biri sümbül Keziban"*.

4.7. KAHRAMANLIK (EŞKİYA) TÜRKÜLERİ

Âşık edebiyatı nazım türü olan koçaklamalar halk arasında da bu isimle bilinir ve daha coşkun bir ezgi ile söylenir. Konusu savaş, yiğitlik, kahramanlık vb. konular olan

koçaklamalar milli duyguları coşkulu bir şekilde hissettirir. Edebiyatımızdaki en önemli temsilcileri Dadaloğlu ve Koroğlu'dur.

Eşkıyalık tam anlamıyla devlete başkaldıran, düzene karşı çıkan bir durumken edebiyatımızda ve halk arasında aslında bir kahraman algısıdır. Yapılan bir haksızlığa isyan edip dağa çıkan eşkıyalar teslim olmuş ya da öldürülmüştür. *"Zeybekler"* isimli 240 numaralı türkü bir eşkıya türküsüdür: *"Zeybekleri yaylalarda bastılar/Çepkenini çam daline astılar/Hepisini bir tahtada kestiler/Öldürün Üseyini giyman Ali'ye/Kelleleri bahşiş gitti valiye"*. Beş kardeşin beşi de eşkıyadır ve hepsi misafir oldukları evde öldürülür.

4.8. ÖĞRETİCİ VE ÖĞÜT VERİCİ TÜRKÜLER

Bu türkülerde daha çok tecrübe ve öğüt ön plandadır. Kula minnet etmeme, komşu hakkı gözetme, sabırlı olma, haramdan sakınma, kibir ve tembelliğin kötülüğü gibi ahlaki değerler ve erdemler bu türkülerin içeriğidir.

İlim ile irfanın her türlü kapıyı açan bir meziyet olduğunu anlatan türkü *"Asalet Bir Altın İdi Pul Oldu"* isimli 14 numaralı türküdür: *"Kim biliyor ilim ile irfanı/Hamiyeti vicdanı vatani/Endamın güzel kesen doluyusa/Sensin herkeslerin beyi sultanı"*. 164 ve 234 numaralı türküler de öğretici ve öğüt verici türkü örnekleridir. 234 numaralı türküde dervişlik makamından söz edilir: *"Nefse uyan hakka uymuş değildir/Gaziler namazın (canan canan canan) gılmış değildir/Bu gezen abdallar derviş değildir/Arkasında hırka (canan canan canan) şal olmayınca"*.

4.9. DİNİ İÇERİKLİ TÜRKÜLER

Din temasını işleyen türkülerde dünya hayatının boşluğu, gelip geçiciliği, yaratılış, ahiret, Allah'ın birliği, yaratılış ve hikmetleri üzerinde durulur. Ankara türkülerinde sadece bir türküde din konusu işlenmiştir. 84 numaralı *"Ela Gözlerini Sevdığım Dilber"* isimli türkü tasavvufi bir türküdür: *"Ayetel kürsüyü okur dilinde/Altın kadh ile bade elinde/Asılsam da ölsem zülfün teline/Siyah ebrulerin bir kan ediyo"*.

4.10. ASKER VE ASKERLİK ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER

Türk milletinin önem verdiği olgulardan biri de askerliktir. Asker yolu bekleme, askerlerin özlemleri, askere gidip gelmeyen yiğitler için söylenmiş türküler bu çerçevede değerlendirilir.

Askerde olan kişinin özlemi bazen kendi ağzından bazen de sevdiğinin ağzından

dizelere dökülür. Askerlik konusunun geçtiği türküler 15, 16, 68 numaralı türkülerdir. *"Asker oldun vatana (Zalif'im)/Gidiyon mu kıtana (Zalif'im)/Gışla boyu yol boyu (Zalif'im)/Adam ederler toyu (Zalif'im)"* dizeleri askere giden sevgilinin ardından yazılmıştır. 16 numaralı türküde askerde annesini babasını özleyen yiğidin duyguları dile getirilmiştir: *"Askere giderken onuncu yıldır/Üryama girdi silanın yolu/Şu güzel gözlerim yaş ile dolu"*.

Askere giden kişinin kendi ağzından söylemiş olduğu dizeler 68. sıradaki türküde ise şöyledir: *"Dama goydum yakacak ah da gara gözlüm/Şimdi tren kalkacak/Ben askere gidiyom ah da gara gözlüm/Sana kimler bakacak"*.

4.11. KADER, DÜNYA VE SEVGİLİDEN ŞİKÂyet EDEN TÜRKÜLER

Âşık edebiyatında dünya, gerçek âlem için bir durak; aynı zamanda vefasız sevgilinin bulunması nedeniyle yaşanmak istenmeyen bir mekân olarak görülmüştür.

Kader temini işleyen türkülere bakıldığında, insanın değiştiremeyeceği yazgısına karşı bir sitemle beraber bir de boyun eğiş vardır. Ankara türkülerinde de sevgilinin vefasızlığından, insanların uğradığı haksızlıklardan duyduğu sitemi anlatan türküler mevcuttur. Felek, kader, dünya, sevgiliden şikâyet eden türküler 125 ve 132 numaralı türkülerdir. *"Ben de bildim şimdi onmadığımı/Daha çilelerim dolmadığını/Ellerin beğenip almadığını/Getirdin başıma tac etdin felek"* dizelerinde feleğe şikâyet söz konusudur.

125. sırada yer alan türküde kişinin dünyada yüzünün gülmeyişi şu ifadelerle söylenmiştir: *"Gülmedim dünyaya geldim geleli/Benim ucu dönmez harmanım mı var/Neyleyim dünyanın dolusu malı/Sualin vermeye dermanım mı var"*.

4.12. BEDDUA MAHİYETİNDEKİ TÜRKÜLER

Halk edebiyatında "kargış" olarak bildiğimiz beddua içeren türkülerde, herhangi bir insanın kötü bir duruma düşmesi, yaptığını çekmesi, ettiğini bulması gibi durumlar söz konusudur.

Doğan Kaya'nın "kötü dilek" olarak nitelendirdiği "beddua", kötülüğe maruz kalan kişinin rahatlamak amacıyla dileğini ve düşüncesini aksettirdiği kalıplaşmış sözlerdir (2014: 139).

"Sarı Yazma Oyası / Kaşa Vurmuş Boyası / Zalım Sana Ne Yaptım / Allah'ından Bulası" dizeleri aşığın ağzından söylenmiş beddua niteliğindeki dizelerdir. Beddua

içerdiğini düşündüğümüz üç adet Ankara türküsü şunlardır: 110, 175, 206 numaralı türküler. 110. ve 206. sıradaki türküde kaynanaya beddua vardır: *"Gaynananın kilimi / Yılan vursun dilini / Gahrını çekemez idin / Niçin aldın gelini"* ve *"Sabahınan kalktım elimi salladım deydi dikene / İntizar ederim (vay vay) burçak ekene / İlahi gaynana ömrün tükene"*. 175 numaralı türküde aynı şekilde kötü dilek söz konusudur: *"Köprünün altı diken / Yaktın beni gül iken / Allah da seni yaksın / Üç günlük gelin iken"*.

4.13. MİZAHİ VE GÜLDÜRÜCÜ TÜRKÜLER

Türk edebiyatında ilk mizah örnekleri sözlü gelenekte ortaya çıkmıştır. Mizah Türkçede alay, latife, şaka gibi anlamlara gelir.

Kişiye güldüren, üzüntüden uzaklaştıran bu türkülere Salahaddin Bekki şöyle bir açıklama getirmiştir: *"Mizahi türküler, insanı kederden uzaklaştıran, eğlenceli anlar geçirmelerine yardımcı olan türkülerdir."* (2004: 104).

Metinlerimiz içerisinde kaynanalar için yazılmış türküler dikkatimizi çekmiştir: *"Gaynananın kilimi / Yılan vursun dilini / Gahrını çekemez idin / Niçin aldın gelini "* ve *"Gayınmayı ne yapmalı / Merdimandan gahmalı / Tengül mengül enerken / Oğhuyunan sarılıp yatmalı / Gayınnam gazan garası / Oğlu ciğer paresi / Gayınnamın canını Allah alası / Oğlu bana galası"*.

1, 62, 161, 229 numaralı türküler mizahi ve güldürücü türkülerdir. 1 numaralı türküdeki mizah unsurlar şu şekildedir: *"Allah kimseyi düşürmesin soysuza / Elfazı bozuk olan arsız / Hele şunun arsız arsız gülüşüne bak / Akşamdan sonra benim ağlayışına bak"*.

229. sıradaki türküde mizahla beraber bir alay söz konusudur: *"Tık dedi gapı görümcesi geldi / Halin nedir gelin hanım dedi / Vah goca ciğeri kediler yedi / Halin nedir gelin hanım dedi"*.

4.14. KARŞILIKLI SÖYLENEN TÜRKÜLER

Çoğunlukla iki kişi tarafından sıra ile söylenen türkülerdir. Güldürü havasında olan bu türküler kadın-erkek, gelin-kız, baba-kız, oğlan-kız arasında geçer. Elimizde iki örneği bulunan türküler 70 ve 219 numaralı metinlerdir.

*"Aman değirmenci guzum değirmenci
Galem gibi gaşlar sırmalı saçlar"*

Onlar da senin olsun üğüdüver buğdayı"

Olmaz gadıncık olmaz

Oluklarda su durmaz

Arkadaşım raz olmaz

Üğüdemem buğdayını"

dizeleri "*Değirmenci*" isimli türkü'ye aittir. Bu dizeler karşılıklı konuşma şeklindedir.

4.15. NİSPETSİZ EVLİLİKLER ÜZERİNE SÖYLENEN TÜRKÜLER

Kendisinden büyük ve küçük yaşta evlendirilen kadınların çektikleri dramların anlatıldığı türkülerdir. Mutsuz kadın figürünün ortaya çıktığı bu türkülerde, kadının çektiği keder, elem ve gözyaşı samimi bir dille ifade edilir:

"Sabah oldu güneş doğdu bacadan

Öğlen oldu çocuk gelir hocadan

Anne benim gaderim yok gocadan

Anne niçin verdin beni beni çocuğa

Bir dermükte yuvarlandı bucağa"

40, 194, 219 numaralı türküler nispetsiz evlilikler üzerine söylenen türkülerdir. Metinlerimizden 40 numaralı türküde nispetsiz evliliğin anlatıldığı görüyoruz: "*Bir gemim var (aman) salıverdim engine / Kaderim yok düşemedim (aman) dengime / Şimdi rağbet (aman) güzel ile zengine*".

194. sıradaki türküde yine babanın sevdiğine kızını vermeyişi anlatılır: "*Oğlan da kolun sallama / Gafile boş yere yalvarma / Beybabam beni sana vormeyor / Nafile benim için ağlama*". 219 numaralı türküde kız, babasının ve abilerinin kendisine onu vermeyeceğini dile getirir: "*Yolcuyusan git yoluna / Kaftanlar kestireyim boyuna / Beş gardaşım var duyunca / Öldürürler seni oğlan / Babam adı hürüdür/ Dağda değirmen yürüdür / Atar zindana çürütür*".

BÖLÜM V

5. SÖYLENDİKLERİ ORTAM VE KULLANILDIKLARI YERLERE GÖRE ANKARA TÜRKÜLERİ

Türkülerin konuları bakımından pek çok tasnifi yapılmıştır. Burada dikkat etmemiz gereken ikinci bir husus söylendikleri ortam ve gördükleri işlevlerdir. Bu tür bir tasnifte de türkülerin konularını kesin hatlarla birbirinden ayırmamız mümkün olmaz. Tasnif maddelerinde görüleceği üzere türküler, işledikleri konular sebebiyle birinci bölüme, gördükleri işler ve söyleniş ortamlarına göre ikinci bölüme dâhil olabilirler. Örneğin ağıtlar, söylendikleri ortam itibarıyla tören türkülerine girerken, metinlerindeki sağlamlık ve şiirsellik sebebiyle lirik türküler içinde de yer alabilirler. Bundan ötürü metinleri değerlendirirken bu nedenleri göz önünde bulundurduk.

5.1. İŞ TÜRKÜLERİ

İş türkülerini oluştukları dönemde en çok uğraşılan meslekleri kapsayan türkülerdir. Ankara türkülerinde belirgin olarak iş türkülerini başlığı altında toplayabileceğimiz metinler oldukça sınırlıdır. Söylenen türkülerin yapılan işle doğrudan ilgisi olması gerekmez.

"Toplumsal günlük yaşantısının önemli bir kısmını kaplayan iş ve çalışma hayatının türkülerle geçmesi ve orada şekillenmesi tabiidir. İş ve meslek türkülerinde çalışma hayatımızın ve mesleklerin türküler arasında yakından bir bağ aramak gerekmez. Hanelerde ufak bir iz veya bağlantıda küçük bir ilgi kâfidir. Çoğunun temsili karakteri vardır. Büyük bir kısmını karşılıklı söylenen türküler meydana getirir. Bazılarında bir sanatın özel prensiplerini, usta-çırak ilişkisine ait bazı gelenek ve yargıları buluruz." (Özbek, 1994: 419).

İş türkülerine örnek gösterebileceğimiz metinler 28, 30 ve 222 numaralı metinlerdir.

Bu türküler *"Bağda Gülü Budadım"*, *"Bahçalarda Gün Doğdu"* ve *"Şu Derede İsmail Çavuş Yatıyor"* bu başlık altında incelenebilir.

5.2. TÖREN TÜRKÜLERİ

Toplum için önemli olayları kapsayan kutlama ve anmalara tören denir. Bu törenlerin eğlence işlevinin yanında kültürel devamlılığı sağlama yönü de vardır. Törenlerde duygu bütünlüğünü sağlayan en önemli öge türkülerdir. Bu tasnifimizde, Ankara yöresine ait türkülerde bulunan tören türkülerini tespit edip alt başlıklar halinde verdik.

“Geleneklerle ilgili merasim (düğün, mevsim eğlenceleri vs.) türkülerinde eski yaşayışın düzeni görülür Halk geleneklerinde toplu yapılan eğlence ve törenlerin hepsinde türkü ve oyun vardır. Türküsüz ve oyunsuz tören yok gibidir. Genel olarak her çevrenin kendine göre basit tören türküleridir.” (Öztelli, 1959: 74).

Tören türkülerinin iş türkülerini söylediğini söyleyen Bekki bu sözlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Törenlerde söylenen türkülerin büyük çoğunluğu iş türküleridir. Yani içerikleri, söylendikleri törenlerle doğrudan ilgili olmayabilir. Ama kına yakma törenlerinde verilen öğütler, dinî törenlerde söylenen ilahîler, âyin-i cemlerde okunan deyişler, yapılan semahlar ve ölenlerin ardından yakılan ağıtlardaki sözler doğrudan söylendikleri ortam ve olaylarla ilgili olurlar.” (2004: 112).

5.2.1. Düğün Türküleri

Doğum, ölüm gibi insanın hayatının en önemli dönüm noktalarından biri de evliliğdir. Hemen hemen her kültürde bulunan evlilik törenleri, içinde bulunan kültüre göre değişik şekillerde törenlerle kutlanır. Düğün türkülerini evlilik adetlerinin gerçekleştirilmesi sırasında düzenlenen gelenek ve törenlere eşlik eden türkülerdir. Düğün türkülerini, kına yakma, gelin alma ve düğün törenleri sırasında icra edilen, gelinin ve annenin yaşayacakları ayrılık sebebiyle duydukları üzüntüyü, gelin ve damadın yeni hayatları için duydukları heyecan ve kavuşmalarının mutluluğunu, bunların yanı sıra düğün alayının coşku ve sevincini dile getirmektedir.

Düğün türkülerinin en başında kına türkülerini gelir. Kına gecelerinde kızın ve damadın kınası ayrı yapılır. Kız kınasında oğlan evindeki "kınacılar" adı verilen kadınlardan oluşan bir grup, davulcu eşliğinde kız evine gider. Giderken kınada dağıtılmak

üzere çerezle birlikte (kuruyemiş, lokum, fıstık) kına da götürürler. Eski Ankara kına gecelerinde köçekler de çağırılır, böylece misafirler coşturulurdu. Sıra kına yakmaya geldiğinde gelin kıbleye dönük olarak oturtulur ve gelinin kınası yaşlı bir kadın tarafından yakılır. Ancak bu olay kutsal sayıldığından kına yakan kişinin halk diliyle uğursuz yani dul veya çocuksuz olmaması gerekir. Kına yakan kadın "Bismillah diyin karın kınayı, çağırın gelsin anayı" diye seslenir. Bunun üzerine gelinin anası bir yandan sevinç bir yandan da kızından ayrılmanın üzüntüsü ile gözyaşlarını tutamayarak ağlar. Kızın da annesi ile birlikte ağlaması adettendir. Kına bir tas içinde karılarak önce sağ ele, sonra sol ele yakılır. Avuçlardan birine bolluk bereketi simgeleyen altın konulur. Daha sonra sesi güzel olan kız veya kadınlardan birisi tarafından kına türküsü söylenir. İncelediğimiz metinlerde tespit edilen kına türküleri 112, 113, 166, 167, 168, 169 numaralı türkülerdir. 112 numaralı "*Gelin Kutlama*" ve 113 numaralı "*Gelin Türküsü*" oğlan evinde söylenir: "*Gelin gelir evimize / Şenlik olur köyümüze / Hoş geldin hey allı gelin / Safa buldun pullu gelin*" ve "*Anamın bacası kabadan tüter / El kadar ekmeği burnumda tüter / Aş gel anam aş gel yollara düş gel / Yollar çamur olmuş hay anam silâya düş gel / Aş gel anam aş gel el oldum gittim / Ellerin köyünde kül oldum gittim*".

Burada kına türküleri üzerinde durmuşken lisans döneminde yapmış olduğumuz bir derleme çalışmasından bahsetmek istiyoruz. Ankara'nın Kızılcahamam ilçesinin Sazak köyünde yaşayan kaynak kişinin (kendisi babaannem olur) ağzından bir türkü metni vermek istiyoruz. Bu türkü metninin özelliği şudur: Bu yörede yaşayan kadınlar (kına yakıcılar), evden kız çıkarken o anda doğaçlama usulüyle türkü yakarlar. Bu türküye de "oranlama" derler. Oranlama bir anlamda besteleme anlamına gelir. Oranlama denmesinin sebebi türkünün o anda içten bir şekilde doğaçlama yoluyla aktarılmasındandır. "*Kına Kutlaması*" adı verilen türkü metni şu şekildedir:

"Erken oluyorum erken
Ağlama anam giderken
Naşkin ağlamayım hay anam
Ata binip giderken
Erken oldu erken oldu
Avlumuza doldular
Avlumuzun kapısını
Yoluk yoluk yoldular
Dan sesine dan sesine

Uyandım çan sesine
Med döverler med döverler
Suyun da önünü gererler
Kaç da gel git hay gardaşım
Öldürmezler çok döverler vay vay
Ayağının arasında hay anam
Öter bir keklik
Sana silaysa hay keklik
Bana gurbetlik
Deperim deperim hay anam
Depe delinmez
Çıkarım bakarım hay anam
Sılam görünmez" (166.sıradaki türkü).

5.3. HALK OYUNLARINDA SÖYLENEN TÜRKÜLER

Halk oyunlarını şu şekilde tarif edebiliriz: *"Ait olduğu toplumun kültür değerlerini yansıtan; bir olayı, bir sevinci, bir üzüntüyü ifade eden; kökeni din ve büyü ile ilgili (majik ve kültik) olan; müzikli (bir müzik aleti eşliğinde veya müzik aleti olmaksızın el, ayak gibi organlarla tempo tutarak) olarak, tek kişi veya gruplar halinde icra edilen; ölçülü düzenli hareketlerdir."* (Eroğlu, 1994: 35).

Ankara bölgesinde oyun havaları olarak, kaşıklı ve zilli oyunlar, zeybekler ve halaylar yer alır. Bunların yanı sıra misket, hüdayda, köçek oyunu, sinsin gibi oyunlar da Ankara denince akla gelecek ilk oyunlardır.

En bilindik Ankara oyun havaları 21 numaralı *"Atım Araptır Benim"* ve 22 numaralı *"Atım Gara Ben Gara"* dır. Biz de bu türküleri en bilinen icra olmaları sebebiyle burada vermeyi uygun gördük. Bu en bilinen Ankara Türkülerinin yanına 126 numaralı *"Güvercin Uçuverdi"* misket türküsünü de ekleyebiliriz.

Misket: Ankara'da yıllar önce yaşanmış ölümsüz bir aşk hikâyesinden doğan misket; yalnız ve yalnız Ankara sazından çalındığı zaman güzeldir. Türkü ismini genç kızdan almıştır. Güzel ve akıcı olan misket düz oyununa, ayak figürleri hâkimdir. Üç ila dört kişi arasında oynanır. Bu oyunda üç hareket esastır: duruş, yürüyüş, sekiş.

Efe, yavuklusunun oyalı beyaz yazması arasında kızaran yanaklarını misket elmasına benzettiğinden, ona bu güzel ismi vermiştir. (Misket elması Ankara'da yetişen

küçük fakat çok kırmızı olan bir elmanın adıdır.) Efe, misketinden uzak kaldığı günlerde, gönlünü kavuran, içinde kor gibi yanan ateşle aşkını şöyle dile getirmiştir: *"Güvercinim uçuverdi/ Kanadım açıverdi / El oğlu değil mi / Sevdi de kaçıverdi" , "A benim hacı yârim / Başımın tacı yârim / Eller bana acımaz / Sen bari acı yârim"*.

Hüdayda: Ankara'nın en eski, tarihi bir oyunudur. İsmi yıllar önce Ankara'da yaşamış, hatta padişaha rakkaslık yapmış, güzel, güzel olduğu kadar işveli, şuh bir dilber olan bahtsız Fatma'nın hikâyesinden almıştır (Erdoğan, 1999: 297).

Ankara'nın çok sevilen bir oyunu olan Hüdayda, adeta milli oyun haline gelmiştir. Bu bakımdan hüdayda denilince akla Ankara; Ankara deyince akla, hüdayda gelir. Hüdayda da diğer oyunlarda olmayan kendine has özellikler vardır. Mesela, hüdayda iki kişiden fazla kimse ile oynanmaz, keza sekerek yürürken yapılan ahenkli hareketler hem gözü doyurur, hem de gönülleri fetheder. Öncelikle karşılıklı bir tatlı bir kasılma ile kostak kostak (ağır ağır) gezinmeden sonra oyuna girilir. Hafif hafif sallanan dalgalar gibi efe silahını çeker; önce sağa, sonra sola tekrar sağa sallanarak silahını ateşler. Karşılıklı gidiş geliş ve yan yana sekiş hareketleri durgun denizde kanat çırpın martı güzelliğindedir.

Ankaralı küpteki bulguruna kadar yedirdiği bu güzel, şuh ve işveli hüdaydasına saızıyla şöyle seslenir: *"Bulguru kaynatırlar / Yaylada yaylatırlar / Bizde adet böyledir / Güzeli oynatırlar"*, *"Hüdayda da Ankaralı hüdayda / Beş yüz altın yedirdik bir ayda / Beş yüz daha yedirsek ne fayda"*.

BÖLÜM VI

6. ANKARA HALK MÜZİĞİ

Ankara ve çevresinde halk müziğini, oyunlarını yaşatan başlıca geleneksel eğlenceler-olaylar; düğün, bayram, imece, bağbozumu, güreş, asker uğurlama ve karşılama, cümbüş (oturak), muhabbet, sohbet ve sıra gezmesidir. Ölüm olayları ağıtların yakılmasına sebep olmuştur (Tan-Turhan, 2000: 15).

Bu geleneksel eğlenceler ile oyunlardan detaylı bir şekilde bahsedelim: Cümbüş, Muhabbet, Ferfene, Sinsin.

Cümbüş, Ankara eğlencelerinden biridir. Disiplinli ve edepli bir müzikli-oyunlu eğlencedir. Ankara efeleri vaktiyle "Yukarı Yüz" ve "Aşağı Yüz" efeleri olmak üzere ikiye ayrılmışlardı. Yukarı Yüz, Çıkırıçılar Yokuşu'nun tepesinden yukarı bölüm, Aşağı Yüz ise daha aşağıda olan semtlerdir. Yukarı Yüz efeleri, Hisar'da duvarları kalın, ses geçirmeyen evlerde, Aşağı Yüz efeleri ise bağevlerinde Cümbüş yaparlar. Cümbüşe yatsı namazından sonra bağlama çalınarak başlanır. Önce oturarak dinlenen koşmalar, âşık deyişleri çalınır, söylenir, sonra da kırık havalara geçilir, oyuna kalkılır. Sabahî, Misket, Mor Koyun, Nağme Gelin, Hüdayda, Ankara Koşması, Şeker Fındık, Yandım Şeker sırasına uyulurdu. Saz çalınırken ve oyun oynanırken kesinlikle konuşulmaz. Konuşmak ayıp sayılır, bunu yapan bir daha Cümbüş'e alınmaz. Sabaha karşı seymenler zeybek oynar, Cezayir havası veya "Ay Doğar Ayan Ayan" kalkma havasıyla Cümbüş'e son verilirdi. Haymana'da Cümbüş eğlence anlamında kullanılır, gelin almadan önce Düğün Cümbüşü yapılır. Kadınlar-kızlar gelin evinde, erkekler-delikanlılar oğlan evinde toplanır; kına yakılır, türküler söylenir, oyunlar oynanır.

Muhabbet, cümbüşten farklı olarak kadın oyuncu bulunmayan eğlencelerdir. Muhabbet âleminde yaşlılar konuşur, ibretli hikâyeler ve menkıbeler anlatır, tatlı nükteler yaparlar. Muhabbet'te sık sık bağlama çalınır, bağlama çalanlar ustadan çırağa doğru dizilirler. Bağlamaya zilli maşa ve kaşık eşlik eder. Cezayir Havasıyla muhabbet sona erer.

Ferfene, genellikle kış gecelerinde düzenlenen, sıra gezmesine benzeyen eğlencelerdir. Ferfenelerde erkekler aralarında para toplayıp masrafları üstlenerek yiyecek içecek alıp köy odalarında türkü söyler, oyunlar oynarlar. Ramazan ve Kurban Bayramlarının ilk günü nişanlı gençler şerefine köy odalarında toplantı düzenlenip eğlenilir. Bu toplantıya Kızılcahamam'ın Örencik köyünde "dernek" denilmektedir (Tuğrul,

1945:6).

Ankara halk müziği, Çankırı, Çorum, Bolu, Kastamonu, Eskişehir, Konya, Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Yozgat, Nevşehir ve Kayseri illerinin halk müziklerinden öğeler almış bir birleşimdir.

İl merkezinin türküleri ve halk oyunları ile ilçe ve köyler arasında eskiden oldukça farklar görülürken bu farklar zamanla azalmıştır. Şehir merkezinde genellikle düz oyunlar, Zeybekler oynanır; halay çekilmez, bozlağa da rastlanmaz. Bozlak ve köçek oyunlarının Keskin'den ve Çorum'dan geldiğine inanılır. Beypazarı'nda ise zeybekler ve karşılamar ön plana çıkar.

Sinsin, düğünlerde oynanan Köroğlu ezgisyle söylenip ateş yakılan bir oyundur. Kına gecesinde, oyunlar sabaha kadar sürmektedir. Günümüzde hala ateş yakılıp ateşin üstünden geçilerek sinsin oynanmaktadır. Ayrıca kına gecelerinde kadınlar def eşliğinde kaşıklarla oynarlar. Gelin almadan önce de düğün alayının önünde davulcu ve zurnacılar bulunur, köçekler oynatılır.

Mehmet Tuğrul'un tespitlerine göre Ankara türkülerini yakanların çoğu erkeklerdir. Bunun sebebi kadınların çekinmeleridir. Bu çekince den ötürü türküyü bilseler bile türküyü yakmak istemezler.

Ankara'nın Cümbüş, Muhabbet, Ferfene denilen oyunlu-müzikli toplantılarında çalınıp söylenen türküler, genellikle bağlamayla ve "Ankara Tezenesi" vurularak icra ediliyordu. Rıfat Balaban "Ankara Tezenesi" nin son büyük ustasıdır.

Ankara şehir merkezinde bağlama, zilli maşa, kaşık eşliğinde Düz Oyunlar ve Zeybekler oynanırken ezgilerin sözlerini yalnızca çalanlar söyler, oynayanlar söylemez. İlçelerde davul zurna eşliğinde halay çekilirken, oynayanlar da türküyü katılırlar. Zeybekler bağlamayla çalınır ve oynanır. Yalnızca Seymen Zeybeği davul-zurna eşliğinde çalınır. Seymen Zeybeği'nin belli yerlerinde müziğin ritmine uygun olarak kılıçlar-palalar birbirine vurulur.

6.1. ANKARA'DA HALK OYUNLARINA EŞLİK EDEN ÇALGILAR

Ankara halk müziğinin temel çalgıları cura, bağlama, divân sazı, kaval, karabaş düdük (çoban düdüğü), zurna, davul, def, darbuka, zil, zilli maşa, kaşık ve armoniktir.

Ankara halk oyunlarında temel çalgılar açık havada; davul-zurna, armonik, kapalı

yerlerde bağlama, kaval, def, zilli maşa ve kaşıktır. Keman, ud, darbuka 20. yüzyıl başlarından itibaren özellikle köçek oyunlarında devreye girmiştir (Kösemihal-Karsel, 1939: 10).

6.2. ANKARA HALK OYUNLARI

Bölgeler arası kültürel etkileşimin buluşma noktası olan Ankara'nın yerleşim yerlerinde eskiden ve günümüzde oynandığı bilinen çeşitli yazılı kaynaklarda belirtilen halk oyunları şunlardır:

a. Zeybekler: Ankara Zeybeği, Seymen Zeybeği, Mendil Zeybeği, Alim Zeybeği, Karaşar Zeybeği, Yağcıoğlu Zeybeği, Misket Zeybeği, Topal, Koşma, Köroğlu (Erdoğan, 1999: 287).

Ankara Zeybeği: Oyunların en ihtişamlısı, en gösterişlisi ve en vakur olanıdır. Her jestiyle, yiğitlik ve mertlik ifade eden Ankara zeybeği, ağır bir zeybek olup sazla oynanır (Erdoğan, 1999: 289).

Kendisine has ağır ve tatlı bir melodisi vardır. En az iki kişi tarafından oynanır. Üçlü saç ayağı denileni daha gösterişlidir. Zeybek oyunlarında dikkat edilecek ve en başta gelen hususiyet, oyunun vermiş olduğu karakteristik havaya ve melodiye göre jest ve figürleri ayarlamaktır. Özellikle duruş, kasılış ve poz zeybek oyununun bütün ihtişamını ortaya koyar. Oyuna girilmeden önce şu türkü okunur:

"Ay doğar bedir Allah

Bu sevda nedir Allah

Ya yârimden bir haber

Ya bana sabır Allah

Amanın estanesine

Kavrulmuş kestanesine

Vurgunum bir tanesine..." (Erdoğan, 1999: 290).

Seymen Zeybeği: Diğer zeybeklerden davul ve zurna ile oynanması yönüyle ayrılan Seymen zeybeği iki veya üç kişi ile oynanır. Adından da anlaşılacağı üzere bu zeybek seymen alaylarında, düğünlerde alayın önünde bulunan davul ve zurnanın önünde giden zeybekler tarafından oynanır (OHBT, 1997: 395).

Seymen alayında kademeli olarak en az üç davul zurna bulunur. En baştaki davul, zurnanın önünde en yaşlı zeybekler, sıra ile genç zeybeklere doğru giderler. Günümüzde hala yaşatılan bu geleneğe (seymen alayına) kendim bizzat düğünlerde şahit oldum.

Mendil Zeybeği: Bu zeybek oyunu ağır ve akıcı figürleriyle Ankara zeybeğine benzemektedir. İki kişi tarafından ve bağlamayla oynanan bu zeybeğin en güzel görünüşü çöküşte her iki dizin de yere vurulduktan sonra doğrulmasındadır (OHBT, 1997: 398).

Karaşar Zeybeği: Zeybek adını Ankara'nın şirin ilçelerinden Beypazarı'na bağlı Karaşar nahiyesinden almıştır. Tütün kaçakçılığının yapıldığı yıllarda kaçakçılık işini yapan tanınmış ağalar da vardı. Ağalardan o zaman bir hayli hatırı sayılan beş kardeşin baskın sonunda beşinin birden öldürülmesi üzerine Karaşar'da türkü yakılmıştır. Zeybek iki kişi ile oynanır. Gerek melodisindeki akıcılık, gerek oyundaki tek ayak figürleri ile güzel bir oyun olan zeybeğin sözleri şu şekilde başlar:

*"Zeybek misin zeybek donu giyecek efem
Katil misin tatlı cana kıyacak
Cahil misin el sözüne uyacak efem..."*

Bu türkünün devamı 241. sırada yer alan türküde mevcuttur.

Yağcıoğlu Zeybeği: Bu zeybek Yağcıoğlu Fehmi Efe'nin babası, Yağcıoğlu Ahmet Ağa'ya adanmıştır. Zeybeğin ritm ve ayak oyunları poz ve hareketleri tam bir mertlik ifade eder. Bağlamanın ayakta çalınması bu zeybeğin diğer bir özelliğidir.

Ankara'da yıllar önce haklı bir şöhret kazanan ünlü efenin zeybek türküsü şöyledir:

*İbrahim çavuş Höyükü'den iniyor aman
Elma gözlü kır atına biniyor hey
Öcüoğlu tütünleri vermiyor aman
Ben vuruldum gidiyorum hey
Selam söyle Yağcıoğlunun Ahmet'e hey
Höyükü'nün edirafı köşk olsun aman
Beni vuran efelere aşk olsun
Aynalı martin mezarıma taş olsun aman
Ben vuruldum gidiyorum ahrete hey
Selam söylen Yağcıoğlunun Ahmet'e hey
Varın bakın değirmenim döner mi aman
Değirmene binbaşım da iner mi hey*

Binbaşım da kır atına biner mi aman

Ben vuruldum gidiyorum ahrete hey

Selam söylen Yağcıoğlunun Ahmet'e hey (Erdoğan, 1999: 294).

b. Düz Oyunlar: Misket, Hüdayda, Mor Koyun, Yandım Şeker, Nağme Gelin, Sabahi, Yıldız, Sarı Yıldız, Çarşamba, Atım Araptır, Ankara Koşması, Şıkırdım, Düz Oyun, Dınıt, Zeynebim, Nazik, Tuz Şekirdim, Çiçek Dağı, Kol Oyunu (Tan-Turhan, 2000: 22).

Ankara düz oyunları figür itibariyle birbirine benzerlikler gösterir. Düz oyunlarda jest ve duruş önemli olduğu gibi göğüs ileride, dirsekler omuz hizasında ve baş daima dik tutulur. Bunun dışında vücut sallanmaz, hiçbir düz oyunda yere çökülmez. Ayak oyunlarına ancak kol hareketleriyle bir ahenk ve düzenk verilir. Hemen hepsi bağlama ile bir kişiden fazla, grup halinde oynanır.

Düz oyunlar içinde en bilinenleri Misket, Hüdayda (Fidayda), Mor Koyun, Yandım Şeker ve Atım Arap'tır.

Misket: "Caminin ezanı yok/ İçinin düzeni yok/ Çok memleketler gezdim/ Misketten güzeli yok.." dizeleriyle başlayan Ankara'nın en tanınmış oyun havalarından birisidir. Bütün sazlı sözlü eğlencelerin baş türküsü ve oyunudur. Misket adındaki kıza sevdalanan gencin sevgisini gösterdiği dizeler şöyledir:

"Güvercin uçuverdi

Kanadın açıverdi

El oğlu değil mi

Sevdi de kaçıverdi

ben yandım aman

aman aman

A benim hacı yârim

Başımın tacı yârim (ben yandım aman)

Eller bana acımaz (aman aman)

Sen bari acı yârim

Güvercinim uyur mu

Çağırısam uyanır mı

Sen orada ben burada

Buna can dayanır mı

ben yandım aman

aman aman

Deniz susuz olur mu

Dibi kumsuz olur mu (ben yandım aman)

Ben müftüye danıştım (aman aman)

Yiğit yârsız olur mu" (126. sıradaki türkü).

Hüdayda: Ankara yöresinin en bilinen oyunlarından Fidayda, sadece ikişer kişilik guplarla oynanması kendine has özelliğidir. Oyuncular kostak kostak (ağır ağır) gezindikten sonra oyuna girer.

Aman Bulguru kaynadırlar

Serine yayladırlar

Bizde adet böyledir

Aman Çirkini söyledirler

Fidayda (da) Ankaralım fidayda

Beşyüz altın yedirdim bir ayda

Gitti de gelmedi ne fayda

Başını da yesin bu sevda

Bu türkünün devamı 104. sıradaki türküdedir.

Mor Koyun: En eski oyunlardan olan Mor Koyun'da kol ve ayak hareketleri egemendir. Karşılıklı dört efenin eş tutularak kapanması ve hafif sağa meyledilerek açılması güzel bir görüntü ortaya çıkarır. Dağda koyun güden çobanın sevdiğinden ayrı kalması sonucunda bu türkü yakılmıştır:

Mor koyun meler gelir

Dağları deler gelir

Hakikatli yar olsa

Uykuyu böler gelir... dizeleriyle başlayan türkünün devamı 189. sıradaki türküde yer alır.

Yandım Şeker: Düz oyunların en hareketlisi ve en kıvrak olanlarından birisi Yandım Şeker oyunudur. Yürüme ve sekme figürlerine, kolların uyumlu hareketi de eklendiğinde zevkli ve seyrine doyum olmayan bu oyun saz eşliğinde, üç-dört kişi ile oynanır (OHBT, 1997: 410).

Haydan olur huydan olur *(Amanın haydan olur huydan olur)*

Aman arap atı taydan olur *(Aman arap atı taydan olur)*

Bu güzellik soydan olur *(Amanın bü güzellik soydan olur)*

Oğlan oğlan oğlan, yandım şeker oğlan

Babasına darılmış damda yatan oğlan

Türkünün devamı 131. sıradaki türküdedir.

Atım Araptır: Oyunun düzeni misket ile aynı olup ayak figürleri değişiktir. Ayaklar kırılarak geriye doğru çekilmek suretiyle oynanır. Geriye doğru açılıp kapanarak el vurmak oyuna coşkulu bir hava verir. Günümüzde de düğünlerde en çok çalınan Ankara oyun havalarındandır:

Atım Araptır benim	<i>Aman aman</i>
<i>Haydi</i> Yüküm şaraptır benim	<i>Canım</i>
Bu yıl böyle giderse	<i>Aman aman</i>
<i>Aman</i> Halim haraptır benim	<i>Vay vay²</i>
<i>Emişimde gümüşün bir hoşum aman</i>	
<i>Çokcada içtim serhoşum aman</i>	
Atım kara ben kara	<i>Aman aman</i>
<i>Aman</i> Kalk gidelim ılgara	<i>Vay vay</i>
İlgar bizi neylesin	<i>Vman aman</i>
<i>Aman</i> Sarılalım kızlara	<i>Vay vay²</i>
<i>Emişimde gümüşün bir hoşum aman</i>	
<i>Çokcada içtim serhoşum aman</i> (21.sıradaki türkü).	

c. Halaylar: Alay, Ağır Halay, Ağırlama, Düz Halay, Allılar, Üç Ayak, Afşar Halayı, Dolma Halayı, Dile, Cembekli, Arzu ile Kamber, Hop Barlem, Yanlama, Keçeli Halayı, Kiriboz Halayı, Farfara Halayı, Sekme, Cimdallı, Attım Ben Bir Taş, Ay Dolanaydı (Tn-Turhan, 2000: 22).

ç. Samahlar: Allı Turna, Samah, Kırklar Samahı, Garipler Samahı

d. Kaşıklı- Zilli Oyunlar: Kaşıklı Oyun, Kaşık Oyunu, Konyalı, Zilli Oyun, Çiftetelli, Kara Kuşa Oturma, Sürükleme, Köçek Oyunları (doğaçlama)

e. Karşılamalar: Meşeli, Dörderleme, Sekteleme, Kavuşturma.

f. Hora ve Horanlar: Hora (Nallıhan'da göç eden Rumlardan kalma), Dikdiki (horan)

g. Diğer Oyunlar: Sinsin, Cezayir, Bıçak Oyunu, Kılıç- Kalkan Oyunu, Çeçen Oyunu, Tillilli, Arap Oyunu, Ayı Oyunu, Bulgur Oyunu, Cırıt (ciritten ayrı bir halk oyunu), Sırt Oyunu, Sürdüm Oyunu, Şeve Kırma (Al Elma), Nalkalım, Kürdün Kızı, Pazarda Kına (Tan-Turhan, 2000: 22).

Ankara şehir merkezinde zeybekler ve düz oyunlar kadın-erkek birlikte, karma oynanmaz. Kadınlar zille kendi aralarında, erkekler ise zilsiz zeybek oynarlar. Ankara'nın eski düğünlerinde Seymenler, davul-zurna eşliğinde düğün alayının en önünde yürürler, kılıçlarıyla Seymen Zeybeği oynarlar, oyun arasında bacaklarının arasından yere ve havaya tabanca sıkarlar.

SÖZSÜZ KIRIK HAVALAR

Sözsüz kırık havalar başlık halinde verilmiştir. Sözsüz olmasından dolayı yararlanıldığımız kaynakta kırık havaların notalarına yer verilmiştir.

- “1. Ankara Zeybeği*
- 2. Cezayir Oyun Havası*
- 3. Çarşamba Oyun Havası*
- 4. Divan Ayağı*
- 5. Hicaz Oyun Havası*
- 6. Karaşar- Güveği Selamlığı*
- 7. Karaşar Zeybeği*
- 8. Kasap Havası*
- 9. Kılıç-Mendil Zeybeği*
- 10. Memal (Halay Havası)*
- 11. Seğmen Zeybeği*
- 12. Sinsin*
- 13. Sivastopol Oyun Havası*
- 14. Topal Koşma (Yandım Şeker Oyun Havası)*
- 15. Yıldız Oyun Havası (Ankara Çeşitlemesi)*
- 16. Zeybek” (Tan-Turhan, 2000: 245-277).*

Nail Tan ve Salih Turhan 245. ve 277. sayfalar arasında sözsüz kırık havaların müzik ve hareket notasyonunu vermiştir.

BÖLÜM VII

7. METİNLER

Türkü metinlerinin yazımında TRT Türk Halk Müziği Repertuvar kayıtları, Nail Tan ve Salih Turhan'ın *Ankara Halk Müziği* isimli çalışmalarını, Mehmet Tuğrul'un *Ahi ve Örencik Köylerinin Türküleri* isimli kitabını esas aldık.

Özel isimler, ayrı yazılması gereken *de/da* ve *ki* bağlaçları ile *mi* soru edatının yazımına dikkat ettik. Yöreye ait ağız özelliklerini korumaya çalıştık. Metinlerin verilisinde şüpheye düştüğümüz yerlerde diğer kaynaklardan da yararlanarak bazı yerlerde küçük onarım yollarına gittik.

Tasnifimize göre bağlantı olarak aldığımız bölümleri italik olarak dizdik. Bunların dışında kalan dolgu kelime ve cümleleri ayraç içerisinde verdik. Metinlerde bağlantı ve bent kısımlarının yazılışında azami dikkat göstererek, türkü metinlerinin düzenli bir şekilde verilmesi hususunda bir şema oluşturmaya çalıştık. Metinleri şekil açısından yaptığımız tasnife göre numaralandırarak sıraladık.

Metinlerin sonunda türkülerin yörelerini ve TRT Türk Halk Müziği Repertuvarı'ndaki kırık ve oyun havaları yöresi (TRT THM-repertuvar numarası), şeklinde verdik. Diğer kaynaklardaki metinleri ise Nail Tan-Salih Turhan Ankara Halk Müziği isimli çalışmadakiler (Tan-Turhan, AHM-sayfa numarası), Mehmet Tuğrul'un Ahi ve Örencik Köylerinin Türküleri'nde yer alan metinleri (Tuğrul, sayfa numarası) şeklinde verdik. Ayrıca türkü başlıklarının hemen altında sol tarafa kaynak kişileri, sağ tarafa ise derleyenlerin isimlerini ekledik.

A

1. AH

Nuri GÜLER

Mehmet TUĞRUL

Eğer bir gözel alayım dersen

Pederi maderi gardaşına bak

Aslını neslini soyunu ararsan

Gezip gonuştugu haldaşına bak

Bal deye aldığın çıkmasın bekmez

Pişman olursun sonra elden çıkmaz

Susam gözeldür emme lakin gokmaz
İlahiahmerin gokuşuna bak
Ener guruyusa yanına varma
Uzak dur garadan hiç hatırını sorma
Sev beyaz tenniye hiç geri gamla
Yüzüne gözüne bakışına bak

.....
Alacağın dilberi görmesi iyi
Eşine dostuna sorması iyi
Düşürüp tenhasını bir kere döşüne bak
Allah kimseyi düşürmesin soysuza
Elfazı bozuk olan arsız
Hele şunun arsız arsız gülüşüne bak
Akşamdan sonra benim ağlayışına bak
Mülahim olmalı sevdiğin dilber
Cismi ebyaz yanağı ahmer
Boyu evsat sözleri şeker
Böyle yâri olanın gülüşüne bak

.....
Yüzü güleç olanın dili datlı olur
Alıp saranın derdi tazelenir
Her gün anın zevki sefasına bak
Ne imiş ne olacak bu dünyada mal
Ehl-i keyf isen var bir cariye al
Garişır gaymak ile bal
Salini salini evin içinde gezişine bak
Bazı kötüye düşmüş gözelin hası
Var iken geydirnez sırtına libası
Bir deve yükü götürmez üzerindeki pası
Elfazı bozuk olan eşeğe bak
Ot değil vurup odlara yakacak
Gözel değil varıp yanına yatacak
Hayvan değil gasaplara satacak
Öyle yâri olanın ağşamdan sonra ağlayışına bak

Herkes arar kısmetini bulur

Nasibi gaderi ne ise anı görür

Oturmuş ellere nasihat verir

Biçare gendinin ağlayışına bak (Tuğrul, 1945: 75-76).

Yukarıdaki türküyü veren zat okumuş bir adamdır. Evvelce imamlık da yapmıştır. Beş tane karısı ve 18 tane çocuğu ölmüş. Altıncı defa evlenmek istediği zaman kendisini uğursuz sayarak kız veya dul hiçbir kadın teklifini kabul etmemiş. Bu teessürle yukarıdaki türküyü kendisi yakmış (Tuğrul, 1945: 76).

2. AK ÜZÜMÜ ÜZÜMÜ

Ali KAYIKÇI Ankara Devlet Konservatuvarı

Ak üzümü üzümü (de)

Deşirirler güz günü

Siyah saçlı değilim (de)

Benimki yâr üzgünü

Galdır kollarını yavrum

Oynat parmaklarını

Gız sana gurban olurum (da)

Sevdir yanaklarını

Bahçelerde boz erik (de)

İkimiz de güzellik

Gız seni bana verseler (de)

Düşman bağı ezerik

Galdır kollarını yavrum

Oynat parmaklarını

Gız sana gurban olurum (da)

Sevdir yanaklarını

Bugün hava pusarık (da)

Başta durmayo sarık

Eğil bir yol öpeyim (de)

Belki yolda susarık

Galdır kollarını yavrum

Oynat parmaklarını

Gız sana gurban olurum (da)

Sevdir yanaklarını

Havuzun ortasından (da)

Bak ovaya ovaya

Acep kızlar der m'ola (da)

Biz de varsak gocaya

Galdır kollarını yavrum

Oynat parmaklarını

Gız sana gurban olurum (da)

Sevdir yanaklarını (Çubuk/Ankara/TRT THM 2980).

3. AH ÖLEYİM VAH ÖLEYİM

Genç OSMAN Nida TÜFEKÇİ

Ah öleyim vah öleyim

Esmeri nerde göreyim *Yâr yandım aman*

Esmer yârimin yanında

Ben bayılayım öleyim

Şu gelen kimin kızı

Feracesi kırmızı *Yâr yandım aman*

Gerdanında beş beni var

Sandım seher yıldızı (Ankara/TRT THM 1365).

4. AKAN SULAR BEN OLSAM

Veli ÖKSÜZ Muzaffer SARISÖZEN

Akan sular ben olsam

Bulanırsam bulansam

Virselers sevdiğimi *Gonduralım*

Dilenirsem dilensem *Gonduralım*

Sarı lira verelim gandıralım

Yönünü de bu tarafa döndürelim

Gül koydum çeçeriye

Yâr geldi pencireye

Yâre gurban olalım *Gonduralım*

Alalım içeriye *Gonduralım*

Sarı lira verelim gandıralım

Yönünü de bu tarafa döndürelim (Ankara/TRT THM 931).

5. AL KAĞAT MAVİ KAĞAT

Fehmi Efe YAĞCIOĞLU Osman ÖZKDENÇİ

Al kağat mavi kağat
Ağlarım sahat sahat
Sen orada ben burada
Nasıl gönül irahat

Amanın bahar bahar sular akar

Yârim serhoş olmuş baygın baygın bakar

Al kağadı yazdılar
Deryaları gezdirir
Senin orada duruşun
Beni candan bezdirir

Amanın bahar bahar sular akar

Yârim serhoş olmuş baygın baygın bakar (Ankara/TRT THM 1392).

6. ALİM

Necip ATALAY Mehmet TUĞRUL

Ali'm armut yer misin
Mahallede bir misin
Bir şeftali versem
Varıp evde der misin
Ali'm gitme bazara
Çaldırırlar nazara
Ali'm ölmüş deyenler
Gendi gitsin mezere
Ali'mim ocağında
Mum yanar bucağında
Allah canımı alsın

Ali'min kucağında (Tuğrul, 1945: 39).

7. ALİ'M GİTME BAZARA

Fehmi Efe YAĞCIOĞLU Rıfat BALABAN

Ali'm gitme bazara
Uğradırlar nazara
Ali'mi de öldü diyenler
Gendi de girsin mezara

Yandım hop Çerkez

Hop Çerkez yanyor herkez

Ali'm de arpa biçiyor
Suyunu da nerden içiyor
Dört yanı derya deniz
Ali'm de nerden geçiyor

Yandım hop Çerkez

Hop Çerkez yanyor herkez

Ali'min abası var
Sırtında libası var
Ali'm de pek güzel amma
Ne hırçın babası var (Ankara/TRT THM 903).

8. ALTIN YÜZÜK VAR BENİM

Sarı Recep Muzaffer SARISÖZEN

Altın yüzük var benim *Aman*

Parmağıma dar benim

Karşı köyün içinde *Aman*

Kömür gözlü yar benim

Hop ninnayı ninnayı aman

Gel oynayı oynayı

Altın yüzük yaptırdım *Aman*

Kuyum ustalarına

Acep ilaç olur mu *Aman*

Gurbet hastalarına

Hop ninnayı ninnayı aman

Gel oynayı oynayı

Altını bozdurayım *Aman*

Gerdana dizdireyim

Elma armut değilsin *Aman*

Cebimde gezdireyim

Hop ninnayı ninnayı aman

Gel oynayı oynayı

Altın yüzük parmakta *Aman*

Çifte benler yanakta

Benim bir sevdiğim var *Aman*

Şu karşıki konakta

Hop ninnayı ninnayı aman

Gel oynayı oynayı (Ankara/TRT THM 318).

9. ALTIN YÜZÜK YAPTIRDIM

Burhan GÖKALP Nida TÜFEKÇİ

[Ağırlama Kısım]

Altın yüzük yaptırđım

Kaşı sensin sevdiğim

Çok güzeller gördüm de (aman aman)

Başı sensin sevdiğim

Altın yüzük elinde

Gümüş kemer belinde

Bir çift kelam et bana (kurban anam)

Bal akıyor dilinde

[Hoplatma Kısım]

Garanfil eker misin

Garanfilli yâr allı yâr

Balınan şeker misin

Garanfilli yâr allı yâr

Dünya'da ettiğini

Garanfilli yâr allı yâr

Ahrette çeker misin

Garanfilli yâr allı yâr

Hop garanfilli garanfilli

Garanfilli yâr allı yâr

Garanfilim susuzum

Garanfilli yâr allı yâr

Gaç gündür uykusuzum

Garanfilli yâr allı yâr

Varsan yârin yanına

Garanfilli yâr allı yâr

Dilim durmaz huysuzum

Garanfilli yâr allı yâr

Hop garanfilli garanfilli

Garanfilli yâr allı yâr

Garanfilim ek beni

Garanfilli yâr allı yâr

Sulu yere dik beni

Garanfilli yâr allı yâr

Eğer köküm tutmazsa

Garanfilli yâr allı yâr

Al çapayı sök beni

Garanfilli yâr allı yâr

Hop garanfilli garanfilli

Garanfilli yâr allı yâr (Karaköy/Çubuk/Ankara/TRT THM 318).

10. AMAN AMAN GÜL FATMA

Veli ÖZTÜRK *Ankara Devlet Konservatuvarı*

Aman Fatma gül Fatma

Irakıya su gatma

Su gatarsan ben içmem

Fatma senden vazgeçmem

Aman Fatma allaniver

Yürüdükçe sallaniver

Fatma bize bakıyor

Cahil göynüm akıyor

Kekiline yağ dökmüş

Yel estikçe kokuyor

Aman Fatma allaniver

Yürüdükçe sallaniver (Şereflikoçhisar/Ankara/TRT THM 2995).

11. AMAN KÖYLÜ KIZI

Hazım ATILGAN *TRT Ankara Radyosu THM md.*

Aman köylü kızı

Buyur efendim

Göster gözlerini

Alayım seni

Göstersem gözlerini almazsın beni

Çarşılarda badem görmedin mi sen

Benim gibi köylü kızı sarmadın mı sen

Aman köylü kızı

Buyur efendim

Göster yanaklarımı

Alayım seni

Göstersem yanaklarımı almaz mısın beni

Pazarlarda elma görmedin mi sen

Benim gibi köylü kızı sarmadın mı sen

Aman köylü kızı

Buyur efendim

Göster dudaklarımı

Alayım seni

Göstersem dudaklarımı almazsın beni

Benim gibi köylü kızı sarmadın mı sen (Şereflikoçhisar/Ankara/TRT THM 3597).

Armut dalda kız kirazda sallanır

Hop dah ni ni ni ni ni ni ni ni ni ni ni ni ni ni ni yâr (Ankara/Tan-Turhan AHM/43).

14. ASALET BİR ALTIN İDİ PUL OLDU (DİVAN)

Fehmi Efe Yağcıoğlu Rıfat BALABAN

Asalet bir altın idi pul oldu

Türlü türlü bedenlere çul oldu

İmanın yolu keseden geçeli

Kimi pula kimi kula kul oldu *Yâr ey*

Kim biliyor ilim ile irfanı

Hamiyeti vicdanı vatanı

Endamın güzel kesen doluysa

Sensin herkeslerin beyi sultanı *Yâr ey* (Ankara/TRT THM 2002).

15. ASKER OLDUM VATANA (ZALİF'İM)

Burhan GÖKALP Burhan GÖKALP

Asker oldum vatana *Zalif'im*

Gidiyon mu kıtana *Zalif'im*

Gışla boyu yol boyu *Zalif'im*

Adam ederler toyu *Zalif'im*

Gazak ördüm ağladım Zalif'im

İlmek ilmek bağladım Zalif'im

Seni gelecek diye Zalif'im

Tandır sacı yağladım Zalif'im

Sizin köyün arası *Zalif'im*

Bende gönül yarası *Zalif'im*

Babam beni verecek *Zalif'im*

Yüzbin başlık parası *Zalif'im*

Gazak ördüm ağladım Zalif'im

İlmek ilmek bağladım Zalif'im

Seni gelecek diye Zalif'im

Tandır sacı yağladım Zalif'im

Çorak dere sazaklı *Zalif'im*

Gelir allı kazaklı *Zalif'im*

Ben sana yârim demem *Zalif'im*

Sizin köylere tuzaklı *Zalif'im*

Gazak ördüm ağladım Zalif'im

İlmek ilmek bağladım Zalif'im

Seni gelecek diye Zalif'im

Tandır sacı yağladım Zalif'im (Karaköy/Çubuk/Ankara/Tan-Turhan AHM/44).

16. ASKERE GİDERKEN

İbrahim YASİN **Mehmet TUĞRUL**

Askere giderken onuncu yıld

Üryama girdi silanın yolu

Şu güzel gözlerim yaş ile dolu

Uçun guşlar uçun silaya doğru

Anamdan babamdan haber yok mu

Bağında bahçanda su ben olayım

Daranmış zülfüne tel ben olayım

Yârin eline de keman olayım

Uçun guşlar uçun silaya doğru

Anamdan babamdan bir haber yok mu (Tuğrul, 1945: 51).

17. ASLAN BEY

Ahmet BORAN **Mehmet TUĞRUL**

Çatalyol'dan otoposlar çıkıyor

Ben sandım ki Aslan Bey'im geliyor

Soyunup da teneşire goyunca

İnsanın yüzüne gülüp duruyor

Aslan Bey'im buralardan geçti mi

Üseyin Bey'im dünyasından göçtü mü

Kötüköy'den de Teberik'e getirin

Aslan Bey'i de konağına yatırın

Tez olun da toktur beyi getirin

Şu benim derdime derman bulur m'ola

Aslan Bey'im buralardan geçti mi

Üseyin Bey'im dünyasından göçtü mü

Evimizin önünde de bülbüller öttü

Gır ata bindi de düğüne gitti

Gatil gır at bilmem nereye attı

Aslan Bey'im buralardan geçti mi

Üseyin Bey'im dünyasından göçtü mü

Gır ata bindim de gır at parladı
Olanca gannarım yere çağladı
Çorum hükümdarı Vali ağladı
N'oldu beyim n'oldu vay sana n'oldu
Olanca selfetim Haydar'a galdı

Aslan Bey'im buralardan geçti mi

Üseyin Bey'im dünyasından göçtü mü

Kötü Köyünen de Teberik'in arası
Pek koygunmuş da Aslan Bey'in yarası
Duyurmayın ağalar ağlamasın anası
Niynem ağalar niynem benim nem galdı
Olanca selfetim Haydar'a galdı (Tuğrul, 1945: 55-56).

Aslan Bey Yozgat köylerinin birinden olup komşu köyüne düğüne gidiyormuş. Yanında başka arkadaşları da varmış. Bir değirmenin yanında biraz eğlenmişler. Bu sırada karşıdan atlılar gelmiş. Hep birden atları koyuvermişler. Aslan Bey'in atı mezarlığa girmiş ve sahibini taşların içine atmış. Aslan Bey orada ölmüş (Tuğrul, 1945: 56).

18. ASLIN PAKTIR HIÇ KİN YOKTUR ÖZÜNDE

Baki KILIÇASLAN TRT Müzik Dai. Başk. THM MD.

Aslın paktır hiç kin yoktur özünde
İnciler dizilmiş gerdana güzel
İnci mercan kemer senin aynında
Dünyada türemiş bir tane güzel

Aslın belli asaletin sormadım
Destur alıp divanında durmadım
Huri midir melek midir bilemedim
Dünyada türemiş bir tane güzel (Çubuk/Ankara/TRT THM 2902).

19. ATİNE'NİN HAMAMI I

Hediye BAĞCI Mehmet TUĞRUL

Atine'nin hamamı
Yandan çıkar dumanı
Kimselerden şüphem yok

Öldürsünler imamı

Yunan ben sana garı olmam

Atine'de pul oldum

Aldım goynuma gıydum

Gül Nazik'i yütürdüm

Çifte tellere vurdum

Nazik gül memeler ezik

Bazardan üzüm geldi

Mevladan izin geldi

Aç kapıyı annecik

Yunandan gızın geldi

Yunan ben sana garı olmam

Çiğ fasulye bişer mi

Bişer mi de şişer mi

Sen yunan ben müslüman

Bize nikah düşer mi

Yunan ben sana garı olmam

Yumurtanın sarısı

Yere düştü yarısı

On beşine girmeden

Oldum yunan garısı

Yunan ben sana garı olmam

İstanbul'a top gurdum

Atine'ye tel vurdum

Ne darılın hey nazik

Allah yazdı ben buldum

Nazik üç yavrum var yazık

Otomafiller geliyor

Şu dağları deliyor

Sür gayıkçı gayığı

Kâfir Yunan geliyor

Yunan ben sana garı olmam

Elma attım denize

Geliyor yüze yüze

Anne atma denize

Götür Türk dedemize

Nazik gül memeler ezik

Gidin bulutlar gidin

Yunana selam edin

Çocukları sorarsa

Denizi tarif edin

Yunan ben sana garı olmam

Otobostan hopladım

Mor fistanı topladım

Gül Nazik'i yütürdüm

Çarşı çarşı yokladım

Nazik gül memeler ezik

Nazik gider bostana

Gül topluyor fistanı

İşallah yağmur yağar

Sırtındaki fistanı

Nazik gül memeler ezik

Atine'nin kazları

Çalınıyor sazları

Yesir gelmiş topluyor

Gelinneri kızları

Nazik üç yavrum var yazık

Atine'nin urganı

Tel olur yorganı

Kimselerden şüphem yok

Öldürsünler imamı

Nazik gül memeler ezik

Atine'nin üzümü

Dutturamadım sözümü

Üç yavrıyı atarken

Yumuverdim gözümü

Nazik üç yavrum var yazık (Tuğrul, 1945: 88-90).

Nazik isimli bir Türk kızını bir Yunanlı alıp götürmek istemiş. Kız kaçmış.

Evlerinin bcasına saklanmış. Yunanlı onu ararken köyün imamı gösterivermiş. Kızı bulup götürmüşler. Bu kızın Yunanlıdan Atina'da üç çocuğu olmuş; fakat kalbini bir türlü Yunanlıya bağlayamamış. Atinada esir bulunan "Mehmet Çavuş" adında bir Türk bu kızı orada görmüş ve çocuklarını denize atarak kızı alıp getirmiş. Nazik evlerine geldiği zaman, annesi tanıyamamış ve evine almak istememiş. Sonra kendi kızı olduğunu anlamış ve eve almış. Nazik Mehmet Çavuş'la evlenmiş (Vakanın nerede geçtiğini bilen yok.) (Tuğrul, 1945: 90).

20. ATİNE'NİN HAMAMI II

Cavit ATALAY Mehmet TUĞRUL

Atene'nin hamamı

Yandan çıkar dumanı

Atene'nin urganı

Telli melli yorganı

Çocukları sorarsan

Balıkların gurbanı

Atene'de bir guş var

Ganadında gümüş var

Gidin bulutlar gidin

Anama selam edin

Otomafiller yağlansın

Cümle islam ağlasın (Tuğrul, 1945: 90).

21. ATIM ARAPTIR BENİM

Mucip ARCIMAN Nurettin ÇAMLIDAĞ

Atım Araptır benim *Aman aman*

Haydi Yüküm şaraptır benim *Canım*

Bu yıl böyle giderse *Aman aman*

Aman Halim haraptır benim *Vay vay²*

Emişimde gümüşün bir hoşum aman

Çokcada içtim serhoşum aman

Atım kara ben kara *Aman aman*

Aman Kalk gidelim ılgara *Vay vay*

İlgar bizi neylesin *Vman aman*

Aman Sarılalım kızlara *Vay vay²*

Emişimde gümüşün bir hoşum aman

Çokcada içtim serhoşum aman (Ankara/TRT THM 3301).

22. ATIM GARA BEN GARA

Fadıl BEY İstanbul Belediye Konservatuvarı

Atım gara ben gara *Aman aman*

Haydi bin gidelim Bolkar'a *Aman*

Bu dünyada görmedim *Aman aman*

Haydi benim gibi bahtı gara *Aman aman*

Emişimde gümüşüm bir hoşum aman

Çokcada içtim sarhoşum aman

Ata binmiş gidiyor *Aman aman*

Haydi ata neler ediyor *Aman*

Şu benim nazlı yârim *Aman aman*

Haydi beni dertli ediyor *Aman*

Emişimde gümüşüm bir hoşum aman

Çokcada içtim sarhoşum aman (Ankara/TRT THM 2248).

23. AY BULUTTA BULUTTA

Emine ÜNLER Saadettin GÜRHAN

Ay bulutta bulutta *Gelin gelin gel oyna*

Mendilim kaldı dutta *Vay vay*

Kalırsa varsın kalsın *Gelin gelin gel oyna*

Yenisi var sandıkta *Vay vay*

Giden ay tutulur mu *Gelin gelin gel oyna*

Bala tuz katılır mı *Vay vay*

Şu uzun gecelerde *Gelin gelin gel oyna*

Yalnız yatılır mı *Vay vay*

Mektepte okuyorum *Gelin gelin gel oyna*

Çuvallık dokuyorum *Vay vay*

Yar ben seni alırım *Gelin gelin gel oyna*

Anandan korkuyorum *Vay vay (Kızılcahamam/Ankara/TRT THM 2880).*

24. AY DOLANAYDI

Sadık GÜLER Ankara Devlet Konservatuvarı

Ay dolanaydı

Gün dolanaydı

Sendeki gaşlar

Bende olaydı

Gaşları senden

Sürmesi benden

Var git ey yiğit

Dargınım senden

Ay dolanaydı

Gün dolanaydı

Sendeki parmaklar

Bende olaydı

Parmağı senden

Yüzüğü benden

Var git ey yiğidim

Dargınım senden

Ay dolanaydı

Gün dolanaydı

Sendeki dişler

Bende olaydı

Dişleri senden

Fıstığı benden

Var git ey oğlan

Dargınım senden (Haymana/Ankara/TRT THM 2038).

25. AYAŞ YOLLARINDAN AŞTIM DA GELDİM

Zekeriya BOZDAĞ Plaktan yazıldı.

Ayaş yollarından aştim da geldim

Boyunu boyuma ölçtüm de geldim

Güzeller içinden seçtim de geldim

Yandım Allah yandım yandırma beni

Seviyorum diyerek gandırma beni

Derin uykulardan galdırma beni

Ayaş yollarında kervanın mı var

Beni öldürmeye fermanın mı var

Ağlamaya sızlamaya fermanın mı var

Yandım Allah yandım yandırma beni

Seviyorum diyerek gandırma beni

Derin uykulardan galdırma beni

Ayva çiçek açmış yaz mı gelecek

Gönül bu sevdadan vaz mı geçecek

Bana ettiklerin az mı gelecek

Yandım Allah yandım yandırma beni

Seviyorum diyerek gandırma beni

Derin uykulardan galdırma beni (Ayaş/Ankara/TRT THM 4057).

B

26. BALDIZ

Satı SATILMIŞ Mehmet TUĞRUL

Ben bir gonak yaptırdım

Camlarını taktırdım

Yukarıda odadan gelirken

Ben baldızı kaptırdım

Olmadı baldız oturalım

Ak göbeğin altını dolduralım

Ben bir keklik olsaydım

Yol üstüne konsaydım

Gelen geçen de yolcuya

Ben baldızı sorsaydım

Olmadı baldız oturalım

Ak göbeğin altını dolduralım

Sandık sandık üstüne

Oda sandık üstüne

Enişte ben sana varacam

Bay aplanın üstüne

Olmadı baldız oturalım

Ak göbeğin altını dolduralım

Samanlık dolu saman

Aman eniştem aman

Hep eller bize gınayo

Bizim düğün ne zaman

Olmadı baldız oturalım

Ak göbeğin altını dolduralım

Şu karşıda dursana
Dabancanı kursana
Enişte ben sana varacam
Bay aplama vursana

Olmadı baldız oturalım

Ak göbeğin altını dolduralım (Tuğrul, 1945: 109-110).

27. BACACILAR YÜKSEK YAPAR BACAYI (KARAM)

Refik Başaran ***Refik Başaran***

Bacacılar yüksek yapar bacayı
Şimdiki kızlar kendisi bulur kocayı da karam
Altın dişli karam
Sırna saçlı karam
Rakı içtim anam
Dalgaya düştüm karam

Havuzun başına gelmesin eller
Bugün efkârlıyım açmasın güller karam
Aman ne güzelsin karam
Altın dişli karam
Sırma saçlı karam
Ben sana yandım aman
Sen kime yandın karam
Ayaklar altının turabıyım ben
Pişmiş ciğerlerin kebabıyım ben (karam)
Altın dişli karam
Sırma saçlı karam
Ne güzelsin karam
Hoppa demeye geldim
Peynir yemeye geldim
Kız seni görmeye geldim
Evleri olsa da engin olmasa
Babası olsa da zengin olmasa (karam)
O yar benim olsa dengim olmasa

Boşa cilvelenme ben almam seni de (karam)

Altın dişli karam

Sırma saçlı karam

Ne güzelsin karam

Hoppa demeye geldim

Peynir yemeye geldim

Kız seni görmeye geldim (Ankara/Tan-Turhan AHM/54).

28. BAĞDA GÜLÜ BUDADIM

Rıfat BALABAN **Rıfat BALABAN**

Bağda gülü budadım

Amanın Bağda gülü budadım

Haydi de Gülü güle bağladım

Su akar güldür güldür

Gel de yar beni güldür

Bir damlacık kanım akmaz

Öldürürsen sen öldür

Yârim bana dönerse

Amanın Yârim bana dönerse

Haydi de Ona kurban adadım

Su akar güldür güldür

Gel de yar beni güldür

Bir damlacık kanım akmaz

Öldürürsen sen öldür

Bağda budadım dalı

Amanın Bağda budadım dalı

Haydi de Görmedim bugün yâri

Su akar güldür güldür

Gel de yar beni güldür

Bir damlacık kanım akmaz

Öldürürsen sen öldür

Gören maşallah desin

Amanın Gören maşallah desin

Haydi de Kimin var böyle yâri

*Su akar güldür güldür
Gel de yar beni güldür
Bir damlacık kanım akmaz
Öldürürsen sen öldür (Ankara/TRT THM 2052).*

29. BAĞLAMANIN DÜĞÜMÜ

Sarı Recep Muzaffer SARISÖZEN

Bağlamanın düğümü

İsterler öldüğümü

Sağ yanım yastık ister

Sol yanım sevdiğimi

Aman aman bağlamanın telleri

Açıldı mı yaylaların gülleri

Türkmen kız kınaları yakmış eline

Altın kemer yakışıyor beline

Yaylaya gidesice

Gülleri solasica

Ne yaman güzelleşmiş

Allahtan bulasica

Aman aman bağlamanın telleri

Açıldı mı yaylaların gülleri

Türkmen kızı kınalar yakmış eline

Altın kemer yakışıyor beline (Ankara/Tan-Turhan AHM/59).

30. BAHÇALARDA GÜN DÖNDÜ (GABAH)

Burhan GÖKALP Nida TÜFEKÇİ

Gabah Bahçalarda gün döndü

Yâr yâr Gölgesin sana döndü

Gabah Yâr selamım almazsa

Yâr yâr Beni derdinden öldür

Gabah Bahçalarda bir dane

Yâr yâr Açılır dane dane

Gabah Yâr buradan geçerse

Yâr yâr Benden selamlar söyle

Gabah Gabağın kökenisin

Yâr yâr Üstünde dikenisin

Yabah Seni güzeller yesin

Yâr yâr Çirkinlere bitesin (Karaköy/Çubuk/Ankara/TRT THM 871).

31. BAHÇELERDE AY DA BAR

Remzi COŞKUN Muzaffer SARISÖZEN

Bahçelerde ay da bar Şelebim nenni

Bugün de bay da var Şelebim nenni

Erken erken kalkarım Şelebim nenni

Elim kolum yıkarım Şelebim nenni

Şelebim şimşir kâşıkday Şelebim nenni

Men şelebiye âşıkday Şelebim nenni (Haymana/Ankara/TRT THM 975).

32. BAHÇELERDE TARLA

Satı SATILMIŞ-Akkız İNÖNÜ-Mehmet TUĞRUL

Bahçelerde tahta

Biz gidiyoruz bu hafta

İneğimiz buzalamış

İsmi olsun Fatma

Aman taraleylim

Kuzum taraleylim

Eha bülbül

Saçları bülbül (Tuğrul, 1945: 115).

33. BAŞ BIÇAĞIN NAMLISI

İzzet ALTINMEŞE

Baş bıçağın namlısı

Kızların il vanlısı

Adı çıkan kızları da

Almıyor nişanlısı Kunduralım

Biraz para verelim kandıralım

Beş on altın verelim kandıralım

Bahçelerde bal erik

Dallarını eğirik

Bize Ankaralı derler

Biz güzeli severik, Kunduralım

Biraz para verelim kandıralım

Beş on altın verelim kandıralım

Baş bıçağı bilerim

Bilerim de silerim

Sen git yârim gurbete de

Sağlığını dilerim *Kunduralım*

Biraz para verelim kandıralım

Beş on altın verelim kandıralım (Ankara/Tan-Turhan AHM/62).

34. BAŞINA BAĞLAMIS KARA YAZMA

Bayram ARACI Hamdi ÖZBAY

Başına bağlamış kara yazma

Alırım sevdiğim ağlayıp gezme

Çıkıp pencereye kendini üzme

Uzat başörtüsünü çıkam yanına

Sabah gülü gibi doğup parlama

Yavaş yürü kız kendini sallama

Alırım sevdiğim almaz belleme

Usandırdın beni tatlı canımdan (Ankara/TRT THM 3250).

35. BAŞINDA ACEM ŞALI

Burhan GÖKALP Burhan GÖKALP

Başımda acem şalı *Vay sevdalı sevdalı sevdalım*

Sen ol başımın tacı *Belalım*

Gözlerin benim olsa *Vay sevdalı sevdalı sevdalım*

İstemem dünya malı *Belalım*

Vay sevdalı sevdalı sevdalım

Nedir senin hallerin belalım

Deniz dalgası gibi sevdalım

Yalpa vurur şalvarın belalım

Başına şal takıyo *Vay sevdalı sevdalı sevdalım*

Pencereden bakıyo *Belalım*

Ela gözün endamın *Vay sevdalı sevdalı sevdalım*

Cümle âlemi yakıyo *Belalım*

Su akar güldür güldür

Gel de yar beni güldür

Bir damlacık kanım akmaz

Öldürürsen sen öldür (Karaköy/Çubuk/Ankara/TRT THM 3802).

36. BAĞLAR GAZELİ

Satı SATILMIŞ-Akkız İNÖNÜ-Mehmet TUĞRUL

Bağa vardım üzüme

Çıbık değdi gözüme

Çıbık gözün kör olsun *Bağlar gazeli*

Karezin ne gözüme *Afşar gözeli*

Al beni beni sar beni beni yeşil yapraklar

Ben saramadım sarsın seni kara topraklar

Bağa vardım üzüme

Gel izime izime

Sürmeler mi çekindin *Bağlar gazeli*

Beni yakan gözüne *Afşar gözeli*

Al beni beni sar beni beni ben bir bekârım

Koynundaki gül memeleri çalmak efkârım

Şu dere derin dere

Gölgesi serin dere

Sarılalım yatalım *Bağlar gazeli*

İkimiz bir mindere *Afşar gözeli*

Al beni beni sar beni beni yalancı mısın

Heğbeler dakınmış dilenci misin

Şu derenin uzununu

Kıramadım buzunu

Aldım seher kızını *Bağlar gazeli*

Çekemedim nazını *Afşar gözeli*

Al beni beni sar beni beni yeşil yapraklar

Ben saramadım sarsın seni kara topraklar

Şu kayanın kurd izi

Düşman ayırdı bizi

Ayıran düşman olsun *Bağlar gazeli*

Mevlam kavuştur bizi *Afşar gözeli*

Al beni beni sar beni beni ben bir bekârım

Koynundaki gül memeleri çalmak efkârım

Bahçalarda kestane

Dökülür tane tane

Dünyayı güzel alsa *Bağlar gazeli*
Alacağım bir tane *Afşar gözeli*
Al beni beni sar beni beni yalancı mısın
Heğbeler dakınmış dilenci misin
Bahçanızın duduyum
Sen çiğne ben yuduyum
Koynundaki gulüleri *Bağlar gazeli*
Çoban olup güdüyüm *Afşar gözeli*
Al beni beni sar beni beni yeşil yapraklar
Ben saramadım sarsın seni kara topraklar
Su gelir şişman şişman
Gözelik başa duman
Şu Yunanın oğlunun *Bağlar gazeli*
Yüzü dos garnı düşman *Afşar gözeli*
Al beni beni sar beni beni ben bir bekârım
Koynundaki gül memeleri çalmak efkârım
Bahçalarda maydanoz
Madenizi yoldunuz
Ahi Köyü'nün kızları *Bağlar gazeli*
Sizde mi tangu oldunuz *Afşar gözeli*
Al beni beni sar beni beni yalancı mısın
Heğbeler dakınmış dilenci misin
Bağa vurdum budanmış
Bağa bülbül dadanmış
Ben böyle yâr görmedim *Bağlar gazeli*
Bu da ele dadanmış *Afşar gözeli*
Al beni beni sar beni beni yeşil yapraklar
Ben saramadım sarsın seni kara topraklar
Kavak boyda uzun yok
Uzun boyda gözüüm yok
Yâr darılmış gidiyor *Bağlar gazeli*
Çevirmeye yüzüm yok *Afşar gözeli*
Al beni beni sar beni beni ben bir bekârım
Koynundaki gül memeleri çalmak efkârım

İki dalda bir vişne

Gel yârim aşka düşme

Aşk adamı ağladır

Bağlar gazeli

Dert adamı söylerdir

Afşar gözeli

Al beni beni sar beni beni yalancı mısın

Heğbeler dakınmış dilenci misin

Sergene filcan kodum

İçine mercan kodum

Kayınnamın adını

Bağlar gazeli

Kuyruklu sıçan kodum

Afşar gözeli

Al beni beni sar beni beni yeşil yapraklar

Ben saramadım sarsın seni kara topraklar

Bahçe kapısı açtım

Yâr yanaştı ben kaçtım

Gavur düzzünün oğlu

Bağlar gazeli

Örtük yüzümü açtı

Afşar gözeli

Al beni beni sar beni beni ben bir bekârım

Koynundaki gül memeleri çalmak efkârım

Kayadan iniş m'olur

Ham demir gümüş m'olur

Yakına gel hey yârim

Bağlar gazeli

Uzaktan cümbüş m'olur

Afşar gözeli

Al beni beni sar beni beni yalancı mısın

Heğbeler dakınmış dilenci misin

Uzadım kâmiş oldum

Damladım gümüş oldum

Ben Aydın'a varalı

Bağlar gazeli

Yuva tutmaz kuş oldum

Afşar gözeli

Al beni beni sar beni beni yeşil yapraklar

Ben saramadım sarsın seni kara topraklar

Bahçalarda mor çiçek

Astarlarda örümcek

Ben yârimden isterim

Bağlar gazeli

Yedi davul beş köçek

Afşar gözeli

Al beni beni sar beni beni ben bir bekârım

Koynundaki gül memeleri çalmak eskârım

Bahçalarda ceviz var

Aramızda deniz var

Hiçbir şey bilmezdim *Bağlar gazeli*

Beni bir öğreden var *Afşar gözeli*

Al beni beni sar beni beni yalancı mısın

Heğbeler dakınmış dilenci misin (Tuğrul, 1945: 106-109).

37. BEN DE DÜŞTÜM BİR GEYİK AVINA (Bozlak Ağıt)

Necmettin PALACI Necmettin PALACI

Ben de düştüm bir geyik avına

Geyik beni çekti kendi dağına

Tövbeler tövbesi geyik avına

Sargı tutmaz yarelerim derin benim

Tüfeğim kayada asılı kaldı

Elbisem sandıkta basılı kaldı

Nişanlım da evde küsülü kaldı

Beklemesin yârim galdım bu yerde

Kayanın dibine çadır kursunlar

Çifte davul çifte sazlar vursunlar

Nişanlımı da kardeşime versinler

Beklemesin yârim gaydım bu yerde (Ankara/Tan-Turhan AHM/283).

38. BİR DALDA İKİ ELMA

Rıfat BALABAN Nida TÜFEKÇİ

Bir dalda iki elma

Aman oğlan güzel oğlan

Birin al birin alma

Kurban olduğum Allah

Amanın Canın al yârim alma

Petekte arı gördüm

Bugün ben yârı gördüm

Keşke görmez olaydım

Benzini sarı gördüm

Oy un eleyiver

Aman dön eleyiver

Çayır çimen üstüne

Yat da yuvarlanıver

Esmerim içim biçim

Aman oğlan güzel oğlan

Ölürüm esmer için

Aziz dostlar küstürdüm

Amanın Seni sevdiğim için

Petekte arı gördüm

Bugün ben yârı gördüm

Keşke görmez olaydım

Benzini sarı gördüm

Oy un eleyiver

Aman dön eleyiver

Çayır çimen üstüne

Yat da yuvarlanıver (Ankara/TRT THM 2418).

39. BİR ELİNDE KANTAR (NAME GELİN)

Bayram ARACI-Mucip ARCIMAN-Muzaffer SARISÖZEN

Bir elinde kantar

Neler de almış tartar

Aşka gelmiş benim (de) yârim

Entarisin yırtar

Dirim name dirim

Satın alır yerim

Bir gün olur bir name

Ben sana neler dirim

Bahçalarda iğde

Hep dalları yerde

Benim de yârim nerde

Çeşmeler de suda

Dirim name dirim

Satın alır yerim

Bir gün olur bir name

Ben sana neler dirim

Suda oynar balık

Ne zamanda yanık

Arzedeyim gelin name

Benzim neden soluk

Dirim name dirim

Satın alır yerim

Bir gün olur bir name

Ben sana neler dirim (Elmadağ/Ankara/TRT THM 524).

40. BİR GEMİM VAR ADALARA YASLANIR

Genç OSMAN Nida TÜFEKÇİ

Bir gemim var (aman) adalara yaslanır

Yağmur yağar yelkenleri (efem) ıslanır

Bir gün olur (aman) deli gönül uslanır

Ağlama fidan boylum yoldan geldim efem yorgunum

Ben o yârin edasına efem vurgunum

Bir gemim var (aman) salıverdim engine

Kaderim yok düşemedim (aman) dengime

Şimdi rağbet (aman) güzel ile zengine

Ağlama fidan boylum yoldan geldim efem yorgunum

Ben o yârin edasına efem vurgunum

Çıkabilsem (aman) şu hapisten saraya

Davacılar dizilmişler (efem) sıraya

Kimsem yoktur (aman) gelsin girsin araya

Ağlama fidan boylum yoldan geldim efem yorgunum

Ben o yârin edasına efem vurgunum (Ankara/TRT THM 1359).

41. BİR KUŞUM VAR AL BENLİ

Veli ÖZTÜRK Ankara Devlet Konservatuvarı

Bir kuşum var al benli

Ganatları düvmeli

Gözden sevmiş ne fayda da

İlle yürek sevmeli

Aman beyler

Beni kimler neyler

Al yanakta çifte benler

Gara acın dalları

Ne hoş kokar gülleri

Sevdim ise ben sevdim de

Durmaz elin dilleri

Aman beyler

Beni kimler neyler

Al yanakta çifte benler (Şereflikoçhisar/Ankara/TRT THM 2996).

42. BOZLAK I

Ahmet ERASLAN **Mehmet TUĞRUL**

Güzel seni severdim ezelden ezel

Gurumuş dal da sararmış gazel

Dengini bulup da sarmayan gözel

Gıyamata kadar of çeker de ağlar m'ola

Sırma saçlarına hayran olduğum kel kız

Hilâl gaşlarına gurban olduğum kör kız

İnce bacaklarına mail olduğum topal kız

Üçünüz de uğrüne uğrüne gelin yanıma (Tuğrul, 1945: 39).

43. BOZLAK II

Durali ASLANTAŞ **Mehmet TUĞRUL**

Çiçekdağı derler de aşılmaz kardan

Vücudum kurtulmaz âh ile zârdan

Öldürseniz de assanız gine geçmem yârdan

İnci midir sedef midir dişlerin

Gudretten çekilmiş karedir gaşların

Sol yanına döküvermiş siyah saçların (Tuğrul, 1945: 40).

44. BOZLAK III

Dudu KIZILAY **Mehmet TUĞRUL**

Bir al inen de indim yârin gölüne

İnanmayın yiğitlerin aline

İnandım da geldim senin iyi diline

Bekledim yolları da yavrum gelmedin

Alırın selamı da yolsuz değilim

Senin gibi de iki dinli değilim

İkrar verip de ikrarından dönen yâr

Çiçekdağı derler de soyun kösedir köse

Başucunda yatan evliya Musa

Senin gülün de her derde dermanısa
Bir nasihat da bana ver Çiçekdağı
Güzel gözlüm de ne durursun el gibi
Daramış saçım ince tel gibi
Yaprak arasında gonca gül gibi
Al beni goynuna da soldurma bari
Zabahın seherinde de suya mı geldin
Ötme garip bülbül de bağrımı deldin
Sen de benim gibi yavrisız galdın
Çiçekdağı derler de semtinden geçmem
Ab-ı hayat olsa suyunu içmem
Toprağın cevahir olsa göğsüme saçmam
Yemeyem elmayı da elma zehirli
Gitmeyem yollara da yollar gahirli (Tuğrul, 1945: 40).

45. BOZLAK IV

Cavit ATALAY Mehmet TUĞRUL

Sular çağıl çağıl aktı çağladı
Gurbet benim yüreğimi dağladı
Duydum seni yadlar ile söyleşti
Gonuş gayri yâran ile eş ile
Silâda bir gurbet el de bir bana

Ben gidersem silânın düzüne
Huri gızı olsa artık bakmam yüzüne
Silâ da bir gurbet el de bir bana

Gapınızın önleri ufak yazılar
Ceylan avlar gök boncuklu tazılar
Silâ da bir gurbet el de bir bana

Bülbül gibi garip garip öten kuş
Silâ da bir gurbet el de bir bana (Tuğrul, 1945: 51).

46. BOZLAK V

Memduh ATALAY Mehmet TUĞRUL

Evimizin önüne de lambaları yaktılar
Ay garannık çırayınan baktılar
Yârin ateşine beni yaktılar

Doyamadım dünyama aldılar beni
Ben de bir aslanım vurdular beni
Acam şalini de guşanmak ister
Bir diynek vursam da boşanmak ister
Yiğit olan da dul gelini almasın
Alırsa da mencilise gelmesin
Traşlar içinde traşım traş
Bulaş al ganım bulaş avgına bulaş
Anam ben gidiyon sözüne ulaş
Doymadım dünyaya aldılar beni
Ben de bir yiğidim vurdular beni
Angara Müddeumumu da ifademi dinledi
Şahidin ikisi de yalan söyledi
Dört ay sevdim gine cebri söyledi
Yiğit olan da bu gelini almasın
Alırsa da mencilise gelmesin (Tuğrul, 1945: 56-57).

47. BU GECE UYUMAMIŞIM

Mucip ARCIMAN Muzaffer SARISÖZEN

Bu gece uyumamışım
Uykuda doymamışam
Kırpik seni keserim (de)
Yâr gelmiş duymamışam
 O yana dönder beni
 Ah bu yana dönder beni
 Sol yanımda yarem var da
 Sağ yana dönder beni
 Ağam o yâr elinden
 Paşam o yâr elinden
 Nasıl edem nerelere gitsem
 Şu zalımın elinden
Aristakta örümcek
Aklım aldın görüncek
Bir dahi yâr sevmem (de)

Aslına ermeyincek

O yana dönder beni

Ah bu yana dönder beni

Sol yanımda yarem var da

Sağ yana dönder beni

Ağam o yâr elinden

Paşam o yâr elinden

Nasıl edem nerelere gitsem

Şu zalımın elinden (Ankara/TRT THM 2419).

48. BU GÜZEL ANADOLU (SEĞMEN MARŞI)

Cengiz ÜNAL

Bu güzel Anadolu

Her yanı tarih dolu

Sarı Zeybek geliyor

Seğmenler tutmuş yolu

Keklik pınar kepekli

Yörenin şirin beli

Seğmenler yola çıkmış

Hepsi aslan yürekli

Kurmuş seğmen alayı

Çekmiş kılıç kamayı

Allah Allah dedikçe

İnletiyor semayı

Kale üstü sur başı

Güler yüz çatık kaşı

İşte bak geliyorlar

Oğuzlar'ın arkadaşı

Vatanın dağı taşı

Uğrunda koyduk başı

Çılgınlık karşı koymak

Koç seğmenlere karşı (Ankara/Tan-Turhan AHM/75).

49. BULGURU KAYNATIRLAR

(HÜDAYDA-FİDAYDA)

Sadık ERGÜN-Bayram ARACI-Nida TÜFEKÇİ

Aman Bulguru kaynadırlar

Haydi Bulguru kaynadırlar

Serine yayladırlar

Aman Serine yayladırlar

Biz de adet böyledir

Aman Bizde adet böyledir

Güzeli ağladılar

Aman Çirkini söylerler

Fidayda da Ankaralım fidayda

Beş yüz altın yedirdim bir ayda

Gitti de gelmedi ne fayda

Başını da yesin bu sevda

Aman Dama çıkma baş açık

Haydi Dama çıkma baş açık

Arpalar kara kılçık

Aman Arpalar kara kılçık

Eğer gönlün var ise

Aman Eğer gönlün var ise

Giy galucu yola çık

Aman Giy galucu yola çık (Ankara/TRT THM 106).

50. BURSA YOLLARI

Zahide ÇEVLİK Mehmet TUĞRUL

Bursa yollarını mevla arşınnamalı

Gelen postayı Mevla karşılamalı

Doğurmayan hatunları kurşunlamalı

Ben neyneyem böyle böyle can sağlığını

Ya ver muradımı Mevla ya al canımı

Bursa yollarını Mevla ben de bekledim

Aybaşı gelince Mevla karnımı yokladım

İncili çevreyi Mevla kundak sakladım

Mevlam kullarına datl'ekmek yok mu

El kadar et versen haznende yok mu

Elmacı geleydi alırdım satın

Oğlan doğursaydım olsaydım kadın

Kolum beşik sallamadı takınmam altın

Ben neyneyem böyle böyle can sağlığını

Ya ver muradımı Mevla ya al canımı

Bir oğlum olsaydı versem hocaya

Müddeciler gelse bizim bacaya

Ne malım varsa versem hocaya

Mevlam kullarına datl'ekmek yok mu

El kadar et versen haznende yok mu

Ağşam oldu mutfaklarda yemek bişiyor

Sokaktaki çocuklara gözüm düşüyor

İki üç ay daha gözlersen Diyos da boşayor

Ben neyneyem böyle böyle can sağlığını

Ya ver muradımı Mevla ya al canımı

Dam üstüne çıktım üzüm sermeye

Emmisi neneleri geldi torun sevmeye

Deyyus da hazırlanmış güveyi girmeye

Mevlam kullarına datl'ekmek yok mu

El kadar et versen haznende yok mu (Tuğrul, 1945: 93).

Bir kadının çocuğu olmamış; bu yüzden onu kocası boşamış. Sonra bu kadın başka bir kocaya varmış, ondan çocuğu olmuş. Fakat kadının eski kocasında gözü varmış, eski kocası başka bir kadınla evlenirken bu türküyü yakmış (Tuğrul, 1945: 93).

51. BÜLBÜLE SU VERDİM ALTIN TASINAN

Bayram ARACI Hamdi ÖZBAY

Bülbüle su verdim altın tasınan

Çok günler geçirdim kara yasınan

Ben seni severdim bir hevesinen

Başın pınar ayakların göl olsun

Az doldur sevdiğim içemiyom ben

Ne kadar yüz çevirsen geçemiyom ben

Kapalı çevreni el atıp açmam

Abu hayat olsan bir yudum içmem

Deniz ortasında olsan bir köprü

Boğulur denizde üstünden geçmem

Az doldur sevdiğim içemiyom ben

Ne kadar yüz çevirsen geçemiyom ben

Öte de ben görmeyim yüzünü

Yalanını duydum tutmam sözümü

Git eski dostuna söyle nazını

Benim naz çekecek halim kalmadı

Az doldur sevdiğim içemiyom ben

Ne kadar yüz çevirsen geçemiyom ben (Ankara/TRT THM 2798).

C

52. CAMİLERDE MİNARE

Veli ÖZTÜRK *Ankara Devlet Konservatuvarı*

Camilerde minare *Vay milazım*

Dalga vurdu kenara *Gar beyazım*

Soğuk sular ne desin *Vay milazım*

İçerdeki yanara *Gar beyazım*

Fırın üstünde fırın *Vay milazım*

Duyun gomşular duyun *Gar beyazım*

Ben bir gıza vuruldum *Vay milazım*

Derdime çare bulun *Gar beyazım*

Yılan akdı gamışa *Vay milazım*

Su ne yapsın *Gar beyazım*

Mevla'm sabırlar versin *Vay milazım*

Yârinden ayrılmışa *Var beyazım* (Şereflikoçhisar/Ankara/TRT THM 2453).

53. CEBİNE KOYAR KESTANE

Ferruh ARSUNAR

Cebine koyar kestane *A canım*

Gelir mestane mestane

Gidelim bağa bostana *A canım*

Ben yandım ben öliyorum

Sılayı terk ediyorum

Cebine koyar üzümü

Gelir süzülü süzülü

Kim sevmez ağa kızını

Ben yandım ben öliyorum

Sılayı terk ediyorum

Kaynar kazan hiç taşmaz mı

Yol buradan aşmaz mı

Yar seven aklın şaşmaz mı

Ben yandım ben öliyorum

Sılayı terk ediyorum (Ankara/Tan-Turhan AHM/93)

Ç

54. ÇAYIRA VURDUM GAZMAYI

Ali Osman DÖKÜK-Yusuf ADIBELLİ *Ankara Devlet Konservatuvarı*

Çayıra vurdum gazmayı *Da oğlan gülüm oğlan*

Al başımdan yazmayı *Da oğlan gülüm oğlan*

Sen nereden belledin *De oğlan gülüm oğlan*

Selbes selbes gezmeyi *De oğlan gülüm oğlan*

Sergende gümüş balta *Da oğlan gülüm oğlan*

Yâr gelir darta darta *Da oğlan gülüm oğlan*

Sergene uzanmışam *Da oğlan gülüm oğlan*

Gül gibi kızarmışım *Da oğlan gülüm oğlan*

Çayırdan gezen oğlan *Da oğlan gülüm oğlan*

Sar'altın gazan oğlan *Da oğlan gülüm oğlan* (Kızılcahamam/Ankara/TRT THM 1881).

55. ÇAYIRLIKTA ÇİMENLİKTE EVİM VAR I

İhsan ÜNLÜSAN *Ali CANLI*

Çayırılıkta çimenlikte evim var

Eğri fesli bir güzel de sevim var

Sevdiceğim senden başka kimim var

Hemen hemen ağlayım mı gülmeyim mi ben

Yârden selam gelmiş almayım mı ben

Elli değil altmış değil yüz değil

Al yeğin düğmeleri düz değil

Sevdiceğim gelin olmuş kız değil

Hemen hemen ağlayım mı gülmeyim mi ben

Yârdan selam gelmiş almayım mı ben

Bir atım var çayırılıkta eşinir

Ayağına değen taşlar aşınır

Sevdiceğim sarhoş olmuş düşünür

Hemen hemen ağlayım mı gülmeyim mi ben

Yârdan selam gelmiş almayım mı ben (Beypazarı/Ankara/TRT THM 2706).

56. ÇAYIRLIKTA ÇİMENLİKTE EVİM VAR II

Nadire UYSAL *Ankara Devlet Konservatuvarı*

Çayırılıkta çimenlikte bir evim var

Eğri fesli bir yiğitte sevim var

Benim (de) senden başka (da yârim var) kimim var

Beri gel güzelim beri gel ben adam yemem

Gizli de sırlarını ellere demem

Bir atım var arpalıkta eşinir

Ayağına gelen taşlar eşinir

Benim de yârim içli (de) miçli düşünür

Ya ben (de) gülmeyim de ağlayım mı ben

Yârdan selam gelmiş almayım mı ben (Nallıhan/Ankara/TRT THM

3137).

57. ÇEKİN DE HALAY YÜRÜSÜN

Burhan GÖKALP *Burhan GÖKALP*

Çekin (de) halay yürüsün

Dağı (da) duman bürüsün

Verin (de) benim yârimi ada

Civan (da) ömrüm çürüsün

Çekin (de) halay başını

Çalkan (da) gözer daşını

Ayrılan gavuşmaz mı

Sil gözünün yaşını

Gidiyom izlerinden

Döndün mü sözlerinden

Döndüğünü bileydin

Öperim gözlerinden

Dağı (da) duman olanın

Hali (de) yaman olanın

Uyku (da) girmez gözüne

Yâri de civan olan (Karaköy/Çubuk/Ankara/TRT THM 3808).

58. ÇİĞDEM ÇİĞDEM ÇİÇECİK

Satı SATILMIŞ-Akkız İNÖNÜ *Mehmet TUĞRUL*

Çiğdem çiğdem çiçecik
Elimi kesti bıçacık
Yağlık getir silelim
Deveboynunu bilelim
Deveboynu bir pazar
İçinde maymun gezer
Maymun beni korkuttu
Kulaklarını sarkıttı
Ebem beni okuttu
Sırma saçımı dokuttu
Çık çıkalım çardağa
Yem dökelim ördeğe
Ördek başını kaldırmış
Velveleyi çaldırmış
Velveleden ne gelir
Arını sakar tay gelir
Taya vurdum kaçırdım
Yedi deniz geçirdim
Yedi deniz kilidi

Gece gelen kim idi (Tuğrul, 1945: 115-116).

59. ÇİNGENE TÜRKÜSÜ

Gazi AYDOS *Mehmet TUĞRUL*

Deptim deptim de depem delinmez oldu
Çıktım baktım da silâm görünmez oldu
El oğlu görünür de gardaş görünmez oldu
Denizin üstüne urgan germeli
Acemi gatıra da semer vurmali

Yiten yâri de nerde arayıp bulmalı (Tuğrul, 1945: 52).

60. ÇİRAHMADA TAŞM'OLUR

Raşit KIYAK *Ankara Devlet Konservatuvarı*

Çirahmada taşm'olur *Amanın ey amanın ey*
Bundan önce gaş m'olur *Amanın ey amanın yakın da gel*
Parmağına zilleri takın da gel

Gendini hovardadan sakın da gel

Bundan ince gaş olsa

Amanın ey amanın ey

Hovardalar baş m'olur

Amanın ey amanın yakın da gel

Parmağına zilleri de takın gel

Gendini hovardadan sakın da gel

Hoppala yârim haydasına

Hayran oldum gaydasına

Ben yanarım edasına

Irmak susuz olur mu

Dibi gumsuz olur mu

Parmağına zilleri takın da gel

Gendini hovardadan sakın da gel

Ben gadiya danıştım

Gızlar yarsız olur mu

Parmağına zilleri dakın da gel

Gendini hovardadan sakın da gel

Hoppala yarım haydasına

Hayran oldum gaydasına

Ben yanarım edasına (Şereflikoçhisar/Ankara/TRT

THM 2977)

61. ÇOBAN I

Ganime ATALAY Mehmet TUĞRUL

Dağların havası yazınan gelir

Ördeğin sürüsü gazınan gelir

Bir yiğit de gurbet elde çok durursa

O da silâsına naz ile gelir

Çoban oturmuş da gaval yağlayor

Çobanın sevdiği de goyuk ağlayor

Ağlama sevdiğim de yaz var yayla var

Depemizde dönen gadir Mevlâ var (Tuğrul, 1945: 52).

62. ÇOBAN II

Ganime ATALAY Mehmet TUĞRUL

Çoban çoban gutlu çoban

Arkası soyak soyak itli çoban

Çobanı bazara gitme(z) mi sandın

Aynayı çakıyı getime mi sandın
Çoban çoban itli çoban
Arkası soyak soyak bitli çoban
Çobanın yatağı dağların eteği
Çobanı sorarsan goyun köpeği (Tuğrul, 1945: 76).

63. ÇOCUK

Satı SATILMIŞ Mehmet TUĞRUL

Evimizin önü misir darısı
Koynuma kuydular kedi yavrusu
Bana derler şu çocuğun garısı

*Lâhi çocuk gebereydin öleydin
Sen öle de ben dengimi bulaydım
Yılan olup kovuklara gireydin*

Evimizin önü misir ekilsin
Bahçemize kara çalı çekilsin
Böyük kardeşimin beli bükülsün
Küçük kardeşimin dili çekilsin
Ben giderken bizim ekin göğüdü
Şu görüken babamgilin söğüdü

*Lâhi çocuk gebereydin öleydin
Sen öle de ben dengimi bulaydım
Yılan olup govuklara gireydin*

Göğüme geydukları suyudu
Çocuk çıktı kucağıma uyudu

*Lâhi çocuk gebereydin öleydin
Sen öle de ben dengimi bulaydım
Yılan olup deliklere gireydin*

Zabah olur çarığını giyemez
Ağşam olur ekmeğini yiyemez

*Naha çocuk gebereydin öleydin
Sen öle de ben dengimi bulaydım
Yılan olup deliklere gireydin*

Zabah olur çocuk gider oyuna
Oynar oynar daş doldurur goynuna

*Naha çocuk gebereydin öleydin
Sen öle de ben dengimi bulaydım
Yılan olup deliklere gireydin*

Zabah olur çocuk gider oyuna

Oynar oynar daş doldurur goynuna

*Naha çocuk gebereydin öleydin
Sen öle de ben dengimi bulaydım
Yılan olup deliklere gireydin*

Elma değil elden ele atacak

Ayva değil terazide satacak

Yiğit değil sürülere katacak

Hayvan değil cambazlara satacak

Yılan olup deliklere gireydin

Daş avluya hali serdim buz gibi

Ağşam yattım zabah kaktım kız gibi

*Naha çocuk gebereydin öleydin
Sen öle de ben dengimi bulaydım
Yılan olup deliklere gireydin*

Çifte gider bir evleği süremez

Akşam yatır çez uçkuru deyemez

*Aman Allah böyle sevda görmedim
On beşimde deligannı sarmadım*

Gütne yorgan gütne minder yumuşak

Koynuma kuydular bir cahil uşak

Ben ararım erkenecek konuşmak

*Ağşam yatır gün doğunca uyanır
Yandım Allah buna can mı dayanır*

Zabah oldu gün doğdu bacadan

Akşam oldu çocuk geldi hocadan

Çocuk nedir karı ne ağnasın kocadan

Aman Allah buna can mı dayanır

Ağşam yatır gün doğunca uyanır (Tuğrul, 1945: 78-79).

64. ÇOCUK TÜRKÜSÜ

İbrahim YASIN Mehmet TUĞRUL

Gece gündüz göremedim düşümde

Düşmanların hazır imiş peşinde

Bir masum çocuktur iki yaşında

Yitirdim çocuğu ben bulamadım

Yavrum ateşinden nasıl durayım

Atatürk'e telgraflar vurayım

Müjdesine beşyüz lira vereyim

Yitirdim çocuğu görmediniz mi

Asker değil mektubunu yazayım

Ölü değil mezerini kazayım

Şu dağlarda goyuk goyuk gezeyim

Yitirdim yavruyu ben bulamadım

Geze geze oldum siyikler gibi

Meledim meledim giyikler gibi

Ne dereler godum ne de daş dibi

Yitirdim yavruyu ben bulamadım

Yavrum n'olduysa şu bana oldu

Arabacı m'alı yolcu mu çaldı

Şu güzel gözlerim yaş ile doldu

Yitirdim yavruyu ben bulamadım

Öylennen ikindinin arası

Ağlaya ağlaya ağlar anası

Bağrımda döner yavru sevdası

Yitirdim yavruyu ben bulamadım

Ağlayı ağlayı dağa mı gitti

Kuzgunnar m'alı gurtlar mı yırttı

Yitirdim yavruyu ben bulamadım

Dellâllar çağrıldı Çorum elinde

Alaca kazası Küre köyünde

Var malını sarfedeyim çocuk yolunda

Yitirdim yavruyu ben bulamadım (Tuğrul, 1945: 57-58).

D

65. DAĞDA DA DAVAR GÜDERİM

Ferruh ARSUNAR

Dağda davar güderim
Satıp altun iderim
Asiye de benim olursa
Evde de hanım iderim

Ağlama Asiye'm sar beni

Elimde gümüş nacak
Sandım bana varcak
Asiye de benim olursa
Evde hanım olacak

Ağlama Asiye'm sar beni (Ankara/Tan-Turhan AHM/104).

66. DAĞDA DAVAR GÜDERİM (EMİNE'M)

Çapan IŞILAK *Ankara Devlet Konservatuvarı*

Dağda (da) davar güderim
Emine'me selam ederim
Emine'm (de) kızını vermezse
Başımı (da) alır giderim

Emine'm Emine'm çakır Emine'm

Gözlerinin altı çukur Emine'm

Dağda (da) dibek olur mu
İplikten elek olur mu
El kızının (da) goynunda
Uyduda (da) dölek olur mu

Emine'm Emine'm çakır Emine'm

Gözlerinin altı çukur Emine'm (Aliuşağı/Şereflikoçhisar/Ankara/TRT THM

2457).

67. DAM ALTINDA BOYUNDURUK

Satı SATILMIŞ-Akkız İNÖNÜ-Mehmet TUĞRUL

Dam altında boyunduruk
Çeke çeke yorulduk
Seydim seydim Seyd' Ahmet
Pek sevdiğim Muhammet
Muhammed'in dilleri
Has bahçanın gülleri
Tabak tabak açıldı
Nur âlemi saçıldı (Tuğrul, 1945: 116).

68. DAMA GOYDUM YAKACAK

Burhan GÖKALP

Nida TÜFEKÇİ

Dama goydum yakacak *Ah da gara gözlüm*

Şimdi tren kalkacak

Ben askere gidiyom *Ah da gara gözlüm*

Sana kimler bakacak

Hop taraleylim havası

Yandı pilav tavası

Ergen kızlar kaçıyo

Virmiyince babası

Gidiyom gidemiyom *Ah da gara gözlüm*

Ben sensiz edemiyom

Yârim cahil ben cahil *Ah da gara gözlüm*

Goyup gidemiyom

Hop taraleylim havası

Yandı pilav tavası

Ergen kızlar kaçıyo

Virmiyince babası

Gidiyom sende bende *Ah da gara gözlüm*

Bir arzum kaldı sende

Derdinden oldum deli *Ah da gara gözlüm*

Din iman yok mu sende

Hop taraleylim havası

Yandı pilav tavası

Ergen kızlar kaçıyo

Virmiyince babası (Karaköy/Çubuk/Ankara/TRT THM 875).

69. DAMAT BEYİ YANDIRALIM

İsmet SARGIN

Nida TÜFEKÇİ

[Giriş]

Damat beyi yandırırım yağ ile

Gelsin orta yere allı puğ ile

Irmak kenarı yılgın

Üç güzel sana vurgun

İkisi şöyle böyle

Biri boyuna uygun
Irmak susuz olur mu
Dibi kumsuz olur mu
Duyan gören söylesin
Yiğit yârsız olur mu (Elmadağ/Ankara/TRT THM 3236).

70. DEĞİRMENCİ

Hasan Hüseyin ÇEVLİK Mehmet TUĞRUL

Aman değirmenci guzum değirmenci
Galem gibi gaşlar sırmalı saçlar
Onnar da senin olsun üğüdüver buğdayı

Olmaz gadıncık olmaz

Oluklarda su durmaz

Arkadaşım raz'olmaz

Üğüdemem buğdayım

Aman değirmenci guzum değirmenci
Gırmızı yanak kirez dudak
Onnar da senin olsun üğüdelim buğdayı

Olmaz gadıncık olmaz

Oluklarda su durmaz

Arkadaşlar raz'olmaz

Üğüdemem buğdayını

Aman değirmenci guzum değirmenci
Beyaz gerdan tombul meme
Onnar da senin olsun üğüdelim buğdayı

Olmaz gadıncık olmaz

Oluklarda su durmaz

Arkadaşlar ra'z olmaz

Üğüdemem buğdayını

Aman değirmenci guzum değirmenci
Ayva gibi göbek beyaz baldırlar
Onnar da senin olsun üğüdelim buğdayı

Olmaz gadıncık olmaz

Oluklarda su durmaz

Arkadaşlar ra'z olmaz

Üğüdemem buğdayımı

Aman değirmenci guzum değirmenci

Gümüş makas senin olsun üğüdüver buğdayı

Olur gadıncık olur

Oluklarda su durur

Arkadaşlar ra'z olur

Üğüdelim buğdayı (Tuğrul, 1945: 77).

71. DEĞİRMENİN TAŞLARI

Osman SAMİ Emin ALDEMİR

Değirmenin taşları

Dönüyor güldür güldür

Senin yârin domurcaksa

Benimki gonca güldür

Fındık fındık fındık aman

Çifter çifter çifter kırdık

Destileri al da gel

Gidelim değirmene

Benim yârim bellidir gel

Arkasında yeldirme

Fındık fındık fındık aman

Çifter çifter çifter kırdık

Destileri al da gel

Gidelim bizim eve

Benim yârim bellidir

Dudağında ezdirme

Fındık fındık fındık aman

Çifter çifter çifter kırdık (Haymana/Ankara/TRT THM 2920).

72. DENİZE DALMAYINCA

Ümit Yılmaz ASLAN-Necmettin PALACI TRT Ankara Radyosu THM MD.

Denize dalmayınca

Bir balık almayınca

Biz buradan kalkmayız

Gökkandil olmayınca

Aman aman Ali'm neredesin

Aman kaldır camın perdesin

Aman benim gibi dertli misin

Denize dalayım mı

Bir balık alayım mı

Ay battı güneş doğdu

Daha yalvarayım mı

Aman aman Ali 'm nerdesin

Aman kaldır camın perdesin

Aman benim gibi dertli misin

Söğüt altı serindir

Dini pek de derindir

Ben sevdim eller aldı

Bunun sonu ölümdür

Aman aman Ali 'm nerdesin

Aman kaldır camın perdesin

Aman benim gibi dertli misin (Ankara/TRT THM 2100).

73. DERE GELİYOR DERE (ARAPOĞLU)

Veli ÖZTÜRK Ankara Devlet Konservatuvarı

Dere geliyor dere

Gumunu süre süre

Aman beni götürün

Yandım Türkmenoğlu

Gızın olduğu yere

Sallan bize doğru

Fadime boyun uzun

Alırım seni güzün

Gül sinenin üstünde

Yandım Türkmenoğlu

Altınlar düzüm düzüm

Sallan bize doğru (Şereflikoçhisar/Ankara/TRT THM

2711).

74. DESTAN I

Ahmet ERASLAN Mehmet TUĞRUL

Sana derim sana da Örencik özü

Kör olsun ağalar (da) düşmanın gözü

Gıvırcık saçlı nazlı yârdan ayırdı bizi

Nazlı yârdan ayrı düştüm ağlar gezerim

Yalandır şu dünyanın ötesi yalan

Sürmelimden başkasını verseler istemem galan

Sana derim sana Dedeçalısı

Gammaz olmuş ta ağalar köyünüzün yarısı

Alnından bağlamış çelen eğrisi

Niyneyim şu dünyayı da dünya malini

Âhiri binasında da ölüm olduktan keyri

Yassıören'den baktım Soğulcak görünür

Soğulcak'ın bunarının başında bir güzel gördüm uğrınur

Dilerim Mevlâ'dan seni benden ayırannar sürünür

Niyneyim şu dünyayı dünya malini

Âhiri binasında ölüm olduktan keyri

Soğulcak'ın bunarının başına da doğuvermiş gün gibi

Soğulcak'ta bir güzel gördüm boyu ben gibi

Yalandır anam şu dünyanın ötesi yalan

Şimden sonra nuri cenneti verseler istemem galan

Soğulcak'ı sorarsanız da ağalar seher biçimi

Çoktur masarafı dardır geçimi

Soğulcak'ta bir güzel gördüm o da bencileyin bulamamış eşini

Eşinden ayrılmış da ağlayıp gezer

Niyneyim şu dünyayı dünya malini

Âhiri binasında ölüm olduktan keyri

Soğulcak'ın gonakları da ağalı beyli

Soğulcak'ta bir güzel gördüm gerdanı benli

O da bencileyin yürekten dertli

Niyneyim şu dünyayı dünya malini

Âhiri binasında ölüm olduktan keyri

Yıkık değirmene de bent mi bağlayem

Elin gözelini de nasıl eğleyem

Bir bergüzar ver de gönlümü eğleyem

Bu hasiretlik gıyamete galmasın

Sarmayınca Allah canımı almasın

Soğulcak'ın bunarları da yosun dutmuş akmıyor

Doğrulup da kömür gözlüm hiç yüzüme bakmıyor

Çok güller koktum kömür gözlüm senin gibi kokmıyor

Niyneyim şu dünyayı dünya malini

Âhiri binasında ölüm olduktan keyri

Ne bakarsın alay alay yüzüme

Sevgin düştü ciğerimin özüne

Acap gelmez mi yüzün yüzüme

Gene bu hasiretlik gıyamete galmasın

Sarmayınca Mevlâ canımı almasın (Tuğrul, 1945: 52-54).

Örencikli bir fakir delikanlı Soğulcak Köyünden bir kızla sevişir. Delikanlı kızı kaçırmaya karar verir, kız da buna razıdır. Dedeçalısı denilen mevkide buluşmak üzere haberleşirler. Muayyen gün gelir; kız arkadaşlarıyla birlikte çalı toplamaya gider. Delikanlı da kızı kaçırmak üzere Örencik köyünden yola çıkar. Yolda giderken komşularından birinin bahçesinde çalışan bir kız görür. Onların yanlarına varır. Kızları yakından görünce birisine vurulur. Bunun üzerine kendisini bekleyen sevgiliyi unutarak bu yeni sevgiliye yapışır ve kaçar. Hadiseyi haber alan kız babası ve akrabaları bunların peşine düşerler; civar köylerin birinde ulaşıp kızı kurtarırlar. Delikanlı hapishaneye düşer ve kendisine mahkemece ceza kesilir. Hapishanede eski sevgilisini düşünür, başından geçenleri hatırlar ve bu destanı söyler (Tuğrul, 1945: 54).

75. DESTAN II

Ahmet ERASLAN

Mehmet TUĞRUL

Angara'dan çıkıp düşüp İzmir yoluna

Garip gönlüm hiç bakmadı dönüp sağına soluna

Helbet yardımcıdır Cenâb-ı Allah garip guluna

Sakarya Irmağı derindir gaynayıp coşar

Aşgın sevdası büyük bir dalgadır boyumdan aşar

Acaba Simav Dağlarını görenin akli mı şaşar

İzmir'den bindim vapura geçtim Foça'ya

Bulup bir mektup yazdıramadım ben bir hocaya

Bergama Gozak Dağlarında yağmur yandı ıslandım

Gaflet bastı ben bir daşa yaslandım

Evel deli idim emme şimdi uslandım

Bir çalıdır gurbet elin yastığı

Gozak Dağlarında gördüm çamfistığı

Gozak dağından soğuk sular akıyor

Altınovası Midilli Adasına bakıyor

Gurbet elin hasreti bir ateştir o da düşmüş ciğerini yakıyor

Silâda yârenlerim eşim dostum yoluma bakıyor
Karaman da deli gönül karaman
Bekâr olsam gurbet eli araman
Gurbet elde padişahlık sürmeden
Dost yanında goyun gütmek iyidir
(Tuğrul, 1945: 54)

Örencik'ten Ahmet Eraslan İzmir'e kazanmaya gitmiş. Ödemiş, Tire, Bayındır, Cumaovası, Dikili ve Bergama'yı dolaşmış. Bergama'dan Edremit'e geçerken Kozak yaylasında yolunu şaşırarak geceleyin dağda çamfıstığı ormanlarının içinde kalmış. O zamanki duygularını bu destanla ifade eylemiş (Tuğrul, 1945: 55).

76. DENİZ DİBİ TEKNELİ

Necip ATALAY Mehmet TUĞRUL

Deniz dibi tekneli
Gül karanfil ekmeli
Ak göbeğin altına
.....

Gara üzüm boyanır mı
Ünnesem uyanır mı
Ayağıylen gelen yâr
Sarmadan yollanır mı
Dut ağacı değilin
Yel estikçe eğilin
Eğil bir yol öpeyim
Can alıcı değilin (Tuğrul, 1945: 102).

77. DEVECİ

Halise ÖZÇUBUK Mehmet TUĞRUL

Çek deveci develerin sulansın
Sulansın da akan çaylar bulansın
Devem yüksek atamadım urganı
Susadıkça ver ağzıma gerdanı
Devem yüksek atamadım kilimi
Susadıkça ver ağzıma dilini
Bir ok attım hızıladı
Dağda ceylan guzuladı

Göğnüm seni arzıladı
Bir ok attım herge düştü
Herkten balabannar uçtu
Deli göğnüm sana düştü (Tuğrul, 1945: 110).

78. DEVELİ

Akkız İNÖNÜ Mehmet TUĞRUL

Çek deveci develerin beş olsun *Aman*
Biri sana biri bana eş olsun *Yavru yavru yavru*
 Develi develi sordum aslın nereli
 Dedi İskendereli hani beben yoğudu
 Bebe girdi yaşına gubalak ister başına

Çek deveci develerin sulansın *Aman*
Sulansın da akan çaylar bulansın *Yavru yavru yavru*
 Develi develi sordum aslın nereli
 Dedi İskendereli hani beben yoğudu
 Bebe girdi yaşına gubalak ister başına

Çek deveci develerin engine *Aman*
Şimdi rağbet güzel ile zengine *Yavru yavru yavru*
 Elinde de yemeni yedi dağın çimeni

Oğlan sıkma mememi çağırırım nenemi (Tuğrul, 1945: 110-111).

79. DİLBERE ARZETTİM AŞKIN BÂDESİN

(SABAHI OYUN HAVASI)

Necmettin PALACI Necmettin PALACI

Of yar ey Dilbere arzettim aşkın badesin
 Naz eder efendim içmez üç gündür yar ey
 Saçı leylâ beni Mecnun eyledi
 Cevriden cefadan kaçmaz üç gündür (yar ey)
 Ömrüm hey anadan benlim hey

Of yar ey Gözlerin şahı aklımı aldı
 Durmayıp ikrarda feryada saldı

Ah Ağlayı ağlayı kan ile doldu
 Gözlerim dünyayı seçmez üç gündür (yar ey ey)
 Ömrüm hey anadan benlim hey (Ankara/Tan-Turhan AHM/110).

80. DOKTOR

Hasan HARMAN Mehmet TUĞRUL

Hastanenin önünde halı serili
Halı değil anam kanım yayılır
Anama göstermem anam bayılır
Aman toktur beyim öldürme beni
Ben bir bahça gülüyüm soldurma beni
Hastanenin önüne tren dayandı
Uruhum teslim olurken toktur boyandı
Aman toktur beyim nasıl canın dayandı
Hastanenin önünden tren geçiyor
Toktur bey girmiş de hasta seçiyor
Aman toktur beyim aman kanım akmasın
Allı duvaklı gelin yola bakmasın
Hastane gapısı dağlara bakar
Toktur bey ilacın yâremi yakar
Garip anam gelmiş halime bakar
Kıyma toktur beyim kıyma merdanesiyim
Anamın babamın bir danesiyim

Hastanenin içi hali döşeli
Toktur bey geliyor eli şişeli
Vurma toktur beyim vurma kanım akmasın
Al duvaklı gelin yola bakmasın (Tuğrul, 1945: 58-59).

81. DÖNDÜ

Mustafa İNÖNÜ Mehmet TUĞRUL

Döndü'm oturmuş da yolun bendine
Beni bendeylemiş gendi gendine
Kazanam kazanam verem Döndü'me
Harcıyam da kız harçlığın ben olam
Odasına vardım odası melil
Helbet bu odanın sahabı gelir
Ata evladının yârini m'alır
Baba nerden aldın sen bu gelini
Gelini gelini allı gelini

Aldın elimden büktün belimi
Keten gömlek geyme dedim geymişsin
El sözüne uyma dedim de uymuşsun
Baba nasıl aldın sen bu gelini
Keten gömlek geyer yakası işleme
Kız Allah'ı seversen beni boşlama
Sana deyorum sana dürzü baba
Seversen Allah'ı öp de dişleme
Kazak olmuş da aksakalın kazıdır
Gıyabıma da boş kahadım yazdırır
Altmışında dürzü babam azdırır
Baba nasıl aldın sen bu gelini
Gelini gelini allı gelini
Aldın elimden büktün belimi
Suya gider de su helkesi çatmalı
Şu gelini de altınınan dartmalı
Dürzü babama da yağlı gürşun atmalı
Baba nasıl aldın sen bu gelini
Gelini gelini allı gelini
Aldın elimden büktün belimi
Yedi senedir de yoluna durdum
Geçen postalara mektubunu sordum
Seni godum da oğlan babana vardım
Var get oğlan var get kaderin böyle
Açıldı güller geldi yazımız
Kimselere geçmez oldu sözümüz
Hem oğlumuz oldu hem de kızımız
Var get oğlan var get kaderin böyle
Kaleden kaleye atılamadım
Kırmızı gülünen dartılamadım
Dürzü babanın elinden gurtulamadım
Var get oğlan var get kaderin böyle (Tuğrul, 1945: 94-95).

Bu hava Çorum köylerinden birinde yakılmıştır. Bir babanın askerdeki oğlundan uzun müddet mektup gelmemiş. Baba, gelinine göz koymuş; onu almak için kocan öldü

diye kandırmış. Gelin razı olmanış, boyuna postaları gözetliyormuş. Hâlbuki kaynatası gelen mektupları da kendi alır, geline göstermezmiş. Kaynatasının ısrarlarına dayanamamış, komşular da yardım etmemiş; nihayet kaynatasına varmış. Fakat bir zaman sonra da askerdeki oğlan çıkıp gelmiş. Bu türkü o zaman yakılmış (Tuğrul, 1945: 95).

82. DUL KARI

Hasan HARMAN Mehmet TUĞRUL

Dul garı alannar da beni bir görsün

Kenefe durmasın ırahat dursun

Gurtulursa da sadaka versin

Vasiyetim de dul gariyi almayın

Zabahtan kaktım bostan otu getirdim

Dul garı hastalandı başucuna oturdum

Bazarlardan tahin hevle getirdim

Eşkere onu da yer dul avrat

Vasiyetim de dul gariyi almayın

Zabahınan da kakar ineği sağar

Eve gelir öfkесinden çocuğu döğєr

Vasiyetim de dul gariyi almayın

Zabahınan da kakar gaşanmak ister

Acam şalini guşanmak ister

Bir şamar vurunca boşanmak ister

Vasiyetim de dul gariyi almayın

Yemek bişir dedim de gabak bişirmiş

Odadaki misafirlerin garnımı şişirmiş

Kulağının dibine vurunca da kelle düşürmüş

Vasiyetim de dul gariyi almayın

Engininde de duman olmaz kar olmaz

Dul garıda namus olmaz ar olmaz

Yiğitçe yiğit de dul garı almaz

Vasiyetim de dul gariyi almayın

Gız alırsan bakar durur yüzüne

Yüz lafta da bir laf katmaz sözüne

Dul garı da taz gibi çemkirir durur yüzüne

Vasiyetim de dul gariyi almayın

Geriden baktım da canımın canı
Yanına vardım da sıvazın hani
Yemişler balını kalmış kovanı

Vasiyetim de dul gariyi almayın (Tuğrul, 1945: 80).

83. DUMAN GELİYOR DUMAN

Mustafa COŞAR **Ankara Devlet Konservatuvarı**

Duman geliyor duman
Daşların arasından
Eyil eyil öpeyim
Gaşların arasından
Gidene bak gidene
Boyu benzer fidana
Fidanda üç gül bitmiş
Kokulatmaz adama
Mendilim yele yele
Ben düştüm gurbet ele
Yedi yağlık çürüttüm
Gözyaşı sile sile (Ankara/TRT THM 2712).

E

84. ELA GÖZLERİNİ SEVDİĞİM DİLBER

Burhan GÖKALP **Burhan GÖKALP**

Ela gözlerini sevdiğim dilber
Cefa etmeyişe bu da yetiyo
Şu sinemde aşkın gözü korlaşır
At ettikçe buram buram tütüyo
Ayetel kürsüyü okur dilinde
Altın kadh ile bade elinde
Asılsam da ölsem zülfün teline
Siyah ebrulerin bir kan ediyo
Pir sultanım ben ayrılmam izinden
Bin dert derman bulur senin sözünden
Sırat köprüsündeki kırklar ceminden
Eyleyin Niyazi geçelim talip (Karaköy/Çubuk/Ankara/TRT THM 3821).

85. ELİNDE SARI KAVAL

Ahmet BORAN Mehmet TUĞRUL

Elinde sarı kaval
Önünde sürü davar
Oğlan sürün susaşmış
Gölümüzde su da var
Çayırdı gezerim
Çıkı buldum gezerim
Eller benim kahyam mı
Yâriminen gezerim
Ay doğar yıldızınan
Turşu gurdum duzunan
Ben gelini niyneyim
Bazarlığımız gızınan
Hey gargalar gargalar
Ceviz dalin ırgalar
On beşine giren gız
Çifte göbek ırgalar (Tuğrul, 1945: 102-103).

86. ELMANIN ALİNE BAK

Ayşe TOKYOL Ankara Devlet Konservatuvarı

Elmanın aline bak
Goparda daline bak
A benim serbest yarım
Şu benim halime bak

Ah anneler olacak da olacak
Bu sevdan da seni de beni alacak
Hasiret (de) giyamette kalacak

Elif üstünde mimler
Gergef üstünde simler
Benim gönlümde sensin
Senin kalbinde kimler

Ah anneler olacak da olacak
Bu sevdan da seni de beni alacak
Hasiret (de) giyamette kalacak (Beypazarı/Ankara/TRT THM 2716).

87. EMİNE I

Mustafa İNÖNÜ Mehmet TUĞRUL

Çıkamadım da şu yokuşu senin acından
Yedi sene de sığır güttüm senin ucundan
Haberin aldım güccük bacından
Bana geleydin ölür müydün acından
Kapının arkasıdaydım da görmedin beni
Çok mu ağlattılar Emine'm seni
Gurbete gidiyorum unutma beni
Muhanetlik de senden oldu sevgilim
Emine'm oturmuş çorap örüyor
Çorabın üstüne güller atıyor
Baban seni gurbete satıyor
Kör olsun Emine'm de babamın gözleri güzel
Uzun olur da Çavuşlu'nun ekini
Top top olmuş Emine'min kâkili
Bana gelmeyeceğdin niçin verdin vekili
Muhanetlik senden oldu sevdiğim
Çavuşlu köyünde Emine'm gezer
Maşallah den ağalar değmesin nazar
Aşırdım gediği gidiyor güzel
Muhanetlik senden oldu sevdiğim (Tuğrul, 1945: 41).

88. EMİNE II

Dudu KIZILAY Mehmet TUĞRUL

Gapının ardındaydım da görmedin beni
Çok m'ağlattılar sevdiğim seni
Gurbet ele gidersem de unutma beni
Çok m'ağlattılar da sevdiğim seni
Yâr yoluna da öleceğim ne dersin güzel
Yedi yılda goyun güttüm senin ucundan
Bana geleydin de ölür müdün acından
Selam yolladım gücük bacından
Çok m'ağlattılar da sevdiğim seni
Yâr yoluna da öleceğim ne dersin güzel
Delikten bakınca da sıyrıldı golum

Gözeli görünce de büküldü belim

Gız seni görünce dutuldu dilim

Çok m'ağlattılar da sevdiğim seni

Yâr yoluna da öleceğim ne dersin güzel

Emine'm de çifte serer döşeği

Gendi güccük emme saçı belden aşağı

Çok m'ağlattılar da sevdiğim seni

Yâr yoluna da öleceğim ne dersin güzel

Çavuşlar köyüne de uğradı yolum

Güzeli görünce büküldü belim

Kör olsun ananın babanın gözleri güzel

Çok m'ağlattılar da sevdiğim seni

Yâr yoluna da öleceğim ne dersin güzel

Sağlığında kazın bana bir mezer

Söylemen ağalar da değmesin nazar

Çavuşlar köyünde sallanıp gezer

Çok m'ağlattılar da sevdiğim seni

Yâr yoluna da öleceğim ne dersin güzel

Sarı saçın da ucundadır çatalı

Çok mu oldu Emine'm düzü baban seni satalı

Bizi gurbet elde seçti gidiyor gelin

Çok m'ağlattılar da sevdiğim seni

Yâr yoluna da öleceğim ne dersin güzel

Emine'm de su doldurur oluktan

Yanırlısı gözükmüyor da otuz iki bölükten

Emine'm gorkmam senin gibi ferikten

Çok m'ağlattılar da sevdiğim seni

Yâr yoluna da öleceğim ne dersin güzel (Tuğrul, 1945: 41-42).

89. EMİNE III

Necip ATALAY Mehmet TUĞRUL

Emine'm oturmuş da çorap örüyor

Çıkası gözlerin de beni görüyor

Baban da seni gurbet ele veriyor

Kör olsun babanın gözleri Emine'm

Emine'm oturmuş da hali dokuyor
Emine'min yanakları da burcu burcu kokuyor

*Baban da seni gurbet ele veriyor
Kör olsun babanın gözleri Emine'm*

Emine'm oturmuş da gayfe bişirir
Gınalı bardaklarınan filcan devşirir
Binme Emine'm gırat seni düşürür

*Baban da seni gurbet ele veriyor
Kör olsun babanın gözleri Emine'm*

Uzun olur da Çavuşlu'nun bacası
Serin olur da gış gününün gecesi
Sana derim Çavuşlu'nun hocası (Tuğrul, 1945: 42).

90. EMİNE IV

Satı SATILMIŞ Mehmet TUĞRUL

İstanbul'dan ayva da geldi nar geldi
Emine de hanimin ayağına iskanpinner dar geldi
Emine de hanım naşkil gıydın sen cana
Mektup yazdım gönder dedim gocana
Emine de hanimin avlısında duz daşı
Emine de hanımın karnındaki yüzbaşı
Emine de hanım nasıl gıydın sen cana
Karpuz gibi yuvarlanır kucağıma
Emine de hanimin avlısında kuyusu
Emine de hanime dayanamam doğrusu
Benden başka yâr oturtmam dizine
On beş sene az geliyor gözüme
Emine de hanimin avlısında vişnesi
Emine de hanım vesin yesin kişnesin
Emine de hanım naşkil gıydın sen cana
Karpuz gibi yuvarlanır kucağına
Emine de hanimin avlısında dudu var
Emine de hanimin kardan beyaz budu var
Emine de hanım nasıl gıydın sen cana
Karpuz gibi yuvarlanır kucağıma (Tuğrul, 1945: 103).

91. EMİNE V

Halis ÖZSÖĞÜT Mehmet TUĞRUL

*Emine'nin avlısında dudu var
Emine gızın gardan beyaz budu var
Emine'm Emine'm nasıl düştün bu yana
Garpız gibi yuvarlansın gucağıma*

Emine'min avlısında duz daşı

Emine de gızın koynundaki Mustafa

*Emine'nin avlısında dudu var
Emine gızın gardan beyaz budu var
Emine'm Emine'm nasıl düştün bu yana
Garpız gibi yuvarlansın gucağıma*

Emine'min elindedir nacağı

Ağır da gelmiş kaldıramamış bacağı

*Emine'nin avlısında dudu var
Emine gızın gardan beyaz budu var
Emine'm Emine'm nasıl düştün bu yana
Garpız gibi yuvarlansın gucağıma (Tuğrul, 1945: 103-104).*

92. EMİR TÜRKÜSÜ

Mehmet ÖZER Mehmet TUĞRUL

Çıkın bakın da dan yıldızı doğdu mu

Ucarı'ya gara habar vardı mı

Garip anam öldüğümü duydu mu

*Hayıf oldu gençliğime yanarım
Ben bu dertten iflah olmam ölürüm*

İğdir köyünde mor menekşe biter mi

Gardaş gücük benim yerime dutar mı

*Hayıf oldu gençliğime yanarım
Ben bu dertten iflah olmam ölürüm*

Sal ağacım da sal daşına vuruldu

Molla Mustafa da yağlığınan silindi

Garip anam da daşlarınan döğündü

*Hayıf oldu gençliğime yanarım
Ben bu dertten iflah olmam ölürüm*

A bülbülüm de ne ötersin savakta
Baş esbabımı da üç gün giymedim duvakta
Hey görümceler neçün galdınız ayakta
Hayıf oldu gençliğime yanarım
Ben bu dertten iflah olmam ölürüm

Hey gaynatam da ne çok düştün peşine
Ak sarıkları yudum verdim başına
Garişılmaz bu feleğin işine
Hayıf oldu gençliğime yanarım
Ben bu dertten iflah olmam ölürüm

Al sandığımı da orta yere gettiler
İçindekini darman dağınkı ettiler
Yarısını da dayım gile göttüler
Hayıf oldu gençliğime yanarım
Ben bu dertten iflah olmam ölürüm

Ak peşkirim de asmayınan dolaştı
Ucarı'ya gara habar ulaştı
Garip anam ağlamaya bulaştı
Hayıf oldu gençliğime yanarım
Ben bu dertten iflah olmam ölürüm

Hey babam da sağ yanıma çevir yastığı
Ganinan gayfaymış benim gustuğum
Gıyamete galmasın senin küslüğün
Hayıf oldu gençliğime yanarım
Ben bu dertten iflah olmam ölürüm (Tuğrul, 1945: 59-60).

Ucarı köyünden bir kız İğdir köyüne (Kızılcahamam ilçesinin köyleridir) gelin gidiyor. Altı ay sonra genç yaşında ölüyor. Bu türküyü gelinin babası yakıyor (Tuğrul, 1945: 60).

93. ENİŞTE TÜRKÜSÜ

Mehmet ÖZER **Mehmet TUĞRUL**

Ablam beni çaydan kile yolladı
Kile yollamadı bile bile yolladı
Hay eniştem beni abılam mı sandın
Alt'aylık gelinden ne tez osandın

Eniştem dü rzü evine tâ ne avladı

Ü nnedim bağ ırdım duyan olmadı

Hay eniştem beni abılam mı sandın

Alt' aylık gelinden ne tez osandın

Eniştemin de z gahının sesi var

Ş u dü rzünün da dizinde mesi var

Hay eniştem beni abılam mı sandın

Alt' aylık gelinden ne tez osandın

Enişteme söylen beşik yollasın

Ardı sıra gendi gelsin sallasın

Hay eniştem beni abılam mı sandın

Alt' aylık gelinden ne tez osandın

Haydın gızlar haydın desti boğ azına altın takalım

Dolu guyuya gendimizi atalım

Hay eniştem beni abılam mı sandın

Alt' aylık gelinden ne tez osandın (Tuğ rul, 1945: 95-96).

Bir delikanlı evlenmiş, bunun bir de baldızı varmış. Dü ğünden altı ay kadar zaman geçtikten sonra bir gün gelin çaya çamaş ır yıkamaya gitmiş; küçük kız kardeşi de yanında imiş. Ç amaş ırları yıkarken kil tü kenmiş. Gelin kardeşini eve kil almaya göndermiş. Kız eve vardığı zaman eniştesi evde imiş. Evin tenhalığını fırsat bilen eniştesi baldızına tecavüz etmiş. Kız bu tecavüzü kimseye söyleyememiş. Fakat bir de çocuk kapmış. Aradan zaman geçip iş in aç ığa çıkacağı sırada su doldurmak bahanesiyle kuyuya gitmiş, boynundaki altınları çıkarmış, testinin boynunu bağ lamış ve kendisini kuyuya atmış. Köylüler de ona bu türküyü yakmış lar (Hangi köyde yakıldığı malum de ğil.) (Tuğ rul, 1945: 96).

94. ER AHMET

Zahide ÇEVLİK

Mehmet TUĞ RUL

El veriyor el veriyor

Orta direk bel veriyor

Geri durun ağ alar beyler

Er Ahmet'im can veriyor

Dağ lar dağ lar ulu dağ lar

Gökyüzünde bulut ağ lar

Er Ahmet'i öldürmüş ler

Gökyüzünde bulut ağlar

Göğler azar yerler tozar

İki kişi kabrim kazar

Genç ölüsü yürek yakar

Hoca gelmiş tabut düzer

Dağlar dağlar ulu dağlar

Gökyüzünde bulut ağlar

Er Ahmet'i öldürmüşler

Gökyüzünde bulut ağlar

Geyik gelir hazın hazın

Buynuzları uzun uzun

Düğün olur yazın güzün

Dağlar dağlar ulu dağlar

Gökyüzünde bulut ağlar

Er Ahmet'i öldürmüşler

Gökyüzünde bulut ağlar (Tuğrul, 1945: 60).

Ahmet yeni güvey iken bir dağ başına götürmüşler, orada öldürmüşler. Bu hava ona yakılmış (Tuğrul, 1945: 60).

95. ERİSİN DAĞLARIN KARI ERİSİN

Hüseyin DÜLGERHAN Hüseyin DÜLGERHAN

Erisin dağların karı erisin

Akan sular düz ovayı bürüsün

Emine'm bürüsün

Cümlem yaylasına yürüsün

Ak kuzular melesin de gidelim

Emine'm gidelim

Pazarcılar gelir de dereden düzden

Sırtındaki gömlek ketenden bezden

Emine'm vay bezden

Nasıl ayrılalım sen gibi kızıdan

Aman (da) Emine'm nasıl yaptın bu işi

Emine'm bu işi

Yetmedi mi dağ yolunun cümbüşü

Emine'm cümbüşü

Yazı yazdım oltan pınar başına

Neler geldi şu gençlikte başıma

Emine'm başıma

Felek zehir kattı tatlı aşıma

Gün batıya evlerinin kapısı

Al kiremit ak konağın yapısı

Kurban oldu ahbapların hepisi
İfadende yardım eyle Emine'm *Tombul Emine'm*
Mahkemede doğru söyle Emine'm *Tombul Eminem* (Ankara/TRT THM
2498).

96. ESKİ EVİN METREĞİ

Abdullah EROL **Ahmet YAMACI**
Eski evin metreği *Eğlen sunam eğlen*
Ben istemem ortağı *Yandım sunam oy²*
Ortak bana ne yapar *Eğlen sunam eğlen*
Dış kapının direği *Yandım sunam oy²*
Kaldır kolun oynasın
Sür cezveler oynasın
Havva'mı seven oğlan
Gençliğine doymasın
Şu yollar uzun yollar *Eğlen sunam eğlen*
Yar bana üzüm yollar *Yandım sunam oy²*
Hakikatli yar ise *Eğlen sunam eğlen*
Saklar da güzün yollar *Yandım sunam oy²*
Kaldır kolun oynasın
Sür cezveler oynasın
Havva'mı seven oğlan
Gençliğine doymasın
Bugün ayın onudur *Eğlen sunam eğlen*
Yüküm buğday unudur *Yandım sunam oy²*
Evliye gönül verme *Yandım sunam oy*
Eve gider unudur *Yandım sunam oy²*
Kaldır kolun oynasın
Sür cezveler oynasın
Havva'mı seven oğlan
Gençliğine doymasın (Kalecik/Ankara/TRT THM 1011).

97. EVLERİ VAR ENGİN

Sadık ERGUN-Adnan ŞEKER **Mustafa GECEYATMAZ**
Evleri var engin
Babası var zengin
Name benim dengim

Yandım name gelin

Gelin gelin gelin

Öldüm name gelin

Bir tomurcuk güliken

Soldum name gelin

Kaşlarında rastık

Baş altında yastık

Name'm ile küstük

Yandım name gelin

Gelin gelin gelin

Öldüm name gelin

Bir tomurcuk güliken

Soldum name gelin

Evleri benzer hana

Gözleri benzer cana

Mail oldum sana

Yandım name gelin

Gelin gelin gelin

Öldüm name gelin

Bir tomurcuk güliken

Soldum name gelin (Ankara/TRT THM 1376).

98. EVLERİNİN ÖNÜ

Hasan HARMAN Mehmet TUĞRUL

Evlerinin önünde üç dallı kiraz

Kirazın dibinde eğlendik biraz

Kadir Mevlam bir güzel de bana yaz

Elmadan gırmızı pamuktan beyaz

Bacadan çıktı hurmanın dali

Yüzüne serpivermiş yazmanın hali

Niyniyeceksin gözel bu kadar mali

İşte görünüyor dünyanın hali

Evlerinin önünde bir büyük avlı

Avlının içinde dönüyor benli

Kız ben seni alırım pek başın bağlı

Suya gider de allı gelin has gelin
Kundurayı nokta nokta bas gelin
Yetmez mi benim bekâr gezdiğim
Al beni de bağrına bas gelin (Tuğrul, 1945: 43).

99. EVLERİNİN ÖNÜ ARPA

Veli ÖZTÜRK *Ankara Devlet Konservatuvarı*

Evlerinin önü de arpa
Atlar da yayılıyo gırpa da gırpa
Ak ellerini de çırpı çırpı
 Allı gelin güzel gelin imdadım senden
 Uykusuz mu galdın da dünden
 Geceler başıma da zindan

Evlerinin önü de marul
Sular da akıyo harıl da harıl
İnce belden sıkı sıkı sarıl
 Allı gelin güzel gelin imdadım senden
 Uykusuz mu galdın da dünden
 Geceler başıma da zindan (Ankara/Tan-Turhan AHM/123).

100. EVLERİNİN ÖNÜ İNCE BİR YOKUŞ

Burhan GÖKALP *Burhan GÖKALP*

Evlerinin önü bir ince yokuş
Gız gurban olduğum bu nasıl bakış
 Ali'm aman aman
 Gülüm aman aman
 Sebep aman aman

Halının üstünde döktüğün nakış
Gurban olam ilmek çalan ellere
 Ali'm aman aman
 Gülüm aman aman
 Sebep aman aman

Evlerine gide gele yol ettim
El gızını ben kendime mal'ettim
 Ali'm aman aman
 Gülüm aman aman

Sebep aman aman

Bu derdinden beni divane ettin

Sallan (da) gel boylarını göreyim

Ali'm aman aman

Gülüm aman aman

Sebep aman aman (Karaköy/Çubuk/Ankara/TRT THM

3815).

101. EVLERİNİN ÖNÜ SUSAM

Bahattin UYAN-Alaattin UYAN Kenan ŞELE

Evlerinin önü susam

Su bilsam mendilim yusam

Annen seni bana versin

Uyur musun uyan Ali'm

Hep dostlarım düşman olmuş

Kendine güvenin mi yârim

Evlerinin önü findık

Fındığın dalına gonduk

Biz nereden gelin olduk

Uyur musun uyan Ali'm

Hep dostlarım düşman olmuş

Kendine güvenin mi yârim

Evlerinin önü iğde

İğdenin dalları yerde

Benim sevdiceğim nerde

Uyur musun uyan Ali'm

Hep dostlarım düşman olmuş

Kendine güvenin mi yârim (Karaşar/Beypazarı/Ankara/TRT THM 4356).

102. EVLERİNİN ÖNÜ TAHTA DARABA

Rıfat BALABAN Rıfat BALABAN

Evlerinin önü tahta daraba

Satar şalvarını verir şaraba Vay

Beyaz kız (da) verilir mi araba

Yaha iki gözün kör olsun Vay

Ellerine verdim semaver kurmuş

İçtiğim çaylara ballar mı gatmış Vay

Yârim gelmez deye uzanmış yatmış
Öptüm yanağından uyansın diye Vay (Ankara/TRT THM 1577).

103. EZMEYİNEN EZMEYİNEN

Süleyman AKYÜREK Cemalettin GENÇTÜRK

Ezmeyinen ezmeyinen (aman aman)

Yaz bulunmaz (da) gezmeyinen

Gaşını (da) gözünü süzmeyinen

Süzdüğüne de ben dayanamam

Eller sarıyor da ben duramam

Vay gülüm amman

Ezdireyim ezdireyim (aman aman)

Bin gır ata (da) gezdireyim

Gaşını (da) gözünü süzdüreyim

Süzdüğüne de ben dayanamam

Eller sarıyor da ben duramam

Vay gülüm amman

Ezer olur ezer olur (aman aman)

Güller açar (da) gazel olur

On beşine (de) giren kızlar

Ablasından (da) güzel olur

Süzdüğüne de ben dayanamam

Eller sarıyor da ben duramam

Vay gülüm amman

Bahçe (de) duvarını aştım (aman aman)

Ben vardıkça (da) sen kaçtın

Öptüm sevdim helalleştım

Helallaşma (da) ben dayanamam (Beypazarı/Ankara/TRT THM 4164).

F

104. FİDAYDA (BULGURU KAYNADIRLAR)

Sadık ERGUN-Bayram ARACI Nida TÜFEKÇİ

Aman Bulguru kaynadırlar

Serine yayladırlar

Bizde adet böyledir

Aman Çirkini söyledirler

Fidayda (da) Ankaralım fidayda

Beşyüz altın yedirdim bir ayda

Gitti de gelmedi ne fayda

Başını da yesin bu sevda

Aman Dağa çıkma başa çık

Arpalar gara gılçık

Eğer gönlün var ise

Aman Gey galuçu yola çık

Fidayda (da) Ankaralım fidayda

Beşyüz altın yedirdim bir ayda

Gitti de gelmedi ne fayda

Başını da yesin bu sevda (Ankara/Tan-Turhan AHM/76).

G

105. GARA GUŞUN HAVADA OLUR OYUNU

Nezir GÖRKEM *Ankara Devlet Konservatuvarı*

Ey Gara guşun havada olur oyunu

Şahin güççük kimseye vermez avını

Amman amman mor menevşe

Haydi yanıyorum ben bu işe

Ey Kurban olam seni (de) doğuran anaya

Süt vermişler senin gibi sunaya

Amman amman mor menevşe

Haydi yanıyorum ben bu işe

Ey Bizim ele bahar ile yar geldi

Sizin ele turna ile kaz geldi

Amman amman mor menevşe

Haydi yanıyorum ben bu işe (Şereflikoçhisar/Ankara/TRT

THM 2719)

106. GARŞIBAĞ'DA SIRA SIRA BADEMLER

Cemalettin GENÇTÜRK *Cemalettin GENÇTÜRK*

Garşıbağ'da sıra sıra bademler

Otursun ağlasın yâri gidenler

Ne sen bana doydun ne de ben sana

Kör olsun gurbeti icad edenler

Keklik olsam çalı dibi eşerdim

Zengin olsam kız ardına düşerdim

Garşıbağ'da badem gülüp duruyor

Yaprağı dalında solup duruyor

Bir iyiyi bir kötüye vermişler

Ağlamış gözyaşın silip duruyor

Aliverin filintamı oymadan

Gideceğim nazlı yâra doymadan

Perde olsam pencereye çekilsem

Bal mum olsam başucuna dökülsem

Saat beşte kapısına dikilsem

Acep bana sefa geldin derm'ola

Keklik olsam çalı dibi eşerdim

Zengin olsam kız ardına düşerdim

Karanlık yerlerdir yurdumuz

Bugünlerde arttı yine derdimiz

Hep ellerin üçer beşer yâri var

Bir yavruyu bana çok mu gördünüz

Aliverin filintamı oymadan

Gideceğim nazlı yâra doymadan (Ankara/TRT THM).

107. GARŞIDA ÇAM KESİYOR

Ahmet KORKMAZ **Ankara Devlet Konservatuvarı**

Garşıda çam kesiyor *Allılar allılar allılar*

Elif elif esiyor *Allılar allılar allılar*

Selam söylen o yâre *Allılar allılar allılar*

Niçin bana küsüyor *Allılar allılar allılar*

Beş pınarın sucusu *Allılar allılar allılar*

Yürekde yar acısı *Allılar allılar allılar*

Gel gel barışalım *Allılar allılar allılar*

Eski yârin bacısı *Allılar allılar allılar*

Beş pınar dedikleri *Allılar allılar allılar*

Kelemdür yedikleri *Allılar allılar allılar*

Hiç aklımdan gitmiyor *Allılar allılar allılar*

O yârin dedikleri *Allılar allılar allılar* (Çubuk/Ankara/TRT THM

1911).

108. GARŞIDAN GEL GÖREYİM (CİMDALLI)

Çapar IŞILAK *Ankara Devlet Konservatuvarı*

Garşıdan gel göreyim *Ağam yâr paşam yâr cimdallı*

Deste güller vereyim *Hop cimdallı*

El ardına gizlenme *Ağam yâr paşam yâr cimdallı*

Seni nasıl göreyim *Hop cimdallı*

Galenin ardındayım *Ağam yâr paşam yâr cimdallı*

Saatın dördündeyim *Hop cimdallı*

Eller uykusun almış *Ağam yâr paşam yâr cimdallı*

Ben yârin derdindeyim *Hop cimdallı* (Şereflikoçhisar/Ankara/TRT THM 2720).

109. GAYADAN BAKAN OĞLAN (ŞEKER OĞLAN)

Fehmi Efe YAĞCIOĞLU *Burhan GÖKALP*

Gayadan bakan oğlan

Kakili sarkan oğlan

Gece gelme gündüz gel

Horuzdan korkan oğlan

Aman şeker oğlan

Ustan bekâr oğlan

Anasına darılmış

Damda da yatan oğlan

Elinde de nacak

Sandım bana vuracak

İrkeklerin günahı

Gızlardan sorulacak

Aman şeker oğlan

Ustan bekâr oğlan

Anasına darılmış

Damda da yatan oğlan (Ankara/TRT THM 3828).

110. GAYNANANIN KİLİMİ

Veli ÖZTÜRK *Ankara Devlet Konservatuvarı*

Gaynananın kilimi

Yılan vursun dilini

Gahrını çekemez idin *aman yârim*

Niçin aldın gelini *de haydi haydi*

Aman haydi yorgunum haydi
Avdan geldim yorgunum haydi
Gaşlarına vurgunum haydi

Gaynanayı ne'tmeli

Duvarlardan atmalı

Dokuzbuçuk söylerse *aman yârim haydi*

Yarımını tutmalı *da haydi*

Aman haydi yorgunum haydi
Avdan geldim yorgunum haydi
Gaşlarına vurgunum haydi

Yoğurt çaldım çanağa

Gelin çıktı gonağa

Bir gül de ben gondursam *aman haydi*

Aman haydi yorgunum haydi
Avdan geldim yorgunum haydi
Gaşlarına vurgunum haydi (Şereflikoçhisar/Ankara/TRT THM

2978).

111. GAZİ PAŞA

Hasan HARMAN Mehmet TUĞRUL

Gazi Paşa orduların başında

Gece yatak yatmaz düşman peşinde

Türkiye'yi de görür hayalinde düşünde

Yol ver dağlar ineceğim gireceğim İzmir

Güzel İzmir de duman kalkmaz başında

Bir hevesim kaldı toprağında taşında

Düşmanlar gezer onun peşinde

Yol ver dağlar ineceğim gireceğim İzmir

Aslanın yurduna tilki giremez

Girse bile güllerini deremez

Yurdumuza düşman doldu bilemez

Yol ver dağlar ineceğim gireceğim İzmir (Tuğrul, 1945: 91).

112. GELİN KUTLAMA

(Oğlan evinde söylenir)

Hediye BAĞCI Mehmet TUĞRUL

Gelin gelir evimize

Şenlik olur köyümüze
Hoş geldin hey allı gelin
Safa buldun pullu gelin
Gelin gelir aşçıyan
Selam verir başçıyan
İyi olmazsan seni köyden kovarlar
İyi olursan seni severler (Tuğrul, 1945: 86-87).

113. GELİN TÜRKÜSÜ

(Oğlan evinde söylenir)

Hediye BAĞCI *Mehmet TUĞRUL*

Anamın bacası kabadan tüter
El kadar ekmeği burnumda tüter
Aş gel anam aş gel yollara düş gel
Yollar çamur olmuş hay anam silâya düş gel
Aş gel anam aş gel el oldum gittim
Ellerin köyünde kül oldum gittim (Tuğrul, 1945: 87).

114. GENÇ OSMAN

Satı SATILMIŞ *Mehmet TUĞRUL*

Genç Osman'ın avlısında kum kaynar
Genç Osman'ın gelinneri çift oynar
Genç Osman salin hayran olduğum
Az derdine yandığım
Ali köse hasta deyorlar
Tıkır mıkır bas da gel
Tahtalar sallanmasın

.....

Genç Osman salin hayran olduğum
Az derdine yandığım
İçlik diktim kumaştan
Kaval çalar yamaştan
Gel yârim konuşalım
Al yanak karakaştan
Yat kolumun üstüne
Dün o yana bu yana (Tuğrul, 1945: 111).

115. GEZDİR ANAM GEZDİR KIR ATI GEZDİR

(Kırat Bozlağı)

Necmettin PALACI Nida TÜFEKÇİ

Gezdir anam gezdir de kıratı gezdir

Götür nalbanta da nalını dizdir

Kıratın göğsüne maşallah yazdır

Ağam sever kıratı ben de yiğidi

Akşam oldu kırat yemez yemini

Çakın zikkisini gevsin gemini

Ben süremedim cingan sürsün demini

Ağam sever kıratı ben de yiğidi (Ankara/Tan-Turhan AHM/283).

116. GİNE BİR AYRILIK DÜŞTÜ SERİME (Bozlak)

Mustafa ERKUŞ Mustafa ERKUŞ

Ah aman Gine bir ayrılık düştü serime serime of

Aman aşıp gideceğim de ey dumanlı dağlar

Ah aman Bir bergüzar alamadım da yârimden

Aman kahpe felek ayrılacak da zaman mı oy

Vay zalım ayrılacak da zaman mı

Ah aman Neler geldi neler geçti de cihandan cihandan of

Aman neçe haneleri de şen ettin ey felek

Ah aman Kimseler bulmam da ben bir bahane bahane

Aman hep bu işleri de sen ettin felek

Vay zalım sen ettin felek (Ankara/Tan-Turhan AHM/284).

117. GÖKTE UÇAN TAYYARE

Veli ÖZTÜRK Ankara Devlet Konservatuvarı

Nenni nenni Gökte uçan tayyare De aslan garam nenni

Selam söylen o yâre De zeytin garam nenni

Nenni nenni Ben kendime yâr buldum Da aslan garam nenni

Bulsun derdine çare De zeytin garam nenni

Nenni nenni nenni nenni

Uyudurum seni

Gül sinenin üstünde de

Büyüdürüm seni

Nenni nenni Divardan para çıktı Da aslan gram nenni

Elimde yara çıktı *Da zeytin garam nenni*
Nenni nenni Yazdım yazdım gönderdim *De aslan garam nenni*
Mehtubum gara çıktı *Da zeytin garam nenni*
Nenni nenni nenni nenni
Uyudurum seni
Gül sinenin üstünde de
Büyüdürüm seni
Nenni nenni Cebinde çihısı çihısı var *Da aslan garam nenni*
Lavanta gohusu var *Da zeytin garam nenni*
Nenni nenni Açtım baktım yüzüne *De aslan garam nenni*
Ne güzel uykusu var *Da zeytin garam nenni*
Nenni nenni nenni nenni
Uyudurum seni
Gül sinenin üstünde de
Büyüdürüm seni (Şereflikoçhisar/Ankara/TRT THM)

1497)

118. GÖKTE YILDIZ TEKERLENDİ

Fehmi Efe Yağcıoğlu *Burhan GÖKALP*

Gökte yıldız tekerlendi
Öptüm yanak şekerlendi
Deli gönlüm efkârlandı
Ah deli gönlüm efkârlandı
Yine mi doğdun sarı yıldız
Doğdu da batmaz sarı yıldız
Bir taş attım vızladı
Deli gönlüm arzuladı
Dağda ceylan kuzuladı
Ah dağda ceylan kuzuladı
Yine mi doğdun sarı yıldız
Doğdu da batmaz sarı yıldız
Gökte yıldız sayılır mı
Çiğ yumurta soyulur mu
Deli gönlüm durulur mu
Ah deli gönlüm durulur mu
Yine mi doğdun sarı yıldız

Doğdu da batmaz sarı yıldız (Ankara/TRT THM 3834).

119. GÖKYÜZÜNDE BÖLÜK BÖLÜK UÇARSIN (Bozlak)

Mustafa ERKUŞ Mustafa ERKUŞ

Gökyüzünde bölük bölük uçarsın
Avcı sanar benden niçin kaçarsın
Susayınca suyu nerden içersin
Bir de bizim göle konun durnalar
Gönül arz ediyor al gönül kavuşsun yâre
Yoktur gönül kuşu kaldım avare
Benden selam söylen hayırsız yâre
Bildirin halimi yâre durnalar
Bir uğrak verin de ay gülüm avşar eline
Benden selam söylen beyaz gülüme
Görse acımaz mı garip halime
Bildirin halimi yâre durnalar (Ankara/Tan-Turhan AHM/284)

120. GÖLE GİDELİM GÖLE (CİMDALLI)

Bayram ARACI Plâktan yazıldı

Göle gidelim göle
Kimlerinden eylene
Yârim sana fiske vurdum
İki kolum bağlana
Aman yavrum cimdallı
Gızlar giyer bindallı
O bindalın üstüne
Bu kollar dolanmalı

Kepekli'yi aşalım
Gel senle kavuşalım
Sen yağmur ol ben bulut
Yağarken gavuşalım

Aman yavrum cimdallı
Gızlar giyer bindallı
O bindalın üstüne
Bu kollar dolanmalı

Elmayı sekiz dildim

Çamura düştü sildim
Yâr kıymeti bilmezdim
Ayrı düşünce bildim

Aman yavrum cimdallı

Gızlar giyer bindallı

O bindalın üstüne

Bu kollar dolanmalı (Ankara/TRT THM 2890).

121. GÖNÜL ARZUMANIM SENSİN EZELDEN

Burhan GÖKALP

Burhan GÖKALP

Gönül arzumanım sensin ezelden

Kalbimin aynası sen sefa geldin

Ayrıldılar beni kaşı karadan

Zülfü perişanım (dost) sen sefa geldin

Yâr sefa geldin

Şu gözlerim seni görünce melek

Didelerim ruşen eyledi felek

Gece gündüz Hak'tan diledim dilek

Güzeller sultanı (dost) sen sefa geldin

Yâr sefa geldin

Beni mecnun etti o saçı Leyla

O saçı Leyla

Bana aşkı veren Hazreti Mevla

Dertli ben dertliye durmaz ağlar

Güzeller sultanı (dost) sen sefa geldin

Yâr sefa geldin

(Karaköy/Çubuk/Ankara/TRT THM 3826).

122. GÖNÜL KUŞU UÇTU GİTTİ HAVAYA

Necmettin PALACI

Necmettin PALACI

Gönül kuşu uçtu gitti havaya

İn gönül dedim de indiremedim

indiremedim

Aşıp gitti karlı dağlar başından

Dön gönül dedim de döndüremedim *döndüremedim*

Âleme vezirsin sultansın kendin

Aç dedim açmadın ak göğsün bendin

Ahuya gönül verip geri döndün

Gönül sana akıl verdiremedim

Gönül kuşu uçtu gitti havaya

İn gönül dedim de indiremedim

indiremedim

Aşıp gitti karlı dağlar başından

Dön gönül dedim de döndüremedim *döndüremedim*

Âleme vezirsin sultansın kendin

Aç dedim açmadın ak göğsün bendin

Ahuya gönül verip geri döndün

Gönül sana akıl erdiremedim (Ankara/Tan-Turhan AHM/135).

123. GÖSTER EY ALLAHIM GÖSTER

Medine UYSAL **Ankara Devlet Konservatuvarı**

Göster ey Allah'ım göster

Senin cemalin cimde

Aşıklar saf saf olmuş bakar

Senin ismin yürek yakar

Altın tas içinde kınan ezilsin

Gümüş tarağınan zülfün çekilsin

Alın yazın bir iyiye yazılsın

Senin gül cemalin bir mim içinde

(Ankara / Tan-Turhan AHM / 136)

124. GÖZLEME YAPTIM YAĞLI YAĞLI

Süleyman AKYÜREK **Cemalettin GENÇTÜRK**

Gözleme yaptım yağlı yağlı

Atın terkisinde de bağlı

Laf anlamaz elin oğlu

Allı da allı

Gelin anam imdad da senden

Ne istersen gel al da benden

Dünyalar başına da zindan

Evlerinin önü nane

Ben kül oldum yane de yane

Oğlan deli kız divane

Allı da allı

Gelin anam imdad da senden

Ne istersen gel al da benden

Sarhoş mu galdın dün akşamdan

Evleri var hane hane

Benleri var dane de dane

Ne deliyim ne divane

Allı da allı

Gelin anam imdad da senden

Ne istersen gel al da benden

Uykusuz mu kaldın da diin geceden (Beypazarı/Ankara/TRT THM

4195).

125. GÜLMEDİM DÜNYAYA GELDİM GELELİ

Rıfat BALABAN Nida TÜFEKÇİ

Gülmedim dünyaya geldim geleli

Benim ucu dönmez harmanım mı var

Neyleyim dünyanın dolusu malı

Sualin vermeye dermanım mı var

Eğer âşık isen feryadım yetir

Eğer âşık isen Ferhad'a yitir

Bana derler gam yükünü sen götür

Benim katar maya kervanım mı var (Ankara/TRT THM 879).

126. GÜVERCİN UÇUVERDİ (MİSKET)

Mehmet Hulusi KOÇER Muzaffer SARISÖZEN

Güvercin uçuverdi

Kanadın açıverdi *ben yandım aman*

El oğlu değil mi *aman aman*

Sevdi de kaçıverdi

A benim hacı yârim

Başımın tacı yârim (ben yandım aman)

Eller bana acımaz (aman aman)

Sen bari acı yârim

Güvercinim uyur mu

Çağırsam uyanır mı *ben yandım aman*

Sen orada ben burada *aman aman*

Buna can dayanır mı

Deniz susuz olur mu

Dibi kumsuz olur mu (ben yandım aman)

Ben müftüye danıştım (aman aman)

Yiğit yârsız olur mu (Ankara/TRT THM 395).

"Misket, ufacak bir elma türüdür. Huriye'de Ganizadeler'in ufacak, tepecik şipşirin kızlarının adı. Huriye kız, sık sık evlerinin önündeki elma ağacına tırmanıyor. Yolu gözlüyor. Sebep, Osman Efe. Ankara'nın sayılı efelerinden Osman, genç ve yakışıklı. Geniş omuz, burma bıyık. Bir de boylu poslu ki gören maşallah diyor. İşte, Huriye'nin gönlü bu Osman Efe, evin önünden geçiyor, Huriye atlıyor bahçeye, tırmanıyor misket ağacına. İkisinin de yüreğinden ılık bir şeyler akıyor. Derler ya kalp kalbe karşıdır, kalpten kalbe yol vardır. İkisinin yolu aynı. Günlerini bekliyorlar. Haa! Osman Efe Huriye'yi adıyla çağırıyor hiç; "Misket" diyor Huriye'ye. Misket aşağı, Misket yukarı.

Günlerden bir gün, Misket testiyle su almaya gidiyor çeşmeye. Bir yandan testisini dolduruyor, bir yandan da türkü söylüyor. Tam testisini doldurup omzuna alıyor ki, karşıdan bir atlı görünüyor. Yaklaşp su istiyor Misket'ten. Ama bakışları hiç de iyi değil. Yan yan bakıyor Misket'e.

"Güzel kız sen kimlerdensin?" diyor. Misket de ezile büzüle "Ganizadeler'in kızıyım" diye tanıtıyor. "Yaa! Baban arkadaşımıdır benim. Kır Ağa selam söyledi dersin. Ziyaretine geleceğim bir gün" deyip atını mahmuzluyor. Kır Ağa'nın adını duymuştur Misket. Namlı efedir Kır Ağa. Tuttuğunu koparır. Attığını vurur. Dediği dedik, çaldığı düdüktür Kır Ağa'nın.

Misket'i alır bir korku. Bu adam bana iyi bakmadı. Ya babama gelirse. Ya beni isterse. Ya şu... Ya bu..Düşüne düşün'e eve varır. Çok geçmeden Osman Efe'nin atı görünür uzaktan. Yaklaşır. Selamlaşırlar. Misket işaretle görüşmek istediğini anlatır Osman Efe'ye. Akşam karanlığını ipe çeker. İlk karanlıkta geçer bahçe duvarına. İçindeki kuşkuyu anlatır Osman Efe'ye. O da "Sen hiç telaşlanma. Kır Ağa yiğit efedir. Kötülük gelmez ondan." der. Misket'in içi rahatlar biraz kavilleşip ayrılırlar.

Aradan bir hafta geçmeden, bir haber gelir Kır Ağa'dan. Allah'ın emriyle kızımızı istemeye geleceğiz, ne dersiniz, diye. İlkın şaşırırlar. Anası karşı koyacak olur. "Daha yaşı ne ki kızın. Üstelik babası yaşında Kır Ağa. Bu iş olmaz" der.

Babası "Kır Ağa yiğit bir insandır. Malı mülkü de yerindedir. Kız dediğin tez elden evden çıkmalı. Kalınca kalır. Kısmeti tepmeyelim. Sayanı seveni çoktur Kır Ağa'nın" diye yumuşatır anasını. Anası Misket'in ağzını arar. Böyleyken böyle. Ünlü Kır Ağa seni istemeye gelecek. Ne dersin? Deyince Misket başlar ağlamaya. "Ben Kır Ağa'ya varmam. Ölsem de varmam. Baba mı diyeceğim ona. İstemem" diye diretir. Anası durumu babasına

iletir. "Uygun bir dille Kır Ağa'ya anlatıp zaman kazanalım. Belki de ilerde gönlü olur." derler.

Misket akşamı zor eder. Bahçeye çıkıp, Osman Efe'nin yolunu gözler. Uzaktan atını görünce de, tırmanıp çıkar elma ağacına. Durumu kısıdan bildirir Osman Efe'ye. Böyleyken böyle. Kır Ağa adam salmış. Beni isteyecek. Ne yapacaksan yap.

Osman Efe çılgına döner. Sürer atını kahveye. Bir tanıdık bulup anlatır durumu. "Varıp Kır Ağa'ya söyleyin. Kendini sever sayarım. Yiğit kişi bellerim. Yolumdan çekilsin. Sonu iyi olmaz." der. Haberi Osman Efe'den alıp, Kır Ağa'ya iletenler, bire bin katarak aktarırlar. "Osman diyor ki, Kır Ağa kim oluyor da benim yavuklumu alacak. Leşini sererim. Ona Kır Ağa derlerse, bana da Osman Efe derler."

Kır Ağa bir yaa çeker. "Demek dünkü çocuk, karşı koyuyor bize. Ona söyleyin ki, lafla peynir gemisi yürümez. Kendine güveniyorsa karşıma çıksın."

Aracılar bu kez Osman Efe'ye getirirler sözü: "Kır Ağa küplere bindi. Düne kadar çömezlik ederdi bize. Bugün göz koyduğumuz kıza talip mi çıkıyor? Erkekse karşıma çıksın." diyor. Sözü'n kisası laf gidiyor, geliyor. Geliyor, gidiyor. Osman Efe Kır Ağa'ya; Kır Ağa, Osman Efe'ye kinleniyor. Sonunda işi kendi aralarında çözmeye karar verirler. Kıran kırana kavga edecekler. Sağ kalan Misket'i alacak. Gününü, saatini kavilleyip buluşuyorlar. Bıçaklar çekiliyor. Kıyasıya giriyorlar birbirlerine. Çevredekiler de seyrediyor. Kır Ağa'nın kavgacılığını bilenler acıyorlar Osman Efe'ye. Pisi pisine gidecek çocuk diyorlar. Yazık olacak gençliğine. Kır Ağa'ya dayanamaz. Keşke bu işe girmeseydi.

Misket durumu merakla bekliyor. Çıkmış elma ağacının üstüne, yolları gözlüyor. Bir yandan da Osman Efe için dualar ediyor. Osman Efe efeler gibi döğüşüyor. Kır Ağa'nın saldırılarını bir güzel savıp, karşı saldırıya geçiyor. Zor duruma düşürüyor Kır Ağa'yı. Kır Ağa duruyor birden. Duruyor da bıçağını kadife ceketinin önüne daldırıyor. Bir bıçakta yırtıp atıyor ceketinin önünü.

"Evlerinin önü yazı

Yayılır turnası kazı

Yaşına yetmedik kuzu

Koç ile vuruşur oldu"

deyip atıyor bıçağını yere. Sonra da: "Benimle böylesine boy ölçüşen yiğide, ben kıyamam. Koç olacak kuzuya bıçak çekemem. Vur bıçağını bağrıma. Misket senin olsun."

diyor. Osman Efe şaşırıyor. Oda atıyor bıçağını yere. Koşup ellerine sarılıyor Kır Ağa'nın. Çevredekiler seviniyor. İki Efe'yi de kucaklayıp, kutluyorlar.

Kadın-kız da yollara dökülmüş uzaktan gelen kalabalığı bekliyor. Hepsi heyecanlı, hepsi meraklı ama Misket'in merakı başka. Çıktığı elma ağacında duramıyor. Daldan dala geçip, gelenleri seçmeye çalışıyor. Derken kalabalık yaklaşıyor. Önde Kır Ağa, arkasında kalabalık. Gözleri Osman Efe'yi arıyor, göremiyor. Birden başı dönüyor, gözleri kararıyor. Tepe üstü düşüyor ağaçtan. Düşüş o düşüş. Cansız yığılıyor.

Çok geçmeden kalabalık elma ağacına ulaşınca, bir feryattır kopuyor. Osman Efe sığmıyor oralara. Kadınlar kızlar perişan. Misket kızın öyküsü çok geçmeden halkın dilinde türkü olup, dilden dile telden tele dolaşp, Ankara'nın sınırlarını çoktan aşıyor (Tan-Turhan, 2000: 286-288).

H

127. HACI BEY

Satı SATILMIŞ

Mehmet TUĞRUL

Öküz aldım goşamadım

Yiğit oldum yaşamadım

Uyan Hacı Beyim uyan

Dalgın uykulardan uyan

Ayvalı'nın gara daşı

Yandı ciğerimin başı

Emin Hacı'nın gardaşı

Uyan Hacı Bey'im uyan

Dalgın uykulardan uyan

Ayvalı'dan çıktım yayan

Dayan dizlerim dayan

Başıma geldi büyük bela

Ayvalı'nın gara daşı

Yandı ciğerimin başı

Emin Hacı'nın gardaşı

Uyan Hacı Bey'im uyan

Dalgın uykulardan uyan

At aldım at içinde

Sakarı var gıcında
Eller silâsına gelmiş
Hacı Bey'im yok içinde

Evimizin önü gavak
Dalları var ufak ufak
Menteşe'den gelin geldim
Elim gına başım duvak

*Ayvalı'nın gara daşı
Yandı ciğerimin başı
Emin Hacı'nın gardaşı
Uyan Hacı Bey'im uyan
Dalgın uykulardan uyan*

Anası ağlar başım diyi
Gelin ağlar eşim diyi
Gücük bacım çok yas eder
Mencilis gardaşı diyi

*Ayvalı'nın gara daşı
Yandı ciğerimin başı
Emin Hacı'nın gardaşı
Uyan Hacı Bey'im uyan
Dalgın uykulardan uyan*

Acam şali bel istiyor
Elin gızı yâr istiyor
Uykudaysan uyan
Hacı Bey'im uyan
Acam şali lirası var
Ala gırşun yarası var

*Ayvalı'nın gara daşı
Yandı ciğerimin başı
Emin Hacı'nın gardaşı
Uyan Hacı Bey'im uyan
Dalgın uykulardan uyan*

Odasında yanar ışık

Sufrasında gümüş gaşık
Bebe ağlayoru beşik
Ayvalı'nın gara daşı
Yandı ciğerimin başı
Emin Hacı'nın gardaşı
Uyan Hacı Bey'im uyan
Dalgın uykulardan uyan

Ayvalı'nın yazıları
Ağnıyor tazıları

Ayvalı'nın gara daşı
Yandı ciğerimin başı
Emin Hacı'nın gardaşı
Uyan Hacı Bey'im uyan
Dalgın uykulardan uyan (Tuğrul, 1945: 61-62).

128. HAKKI

Yunus PEHLİVAN-M.DAZIR ***Mehmet TUĞRUL***

Ahur'dan çıktım seldir selamet
Gamışlı'ya vardım goptu gıyamet
Ahur da Yılband'a garşı
Şevket Ağa Hakkı'yı vurmuş dosta düşmana karşı
Ahurun ihtiyarı Cemalın Ahmet
Altı yavrum var Şıh Mehmed'e emanet
Vurma Şevket Ağa vurma ganım akmasın
Altı yavrum var yola bakmasın
Gonağımın etrafını da jandarmalar bürüdü
Beni gidiyor diyi gonşular da yürüdü
Şevketin oğlu Necip Efendi ağlar
Şaziye hanım der ki ağlama oğlum ağlama
Ağlayıp da babanı yoldan eğleme
Jandarma çavuşu da Şevketi bağlar
Necip Efendi de baban gidiyor ben küçüğüm diye ağlar
Şaziye Hanım der ki ağlama oğlum ağlama bulaşmaz olasıcalar bulaştı
Deden otomopilinen önüne dolaştı
Hakkı der ki otomopiller gelsin Akköprü'yü eğlensin

Beni vuran Şevket zincirlere bağlansın
Atıldı gurşun da geri çekilmez
Düşüldü de zorulunun yoluna geri dönülmez
Ahura geldi sal tahtam dayandı
Söylen arkadaşlar Asiye köyüne gitmesin
Çarpsın gapıyı dışarı çıkmasın
Mustafa gardaşım da mâkememi beklesin
Kılıçlar dağında da yıldız ışıldıyor
Anam yıldız değil ganım fişkırıyor
Evler yaptım işledemedim
Asiye'yi yanıma eş edemedim
Ne uzunumuş da Gamişlı'nın ekini
Top top olmuş da Tahir oğlanın hâkili
Hakkı da geldi pulluğun önüne yattı
Şevket Ağa da betini benzini attı (Tuğrul, s.62-63).

Hakkı Örencik köyündendir. Karısını dul olarak almıştır. Bu kadının bir tarlası varmış, eski kocası çok ucuz bir fiatla Şevket ismindeki zengin bir komşusuna satmış. Kadının ilk kocası ölüp de Hakkı'ya vardıktan sonra, köyün kabadayılarından olan Hakkı bu tarlayı geri almak istemiş. Bir müddet bunun münakaşası devam etmiş. Bir gün Hakkı evinden bir miktar yiyecek alarak komşu köylerden birine gidiyormuş. Yol, nizam olan tarlanın yakınından geçiyormuş. O gün Şevket ile hizmetkârı Tahir, o tarlayı sürmekle meşgul imişler. Hakkı bunları görünce yoldan sapıp yanlarına varmış. Şevket'in yanında av tüfeği varmış; fakat Hakkı'nın hiçbir silahı yokmuş. Hakkı Şevket'e, arada on metre mesafe kalıncaya kadar, sokulmuş. Tam bu sırada Şevket çiftesini doğrultup Hakkı'yı vurmuş ve öldürmüştü. Hakkı'nın karısı ile altı çocuğu dökülüp kalmış. Bu türküyü köyün iki çocuğu hadiseden bir müddet sonra Kamışlı denen mevkide öküz güderken yakmışlar. Hakkı'nın karısının da bir türkü yaktığı söyleniyor; lakin bu türküyü elde etmek mümkün olmamıştır (Tuğrul, 1945: 63).

129. HARMAN YERİ YAŞ YERİ

Mucip ARCIMAN Hamdi ÖZBAY

Harman yeri yaş yeri
Usul bas yavaş yürü
Şimdi buradan geçti

Her sabah her seher gelir geçersin

Kanımı kadehe koyar içersin

Ne beni alırsın ne de geçersin

Yetmez mi insafsız senden çektiğim

Yörü yavrum yörü

Yörüteyim seni

Saz çalayım birtanem

Uyutayım seni

Ben de bildim şimdi onmadığımı

Daha çilelerim dolmadığını

Ellerin beğenip almadığını

Getirdin başıma tac etdin felek

Yörü yavrum yörü

Yörüteyim seni

Saz çalayım birtanem

Uyutayım seni

Ben bu sazı çala çala yoruldum

Kıymetini bilmezlere kul oldum

Evvel altın idim şimdi pul oldum

Yetmez mi insafsız senden çektiğim

Yörü yavrum yörü

Yörüteyim seni

Saz çalayım birtanem

Uyutayım seni (Ankara/TRT THM 1099).

133. HÖYÜKLÜ'NÜN EDİRAFI KÖŞK OLSUN

Fehmi Efe YAĞCIOĞLU Rıfat BALABAN

Höyüklü'nün edirafı köşk olsun

Beni vurun efelere de (efem) aşk olsun (ey)

Aynalı martin mezerime daş olsun (aman)

Ben vuruldum (da) gidiyorum (efem de) ahrete ey

Selam söylen (de) yağcolunun (efem de) Ahmed'e ey

Varın bakın değirmanım döner mi (aman)

Değirmanı (da) binbaşım (efem) de iner mi

Binbaşım (da) kır atıma biner mi (aman)

Ben vuruldum (da) gidiyorum (efem de) ahrete ey

Selam söylen (de) yağcolumun (efem de) Ahmed'e ey

İbrahim Çavuş Höyükü'den iniyoz (aman)

Elma gözlü de (de) kır atına (da) biniyor (ey)

Öcüoğlu tütünleri bölüyor (aman)

Ben vuruldum (da) gidiyorum (efem de) ahrete ey

Selam söylen (de) yağcolumun (efem de) Ahmed'e ey

(Ankara/TRT THM 1160).

I

134. IRMAĞIN GEÇELERİ

Rıfat BALABAN Osman ÖZDENKÇİ

İrmağın geçeleri

Kız kaldır peçeleri

Sende bu güzellik varken

Öldürün niceleri

Hoyda yârim hoyda

İkimiz bir boyda

Oynamazsan nazlı yârim

Gençliğine doyma

Kahve dolu elinen

Eli dolu gülinen

Ellere meyil verdin

Eyle beni dilinen

Hoyda yârim hoyda

İkimiz bir boyda

Oynamazsan nazlı yârim

Gençliğine doyma (Ankara/Tan-Turhan AHM/152).

I

135. İÇTİM İÇTİM

Mustafa İNÖNÜ

Mehmet TUĞRUL

İçtim içtim gönül verdim ben sana

Serhoş oldum şu halime baksana

Ne olacak gel oturalım yan yana

Vazgeçemem yangınım ben vurgunum

Kollarında uyut beni yorgunum

Geceleri uyku gelmez gözüme

Gül yastığı tiken oldu yüzüme

Uyma dedim uydun düşman sözüne

Vazgeçemem yangınım ben vurgunum

Kollarında uyut beni yorgunum

Feraceyi geymiş ne güzel olmuş

Arkasından bakan yanmış kül olmuş

Bu oğlan da yeni dengini bulmuş

Vazgeçemem yangınım ben vurgunum

Kollarında uyut beni yorgunum

Sevdalıyım kıyma bana civanım

Yaşım on beş sevdalıktır zamanım

Senin ale gözlerine hayranım

Vazgeçemem yangınım ben vurgunum

Kollarında uyut beni yorgunum (Tuğrul, 1945: 43-44).

136. İKİ BÜLBÜL GELDİ KONDU ÇİMENE

Genç OSMAN Nida TÜFEKÇİ

İki bülbül geldi kondu çimene

Dayanamıyorum

Kendim içtim kendim (de) oldum divane

Ben ölürsem gurbet elde kime ne

Dayanamıyorum

Gidiyom ey nazlım da ağlattın beni

Arar isen yâr yanında bul beni

İki bülbül gül dalında ötüyor

Dayanamıyorum

Ötme bülbül derdim (de) bana yetiyor

Eylen güzel işte salım gidiyor

Dayanamıyorum

Gidiyom ey nazlım da ağlattın beni

Arar isen yâr yanında bul beni (Ankara/TRT THM 1437).

137. İNDİM KOÇBABAYI TAVAF EYLEDİM

Burhan GÖKALP Burhan GÖKALP

İndim koçbabayı tavaf eyledim

Bugün yaylımdadır geliyor goçlar

Mübarek cemalin seyran eyledim

Bugün yaylımdadır geliyor goçlar

Goçların alnında yazılı Kuran

Hiç mahrum mu kalır onları gören

Yarın mahşer günü şefaata uan

Bugün yaylımdadır geliyor goçlar

Yağmur yağar çiselenir izleri

Elham suresine benzer gözleri

Aynan gün gibi doğar yüzleri

Bugün yaylımdadır geliyor goçlar

Pir Sultanım biz çekelim yasları

Dört kitapta beyan oldu sözleri

Âşıklar da söyler bu nefesleri

Bugün yaylımdadır geliyor goçlar (Karaköy/Çubuk/Ankara/TRT

THM 1044)

138. İNEYDİM YAYLANIZIN ÖZÜNE

Ganime ATALAY

Mehmet TUĞRUL

İneydim yaylanızın özüne

Alaydım filintemi yüzüme

Yüzbir sene az geliyor gözüme

Yastık diken oldu battı yüzüme aman yüzüme

Ellerin kâsesi değdi yüzüme

İrakı içerler yeşil kayada

Benim yârim İzmir'in Konya'da

Bir murat almadım yalan dünyadan

Depe seni delik delik delerim

Kalbur olur toprağını elerim

Bir istida yazdım kabul olmazsa

Koyun olur arkan sıra melerim (Tuğrul, 1945: 55).

139. İREŞİT

İsmail YILDIZTEPE

Mehmet TUĞRUL

Karaser'den çıktım saat beş idi

Sungurlu'ya geldim şafak ışıdı

Bizi vuran beyler beş kardaşıdı

Uyan İreşid'im uyan uyanamadım

Gahirli sözlerine dayanamadım

Odada udum asılı galdı

Sandıkta elbiselerim basılı galdı

Benim Bahriye'mi kimler aldı

Uyan İreşid'im uyan uyanamadım

Gahirli sözlerine dayanamadım (Tuğrul, 1945: 63-64).

140. İSTANBUL YOLLARI

Zeliha ÇEVLİK

Mehmet TUĞRUL

İstanbul yolları demir değil mi

Demiri eriden kömür değil mi

Bizi böyle eden gavur değil mi

Keşke daş olaydı analarımız

Silâda boş kaldı hanelerimiz

Kışlaya vardım kışla kapalı

Binbaşı geliyor eli sopalı

Önüne de katmış körü topalı

İstanbul yolları demir değil mi

Demiri eriden kömür değil mi

Bizi böyle eden gavur değil mi

Keşke daş olaydı analarımız

Silâda boş kaldı hanelerimiz

Yüce dağ başında çeltik harmanı

Ceddimde giymedim allı fermanı

Yok mu Kemal Paşa asılanın dermanı

İstanbul yolları demir değil mi

Demiri eriden kömür değil mi

Bizi böyle eden gavur değil mi

Keşke daş olaydı analarımız

Silâda boş kaldı hanelerimiz

Yüksek minarede ezen sesi var

Ezen sesi değil asker yası var

Bakın çantasına daha nesi var (Tuğrul, 1945: 91-92).

141. İSKİLİB'İN YOLLARI

Yunus PEHLİVAN

Mehmet TUĞRUL

İskilib'in yolları dokuzdan dolayı

Aman Şakir Efendim asman beni

Gangın uykulardan galdırman beni
Ben de bir yiğidim öldürmen beni
Zabahtan kalktım harman basmaya
Darağacı kurulmuş adam asmaya
Zabahtan kalktım da diledim dilek
Altın bileziğe dar geldi bilek
Ayırdılar da ehbaplardan eşimden
İskilib'in üstünde de bir gara bulut
Anam asıyorlar sen beni unut
Mahirim pek küçüktü onu sen büyüt
İskilib'in üstünde de bir gara depe
Yârin ısmarladığı da bene elmas küpe
Ayırdılar da ehbaplardan anamdan
Gine başladılar da çukur eşmeye
Çek gamayı da vur sinemi deşmeye
İskilib'in gonakları da aynalı camlı
Seraşlı Halil Dayım da o da dört evli
Onarın ışkına goyverin beni
Aşağıdan yokarı da nasıl varmalı
Galmadı da gız dizlerimin dermanı
Dürzü baban da seni bana vermeli (Tuğrul, 1945: 64).

K

142. KAÇMA GÜZEL

Dudu KIZILAY ***Mehmet TUĞRUL***

Gaçma güzel gaçma ben adam yemem
Saklarım sıırını ellere demem
Ben elin yârine ben yârim demem
Üç güzel geliyor dağlardan ağırı
Daramış zilfini de vermiş tımarı
Gayet güzel olsa oğlanın yâri
O da bin bir iki nazınan gelir
Üç gözelin zevdası var serimde
Alıp oynatmalı çay kenerinde
Emme iş bilirsın emme ustayın

Bildim sen de bir yâr için hastasın

Saçın ibrişim tele hançere bağ örerler (Tuğrul, 1945: 111-112).

143. KADER

Fazlı ÖZDEMİR

Mehmet TUĞRUL

Gader seninle de mahkemeye duralım

Yaptıklarını gel meydana koyalım

Söyleyelim âlem irfan içinde

Bana yaptıkların galmadı gader

Eline almış ta topraktan desti

O nazlı da bizden selam kesti

Ellere giydirir gundura mesti

Bize sıımlı çarığı da çok gördün gader

Tiryakiler de oturmuş ediyor marak

Beri ver tabagayı cığara sarak

Evde çoluk çocuk sade dalyarak

Bize sıımlı çarığı da çok gördün gader

Bir sene herg ettim bir sene ekim

Sularken ekinin yarısın söktüm

Dermedim topladım harmana attım

Davul gadar bir tınaza gul ettin gader

Ağladım ağladım gözlerim yaşlı

Sanki bana çocuk vermiş hep açık başlı

Ellere giydirir uğru nakışlı

Bize çul abayı da çok gördün gader

Akşam oldu yatamadım tasamdan

Yeni ayrıldım da ela gözlü yosmamdan

Bir geçi aldım da ekiz Osman'dan

Onu da gurtlara yedirdin gader

Kurudu bahçemiz hemi bağımız

Ekmeğe çalacak yoktur yağımız

Borcunan aldım Mehmet Ağa'mız

Onu da köpeklere pay ettin gader

Var gel oğlan da var get mekânın ara

Nerde karnın doyarsa mekânın ora

Bu sene ekin ekdim o da avara
Onu da göğiken guruttun gader
Borcunan öküz aldım goşayım dedim
Ekeyim biçeyim taşayım dedim
Darlıktan kurtulup yaşamam dedim
Geniş dünyayı da başıma dar ettin gader (Tuğrul, 1945: 81-82).

144. KALEDEN ÇEKERLER BİR SİYAH PERDE

Ömer OĞUZALP *Ankara Devlet Konservatuvarı*

Kaleden çekerler bir siyah perde
Ah Canım gurban olsun merdoğlu merde
Gız Allah'ı seversen doğruyu söyle
Gıyma da Çerkez gıyma merdanesiyim
Anamın babamın bir tanesiyim
Getir anam kunduramı giyeyim
Ah Gara topraklara nasıl gireyim
Başım alıp diyar diyar gideyim
Gıyma da Çerkez gıyma merdanesiyim
Anamın babamın bir tanesiyim (Beypazarı/Ankara/TRT THM 2723).

145. KALENİN BAYIR DÜZÜ

Zehra BİLİR *İST. RAD. THM. ŞB*

Kalenin bayır düzü
Mevlam ayırdı bizi
Baba yınaklı olsa
Evlendirirdi bizi
Yamaçtan köşeden
Kapıdan bacadan düş de gel
Nişanlına küs de gel
Hopba şina şinanay şinanay nay
Keleşime şinanay şinanay nay
Giderim şöyle böyle
Gül dibini hergeyle
İki yar bir sevilmez
Birisini terkeyle
Yamaçtan köşeden

Kapıdan bacadan düş de gel
Nişanlına küs de gel
Hopba şina şinanay şinanay nay
Keleşime şinanay şinanay nay

Kereviz özüyünen

Kim görmüş gözüyünen

Adam yare küser mi

Ellerin sözüyünen

Yamaçtan köşeden

Kapıdan bacadan düş de gel

Nişanlına küs de gel

Hopba şina şinanay şinanay nay

Keleşime şinanay şinanay nay (Ankara/Tan-Turhan AHM/158).

146. KARA KAŞ ALTINA ÇEKMiŞ SÜRMELER (SÜRMELİ ÇEŞİTLEMESİ)

Hüseyin ANDIÇ Muzaffer SARISÖZEN

Hey Kara kaş altına çekmiş sürmeler

Ak göğsün üstünde gümüş düğmeler

Vay amman sürmelim gel

Hey İnadından dar geliyor düğmeler

Düğmelerin sedeftendir sevdiğim

Vay amman sürmelim gel

Hey Sürmelimin kaşlarına mailem

Ayda bir selamı gelse kailem

Vay amman sürmelim gel

Hey Ben senden ümidi keser değilem

Derdime derman olur musun acep

Vay amman sürmelim gel

Hey Bahçenize biber ekdim biterse

Garip bülbül gül dalında öterse

Vay amman sürmelim gel

Hey Benim vadem yârdan evvel öterse

Derdime derman olur musun acep

Vay amman sürmelim gel

(Şereflikoçhisar/Ankara/TRT THM 847).

147. KARA KAŞLAR KARA GÖZLER SENDE VAR

Rıfat ÖZSARAÇ Aziz KIZILGÜN

Kara kaşlar kara gözler sende var

Yorulmadık deli gönül bende var

Yedi yıldır derde derman aradım

Demedin ki derde derman bende var

Vermem seni yadellere eller

Sarı kızlar tek tek vurur zillere

Çorum ile Sungurlu'nun arası

Yaktı beni kaşlarının karası

Sende sevda bende gönül yarası

Vermem seni yadellere ellere

Vermem seni yadellere ellere

Sarı kızlar tek tek vurur zillere (Ankara/Tan-Turhan

AHM/161)

148. KARA KOYUN ETL'OLUR

Rıfat BALABAN Osman ÖZDENKÇİ

Kara koyun etl'olur

Kavurması tatlı'olur

Yâr üstüne yâr seven

Ölmez ama dertli'olur

Hayda yârim hayda

İkimiz bir boyda

Oynamazsan nazlı yârim

Gençliğine doyma

Irmağın geçeleri

Kız kardeş peçeleri

Sen de bu güzellik varken

Öldürün niceleri

Hayda yârim hayda

İkimiz bir boyda

Oynamazsan nazlı yârim

Gençliğine doyma

Kahve dolu elinen

Eli dolu gülünen

Ellere meyil verdin

Eyle beni dil ilen

Hayda yârim hayda

İkimiz bir boyda

Oynamazsan nazlı yârim

Gençliğine doyma (Ankara/TRT THM 2308).

149. KARA KUŞUN HAVADA OLUR OYUNU (ÇEŞİTLEME)

Nezir GÖRKEM **Ankara Devlet Konservatuvarı**

Ey gara guşun havada olur oyunu

Şahin güççük kimseye vermez avını

Amman Amman mor mor menevşe

Haydi gidiyorum ben bu işe

Gurban olam seni doğruran anaya

Süt vermişler senin gini sunaya

Amman Amman mor mor menevşe

Haydi gidiyorum ben bu işe

Bizim ele bahar ile yaz geldi

Sizin ele turna ile kaz geldi

Amman Amman mor mor menevşe

Haydi gidiyorum ben bu işe (Ankara/Tan-Turhan AHM/162).

150. KARAMAN

Gazi AYDOS

Mehmet TUĞRUL

Garaman'ın alt yanı dere

Ellemen bana her yanı bere

Yaktın yandırdın garamanın gızı

Sen allar gey ben gırmızı

Sürü de sürü sürmeli kızlar

Boğazı çapraz düğmeli kızlar

Garaman'a gider iken

Ayacuğma değdi bir gınalı diken

Yaktın yandırdın Garaman'ın gızı

Sen allar gey ben kırmızı

Sürü de sürü sürmeli kızlar

Boğazı çapraz düğmeli kızlar (Tuğrul, 1945: 104).

151. KARASER TOPRAKLARI

İsmail YILDIZTEPE

Mehmet TUĞRUL

Karaser toprakları gariş gariş yarılsın

Duvar olsun yarık yarık yarılsın

Karadur gaşların ale getirir

Bal mum olsam başucuna dökülsem

Saat beşte kapısına dikilsem

Acep bana sefa geldin der mola

Keklik olsam çalı dibi eşerim

Zengin olsam kız ardına düşerim

Karanlık yerlerdir bizim yurdumuz

Bu günlerde arttı gine derdimiz

Hep ellerin birer birer yâri var

Bir yavruyu bana çok mu gördünüz

Keklik olsam çalı dibi eşerim

Zengin olsam kız ardına düşerim (Ankara/Tan-Turhan

AHM/168).

154. KARŞIDA ÇAM KESİYOR

Ahmet KORKMAZ **Ankara Devlet Konservatuvarı**

Karşıda çam kesiyor *Allılar allılar allılar allılar*

Efil efil esiyor *Allılar allılar*

Selam söylen o yâre *Allılar allılar allılar allılar*

Niçin bana küsüyor *Allılar allılar*

Beş pınarın sucusu *Allılar allılar allılar allılar*

Yürekte yar acısı *Allılar allılar*

Gel gel gel barışalım *Allılar allılar allılar allılar*

Eski yârin bacısı *Allılar allılar*

Beş pınar dedikleri *Allılar allılar allılar allılar*

Kelemdir yedikleri *Allılar allılar*

Hiç aklımdan gitmiyor *Allılar allılar allılar allılar*

O yârin dedikleri *Allılar allılar*

(Ankara / Tan-Turhan AHM / 170)

155. KARŞIDAN GEL GÖREYİM (CİMDALLI)

Musiki Konservatuvar İcra Heyeti **Ankara Devlet Konservatuvarı**

Karşıdan gel göreyim *Ağam yar paşam yar cimdallı*

Deste güller vereyim *Hop cimdallı cimdallı*

El ardına gizlenme *Ağam yar paşam yar cimdallı*

Seni nasıl göreyim *Hop cimdallı cimdallı*

Kalenin arındayım *Ağam yar paşam yar cimdallı*

Saatin dördündeyim *Hop cimdallı cimdallı*
Eller uykusun almış *Ağam yar paşam yar cimdallı*
Ben yârin derdindeyim *Hop cimdallı cimdallı* (Ankara/Tan-Turhan AHM/171).

156. KARPUZ KESTİM YİYEN YOK I

Genç OSMAN Nida TÜFEKÇİ

Aman Karpuz kestim yiyecek yok
Haydi Halin nedir diyen yok *Yâr yâr aman ayrılamam*
Aman Yenile bir yâr sevdim
Haydi Gözün aydın diyen yok *Yâr yâr aman ben yandım aman*
Aman da o kız seni beni aldadır aman (*yâr yâr aman ayrılamam*)
Sevdağımın gözleri de yoldadır aman (*yâr yâr aman ben yandım aman*)
Aman Karpuz kestim kırmızı
Haydi Şu gelen kimin kızı *Yâr yâr aman ayrılamam*
Aman Gerdanında beni var
Haydi Sandım seher yıldızı *Yâr yâr yandım aman*
Aman da o kız seni beni aldadır aman (*yâr yâr aman ayrılamam*)
Sevdağımın gözleri de yoldadır aman (*yâr yâr aman ben yandım aman*)

(Ankara/TRT THM 2257).

157. KARPUZ KESTİM YİYEN YOK II

Remzi COŞKUN Muzaffer SARISÖZEN

Karpuz kestim yiyecek yok *Ağam yâr yâr, paşam yâr yâr*
Halin nedir diyen yok *Ninno ninno nino yâr*
Ayrılık gömleğini *Ağam yâr yâr, paşam yâr yâr*
Benden başka giyen yok *Ninno ninno nino yâr*
Karpuz kestim sulandı *Ağam yâr yâr, paşam yâr yâr*
Gine gönlüm bulandı *Ninno ninno nino yâr*
Ela gözlüm boynuna *Ağam yâr yâr, paşam yâr yâr*
Mavi dolak dolandı *Ninno ninno nino yâr* (Haymana/Ankara/TRT THM 1720)

158. KAYADAN BAKAN OĞLAN

(ŞEKER OĞLAN-ÇEŞİTLEME)

Fehmi Efe YAĞCIOĞLU Muzaffer SARISÖZEN

Kayada yatan oğlan

Gömleği keten oğlan
Gece gelme gündüz gel
Horozdan korkan oğlan

Amman şeker oğlan
Yandım bekâr oğlan
Anasına darılmış
Damda yatan oğlan

Kayaya koydum kutlu
Herkes yârine mutlu
Gelinler tatlı yesin
Kaynana semizotu

Amman şeker oğlan
Yandım bekâr oğlan
Anasına darılmış
Damda yatan oğlan (Ankara/Tan-Turhan AHM/173).

NOT: Aynı yörede icra edilen "Yandım Şeker" adlı türkünün çeşitlemesidir.(Tan-Turhan, 2000: 173).

159. KAYALARIN ARINI

Zekeriya BOZDAĞ* *Nida TÜFEKÇİ

Kayaların arını
Süpürseler karını
Şu benim dar günümde
Gönderseler yârimi

Seni gidi mavilim seni
Yaktın yandırdın beni
Üç beş gün arasında
Gül gibi soldurdun beni

Kayalar merdim merdim
Kimbilir kimin derdin
Ağaçlar kalem olsa
Yazılmaz benim derdim

Seni gidi mavilim seni
Yaktın yandırdın beni
Üç beş gün arasında
Gül gibi soldurdun beni

Kayalar kertişiyor
Keklikler ötüşüyor
Eller yâr yâr dedikçe
Yüreğim tutuşuyor

Seni gidi mavilim seni

Yaktın yandırdın beni

Üç beş gün arasında

Gül gibi soldurdun beni (Beypazarı/Ankara/TRT THM 2311).

160. KAYANIN BEDENLERİ (ÇAY KUŞU)

İhsan ÜNLÜSAN Ali CANLI

Kayanın bedenleri
Çevirin gidenleri
Ne hoş yazma bağlıyor
Beypazarı güzelleri

Amanın amanın da çay kuşum

Nerelerde kaldın ninnoşum

Çok içmişim serhoşum

Kayalar bitişiyor
Keklikler ötüşüyor
Eller yârim dedikçe
Ciğerim tutuşuyor

Amanın amanın da çay kuşum

Nerelerde kaldın ninnoşum

Çok içmişim serhoşum

Kayalar merdin merdin
Kim bilir kimin derdin
Ağaçlar kalem olsa
Yazılmaz benim derdim

Amanın amanın da çay kuşum

Nerelerde kaldın ninnoşum

Çok içmişim serhoşum (Beypazarı/Ankara/TRT THM 1306).

161. KAYNANA

Halise ÖZÇUBUK Mehmet TUĞRUL

Gayınnayı ne yapmalı

Merdimandan gakmalı
Tengül mengül enerken
Oğluyunan sarılıp yatmalı
Gayınnam gazan garası
Oğlu ciğer paresi
Gayınnamın canını Allah alası
Oğlu bana galası (Tuğrul, 1945: 78).

162. KEKLİK

Ali GÜLER Mehmet TUĞRUL

Keklik olsam şu dağlardan aşarım
Yangın olsam yâr peşine düşerim
Serin olur şu derenin deresi
İy'oldu mu gül memenin yaresi
Çerkez gızı gınalar yakmış eline
Nazar da değmesin bu incecik beline
Soğuk subaşıda biter naneler
İnce belli kız doğurmuş anneler (Tuğrul, 1945: 104).

163. KEKLİK GİBİ

Ali YENER Mehmet TUĞRUL

Keklik gibi kanadımı süzmedim
Murat alıp doya doya gezmedim
Bu kara yazıyı kendim yazmadım
Alnıma yazılmış bir kara yazı
Kader böyle imiş ağlarım bazı hey zebep hey
Geceleri uyku gelmez gözüme
Zalim yastık diken olmuş yüzüme
Uyma dedim uymuş düşman sözüne
Alnıma yazılmış bir kara yazı
Kader böyle imiş ağlarım bazı hey zebep hey
Konca güllerini ben deremedim
Çifte bülbülleri konduramadım
Kadir kıymetimi bildiremedim
Alnıma yazılmış bir kara yazı
Kader böyle imiş ağlarım bazı hey zebep hey

Merdivandan tıkır mıkır inişı

Parlıyor altınınan gümüşü

Önce söz verip sonra dönüşü

Alnıma yazılmış bir kara yazı

Kader böyle imiş ağlarım bazı hey zebep hey (Tuğrul, 1945: 44-45).

164. KETEN GÖYNEK GEYME DEDİM

Süleyman AKYÜREK Cemalettin GENÇTÜRK

Keten göynek geyme dedim de geymişsin

Yakasını oyma dedim de oymuşsun

El sözüne uyma dedim de uymuşsun

Ah bana sarma derler ay anam da

Can durmaz da can durmaz

Efelerin bellerinde de şal durmaz da

Kötülerin bellerinde kın durmaz da

Keten göynek geymiş ay anam da

Ten nazik de ten nazik

Kollarını sıkmış bilezik

Sarmaya doyamam ay anam da pek nazik pek nazik (Beypazarı/Ankara/TRT THM 4165).

165. KEZİBAN'IN ALT ODASI SEKİLİ

Rasim GÖZÜBÜYÜK Ali CANLI

Keziban'ın alt odası sekili

Sekisinde gül karanfil ekili

Kimler olsun Keziban'ın vekili

Biri lale biri sünbül Keziban

Keziban'ın gerdanlığı mercandan

Sen doldur da ben içeyim fındandan

Çek hançeri kurtulayım bu candan

Biri lale biri sünbül Keziban

Keziban'ın gerdanlığı sedekten

Sen doldur da ben içeyim kadehten

Vur hançeri kurtulayım bu dertten

Biri lale biri sünbül Keziban (Ankara/TRT THM 3153).

166. KINA KUTLAMASI

Zeliha YAMAN Ayşe ERSİN

Erken oluyorum erken
Ağlama anam giderken
Naşkin ağlamayım hay anam
Ata binip giderken

*Erken oldu erken oldu
Avlumuza doldular
Avlumuzun kapısını
Yoluk yoluk yoldular*

Dan sesine dan sesine
Uyandım çan sesine
Med döverler med döverler
Suyun da önünü gererler
Kaç da gel git hay gardaşım
Öldürmezler çok döverler vay vay

*Ayağının arasında hay anam
Öter bir keklik
Sana sılaysa hay keklik
Bana gurbetlik*

Deperim deperim hay anam
Depe delinmez
Çıkarım bakarım hay anam
Sılam görünmez (Kızılcahamam/Ankara, 5 Kasım 2009).

167. KINA TÜRKÜSÜ I

Hediye BAĞCI **Mehmet TUĞRUL**

Hatladım çıktım eşiği

Sufrada kaldı gaşığı

Yârenin kınan kutl'olsun

Bunda dirliğin datl'olsun

Elimi soktum astara

Elimi kesti destere

Yârenim kınan kutl'olsun

Bunda dirliğin datl'olsun

Mercimek ekdim bitti mi

Kız baban şehere gitti mi

Yârenim kınan kutl'olsun

Bunda dirliğin datl'olsun

Dağdan keserler ardıcı

Hanı bu gızın sağdıcı

Yârenim kınan kutl'olsun

Bunda dirliğin datl'olsun

Dağdan keserler cevizi

Hanı bu gızın çehizi

Yârenim kınan kutl'olsun

Bunda dirliğin datl'olsun (Tuğrul, 1945: 83).

168. KINA TÜRKÜSÜ II

Halise ÖZÇUBUK **Mehmet TUĞRUL**

Altın tas içinde gınam ezilir

Gümüş darağınan örgüm çekilir

Aş gel garip anam aş gel ben varamam

Eller ana dedikçe ben duramam

Bir orak verin tarla biçeyim

Biçeyim biçeyim de anama babama yollar açayım

Anandan babandan vazgeç deyorlar nasıl geçeyim

Aş gel garip anam aş gel ben varamam

Eller ana dedikçe ben duramam

Atlarım çekildi binit daşına

Elim erişmiyor eyer gaşına

Atladım çıktım eşiği

Sufrada galdı gümüş gaşığı

Bir orak verin tarla biçeyim

Biçeyim biçeyim de anama babama yollar açayım

Anandan babandan vazgeç deyorlar nasıl geçeyim

Aş gel garip anam aş gel ben varamam

Eller ana dedikçe ben duramam

Anamın bacası yüceden tüter

El gadar ekmeği bana yeter

Ellerin gapısı gahir kapısı

Anamın gapısı altın gapısı

Bir orak verin tarla biçeyim
Biçeyim biçeyim de anama babama yollar açayım
Anandan babandan vazgeç deyorlar nasıl geçeyim
Aş gel garip anam aş gel ben varamam
Eller ana dedikçe ben duramam

Kürtlerin devesi çölden geç gelir
Eller ana dedikçe bana güç gelir

Bir orak verin tarla biçeyim
Biçeyim biçeyim de anama babama yollar açayım
Anandan babandan vazgeç deyorlar nasıl geçeyim
Aş gel garip anam aş gel ben varamam
Eller ana dedikçe ben duramam

Gurbetlik gurbetlik zalım gurbetlik
Gayanın başında öter bir keklik
Sana yakın emme bana gurbetlik
Ötme horozum ötme sabah geç olur
Gurbete giden kızlar gurbetlik güç olur

Bir orak verin tarla biçeyim
Biçeyim biçeyim de anama babama yollar açayım
Anandan babandan vazgeç deyorlar nasıl geçeyim
Aş gel garip anam aş gel ben varamam
Eller ana dedikçe ben duramam

Deperim deperim depem delinmez
Çıkarın bakarın silâm görünmez
Eloğlu bulunur da gardaş bulunmaz

Bir orak verin tarla biçeyim
Biçeyim biçeyim de anama babama yollar açayım
Anandan babandan vazgeç deyorlar nasıl geçeyim
Aş gel garip anam aş gel ben varamam
Eller ana dedikçe ben duramam

Evlerinin önü de bir büyük gaya
Çıkarlar bakarlar göğdeki aya
Gendin gelmezsen babamı yolla

Bir orak verin tarla biçeyim

*Biçeyim biçeyim de anama babama yollar açayım
Anandan babandan vazgeç deyorlar nasıl geçeyim
Aş gel garip anam aş gel ben varamam
Eller ana dedikçe ben duramam*

Davılcılar çala çala geldiler

Böyük gapıyı içeriye girdiler

Ananın babanın sevgilisini aldılar

*Bir orak verin tarla biçeyim
Biçeyim biçeyim de anama babama yollar açayım
Anandan babandan vazgeç deyorlar nasıl geçeyim
Aş gel garip anam aş gel ben varamam
Eller ana dedikçe ben duramam*

Bineyim gideyim eğin atlara

Derdimi dökeyim yeşil otlara

*Bir orak verin tarla biçeyim
Biçeyim biçeyim de anama babama yollar açayım
Anandan babandan vazgeç deyorlar nasıl geçeyim
Aş gel garip anam aş gel ben varamam
Eller ana dedikçe ben duramam*

Gumsala dam yatırma dam batar gider

Gurbete gız verme gız yiter gider

Anayı babayı terk eder gider

*Bir orak verin tarla biçeyim
Biçeyim biçeyim de anama babama yollar açayım
Anandan babandan vazgeç deyorlar nasıl geçeyim
Aş gel garip anam aş gel ben varamam
Eller ana dedikçe ben duramam*

Bi dalın dibinde bin goyun eğlenir

El oğlu değil mi bi daha evlenir

*Bir orak verin tarla biçeyim
Biçeyim biçeyim de anama babama yollar açayım
Anandan babandan vazgeç deyorlar nasıl geçeyim
Aş gel garip anam aş gel ben varamam
Eller ana dedikçe ben duramam*

Göyneğin kirlendiyse yu da git ana

Çemberin kirlendiyse go da git ana

Bir orak verin tarla biçeyim

Biçeyim biçeyim de anama babama yollar açayım

Anandan babandan vazgeç deyorlar nasıl geçeyim

Aş gel garip anam aş gel ben varamam

Eller ana dedikçe ben duramam

Depeler depeler yüksek depeler

Gulakta ışıkar elmas küpeler

El oğlu değil mi adam iteler

Bir orak verin tarla biçeyim

Biçeyim biçeyim de anama babama yollar açayım

Anandan babandan vazgeç deyorlar nasıl geçeyim

Aş gel garip anam aş gel ben varamam

Eller ana dedikçe ben duramam (Tuğrul, 1945: 84-85).

169. KINA TÜRKÜSÜ III

Ganime ATALAY-E. YALÇINKAYA

MEHMET TUĞRUL

Bismillâ da kızlar garın kınayı

Çağırın da gelsin garip anayı

Atlarım çekildi binit daşına

Kollarım erişmiyor eyer gaşına

Deperim deperim depem delinmez

Çıkarın bakarın silâm görünmez

El oğlu görünür gardaş görünmez

Kayanın başında öter bir keklik

Size keklik emme hay anam bize gurbetlik

Gumsala dam yaptırma dam batır gider hay anam

Gurbete kız vermeyin kız yiter gider

Anayı babayı terk eder gider

Göyneğin kirlenmiş ko da git anam

El oğlu darılır de de git anam

Bir dalın dibinde bin goyun eğlenir

El oğlu değil mi bir daha evlenir

Bineyim gideyim yeğın atlara
Derdimi deşeyim yeşil otlara
Depeler depeler yüksek depeler
Kulakta ışıılar elmas küpeler
El oğlu değıl mi adam iteler (Tuğrul, 1945: 85-86).

Kına yakma merasimi hakkında izahlar: iki kız, gelinin kollarına girerler, ocak başına götürürler. Ocak başında bir yastık vardır. Gelin bu yastığa sağ ayağını üç defa basar, çeker. Sonra bu yastığın üzerine oturur. Gelinin üzerine pullu bir örtü örterler, yanına da anasını oturturlar. Gelinin koluna girmiş olan iki kızıdan birisi kınayı yakar; ötekisi kına türküsünü söyler; hazır bulunanlar hep ağlaşırlar. Kına yakma işi bittikten sonra gelin; önce anasının, sonra diğerkadınların ellerini öper. Bu sırada gene ağlaşırlar. Daha sonra gelini götürüp yatırırılar (Tuğrul, 1945: 86).

170. KIRAL KIZI

Mustafa İNÖNÜ *Mehmet TUĞRUL*

İstanbul'dan çıktım derya yüzüne
İras geldim de bir kiralın gızına
Serpivermiş mor çevreyi yüzüne
Yeme içme bak yavrımın gözüne
Dolaydan dolayı yolun olayım
Açılmış bahçanda gülün olayım
Gız sen gözelsin ben yârin olayım
Dönmez misin gavur kızı dinime
Dolaydan dolayı yol eğsik değıl
Açılmış bahçamda gül eğsik değıl
Ben güzelim bana yâr eğsik değıl
Var git oğlan var git dönmem dinine
Havada gezer hükumatın fermanı
Hiç kalmadı kollarımın dermanı
Gız sen olmasan da ben olayım ermanı
Dönmez misin gavur kızı dinime
Adana'nın sıra sıra söğüdü
Has bahçada kimler verdi öğüdü
Gırıldı mı ermanın yığidi
Var git oğlan var git dönmem dinine

Keşîş babam duyar seni öldürür
İner mahkemeye de bana bindirir
Sırma saplı kılıcını aldırır
Var git oğlan var git dönmem dinine
Keşîş baban duysun beni öldürsün
İnsin mahkemeye de bana bildirsin
Sırma saplı kılıcını aldırın
Dönmez misin gavur gızı dinime
Babamın altmış devesi var
Altmış da ağırınca lira götürür
Senin gibi oğlanlar odun götürür
Var git oğlan var git dönmem dinine
Babamın da gayet malı çoktur
Yıldıza sayı var goyuna yoktur
Benim de oğlanlar da hem sana çoktur
Dönmez misin gavur gızı dinime
Adımı sorarsan benli Emine
Ne deyelim gerçeklerin demine
Sen girmezsen ben girerim dinine
Sığa kollarımı dola boynuma (Tuğrul, 1945: 96-97).

Bir Türk askeri bir Ermeni kralının kızına yanmış. Sonra onu dinine döndürüp almış (Tuğrul, 1945: 97).

171. KIRDA ERİK AĞACI (DİLLALA)

Adnan ŞEKER Adnan ŞEKER

Kırda erik ağacı
Etrafında alıcı
Oğluna meyil verdim
Darılma hanım bacı
Dillala dillala
Paralar verdim dellala
Dellal gözün kör olsun
Beni verdin dillere (Ankara/Tan-Turhan AHM/179).

172. KIZILIRMAK I

Dudu KIZILAY Mehmet TUĞRUL

Gızılırmak da çağlayıp gider
Yüz bin gır atlı da oy ağlayıp gider
Nettin gızılırmakta allı gelini
Gelini gelini de Türkmen torunu
Gızılırmak da der ki benim suçum ne
Gır at türkü de düştü içine
Nettin gızılırmak allı gelini
Gelini gelini de Türkmen torunu

Yedi gardaş idik de bindirdik ata
Köprüyü dolandı oldu bir hata
Al duvakların başını bağladık
Döndük de senin gaderine ağladık
Gayın atası da der kin vakit gelmedi
Güyeği bey de der kin acap vermedi
Gayınnası da der kin vakit gelmedi
Güyeği bey der kin belki vermeli (Tuğrul, 1945: 65).

Türkmenlerden gelin götürüyorlarmış. Gelin köprüye varınca köprübaşındaki söğüt ağacının tepesinde bulunan bir kartal uçurmuş. Bundan at ürkmüş, gelini ırmağa atmış. Sonra dalgıçlar ölüsünü çıkarmışlar (Tuğrul, 1945: 65).

173. KIZILIRMAK II

Mustafa İNÖNÜ *Mehmet TUĞRUL*

Gızılırmak da ne enginden akarsın
Dalga vurmuş da edirafın yakarsın
Nörüm gücük de ciğerimi yakarsın
 Nörimi kenara çal Gızılırmak
 Ahrette sualin ver Gızılırmak
Gızılırmak da edirafın dağ mıdır
Dört bir yanında lale zümbül bağ mıdır
Sarı ela gözlü oğlum Nöri de sağ mıdır
 Nörimi kenara çal Gızılırmak
 Ahrette davacın var Gızılırmak
Sizin dağ da bizim dağa bakıyor
Arasından da Gızılırmak akıyor

Nörim gücük ciğerimi yakıyor

Nörimi kenara çal Gızılırmak

Ahrette davacın var Gızılırmak

Gızılırmak da edirafın dağ mıdır

Dört bir yanında lale zümbül bağ mıdır

Sarı ela gözlü oğlum Nöri de sağ mıdır

Nörimi kenara çal Gızılırmak

Ahrette davacın var Gızılırmak

Ne baygın öter de şu ırmağın guşları

Sızılar da yüreğimin başları

Nettin Gızılırmak adadaki leşleri

Nörimi kenara çal Gızılırmak

Ahrette davacın var Gızılırmak

Gızılırmak da edirafın dağ mıdır

Dört bir yanında lale zümbül bağ mıdır

Sarı ela gözlü oğlum Nöri de sağ mıdır

Nörimi kenara çal Gızılırmak

Ahrette davacın var Gızılırmak (Tuğrul, 1945: 65-66).

Bir adamın oğluyla yeğeni ırmağa yıkanmaya gitmişler. Yıkanırlarken çocukları su almış ve boğulmuşlar. Çocukların ölülerini adadan bulmuşlar ve bu türküyü yakmışlar (Tuğrul, 1945: 66).

174. KIZIM SANA FİSTAN ALDIM VARDI M'OLA

Yağcıoğlu Fehmi EFE

Rıfat BALABAN

Kızım sana fistan aldım vardı m'ola oy oy

Kim göndermiş onu

Ben gönderdim onu

Ben almadım onu

Beşikleri çamdan

Yuvarlandı damdan

Seni zalımın oğlu

Vazgeçmedin benden

Kızım sana terlik aldım vardı m'ola oy oy

Kim göndermiş onu

Ben gönderdim onu

*Ben almadım onu
Beşikleri çamdan
Yuvarlandı damdan
Seni zalımın oğlu
Vazgeçmedin benden*

Kızım sana rastık aldım vardı m'ola oy oy

*Kim göndermiş onu
Ben gönderdim onu
Ben almadım onu
Beşikleri çamdan
Yuvarlandı damdan
Seni zalımın oğlu
Vazgeçmedin benden (Ankara/TRT THM 880).*

175. KÖPRÜNÜN ALTI DİKEN

Abdullah EROL

Ahmet YAMACI

Köprünün altı diken	<i>Le le Türkmen</i>
Yaktın beni gül iken	<i>Emmoğlu</i>
Allah da seni yaksın	<i>Le le Türkmen</i>
Üç günlük gelin iken	<i>Emmoğlu</i>
Üşüdüm koltuğumdan	<i>Le le Türkmen</i>
Gömleksiz olduğumdan	<i>Emmoğlu</i>
Bana kız vermiyorlar	<i>Le le Türkmen</i>
Ben öksüz olduğumdan	<i>Emmoğlu</i>
Köprünün altı testi	<i>Le le Türkmen</i>
Kemer belimi kesti	<i>Emmoğlu</i>
Sıladaki sevdiğim	<i>Le le Türkmen</i>
Şimdi aklıma düştü	<i>Emmoğlu (Kalecik/Ankara/TRT THM 152).</i>

176. KUBATOĞLU TÜRKÜSÜ

Necip ATALAY

Mehmet TUĞRUL

Entarisi tireden
Su getirir dereden
Gel sarılalım yatalım
Malı verir yaradan
Entarisi aklı yâr

Muhabbeti datlı yâr
Ayda yılda bir selam
Selamın gıymatlı yâr
Ayşe gaştan hopladı
Fistanı Gümele'yi kapladı
Ayşe gızın adını
Eşkîyalar bokladı
Denizlerin gumuyum
Balıkların puluyum
Eğil bir yol öpeyim
Ben de Allah guluyum (Tuğrul, 1945: 45).

177. KURBAN OLURUM MEZERİYİN TAŞINA (Bozlak Ağıt)

Elif EKİCİ Sedat Veyis ÖRNEK

Kurban olurum da kuzum mezeriyin taşına
Ulu kuşlar da yuva yaptı başına
Merhamet etmedin de kuzum gözlerimin yaşına
Gülüm goncayken soldurdu felek

Merhamet etmedin de guzum gözlerimin yaşına

Güllerin toprakta soldu neyleyim

Kadir Mevlam da gel insaf eyle
Kuzumu gördün mü hey dağlar söyle
Her ana yandı mı acep böyle
Kaderimde bir okunmaz yazı var

Merhamet etmedin de kuzum gözlerimin yaşına

Güllerin toprakta soldu neyleyim (Ankara/Tan-Turhan AHM/285).

L

178. LEYLA

Hasan HARMAN Mehmet TUĞRUL

Kalk gidelim de Leyla'm yolumuz uzak
Dersimin yolunu biz kimden sorak
Hacılar köyüne ne zaman varak

Demedim mi Leyla'm sonu ayrılık

İnce çorap çekmiş lapçının içine
Lafantalar mı döktün siyah saçına

Yolumuz uğradı Dersim için

Demedim mi Leyla'm sonu pişmannık

Dağlar içinde de Çiçekdağı ulusu

Oraya yağmuru da Leyla'm buraya toluşu

Benim cezamı da affetsin Çorum valisi

Gözüm yumuk da hevesim var dünyada

Deliceye de vardım o da ııdı

Ahmet oğlan bana arkadaşdı

Esme deli poyraz esme Leyla'm üşüdü

Demedim mi Leylam sonu ayrılık

Deniz kenerinde yayılır kazlar

Uzadır ümüğünü silâyı gözler

Seyire çıkmış da gelinler kızlar

Demedim mi Leyla'm sonu pişmanlık

Delice'ye vardım Delice derin

Bir hambar yaptırdım kölgesi serin

Leyla'nın sebebi de Emine gelin

Gözüm yumuk da havasım var dünyada

Caminin önüne de geldim misafir oldum

Bağlar arasında ben de vuruldum

Vurulmazdım emme ben gafil durdum

Demedim mi Leyla'm sonu ayrılık (Tuğrul, 1945: 66-67).

Leyla isimli bir delikanlı Delice köyünün odasına misafir olmuş. Odada delikanlılar çalıp oynuyorlarmış. Leyla'ya da kalk oyna demişler. Leyla "ben köçek değilim oynayacak" demiş. Öteki delikanlılar buna içerlemişler ve bağlar arasında Leyla'nın önünü keserek öldürmüşler (Tuğrul, 1945: 67).

M

179. MADEM DİLBER MEYLİN YOĞİDİ BENDE

Mucip ARCIMAN–Zekeriya BOZDAĞ Muzaffer SARISÖZEN

Madem dilber meylin yoğidi bende

Ezelinden ikrar vermeyeydin

Muhabbettir güzelliğın nişanı

Uğrun uğrun bakıp gülmeyeydin

Siyah saçlarını eylersin perde

*Beni sen uğrattın bu zalım derde
Ben kendi halımda gezdiğim yerde
Çağırıp yadigâr vermeyeyidin*

Karacaoğlan der ki ey mahı mestim
Kaşla göz eğersin bana mı kastın
Severler güzeli darılma dostum
Darıldınsa güzel olmayaydın

*Siyah saçlarını eylersin perde
Beni sen uğrattın bu zalım derde
Ben kendi halımda gezdiğim yerde
Çağırıp yadigâr vermeyeyidin (Ankara/TRT THM 1183).*

180. MEHMET ÇAVUŞ

Memduh ATALAY Mehmet TUĞRUL

Mehmet Çavuş der ki yüreğim çatal
Belimde fişeklik tam on bin gatar
Uçan guş olsan gır atım dutar
Gıyarım canına der Mehmet Çavuş
Kürt oğlu der ki yiğitlik gadim
Dersim dağlarında söylenir adım
Senin gibi çavuşun çoğunu yedim
Pekiştir etini al Mehmet Çavuş
Ben gurbete çıkalı yedi yıl oldu
Ufacık yavrularım döküldü galdı
On dört bayramım gurbette oldu
Göçtüm dünyamdan gidiyom gayli
Çekin ağalar çekin gır atı çekin
Üzengiyi gapan gemini dahın
Bir günlük misafirim hanemi yahın
Göçtüm dünyamdan gidiyom gayli (Tuğrul, 1945: 67-68).

181. MERDİVENDEN İNDİRDİLER

Musa GENÇAVCI Ankara Devlet Konservatuvarı

Merdivenden indirdiler
Saltanata bindirdiler
Kahrevine gönderdiler

Akşam durulur durulur aman

Merdivenin altı guyu
Gulaçladım aldım suyu
Gaynanamın eski huyu

Akşam durulur durulur aman (Ayaş/Güdül/Ankara/TRT THM 1183).

182. MEŞELER GÖĞERİYOR I

Ahmet ERASLAN

Mehmet TUĞRUL

Meşeler göğeriıyor varsın göğersin
Söylen hayırsıza durmasın gelsin anam vay gelsin
Varmasın kötüye asılsın ölsün
Köt'adamın var ömrünü yoğeder
Çalı gazel açmış durmâyor dalde
Yadigar saklarım cebimde belde anam vay belde
Arzımanım galdı bir gonca gülde anam vay gülde (Tuğrul, 1945: 45).

183. MEŞELER GÖĞERİYOR II

Abdurrahman YENER

Mehmet TUĞRUL

Meşeler göğeriıyor varsın göğersin
Söyleyin hayırsıza durmasın gelsin *Gelin durmasın gelsin*
Kötüye varmasın asılsın ölsün
Köt'adamın var ömrünü yoğ eder *Gelin yoğeder*
Ben de bilirim yaylanızın yolunu
Saçı uzun bağlasınlar golumu *Gelin golumu*
Eğer seni anan bana vermezse
Yeminim var çalacağım gelin *Donunu gelin donunu*
Kapıya bağladım kınalı goçu
Harmanı gözü kaldırdım kız senin için *Gelin kız senin için*
On beş sene hüküm verseler bana
Girer çıkarım kız senin için *Gelin kız senin için* (Tuğrul, 1945: 46).

184. MEŞELER GÖĞERİYOR III

Ganime ATALAY

Mehmet TUĞRUL

Yaylanın meşeleri göğeriıyor varsın göğersin
Söyle hayırsıza durmasın gelsin
Kötüye varmasın asılsın ölsün
Köt'adamın var ömrünü yoğeder

Geçili'nin söğütleri bir sıra

Asker oldum gidiyorum bu sıra

Hakkın helal eyle gelin galma kusura (Tuğrul, 1945: 46).

185. MEŞELER GÜVERMİŞ VARSIN GÜVERSİN

Emine ÜNLER- Cemil ORHUN Muzaffer SARISÖZEN

Meşeler güvermiş varsın güversin

Söyleyin huysuza durmasın gelsin *Aman vay vay*

Varmasın kötüye asılsın ölsün

Ah köt'adamin var ömrünü yok eder *Aman yok eder*

Ben bilemedim yaylanızın yolunu

Saçım uzun bağlasınlar kolumu *Aman kolumu*

Eğer annem seni bana vermezse

Ah yemin ettim keseceğim yolunu *Aman yolunu*

Karaser Deresi bükülüp gider

Zilifler gerdana dökülüp gider *Aman vay gider*

Bir yiğit de sevdiğini almazsa

Ah o yiğidin ömrü sökülüp gider *Sökülüp gider* (Kızılcahamam/Ankara/
TRT THM 1114).

186. MEŞELİ DAĞLAR MEŞELİ

Hüseyin GÜNGÖR- Ayşe TOKYAY Muzaffer SARISÖZEN

Meşeli dağlar meşeli *Aman aman*

Dibinde halı döşeli *Aman aman*

Kül oldum aşka da düşeli *Aman aman*

Olmalı yâr güzel olmalı (aman aman)

Bir güzel dengini bulmalı

Sana sana allar da bana bana morlar da

Kınalı da keklik de

Eğlencem gel gel aman aman

Bir tanem sen gel

Pınarın ayağını eşmeli *Aman aman*

Eşip de suyunu da içmeli *Aman aman*

O yârdan nasıl da geçmeli *Aman aman*

Olmalı yâr güzel olmalı (aman aman)

Bir güzel dengini bulmalı

Sana sana allar da bana bana morlar da

Kınalı da keklik de

Eğlencem gel gel aman aman

Bir tanem sen gel (Beypazarı/Ankara/TRT THM 770).

187. MEZAR ARASINDA HARMAN OLUR MU (KAZIM'IN AĞIDI)

ÇEKİÇ ALİ Muzaffer SARISÖZEN

Mezar arasında harman olur mu

Kama yarasına aman derman olur mu

Kamayı vuran da iman olur mu

Aslanım Kâzım'ım (aman) yerde yatıyor

Kaytan bıyıkları (aman) kana batıyor

Mezar arasından atlayamadım

Cephanem döküldü (aman) toplayamadım

Bir tek düşmanımı haklayamadım

Aslanım Kâzım'ım (aman) yerde yatıyor

Kaytan bıyıkları (aman) kana batıyor (Ankara/Tan-Turhan

AHM/189)

Kasap Kazım genç bir Kayseri'li, uzun boylu, gür kaytan bıyıklı, esmer tuncu andırır yüzlü bir delikanlı. Oturduğu mahalleden bir tüccarın kızı ona âşık olmuştu. Kız ikide bir Kasap Kazım'a haber gönderir. Ya beni babamdan istersin yahut kaçırsın diye... Kasap Kazım ağır başlı bir delikanlı olduğu için aldırış ettiği yok.

Bir gün düğürcü gönderdi, kızı babasından istedi. Razı oldular ve nişan yapıldı. Aradan birkaç gün geçmişti. Kazım'ın arkadaşlarından, Hoyrat Ahmet onun nişanlandığını duyunca müthiş surette kızdı, içerledi. Hoyrat Ahmet daha evvel, Kazım'ın nişanlısını istemiş vermemişlerdi. Hoyrat Ahmet hırsını yenemedi. Bir sabah Kasap Kazım'ın yolu üzerinde bir pusu kurdu, beklemeye başladı. Yolun bir kenarı mezarlık, öteki tarafı ağaçlık, Kazım dükkânına gidiyordu. Sabah güneşi yüzünde sert gölgeler bırakmıştı, ceketinin yeni rüzgârda uçmakta.

Birdenbire mezarlığın kenarında eli kamalı bir adamın üzerine doğru koştuğunu gördü. Gözleri bulut bulut... Kaçmadı. Hoyrat Ahmet'in gelince vurduğu hançer darbesiyle yere yıkıldı.

Dağ gibi delikanlı yere uzanmış yatıyor... Göğsünden, ağzından boşanıyor kanlar. Kırmızı renkli gölcükler peyda olmuştu. Kaytan gibi bıyıkları kızıl kanlar içinde. Yüzünün tunç rengi, ölü toprak rengini andırıyordu. Genç yaşta bir alçağın darbesiyle can vermek ne

fena şey.

Kazım henüz ölmemişti, ya kaybettiğ kan? Akrabaları onu doktora götürdüler. Doktor: Böyle derin hançer yarasına derman olur mu? diye düşünüyordu. Birkaç dakika sonra Kazım, bir yiğit delikanlı, ruhunu Allah’a teslim etmişti. Arkasından ağlayanlar çoktu. Ama en çok ağlayan nişanlısı...

Genç kız acıları dile getirmiş nişanlısının ağzından bir ağıt söylemişti.(Tan-Turhan, 2000: 289-290).

188. MİSKET TÜRKÜSÜ

Abdullah DEMİRHİSAR

Mehmet TUĞRUL

Caminin mâzini yok

İçinin düzeni yok

Çok meyhaneler gezdim

Misketten güzeli yok

Yâr yandım aman aman

Cevizin içi oyuk

Ağlarım goyuk goyuk

Yıkılası köyler

Sığmadım başım büyük

Yâr yandım aman aman

Yılan aktı gamışa

Su ne desin yanmışa

Mevlâ'm ecirler versin

Yârinden ayrılmışa

Yâr yandım aman aman

Caminin ezen vakti

İçinin düzen vakti

Ben Misket'i kaybettim

İlkbahar gazel vakti

Yâr yandım aman aman

Daracık daracık sokaklar

Misket şeker ufaklar

Erisin de çürüsün

Seni seven dudaklar

Yâr yandım aman aman

Misket bağçaya girdi

Araya sızı girdi

Anasını ararken

Gızı goynuma girdi

Yâr yandım aman aman (Tuğrul, 1945: 46-47).

189. MOR KOYUN MELER GELİR

Ahmet YAMACI Ahmet YAMACI

Aman Mor koyun meler gelir

Yavrum Dağları deler gelir

Aman Hakikatli yâr olsa

Yavrum Uykuyu böler gelir

Nesine de yavrum nesine

Sigara da koymuş fesine

Yavrum ben yandım birisine

Aman Mor koyun kuzusuna

Yavrum Can kaynar birisine

Aman Nedeyim de ağlayım

Yavrum Alnımın yazısına

Nesine de yavrum nesine

Sigara da koymuş fesine

Yavrum ben yandım birisine

Aman Mor koyun meşelerde

Yavrum Gül suyu şişelerde

Aman Eller almış yârini

Yavrum Ben kaldım köşelerde

Nesine de yavrum nesine

Sigara da koymuş fesine

Yavrum ben yandım birisine (Ankara/TRT THM 1782).

N

190. NE GEZEN BACALARDA

Musa GENÇAVCI Ankara Devlet Konservatuvarı

Ne gezen bacalarda

Karanlık gecelerde

Nerde güzel gördüysem

Hep çirkin kocalarda

Oyna da boy boy güzelim

Boynuna altın dizelim

Bu yıl da amelle geç

Evleri kademeli

Varıp da ne demeli

Kızlar üç yüze çıkmış

Alıp da neylemeli

Oyna da boy boy güzelim

Boynuna altın dizelim

Bu yıl da amelle geç

Altına bak altına

Takmış gerdan altına

Söylediğim sözleri

Atmış kulak ardına

Oyna da boy boy güzelim

Boynuna altın dizelim

Bu yıl da amelle geç (Güdül/Ankara/TRT THM 2727).

191. NİNNİ İ

Halise ÖZÇUBUK

Mehmet TUĞRUL

Asmaya gurdum salıncak

Eline verdim oyuncak

Gine o yaz gelincek

Nenni yavrum nenni

Aşağı bağın omcası

Yokarı bağın yoncası

Yalan dünyanın eğlencesi

Nenni yavrum nenni

Nenni deye beledim

Al bağırdak doladım

Seni de Hak'tan doladım

Nenni yavrum nenni

Nenni dedim nennin gelsin

Gözlerine uykun gelsin
Uzaklardan baban gelsin
Nenni yavrum nenni
Nenni dedim golum şişti
Golumdan gol bağım düştü
Ağa dayın bizden geçti
Nenni yavrum nenni
Tarlalarda biter ahlat
Analar geçer zahmet
Gayseri'de Sultan Ahmet
Nenni yavrum nenni
İleğende bal özedim
Alnına altın dizedim
Altı ay yolunu gözledim
Nenni yavrum nenni
Horoz öter iki iki
Ne gelmez gözlerine uyku
Senin baban nerdeyiki
Nenni yavrum nenni (Tuğrul, 1945: 72-73).

192. NİNNİ II

Esmâ YURTSEVEN

Mehmet TUĞRUL

Nenni dedim dilim şişti
Irgaladım golum düştü
Şimdi baban benden geçti
Nenni Hasanım nenni
Nenni dedim dağlar daşlar
Dal dibine iner guşlar
Senin dayın nerde guşlar
Nenni Hasanım nenni
Nenni diye belediğim
Seni haktan dilediğim
Al bağırdak doladığım
Nenni Üseynim nenni
Tarlalarda biter ahlat

Analar çekiyor zahmet
Adını koyayım Bal Ahmet
Nenni yavrum nenni nenni
Şu derede duman tüter
Çıngırdaklı doğan öter
Benim derdim bana yeter
Nenni yavrum nenni nenni
Daş bebe beşikten bakar
Südüm tiğdir tiğdir akar
Zabah baban üstümüze odlar yakar
Nenni yavrum nenni nenni
Bahçelerde biter nane
Boyun benzer zelvi dali
Senin baban elden ala
Nenni yavrum nenni nenni
Eski mahramanın saçağı
Yeni mahramanın çiçeği
Senin baban eskerlerin goçağı
Nenni yavrum nenni nenni
Deveyi deveye çattım
Yularını üstüne attım
Kaynatamdan hicap ettim
Nenni yavrum nenni nenni
Yol üstünde biter ahlat
Ne uyuman hay muhanet
Adını goyalım Ahmet
Nenni yavrum nenni nenni (Tuğrul, 1945: 73-74).

Q

193. ODAYA SERDİM HALI

Osman TAŞÇI Ahmet YAMACI

Odaya serdim halı *Haydi gülümüz haydi haydi*
Boyu ireyhanlı

Tek tek basaraktan
Gel amman da gel gel

Maşallah den ahbaplar
Böyle kimin var yâri

*Bade süzerekten
Gel gülüm de gel gel
İnci dizerekten
Gel amman da gel gel
Haydi gülümüz haydi haydi*

Bahçalarda vişneyim
Ben güzele aşnayım

*Tek tek basaraktan
Gel amman da gel gel
Bade süzerekten
Gel gülüm de gel gel
İnci dizerekten
Gel amman da gel gel
Haydi gülümüz haydi haydi*

Güzel gönlün yoğise
Hiç arkana düşmeyim

*Tek tek basaraktan
Gel amman da gel gel
Bade süzerekten
Gel gülüm de gel gel
İnci dizerekten
Gel amman da gel gel
Haydi gülümüz haydi haydi*

*Tek tek basaraktan
Gel amman da gel gel
Bade süzerekten
Gel gülüm de gel gel
İnci dizerekten
Gel amman da gel gel (Ankara/Tan-Turhan
AHM/194).*

194. OĞLAN DA KOLUNU SALLAMA

Necmettin PALACI Nida TÜFEKÇİ

Oğlan da kolun sallama
Gafile boş yere yalvarma
Beybabam beni sana vormeyor
Nafile benim için ağlama

İlimonum kalburda
Bu gece de kalburda
Bana dünür yollama
Benim göynüm nalburda (Ankara/TRT THM 3211).

195. OYALI DA YAZMA BAŞINDA

Bayram ARACI **Muzaffer SARISÖZEN**

Oyalı da yazma başında
Oyaları kaşında
Yeter beklettikleri
Çeşmelerin başında

Eğmeli yavrum eğmeli
Fistan yere değmeli
Bir yiğidin sevdiği
Dünyalara değmeli

Ben armudu dişledim
Sapını gümüşledim
Sevdiğimin ismini
Mendilime işledim

Eğmeli yavrum eğmeli
Fistan yere değmeli
Bir yiğidin sevdiği
Dünyalara değmeli

Sürahimi doldurdum
Baş masaya kondurdum
Uyuyan gözlerini
Sevdim de uyandırdım

Eğmeli yavrum eğmeli
Fistan yere değmeli
Bir yiğidin sevdiği
Dünyalara değmeli (Elmadağ/Ankara/TRT THM 1184).

196. OYUN HAVASI I

Dudu KIZILAY **Mehmet TUĞRUL**

Bulguru kaynadırlar
Yüğsekte yayladırlar

Bizim köyün âdeti
Gözeli oynadırlar
Dama çıkma gaşa çık
Arpalar gara kılçık
Cümbüş canın çekerse
Gey potini yola çık
Ay ışıktır araman
Dile destan olaman
Ay buluda girince
Bağlasalar duramam
Ay bulutta bulutta
Mendilim galdı dutta
Hele dürzünün oğlu
Beni godun umutta
Astarlarda örümcek
Ölürün görmeyincek
Bir daha yâr sevmeyem
Dengimi bulmayıncak (Tuğrul, 1945: 112).

197. OYUN HAVASI II

Satı SATILMIŞ ***Mehmet TUĞRUL***

Eşekte giden oğlan
Beli fişekli oğlan
İşaretten ağnamaz
Eşek kafalı oğlan

Gel gel aman

Emine'm ayrılammam

Ayva gömdüm samana
Dumana bak dumana
Babam beni verecek
Çakır ale gözlü oğlana

Gel gel aman

Emine'm ayrılammam

Şu karşıda dursana
Telefanı gursana

Telefanın gelmezse

Mektubunu versana

Gel gel aman

Emine'm ayrılamam

Elinde de sığara

Sıçıradı duvara

Oğlan kızıdan avara

Gel gel aman

Emine'm ayrılamam (Tuğrul, 1945: 112-113).

198. OYUN HAVASI III

Halise ÖZÇUBUK

Mehmet TUĞRUL

Gız saçların saçların

Oynar omuz başların

Gız ben seni alıgiderin

Öldürür gardaşlarım (Tuğrul, 1945: 105).

P

199. PENCERENİN PERDESİ

Mustafa COŞAR

Ankara Devlet Kons.

Pencerenin perdesi

Geri uyudu dermesi

İsmail'i vurmuşlar

Kimler alsın Firdevs'i

Halıma bak halıma

Salın da gel yanıma

Yanıma da gelmezsen

Günahların boynuna

Gamyonlar da yürüdü

Üstünü toz bürüdü

Yürü dilberim yürü

Nazik beden çürüdü

Halıma bak halıma

Salın da gel yanıma

Yanıma da gelmezsen

Günahların boynuna (Bala/Ankara/TRT THM 2730).

200. POTİNİMİN BAĞINA

Rıfat BALABAN Rıfat BALABAN

Hey hey Potinimin bağına

Düştüm gönül ağına

Yenile bir yâr sevdim

O da gelmiş çağına

Dalları bastı kiraz

Gel bize biraz biraz

Ben senin aşışın oldum

Kalbime gel gir biraz

Hey hey Yanarım ben halime

Senedim yok yârine

Ne dedim de aldandım

Senin gibi zalime

Dalları bastı kiraz

Gel bize biraz biraz

Ben senin aşışın oldum

Kalbime gel gir biraz

Hey hey Giderim ben de ben de

Bir arzum kaldı sende

Dilerim ben Allah'tan

Benim olası sen de

Dalları bastı kiraz

Gel bize biraz biraz

Ben senin aşışın oldum

Kalbime gel gir biraz (Ankara/TRT THM 3970).

201. PUNAR I

Ganime ATALAY Mehmet TUĞRUL

Punar senden akan şeker bal gibi

Giydim kareleri soyunmam gayli

Yandım ateşine sönmem gayli

Ayağına giymiş üç güllü çorap

Giydim kareleri soyunmam gayli

Yandım ateşine söyünmem gayli (Tuğrul, 1945: 47-48).

202. PUNAR II

İsmail YILDIZTEPE

Mehmet TUĞRUL

Punar senin ne balalı başın var

Yârenin var yoldaşın var eşin var

A gız senin bir gecelik işin var

Punar senin sağ böğründe sazlar var

Arasında ufak ufak gızlar var

Bunar senin sağ böğründe uyudum

Ela gözlü bir dilbere vuruldum

Doldur gelin bir su doldur punardan çeşmeden gerdandan

A gız senin bir gecelik işin var

Üçüncüsü kervan geçer yol olur (Tuğrul, 1945: 48).

203. PUNARLAR İÇİNDE

Sıddıka YASİN

Mehmet TUĞRUL

Punarlarda içinde altın tas mısın

Güzeller içinde gayet hoş musun

Çehren eğri nazlı yârim kûs müsün

Efendim efendim güzel efendim

Efeler içinde seni beğendim

Dünyada yoktur senin menendin

Yüce dağ başında bir yeşil soğan

Giyinmiş kuşanmış olmuşun doğan

Soyunup da koynuma girdiğin zaman

Yüce dağ menekşesi top biter

Arasında yüz bin türlü ot biter

Selamın gelmezse mektubun yeter

Aşağıdan da civir civir kuş gelir

Gülsem oynasam da gönül hoş değil

Nazlı yârdan ayrılması da biraz güç gelir

Yüce dağ başının meşesi yerde

O siyah zülfün de yüzüne perde

Elime geçersen de bir تنها yerde

Yüce dağ başında da kar mezer mezer

Fistanı geyinmiş de yâr salinip gezer

Senin bu gezişin de ölümünden beter (Tuğrul, 1945: 48-49).

NOT: Bu türküyü veren kadın şehirde oturmuştur ve türkü, vasıta ile derlenmiştir (Tuğrul, 1945: 48).

204. SABAH OLDU GÜNEŞ DOĞDU BACADAN

Mustafa EREN-Ömer YALÇIN *Ankara Devlet Kons.*

Sabah oldu güneş doğdu bacadan

Öğlen oldu çocuk gelir hocadan

Anne benim gaderim yok gocadan

Anne niçin verdin beni çocuğa

Bir dermükte yuvarlandı bucağa

Ben giderken ekinlerin göğüdü

Açıldı mı yaylaların söğüdü

Tükendi mi köyümüzün yiğidi

İlahi çocuk Allah'ından bulaydın

Bulaydın da ben dengime varaydım

Sabah olur çocuk gider oyuna

Oynar oynar taş doldurur goynuna

Mebalı da şu kayanın boynuna

Anne niçin verdin beni çocuğa

Bir dermükte yuvarlandı bucağa (Kızılcahamam/Ankara/TRT THM

1882)

205. SABAH OLDU SABAH OLDU

Cemil ORHUN-Emine ÜNLER *Muzaffer SARISÖZEN*

Ah Sabah oldu sabah oldu cigaram yanmaz oldu

Ah Cigaramın dumanından gözlerim görmez oldu

Ah Aramıza düşman girdi yâr bize gelmez oldu

Ah Ko salınsın nazlı yârim yâr gel akşamüstüne

Ah Gelen geçen söz ediyor ben fakirin üstüne

Ah Sabahın seher vaktinde üç güzel suya gider

Ah İkisin suyu doldurur birisi de naz eder

Ah Yeter ey sevdiğim yeter şimdi horozlar öter

Ah Ko salınsın nazlı yârim yâr gel akşamüstüne

Ah Gelen geçen söz ediyor ben fakirin üstüne (Kızılcahamam/

Ankara/TRT THM 499)

206. SABAHINAN KALKTIM ELİMİ SALLADIM DEYDİ DİKENE

Mustafa COŞAR Muzaffer SARISÖZEN-H.B. YÖNETKEN

Sabahınan kalktım elimi salladım deydi dikene

İntizar ederim (vay vay) burçak ekene

İlahi gaynana ömrün tükene

Amanın kızlar ne zorumuş burçak yolması

Burçak tarlasında (da vay vay) bebe de olması

Sabahınan kalktım elimi salladım deydi pıtırak

Öğlen olmadı ki (vay vay) azıcık oturak

Bir iki tarla değil tezden kurtulak

Amanın kızlar ne zorumuş burçak yolması

Burçak tarlasında (da vay vay) bebe de olması (Bala/Ankara/TRT

THM 2455).

207. SAMANLIKTAN GALDIRAMADIM SAMANI (ZÜHDÜ)

Burhan GÖKALP Nida TÜFEKÇİ

Samanlıktan kaldıramadım samanı *Da Zühdü sana gandım Zühdü*

Şimdi geldi sarılmanın zamanı *Da Zühdü sana gandım Zühdü*

Amanın yandım Zühdü

Sana gandım Zühdü

Hele hele yandım Zühdü

Sana gandım Zühdü

Evlerinin önü kerpiç sekisi *De Zühdü sana gandım Zühdü*

Yel estikçe gelir yârin kokusu *Da Zühdü sana gandım Zühdü*

Amanın yandım Zühdü

Sana gandım Zühdü

Hele hele yandım Zühdü

Sana gandım Zühdü (Karaköy/Çubuk/Ankara/TRT THM

885).

208. SAP YÜKLEDİM KAĞNIYA

Zekeriya BOZDAĞ Plâktan yazıldı

Sap yükledim kağniya

Ey deli deli vay deli deli

Çok yalvardım Tanrı'ya *Amman*

Mevlâm beni kavuştur

Ey deli deli vay deli deli

Gerdanı çifte benliye (amman)

Sap kağnısı gidiyor
Ey deli deli vay deli deli
Bülbül feryad ediyor *Amman*
Alacaksan al beni

Ey deli deli vay deli deli
Gençlik elden gidiyor (amman)

Ot kağnısı yürüdü
Ey deli deli vay deli deli
Dağları duman бүрүдү *Amman*
Alacaksan al beni

Ey deli deli vay deli deli
Cahil ömrüm çürüdü (vay vay) (Ankara/TRT THM 3860).

209. SARI KIZIN SAÇLARI

Ümit ARSLANYILMAZ Necmettin PALACI

Sarı kızın saçları (aman)
Sarı kızın saçları (aman) ey
Oynar omuz başları yalvarıyom sarı kız
Sana yandım sarı kız

Yandım aman aman sarı kız
Öldüm aman aman sarı kız
Koynuna yılan aksın
Nasıl yattın yar bensiz

Sarı kız alacam (aman)
Sarı kız alacam (aman)
Vermiyo gardaşları yalvarıyom sarı kız
Sana yandım sarı kız

Yandım aman aman sarı kız
Öldüm aman aman sarı kız
Koynuna yılan aksın
Nasıl yattın yar bensiz

Sarı saçın yaş durur (aman)
Sarı saçın yaş durur (aman) ey
Yel vurur dolaştırır yalvarıyom sarı kız
Sana yandım sarı kız

*Yandım aman aman sarı kız
Öldüm aman aman sarı kız
Koynuna yılan aksın
Nasıl yattın yar bensiz*

Benim bu mektubumu (aman)
Benim bu mektubumu (aman) ey
Yâre kim ulaştırır yalvarıyom sarı kız
Sana yandım sarı kız

*Yandım aman aman sarı kız
Öldüm aman aman sarı kız
Koynuna yılan aksın
Nasıl yattın yar bensiz (Ankara/Tan-Turhan AHM/213).*

210. SARI YAZMA

Mustafa İNÖNÜ ***Mehmet TUĞRUL***

Sarı yazma da yakışmaz mı gözele
Sarardı gül benzim döndü gazele
Ben gidiyorum da sen yârini tazele
Gırıldı gollarım da saramam gözel
Sabah günü gibi de doğup parlama
Yavaş yürü de kız kendini sallama
Alırım seni de almaz belleme
Nasıl yatıp da zabah ediyon gözel
Yürü gözel yürü de gözün bend'olsun
Irak yakın deme de muhabbetin cand'olsun
Dört kitap üstünde yemin and olsun
Gırıldı gollarım da saramam gözel
Yaz gelince de her dereler yurd olur
Sivrisinek ardı dolu gurd olur
Bir yiğidin sevdiğini eller alırsa
Ölmez amma yüreğine derd olur
Yüce dağ başında yanıyor ışıık
Işığı görenler de oluyor âşık
Buğday benizlim de zülfü dolaşık
Nasıl yatıp da zabah ediyon gözel

Yüce dağ başında goyun güderken
Ben yârımı bilirim suya giderken
O mu değil mi deye de mülâz ederken
Gırıldı gollarım da saram gelin
Bahçelere ekerler gülünen susam
Aklı var mıdır yârine küsen
Bir selam göndersen de umudumu kesem
Gırıldı gollarım da saramam güzel (Tuğrul, 1945: 49-50).

211. SARI YAZMA DİZECE

Necmettin PALACI Necmettin PALACI

Sarı yazma dizece
Gel gidelim bizece
Sarılalım yatalım
İlkbahardan güzece
Sürmeli gözlüm edalı gelin
Karşıda medreseler
Kilidini kırsalar
Gece yârin yanında
Gündüz beni vursalar

Sürmeli gözlüm edalı gelin

Kadehimde zehir var
Yüreğimde kahir var
Ben bu aşka düşeli
Bitmeyecek derdim var

Sürmeli gözlüm edalı gelin (Ankara/Tan-Turhan AHM/216).

212. SARI YAZMA OYASI

Mucip ARCIMAN Plâktan yazıldı

Sarı yazma oyası
Kaşa vurmuş boyası
Zalım sana ne yaptım
Allah'ından bulası

*Hadi gülüm gel yanıma
Hadi yârim gir canıma
Hadi hadi gel yanıma*

Hadi canım gir koluma

Ceylan gibi bakarsın

Yüreğimi yakarsın

Zalım sana ne yaptım

Niye benden kaçarsın

Hadi gülüm gel yanıma

Hadi yârim gir canıma

Hadi hadi gel yanıma

Hadi canım gir koluma (Ankara/TRT THM 3195).

213. SEHER VAKDİ KALKAN KERVAN

Burhan GÖKALP Burhan GÖKALP

Seher vakti kalkan kervan

İnilerde zarılanır

Bir güzele düşen gönül

Çiçeklenir korulanır

Bahçenizde güller biter

Dalında bülbüller öter

Engel gelir bir hal katar

Olan işler gerilenir

Bülbül geldi konu dala

Bülbülden hata yok güle

Engel bir taş atar göle

Yüzen ördek yaralanır

Pir Sultan Abdal göçelim

Yâr elinden ba'd içelim

İmkân olandan kaçalım

İmkân bir gün paralanır

[GEÇİŞ]

(hüy hüy) Yâr gelir kalka kalka

Boynunda altın halka

Yârimde yüzüğün götürmüş

Ararlar höyke höyke (hüy hüy)

(hüy hüy) Yârimde gelir göyneçek

Donuda dülbendi gökçek

Yanağına gül sokmuş

Gülü de kendinden gökçek (Çubuk/Ankara/TRT THM 1255).

214. SİLİNDİ Mİ MAŞRAPA'NIN GALAYI

Genç Osman **Muzaffer SARISÖZEN**

Silindi mi maşrapanın galayı *Efem*

Bozuldu mu ziybeklerin alayı

Düşmanları öldürmenin golayı *Efem*

Goç gibi meydanlarda dönenlerdeniz

Biz vatan (ehbab) uğruna ölenlerdeniz (efem)

Alıverin martinimi atayım

Düşmanları birbirine katayım

Fırsat verin malı mülkü satayım

Goç gibi meydanlarda dönenlerdeniz

Biz vatan (ehbab) uğruna ölenlerdeniz (efem)

Ziybek misin ziybek donu giyecek

Gatil misin tatlı cana gıyacak

Cahil misin el sözüne uyacak

Goç gibi meydanlarda dönenlerdeniz

Biz vatan(ehbab) uğruna ölenlerdeniz (efem) (Ankara/Tan-

Turhan AHM/221).

215. SOĞULCAK TÜRKÜSÜ

Ganime ATALAY **Mehmet TUĞRUL**

Varamadım da Garaşar'ın dağına

Üzüm döksünler de Soğulcak'ın başına

Beni bu hallarda da gören ağlasın

Gannı göyneğini de yuyan ağlasın

Haşarı da Kazım Çavuş haşarı

Benim ehbaplarım her işleri başarı

Beni bu hallarda da gören ağlasın

Gannı göyneğini yuyan ağlasın

Soğulcak'ın bağında da ot bitmez

Yavrularım güccük yerimi dutmaz

Beni bu hallarda da gören ağlasın

Gannı göyneğimi de yuyan ağlasın (Tuğrul, 1945: 68).

Bir delikanlı Soğulcak köyünde bağ beklerken bağa hırsız gelmiş. Hırsızla kavga

ederken delikanlı vurulmuş. Bu türküyü ona yakmışlar (Tuğrul, 1945: 68).

216. SÖĞÜDÜN ÇÜRÜĞÜ I

Memduh ATALAY

Mehmet TUĞRUL

Söğüdün çürüğü özünden olur

Yâr için ağlayan gözünden olur gel gel

Aslan garem gel garem

Fındıkları gır garem

Eller yârini bulmuş

Sen de benim ol garem

Garanfilim sağsılarda çanakta

Bir kız sevdim şu garşiki gonakta gel gel

Aslan garem gel garem

Fındıkları gır garem

Eller yârini bulmuş

Sen de benim ol garem

Bir daş attım pencereye tık dedi

Bir kız çıktı annem evde yok dedi

Aslan garem gel garem

Fındıkları gır garem

Eller yârini bulmuş

Sen de benim ol garem (Tuğrul, 1945: 105).

217. SÖĞÜDÜN ÇÜRÜĞÜ II

Mustafa İNÖNÜ

Mehmet TUĞRUL

Söğüdün çürüğü özünden olur

Yâr için ağlayan gözünden olur gel gel

Aslan garam gel garam

Fındıkları gır garam

Eller yârini bulmuş

Sen de beni bul garam

Vardım baktım demir gapı sürgülü

Siyah saçlar sırmayınan örgülü gel gel

Aslan garam gel garam

Fındıkları gır garam

Eller yârini bulmuş

Sen de beni bul garam
Evinize vardım boynun eğdin mi
Nazlı yârin hatırına değdin mi gel gel
Aslan garam gel garam
Fındıkları gır garam
Eller yârini bulmuş
Sen de beni bul garam
Bir guş geldi pencereye tık dedi
Bir kız çıktı annem evde yok dedi gel gel
Aslan garam gel garam
Fındıkları gır garam
Eller yârini bulmuş
Sen de beni bul garam
Garanfilim saksılarda çanakta
Bir kız sevdim şu garşıkı gonakta gel gel
Aslan garam gel garam
Fındıkları gır garam
Eller yârini bulmuş
Sen de beni bul garam (Tuğrul, 1945: 105-106).

218. SU SIZIYOR SIZIYOR

Mucip ARCIMAN **Muzaffer SARISÖZEN**

Su sızıyor sızıyor
Taşların arasından
Eğil bir yol öpeyim
Kaşların arasından
Oğlan mailem oğlan
Sözüne de kayilem oğlan
Enişte bana pişt demiş
Yalan aslanım yalan
Denizin kenarında
Kalayladım kazanı
Bir güzelin uğruna
Yedim ıramazanı
Oğlan mailem oğlan

Sözüne de kayilem oğlan

Enişte bana pişt demiş

Yalan aslanım yalan (Ankara/TRT THM 816).

219. SUYA GİDEN ALLI GELİN

Dudu KIZILAY Mehmet TUĞRUL

Suya giden allı gelin
Bir su ver gınalı ellerinden
Ben suyum vermem ya da
Görmedim senin gibi haramzade
Yolcuyusan git yoluna
Kaftanlar kestireyim boyuna
Beş gardaşım var duyunca
Öldürürler seni oğlan
Babam adı hürüdür
Dağda değirmen yürüdür
Atar zindana çürütür
Evimizin önü bükük
İçinde ötüşür keklik
Sana vereceğim beşlik
Sen de bir beşliği veremen alaman
Benim adım benli Fatma
Var yiğit yalnız yatma
Ne dedim de darıldım oğlana (Tuğrul, 1945: 50).

220. SUYA GİDER ALLI GELİN HAS GELİN

Sadık ERGUN- Adnan ŞEKER Muzaffer SARISÖZEN

Suya gider allı gelin has gelin
Topukların nokta nokta bas gelin
Bu güzellik sade sana has gelin
Bilmiyon mu benim sana yandığım
Ellerin köyünde garip kaldığım
Suya gider su testisi doldurur
Eve gelir gül benzini soldurur
İflah etmez bu dert beni öldürür
Bilmiyon mu benim sana yandığım

221. SÜPÜRGEM

Akkız İNÖNÜ

Mehmet TUĞRUL

Süpürgem suya düştü

Ağladım gözüm şişti

Ne ağlarsın gözlerim

Yolum yolsuza düştü

Hanim aşırdın beni

Aşka düşürdün beni

Aşk adamı ağlatır

Derd adamı söyletir

Süpürgesi yoncadan

Kayet beli inceden

Ben seni esirgerim

Yerdeki karıncadan

Hanim aşırdın beni

Aşka düşürdün beni

Aşk adamı ağlatır

Derd adamı söyletir

Köprünün altı kamış

Yârim selam yollamış

Selamın baş üstüne

Niçin kendi gelmemiş

Hanim aşırdın beni

Aşka düşürdün beni

Aşk adamı ağlatır

Derd adamı söyletir

Köprünün altı susam

Su bulsam çevre yusam

O yâr benim olursa

Ne tasam var ne husam

Hanim aşırdın beni

Aşka düşürdün beni

Aşk adamı ağlatır

Derd adamı söyletir

Bahçeye serdim hali

Boyun feslikan dali

Maşşallah den ehbaplar

Kimin var böyle yârî

Hanim aşırdın beni

Aşka düşürdün beni

Aşk adamı ağlatır

Derd adamı söyletir

Yokuşta yoruldun mu

Sözüme darıldın mı

Sen bana yâr olalı

Boynundan sarıldın mı

Hanim aşırdın beni

Aşka düşürdün beni

Aşk adamı ağlatır

Derd adamı söyletir (Tuğrul, 1945: 113-114).

Ş

222. ŞU DEREDE İSMAİL ÇAVUŞ YATİYOR

Mustafa COŞAR *Ankara Devlet Kons.*

Şu derede İsmail Çavuş yatıyor

Gan altına akıyor

İsmail'in yaresine

Müddüyumlar bakıyor

Aman subaşım

Yandım gardaşım

Evrakları doğru yaz

Müdür onbaşım

Değirmenin (aman) aralı

Firdevs yazman garalı

İsmail'i vuranlar

Değirmenci kralı

Aman subaşım

Yandım gardaşım

Evrakları doğru yaz

Müdür onbaşım (Bala/Ankara/TRT THM 2734).

223. ŞU DERENİN MEŞESİ

Akkız İNÖNÜ

Mehmet TUĞRUL

Şu derenin meşesi

Yakar adamı yakar

Kız ben seni alması

On beş sanaya bakar

Lay lilli lilli lilli li

Lay lilli lilli lilli li

Lay lilli lilli lilli li

Lay lilli lilli lilli li

Şu derenin meşesi

İlginnıktır ılgınnık

Kız ben seni alrın

Dur bu yıllık bu yılhk

Lay lilli lilli lilli li

Lay lilli lilli lilli li

Lay lilli lilli lilli li

Lay lilli lilli lilli li

Ekin ekim killere

Biçtirmedim ellere

On beşinde yâr sevdim

Ondan düştüm dillere

Lay lilli lilli lilli li

Lay lilli lilli lilli li

Lay lilli lilli lilli li

Lay lilli lilli lilli li

Elinde de ayna

Gumlar gibi gayna

Gavur dürzünün oğlu

Sen de benim gibi oyna

Lay lilli lilli lilli li

Lay lilli lilli lilli li

Lay lilli lilli lilli li

Lay lilli lilli lilli li (Tuğrul, 1945: 114-115).

224. ŞU KAVAK MEŞE KAVAK

Bayram ARACI *Plâktan yazıldı*

Şu kavak meşe kavak

Dalını döşe kavak

Yârim (de) gölgende yatmış

Sen binler yaşa kavak

Aman aman kekliğim

Gerdana gül ektiğim

Yeter senin elinden

Bunca zaman çektiğim

Limonum portakalım

Yalvarırım kalalım

Güzel kızlar polis olmuş

Hemen teslim olalım

Aman aman kekliğim

Gerdana gül ektiğim

Yeter senin elinden

Bunca zaman çektiğim

Kavak senden uzun yok

Dalların çok üzüm yok

Küstürdüm de gönderdim

Gel demeye yüzüm yok

Aman aman kekliğim

Gerdana gül ektiğim

Yeter senin elinden

Bunca zaman çektiğim (Ankara/TRT THM 2830).

T

225. TAKSU KÖPRÜSÜ'NDEN SAAT BEŞTE GEÇTİM

Ayşe TOKYAY *Ankara Devlet Konservatuvarı*

Taksu Köprüsü'nden saat beşte geçtim

Kanımı kadehe goydum da içtim

Saat bir olmadan toprağa düştüm

*Aman ayler beyler ben dünyaya doymadım
Beşikteki köppe de guzuma ben duba olmadım*

Taksu Köprüsü'nde vurdular beni
Çifte değirmenlere goydular beni
Ölmeden mezara goydular beni

*Aman ayler beyler ben dünyaya doymadım
Beşikteki köppe de guzuma ben duba olmadım*

Taksu Köprüsü'nün ufak olur taşları
Çatık olur Hafız Ali'nin gaşları
Şu Hüsam da bu işlerin başları

Aman ayler beyler ben dünyaya doymadım

Beşikteki köppe de guzuma ben duba olmadım (Beypazarı/Ankara/

TRT THM 2832)

226. TARLALARDA ÖRENE

Burhan GÖKALP Burhan GÖKALP

Amanın Tarlalarda örene
Amanın Örenesi virane
Amanın Yârin yanı cennettir
Amanın Sağ olupta gidene
Amanın Evlerinin direği
Amanın Kardan beyaz bileği
Amanın Yârinden ayrılanın

Amanın Elbet yanar yüreği (Karaköy/Çubuk/Ankara/TRT THM 1043).

227. TAŞ DÖNMÜYOR DÖNMÜYOR (ÇEŞİTLEME)

**Firdevs ERDEM-Fidan GÜLOĞLU-Ahmet ÇAKIR-İsmet DOĞAN-Murat
KARABULUT**

Taş dönmüyor dönmüyor
Taştan bulgur inmiyor
Sağ olasın kaynana
Pişirdiğin yenmiyor

İnin kuşlar inin özün başına

Mayıl oldum yârin hilâl kaşına

Bir destim var deriden
Gel beriden beriden
Senin sevdan değil mi

Beni böyle eriden

İnin kuşlar inin özün başına

Mayil oldum yârin hilâl kaşına

Arpa yoldum az kaldı

Tez kırıldı saz kaldı

Kurban olam sevdiğim

Kavuşmaya az kaldı

İnin kuşlar inin özün başına

Mayil oldum yârin hilâl kaşına (Ankara/Tan-Turhan AHM/231).

228. TAZE AÇMIŞ GÜLE BENZER (ŞU KÖSRELİĞİN KIZLARI)

Firdevs ERDEM-Fidan GÜLOĞLU-Ahmet ÇAKIR-İsmet DOĞAN-Murat KARABULUT

Taze açmış güle benzer

Şu kösreliğin kızları

Bakışları bağrım ezer

Şu kösreliğin kızları

Keklik gibi süzülürler

Turna gibi dizilirler

Nerde olsa bilinirler

Şu kösreliğin kızları

Ne söylesem hepsi haktır

Hiçbirinde hata yoktur

Cilvesi gayetin çoktur

Şu kösreliğin kızları (Ankara/Tan-Turhan AHM/233).

229. TIK DEDİ GAPI GÖRÜMCESİ GELDİ

Burhan GÖKALP Burhan GÖKALP

Tık dedi gapı görümcesi geldi

Halin nedir gelin hanım dedi

Vah goca ciğeri kediler yedi

Halin nedir gelin hanım dedi

Ah şu kediye dutu dutuvirsem

Ganadını budunu didi didivirsem

Tık dedi gapı kaynanası geldi

Halin nedir gelin hanım dedi

Vah goca ciğeri kediler yedi

Sağlık olsun gelin hanım dedi

Ah şu kediye dutu dutuvirsem

Ganadını budunu didi didivirsem (Ankara/TRT THM 717).

230. TİREN GELİR GIŞLADAN

Burhan GÖKALP **TRT MÜZİK DAİ. BAŞK. THM. MD.**

Tiren gelir gışladan

Direkleri vişneden *Navruz gelin yürü*

Yâr bana işmar etti

Ak punardan çeşmeden *Navruz gelin yürü*

Yürü yavrum yürü yürüdeyim seni

Yat dizimin üstüne uyudayım seni

Tiren gelir yanaşır

İçi dolu çamaşır *Navruz gelin yürü*

Yarın inmiş geliyor

Bakan gözler gamaşır *Navruz gelin yürü*

Yürü yavrum yürü yürüdeyim seni

Yat dizimin üstüne uyudayım seni (Karaköy/Çubuk/Ankara/

TRT THM 3233)

231. TÜRKÜ

Mehmet ÖZER **Mehmet TUĞRUL**

Angara'nın daş köprüsü yıkılsın

Ağama gün verenin dilleri dutulsun

Gırık burunu herifi birden batırsın

Ağlama abılam ağlama biz de ereriz muhanetin yazına

Ayrılan goya gosun gaşıklığının gözüne (Tuğrul, 1945: 82).

Bu türküyü yakan Mehmet Özer, Ankara'daki bir dostunun hapse girmesi üzerine onun işlerine bakmak üzere şehre gelmiş. Arasına mâhkumun karısı ile birlikte cezaevine giderlermiş. Kadın her gidişte kocasını görünce ağlamaya başlarmış. Bu hal, köyündeki karısını özlemiş olan Mehmet Özer'e pek dokunmuş ve bu türküyü söylemiş (Tuğrul, 1945: 82).

V

232. VARA VARA VARDIK BAĞA

(YAĞCIOĞLU) Fehmi Efe **Rıfat BALABAN**

Vara vara vardık bağa

Sırtımızı gerdik dağa
Kolcubaşı Hacı Ömer Ağa
Beyler haberiniz olsun aman
İstanbul'dan gelir ipek
Elimizde yağlı tüfek
Biz bu yerden nasıl da gidek
Beyler haberiniz olsun aman
Ankara'dan gider ekin
Yükümüzün biri kefin
İçimizde yoktur hekim
Beyler haberiniz olsun aman (Ankara/TRT THM 2000).

233. VARDIM BAKTIM SÜT BÜŞÜRÜR

Ali Osman DÖKÜK-Yusuf ADIBELLİ *Ankara Devlet Kons.*

Vardım baktım süt büşürür *Oğul ey oğul*

Südün kaymağın daşurur

Geldim deyi de el gavşurur *Fadime'm*

Alt gara gaşın eymeleri

Gönlüm almaz değmeleri

Göz göksünden düğmeleri Fadime'm

Vardım baktım bacasına *Oğul oğul ey*

Süt büşürür gocasına

Yirmilik altın peçesine *Fadime'm*

Alt gara gaşın eymeleri

Gönlüm almaz değmeleri

Göz göksünden düğmeleri Fadime'm

Vardım baktım un eler *Oğul oğul ey*

On parmağını kınalar

Gız seni doğuran analar *Fadime'm*

Alt gara gaşın eymeleri

Gönlüm almaz değmeleri

Göz göksünden düğmeleri Fadime'm (Kızılcacahamam/

Çamlıdere/Ankara/TRT THM 1910).

234. VİRAN BAHÇELERDE BÜLBÜL ÖTER Mİ

Burhan GÖKALP *Burhan GÖKALP*

Viran bahçelerde bülbül öter mi

Gönül eylencesi (canan canan canan) gül olmayınca
Merhemsiz yareler onar biter mi
Bir gerçek veliden (canan canan canan) el olmayınca
Bu aş meydanında bir divan olur
O meydana düşen (canan canan canan) nur civan olur
İtikatsiz tâlib boş govan olur
Vızılar arısı (canan canan canan) bal olmayınca
Nefse uyan hakka uymuş değildir
Gaziler namazın (canan canan canan) gılmış değildir
Bu gezen abdallar derviş değildir
Arkasında hırka (canan canan canan) şal olmayınca
Pir Sultanım baştan dalga aşırır
Bu aşkın dolusu (canan canan canan) aşka düşürür
Hep bildiğin rehber çiğ mi pişirir
Yanıp ateşlere (canan canan canan) kül olmayınca (Karaköy/Çubuk/Ankara/TRT
THM 3835).

235. VUR TESTİYİ GÜMLESİN

Necmi ŞENGÜL TRT İZMİR RADYOSU THM. MD.

Vur testiye cümlesin
Âşık olan dinlesin
Sevdiğini almayan
Hiç evlendim demesin
Kapım iki kanatlı
Kızlar elma yanaklı
Elma yanak bal dudak
Ben onlara meraklı (Haymana/Ankara/TRT THM 3479).

Y

236. YAPRACIĞIN DAĞLARI

Memduh ATALAY Mehmet TUĞRUL

Yapracığın dağları meşeli daşlı
Evde şişlerimde çorabım başlı
Çok mu ağlattılar Satı gardaş gözlerin yaşlı

İlgıt ilgıt akıttılar ganımı

Gardaş yoluna feda ettim canımı

Odalar zıvattım da bayramlar için

Gelin aziz dostlar gayfeler için

Satı gardaş ölmüş kefinler biçin

İlgıt ilgıt akıttılar ganımı

Gardaş yoluna feda ettim canımı

Aşağıdan gelir bir azgın deve

Üçü bir oldular da koydular eve

Şahidim olsun da gapıynan söve

İlgıt ilgıt akıttılar ganımı

Gardaş yoluna feda ettim canımı

Odalar yaptırdım duvarını deldim

Yerde daş gomadım bağrıma vurdum

Halil dayı deye hanene vurdum

İlgıt ilgıt akıttılar ganımı

Gardaş yoluna feda ettim canımı

Yapracık'ın dağları dizimdir dizim

İsmail'in uşaklar der ki Satı gız bizim

Gardaş Mustafa der ki düşmanları gurşuna dizin

İlgıt ilgıt akıttılar ganımı

Gardaş yoluna feda ettim canımı

Saçım uzundur da saçımı dararım

Nedir benim Mahmud'a zararım

Uzadı Angara yolları varamam gayrı

Can cesetten ayrıldı göremem gayrı

Sal tahtasına yatırdılar anadan üryan

Ciğerim yanıyor bir gaşık ayran

Satı'yı görenler oluyor hayran

İlgın ilgın akıttılar ganımı

Gardaş yoluna feda ettim canımı

Sandığımı açın değmen çoraba

Gazıldı gabristanım gelmedi araba

İlgıt ilgıt akıttılar ganımı

Gardaş yoluna feda ettim canımı

Duttuğumuz işler bugün avara

Varma dedim vardın gannı bunara

İlgıt ilgıt akıttılar ganımı

Gardaş yoluna feda ettim canımı

Beş saatta Angaraynan Yaprıcık'ın arası

Nerden aldın da gardaş o cansız atı

Uzadı Angara yolları varamam gayrı

Can cesetten ayrıldı göremem gayrı

Dokuzlu lüvere de bağrımı açtım da durdum

Muhanetlik ettin Halil Dayı olmadı yardım

İlgıt ilgıt akıttılar ganımı

Gardaş yoluna feda ettim canımı

Hoca dayı derler de hanene vardım

Yerde daş gaya gomadım bağrıma vurdum

İlgıt ilgıt akıttılar ganımı

Gardaş yoluna feda ettim canımı (Tuğrul, 1945: 68-70).

Yaprıcık köyünde bir oğlan bir kıza yanmış. Almak için çok rica etmişler, kız varmamış. Bayrama yakın bir gün kız odayı sıvayormuş. Su almak için punara giderken üç kişi çevirmişler. Kız teslim olmamış. Sekiz kurşun atmışlar, üç kere de kama saplamışlar, böylece öldürmüşler (Tuğrul, 1945: 70).

237. YAPRACIK TÜRKÜSÜ

Ahmet BORAN

Mehmet TUĞRUL

Yaprıcık derler de kayalı daşlı

Şişlerim galdı çorabım başlı

Çok mu ağlattılar gözlerin yaşlı

Acap yaralarım bitişir m'ola

Gardaş imdadıma yetişir m'ola

Dutma dedim Hocam duttun golumdan

Beni çevirdiler bunar yolundan

Beni alın düşmanların elinden

İlgıt ilgıt akıttılar kanımı

Gardaş yoluna da feda ettim canımı

Odalar sıvadım bayramlar için

Gelin ehbaplarım gayfeler için

Satı gız ölmüş deyi kefinler biçin

Acap yaralarım bitişir m'ola

Gardaş imdadıma yetişir m'ola (Tuğrul, 1945: 70-71).

Yapracıklı bir delikanlı bir kıza yanyor. Arife günü köylüler bankadan para almak için şehre gidiyorlar. Bu fırsattan istifade ederek üç kişi kızı punardan kaçırmak istiyorlar. Kız koşup hocanın evine giriyor. Anası kızı hocanın evinden götürürken elinden alıyorlar ve bir ağıla götürüyorlar. Kız orada teslim olmuyor. O zaman bıçaklayıp öldürüyorlar (Tuğrul, 1945: 71).

238. YAYLA

Hasan PEKER

Mehmet TUĞRUL

Yaylalar içinde yaylayamadım

Ah şu cahil gönlümü eğleyemedim

Hamdi gardaşıma söyleyemedim

Ay garannık bir gecede vurdular beni

Ölmeden gabire anam goydular beni

Evlerinin önünde bir büyük avlı

Avlının içinde gır atım bağlı

Yağlı gürşun yedim ciğerim dağlı

Vurma zalim vurma vurma kama yara

Ah bura meydan yeri değil sokak arası

Sokak arasından hoplayamadım

Döküldü cephanem toplayamadım

Zalim duşmanları haklayamadım (Tuğrul, 1945: 71).

239. YÜRÜ DİLBER YÜRÜ ÖMRÜMÜN VARI

Ünal TÜRK BEN

TRT MÜZİK DAİ. BAŞK. THM. MD.

Hey hey Yürü dilber yürü ömrümün varı

Eridi kalmadı dağların karı Vay vay

Günde on beş kere gördüğüm yârî

Aylar yıllar geçti göremez oldum

Asmalarda üzüm

Yosmalarda gözüm

Biraz daha büyüssem

Çapkınlıkta gözüm

Hey hey Yürü dilber yürü saçın sürünsün

Aç beyaz göğsünü sinen görünsün Vay vay

Evvel benim idin şimdi kiminsin
Şimdi uzaklardan bakan ben oldum Vay vay

Asmalarda üzüm

Yosmalarda gözüm

Biraz daha büyüssem

Çapkınlıkta gözüm (Ankara/TRT THM 3946).

Z

240. ZEYBEKLER

Necip ATALAY

Mehmet TUĞRUL

Zeybekleri yaylalarda bastılar

Çepkenini çam daline astılar

Hepisini bir tahtada kestiler

Öldürün Üseyini gıyman Ali'ye

Kelleleri bahşiş gitti valiye

Üseyinin de büber gibi benleri

Al gan oldu da çepkeninin yenleri

Öldürün Üseyini gıyman Ali'ye

Kelleleri bahşiş gitti valiye

Alıverin martinimi atayın

Fırsat verin değirmeni satayın

Karaşar'ı birbirine katayın

Zeybekleri yaylalarda bastılar

Çepkenini çam daline astılar

Hepisini bir tahtada kestiler

Öldürün Üseyini gıyman Ali'ye

Kelleleri bahşiş gitti valiye (Tuğrul, 1945: 92).

Karaşar'lı (Beypazarı ilçesinin bir bucağı) zeybeğin uşakları, beş kardeş beşi de eşkıya imişler. Bunları Karaşar'da misafir oldukları evde öldürmüşler. Vaka 1303 senesinde olmuş ve o zaman bu türkü yakılmış (Tuğrul, 1945: 92).

241. ZİYBEK MİSİN ZİYBEK DONU GİYECEK (KARAŞAR ZEYBEĞİ)

Genç Osman

H. B. YÖNETKEN/Muzaffer SARISÖZEN

Ziybek misin ziybek donu giyecek *Efem*

Katil misin tatlı cana kıyacak

Cahil misin il sözüne uyacak

Efem

Koç gibi meydanlarda dönenlerdeniz

Bir bir ehbab uğruna ölenlerdeniz

Silindi mi maşrapamın kalayı *Efem*

Bozuldu mu ziybeklerin aleyi

Düşmanları öldürmenin golayı *Efem*

Koç gibi meydanlarda dönenlerdeniz

Bir bir ehbab uğruna ölenlerdeniz (Ankara/TRT THM 2393).

SONUÇ

Türk'ün has kültürü içinde önemli bir yere sahip olan türküler halkın duygusunu, sevincini ve kederini anlatan en etkileyici icra biçimlerindendir. Türk milleti türkülerde kendini bulmuş, kimi zaman bu türkülerle ağlamış, kimi zaman bu türkülerle gülmüştür.

Ankara türküleri üzerine yapılan bu tahlil ve tasnif çalışmasından şu sonuçlar elde edilmiştir:

1. Ankara türkülerinin, ölçü, yapı ve konu bakımından Orta Anadolu (Kırşehir, Kırıkkale, Yozgat) yöresindeki türkülerle ortak özelliklere sahip olduğu tespit edilmiştir.

2. Ankara türkülerini oluşturan mâni tarzı dörtlüklerde kimi zaman ifade dört dizede sonlandırılmamakta, dörtlüğe ilave mısralar getirilmektedir.

3. Çalışmamız içerisindeki Ankara türküleri ölçüleri bakımından incelendiğinde türkülerin tamamının millî veznimiz hece ölçüsü ile meydana getirildiği tespit edilmiştir. Türkülerde hecenin 7, 8, 11'li kalıpları kullanılmıştır. Ancak mani kıtalarıyla kurulu türkülerin sayıca çok olmasından dolayı en çok kullanılan kalıp 7'li kalıptır.

4. Ankara türkülerinin bazılarında, bağlantılardaki kelimelerin diğer bentlerde değiştiği görülmektedir.

5. Türkülerde yörenin söyleyiş özelliklerinden dolayı kaynaklanan farklılıklar vardır.

6. Türkülerin başında, sonunda veya bent sonunda ünlem ve nidalara (ah, hey, aman vb.) yer verilmiştir.

7. TRT Repertuarındaki ve diğer kaynaklardaki türkülerin nota kayıtlarında kaynak kişi, derleyici veya notaya alan kişilerden kaynaklandığı düşünülen yazım yanlışlıkları, kelime ve hece eksiklikleri gibi yapısal bozukluklar mevcuttur. İmlâ hataları düzeltilmiş, gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

8. Ankara türküleri isimlerini genelde birinci bentlerinin ilk dizesinden almaktadır. Bunun dışında "*Emine 'm, Zalif'im, Ali 'm*" gibi isimli türkülere de rastlanmıştır.

9. Türküler konuları bakımından tasnif edildiğinde türkülerin büyük bir çoğunluğunun aşk-sevda ve gurbet türkülerinden oluştuğu görülmektedir. Bunun yanında, mizahi türküler, güzellemeler, öğretici türküler ve iş türküsü, oyun türküsü (oyun havası), tören (düğün-kına) türkü örnekleri de mevcuttur.

10. Ankara türküleri ezgileri bakımından sınıflandırıldığında incelenen 144 türkünün 121 tanesi sözlü kırık hava (usullü), 16 tanesi de sözsüz kırık hava, 7 tanesi uzun hava-bozlak (usulsüz) olduğu tespit edilmiştir. Diğer metinler ise derleyen kişinin sadece sözlerini tespit etmesi yönüyle değerlendirilememiştir.

11. Ankara türküleri içinde bazı türkülerin isimlerinin aynı olduğu tespit edilmiştir. Bu türküler bazen bağlantılarıyla bazen bentleriyle benzerlik göstermektedir. Bu nedenle farklılıkları göz önünde bulundurarak bu türküleri değerlendirmemizde yer verdik.

12. Nail Tan ve Salih Turhan'ın çıkarmış olduğu *Ankara Halk Müziği* ve Mehmet Tuğrul'un 1945 yılında derlediği *Ahi ve Örencik Köylerinin Türküleri* adlı derleme kitabındaki bazı türkülerin derleyen kısmında banttın alındığı ya da kaynak kişiden kaynaklanan sebepler olduğu görülmüştür. Bu kısımlar, boş bırakılarak çalışmamıza eklenmiştir.

13. Ankara'ya ait "*Bağlar Gazeli*" ve "*Garşıbağ'da Sıra Sıra Bademler*" adlı iki türkünün birbirine benzerliği görülmüştür.

14. "*Atım Araptır Benim*" ve "*Atım Gara Ben Gara*" türkülerinin bağlantıları aynıdır.

15. Ankara türkü metinlerinin bir kısmında komşu illerdeki ilçe isimlerine rastlanmıştır (Kırşehir-Çiçekdağı, Kırıkkale-Keskin, Çorum-Sungurlu).

16. Ankara türkülerinin karşımıza çıkan varyantları vardır. "*Meşeler Göğermiş*" türküsünün aynı isimle pek çok varyantı vardır. Bunun dışında "*Bozlak*", "*Emine*" isimli türkülerin de aynı isimle değişik versiyonları bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ankara Tarihi ve Kültür Dizisi (8 cilt)* (2008), Ankara: Sfn Yayınları.
- Arat, R. R. (1991). *Eski Türk Şiiri*, Ankara.
- Başgöz, İ. (2008). *Türkü*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Baykurt, Ş. (1965). *Türk Halk Oyunları*. Ankara: Başnur Matbaası.
- Bekki, S. (2004). *Baş Yastıkta Göz Yolda/Sivas Türküleri*. İstanbul: Kitabevi.
- Boratav, P. N. (1992). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek.
- Çobanoğlu, Ö. (2010). “Türkü Olgusu Bağlamında ‘Türkü’ ve ‘Şarkı’”. *Türk Yurdu Dergisi*, 269, 46-49.
- Dilçin, C. (2004). *Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Dizdaroğlu, H. (1969). *Halk Şiirinde Türler*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Demir, N. (2017). Anadolu’nun Sırlı Sesi, *Müziğiyle Ankara*. Ankara: SFN Yayınları.
- Elçin, Ş. (1981). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Eroğlu, T. (1994). *İnsan ve Oyun (Oyun, Dans ve Halk Oyunları)*. Kayseri.
- Erdoğan, Ş. (1999). *Ankaram*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Gözaydın, N. (1989). “Anonim Halk Şiiri Üzerine”. *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı III*. Cilt LVII, (445-450). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- İvgin, H. (1993). “Ankara Oyunları ve Türküleri”, *Kültür ve Sanat*. S. 19, 36-40.
- İvgin, H. (1997). “Kızılcahamam-Çamlıdere Bölgesinde Halk Edebiyatı”, *Tarihte ve Günümüzde Kızılcahamam- Çamlıdere Yöresi*. Ankara: Semih Ofset, 126-132.
- Kaya, D. (2014). *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ.
- Köprülü, M. F. (2004). *Edebiyat Araştırmaları I*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kösemihal, M. R.-Karsel, H. S. (1939). *Ankara Bölgesi Musiki Folkloru*. İstanbul: Numune Matbaası.
- Koşay, H. Z. (1935). *Ankara Budun Bilgisi*. Ankara: Ajans Türk Matbaası.
- Kunos, I. (1978). *Türk Halk Edebiyatı*. (haz.: Tuncer Gülensoy). Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul: Kervan.
- Onay, A. T. (1996). *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev’i*, (haz. Cemal Kurnaz). Ankara: Akçağ.
- ODTÜ Türk Halk Bilimi Topluluğu (1997). *Ankara Yöresi Halkbilim Araştırması*. Ankara: Ercan Matbaası.
- Özbek, M. (1994). *Folklor Ve Türkülerimiz*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.

- Öztelli, C. (1972). *Evlerinin Önü/Bütün Halk Türküleri*. İstanbul: Hürriyet.
- Tan, N-Turhan, S. (2000). *Ankara Halk Müziği*. Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi Eğitim ve Kültür Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Tuğrul, M. (1945). *Örencik ve Ahi Köylerinin Türküleri*. Ankara: Recep Ulusoglu Basımevi.
- Sami, Ş. (1989). *Kâmus-i Türki*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Yakıcı, A. (2007). *Halk Şiirinde Türkü / Tanım-Tasnif-İnceleme-Metin*. Ankara: Akçağ Yayınları.

KAYNAK KİŞİLER

Adı Soyadı : Zeliha YAMAN
Yaşı : 86
Doğum Yeri : Ankara/Kızılcahamam/Sazak
Mesleği : Ev Hanımı
Eğitim Durumu : Yok
Derleme Yeri : Ankara
Derleme Tarihi : 05.11.2009

DİZİN

A

Ah: 86
Ak Üzümlü Üzümlü: 87
Ah Öleyim Vah Öleyim: 88
Akan Sular Ben Olsam: 88
Al Kağat Mavi Kağat: 88
Alim: 89
Ali'm Gitme Bazara: 89
Altın Yüzük Var Benim: 90
Altın Yüzük Yaptırdım: 90
Aman Aman Gül Fatma: 91
Aman Köylü Kızı: 92
Ankara'nın Taşına Bak: 92
Armut İdim Günden Yanım Yarıldı: 93
Asalet Bir Altın İdi Pul Oldu: 93
Asker Oldum Vatana Zalif'im: 94
Askere Giderken: 94
Aslan Bey: 95
Aslın Paktır Hiç Kin Yoktur Özünde: 96
Atinenin Hamamı I: 96
Atinenin Hamamı II: 98
Atım Araptır Benim: 98
Atım Gara Ben Gara: 99
Ay Bulutta Bulutta: 99

Ay Dolanaydı: 100

Ayaş Yollarından Aştım Da Geldim: 100

B

Baldız: 101
Bacacılar Yüksek Yapar Bacayı (Karam): 102
Bağda Güllü Budadım: 103
Bağlamanın Düğümü: 103
Bahçalarda Gün Döndü (Gabah): 104
Bahçelerde Ay Da Bar: 104
Bahçelerde Tarla: 105
Baş Bıçağın Namlısı: 105
Başına Bağlamış Kara Yazma: 105
Başında Acem Şalı: 106
Bağlar Gazeli: 106
Ben De Düştüm Bir Geyik Avına: 109
Bir Dalda İki Elma: 109
Bir Elinde Kantar (Name Gelin): 110
Bir Gemim Var Adalara Yaslanır: 111
Bir Kuşum Var Al Benli: 111
Bozlak I: 112
Bozlak II: 112
Bozlak III: 112
Bozlak IV: 113
Bozlak V: 113

Bu Gece Uyumamışım: 114
Bu Güzel Anadolu (Seğmen Marşı): 115
Bulguru Kaynatırlar (Hüdayda): 115
Bursa Yolları: 116
Bülbüle Su Verdim Altın Tasınan: 117

C

Camilerde Minare: 117
Cebine Koyar Kestane: 118

Ç

Çayıra Vurdum Gazmayı: 118
Çayırılıkta Çimenlikte Evim Var I: 119
Çayırılıkta Çimenlikte Evim Var II: 119
Çekin De Halay Yürüsün: 119
Çiğdem Çiğdem Çiçekik: 120
Çingene Türküsü: 121
Çırahmada Taşm'olur: 121
Çoban I: 121
Çoban II: 122
Çocuk: 122
Çocuk Türküsü: 124

D

Dağda Da Davar Güderim: 125
Dağda Davar Güderim (Emine'm): 125
Dam Altında Boyunduruk: 125
Dama Goydum Yakacak: 126

Damat Beyi Yandırılım: 126
Değirmenci: 127
Değirmenin Taşları: 128
Denize Dalmayınca: 128
Dere Geliyor Dere (Arapoğlu): 129
Destan I: 129
Destan II: 131
Deniz Dibi Tekneli: 132
Deveci: 132
Develi: 132
Dilbere Arz Ettim Aşkın Bâdesin: 133
(Sabahi Oyun Havası)
Doktor: 133
Döndü: 134
Dul Karı: 135
Duman Geliyor Duman: 136

E

Ela Gözlerini Sevdığım Dilber: 136
Elinde Sarı Kaval: 137
Elmanın Aline Bak: 137
Emine I: 138
Emine II: 138
Emine III: 139
Emine IV: 140
Emine V: 141

Emir Türküsü: 141
Enişte Türküsü: 142
Er Ahmet: 143
Erisin Dağların Karı Erisin: 144
Eski Evin Metreği: 144
Evleri Var Engin: 145
Evlerinin Önü: 146
Evlerinin Önü Arpa: 146
Evlerinin Önü İnce Bir Yokuş: 147
Evlerinin Önü Susam: 147
Evlerinin Önü Tahta Daraba: 148
Ezmeyinen Ezmeyinen: 148
F
Fidayda (Bulguru Kaynatırlar): 149
G
Gara Guşun Havada Olur Oyunu: 149
Garşıbağ'da Sıra Sıra Bademler: 150
Garşıda Çam Kesiyor: 150
Garşıdan Gel Göreyim (Cimdallı): 151
Gayadan Bakan Oğlan (Şeker Oğlan): 151
Gaynananın Kilimi: 152
Gazi Paşa: 152
Gelin Kutlama: 153
Gelin Türküsü: 153

Genç Osman: 153
Gezdir Anam Gezdir Kır Atı: 154
Gine Bir Ayrılık Düştü Serime: 154
Gökte Uçan Teyyare: 154
Gökte Yıldız Tekerlendi: 155
Gökyüzünde Bölük Bölük Uçarsın: 156
Göle Gidelim Göle (Cimdallı): 156
Gönül Arzumanım Sensin Ezelden: 157
Gönül Kuşu Uçtu Gitti Havaya: 157
Göster Ey Allahım Göster: 158
Gözleme Yaptım Yağlı Yağlı: 158
Gülmedim Dünyaya Geldim Geleli: 159
Güvercin Uçuverdi (Misket): 159

H

Hacı Bey: 162
Hakkı: 163
Harman Yeri Yaş Yeri: 165
Hasan Dede Sen Keskinin Erisin: 165
Haydan Olur Huydan Olur (Yandım Şeker Oğlan): 165
Her Sabah Her Seher Gelir Geçersin: 166
Höyükklü'nün Edirafı Köşk Olsun: 166

I

Irmağın Geçeleri: 167

İ

İçtim İçtim: 168
İki Bülbül Geldi Kondu Çimene: 168
İndim Koçbabayı Tavaf Eyledim: 168
İneydim Yaylanızın Özüne: 169
İreşit: 169
İstanbul Yolları: 170
İskilib'in Yolları: 170

K

Kaçma Güzel: 171
Kader: 172
Kaleden Çekerler Bir Siyah Perde: 172
Kalenin Bayır Düzü: 173
Kara Kaş Altına Çekmiş Sürmeler: 174
(Sürmeli Çeşitlemesi)
Kara Kaşlar Kara Gözler Sende Var: 174
Kara Koyun Etl'olur: 174
Kara Kuşun Havada Olur Oyunu
(Çeşitleme): 175
Karaman: 175
Karaser Toprakları: 176
Kara Tavuk Tepeli: 176
Karşı Bağda Sıra Sıra Bademler: 177
Karşıda Çam Kesiyor: 177
Karşıdan Gel Göreyim (Cimdallı): 178
Karpuz Kestim Yiyen Yok I: 178
Karpuz Kestim Yiyen Yok II: 178

Kayadan Bakan Oğlan (Şeker Oğlan-
Çeşitleme): 179
Kayaların Arını: 179
Kayanın Bedenleri: 180
Kaynana: 181
Keklik: 181
Keklik Gibi: 181
Kervan Başı: 182
Keten Göynek Geyme Dedim: 182
Keziban'ın Alt Odası Sekili: 182
Kına Kutlaması: 183
Kına Türküsü I: 183
Kına Türküsü II: 184
Kına Türküsü III: 186
Kıral Kızı: 187
Kırda Erik Ağacı (Dillala): 188
Kızılırmak I: 189
Kızılırmak II: 189
Kızım Sana Fistan Aldım Vardı M'ola:
190
Köprünün Altı Diken: 191
Kubatoğlu Türküsü: 191
Kurban Olurum Mezeriye Taşına: 192

L

Leyla: 192

M

Madem Dilber Meylin Yoğidi Bende:
193

Mehmet Çavuş: 194

Merdivenden İndirdiler: 194

Meşeler Göğeriıyor I: 195

Meşeler Göğeriıyor II: 195

Meşeler Göğeriıyor III: 195

Meşeler Güvermiş Varsın Göğersin: 196

Meşeli Dağlar Meşeli: 196

Mezar Arasında Harman Olur Mu: 196

(Kazım'ın Ağıdı)

Misket Türküsü: 198

Mor Koyun Meler Gelir: 199

N

Ne Gezen Bacalarda: 199

Ninni I: 200

Ninni II: 201

O

Odaya Serdim Halı: 202

Oğlan Da Kolunu Sallama: 203

Oyalı Da Yazma Başında: 203

Oyun Havası I: 204

Oyun Havası II: 204

Oyun Havası III: 205

P

Pencerenin Perdesi: 205

Potinimin Bağına: 206

Punar I: 206

Punar II: 207

Punarların İçinde: 207

S

Sabah Oldu Güneş Doğdu Bacadan: 208

Sabah Oldu Sabah Oldu: 208

Sabahınan Kalktım Elimi Salladım Deydi
Dikene: 209

Samanlıktan Galdıramadım Samanı
(Zühdü): 209

Sap Yükledim Kağrıya: 209

Sarı Kızın Saçları: 210

Sarı Yazma: 211

Sarı Yazma Dizece: 212

Sarı Yazma Oyası: 212

Seher Vakti Kalkan Kervan: 213

Silindi Mi Maşrapa'nın Galayı: 213

Soğulcak Türküsü: 214

Söğüdün Çürüğü I: 214

Söğüdün Çürüğü II: 215

Su Sızıyor Sızıyor: 216

Suya Giden Allı Gelin: 216

Suya Gider Allı Gelin Has Gelin: 217

Süpürgem: 217

Ş

Şu Derede İsmail Çavuş Yatıyor: 218

Şu Derenin Meşesi: 219

Şu Kavak Meşe Kavak: 220

T

Taksu Köprüsü'nden Saat Beşte Geçtim:
220

Tarlalarda Örene: 221

Taş Dönmüyor Dönmüyor(Çeşitleme):
221

Taze Açmış Güle Benzer (Şu Kösreliğin
Kızları): 222

Tık Dedi Gapı Görümcesi Geldi: 222

Tiren Gelir Gışladan: 223

Türkü: 223

V

Vara Vara Vardık Bağa: 223

Vardım Baktım Süt Büşürür: 224

Viran Bahçelerde Bülbül Öter Mi: 224

Vur Testiyi Gümlesin: 225

Y

Yapracığın Dalları: 225

Yapracık Türküsü: 227

Yayla: 227

Yürü Dilber Yürü Ömrümün Varı: 228

Z

Zeybekler: 228

Ziybek Misin Ziybek Donu Giyecek: 229

SÖZLÜK

A

aba: genellikle keçeden yapılmış bir tür giysi

ac: ağaç

ağac: tabut

âl: hile

ale: ela

aley: alay

arın: dağların tepelerin yüzü

arıtsak: tavan, tavan arası

avgr: su yolu

ayn: göz

B

balabannar: toy

bar: var

bay: zengin

bergüzar: hatıra

bezmek: usanmak

beyan olmak: açıklamak

bölük: örgü

büklük: ağaçlık

C-Ç

cemal: yüz

çelen: puşu

çılı: çıkın, çıkı, torbacık

D

daraba: tahta perde, ahşap bölme

denk: eş, benzer, aynı ayarda

derme: cepken, öñü açık kadın elbisesi, kadın ceket, kadın paltosu

dermük: tekme

destur almak: izin almak

deşirmek: toplamak, dermek

dilber: alımlı, güzel kadın

dirim: derim

divan: meclis

divane: çılgın, deli

dolak: başörtüsü, boyun atkısı

dölek: uslu, terbiyeli

düzüm düzüm: sıra sıra

E

eğın at: çevik at

elif: Osmanlı alfabesinde ilk harf

eşker: aşık olarak

F

ferik: güzel

G

galuç: eskiden giyilen bir ayakkabı

gar beyaz: kar beyaz

geçe: geçit yeri

goyuk: dokunaklı

göğüdü: yeşil idi

gözer: kalburun büyüğü

güvermek: yeşermek, yeni yaprak açmak

H

hal: durum, vaziyet

hakikatli: vefalı, sadık

heğbe: heybe

herg: nadas

hevle: helva

höyüklü: bir yer adı

I-İ

ılgar: atla yapılan doludizgin saldırı, dört nala koşmak

ibram: İbrahim

ih̡tiyar: muhtar

ikrar vermek: söz vermek

il: yabancı

intizar: beddua, ilenç

ismar: işaret

K

kail: boyun eğmiş, razı

kalp: gönül

karmak: kocamak

kasıt: kötülük, zarar verme

katarmak: bir işi bitirmek, başarmak

katar maya: dişi develerden oluşan dizi

kâya: muhtar

kekil: kâkül

kelâm: söz, laf

kelem: lahana

kertişmek: sertçe sürtünmek

kefin: kefen

keyri: sonra

kulak ardına atmak: önem vermemek

L

lafanta: lavanta

M

mah: ay yüzlü

mahraman: mendil

mail: eğilim (burada niyet)

mail olmak: gönül düşmek

mâkeme: muhakeme

martin: tek kurşun atan bir tüfek türü

mâzin: müezzin

men: ben

mebal: vebal, günah

merem: merakım, amacım

merdâne: mert gibi

merdim: biraz sert

mertek: eski evlerden çatıyı tutan kalın ağaçların üstüne döşenen ince ağaç parçaları

mest: kendinden geçmiş

meyil vermek: gönül düşmek, sevmek

milaz: subay

mim: Arap alfabesinde bir harf

müdduyum: savcı

N

nalbur: çivi, kilit menteşe gibi şeyleri satan hırdavatçı

naşkil: ne şekil

O-Ö

onmak: daha iyi bir duruma gelmek, hastalıktan kurtulmak

otamafil: otomobil

otopos: otobüs

örene: taş yığını

P

pıtırak: dikenli bir yabancı bitki

puğ: yemeni

pusarık: kapalı, sisli, puslu

S-Ş

sal: tabut

seki: oturulacak sedir veya sert yer, alçak duvar

selbes: serbest

selfet: servet

senin ucundan: senin için

sergen: raf

seyran eylemek: gezip dolaşıp görmek

sim: gümüş

siyikler: divâne

soyak soyak: sıra sıra

sunâ: erkek ördek

şefaât: yardım, destek

şeleb: yaramaz, çok hareketli

T

tâne: تنها

toktur: doktor

U-Ü

uğru: türlü

uğrun uğrun: gizli gizli

üğrünmek: sallanmak

V

vade: ömür

Y

yadigar: andaç, anı

ya ha: ilahi, inşallah, hatta vs.

yanırlı: sırt

yârîne: yarına, bir sonraki güne

yağcıoğlu: yağcıoğlu, bir lakap

yenile: yeni, yeniden

yetirmek: büyütme

yeldirme: çarşaf yerine baş örtüsü ile birlikte kullanılan bir kadın giysisi

yitirmek: götürmek, iletmek

yılgın: su kenarlarında kendiliğinden biten bir ağaç

yol: defa

Z

zılf: zülûf, şakaklardan sarkan saç lülesi

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Ayşe ERSİN
Doğum Yeri, Yılı : Kızılcahamam, 1988
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : ayseyaman7@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 2008-2012

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2014-2020

Yayınlar:

Yaman, A. (2015). “Hayat Ağacı’ndan Şehit Ağacı’na”. *Türk Dili Ve Edebiyatı Türk Tarihi Ulusal Öğrenci Kongresi (Kırıkkale, 7-8 Mayıs 2015)*. Kırıkkale Üniversitesi.